భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

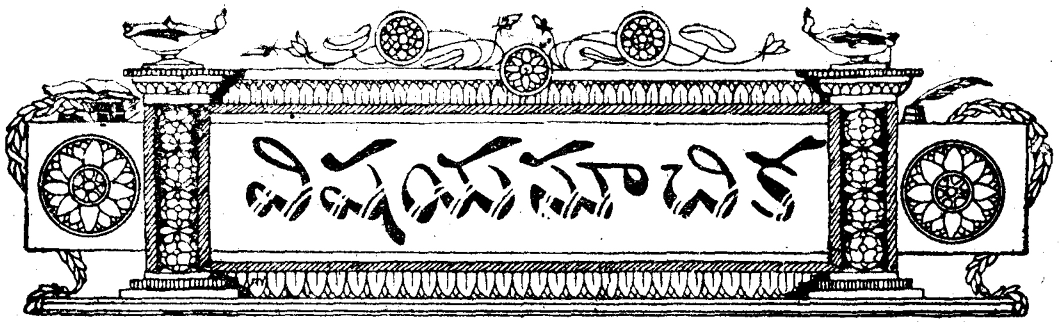
సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౧, సంచిక ౨

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు

౧౯౩౪

విషయసూచిక

సవరణ:—గతమాసములో ప్రచురింపబడిన "సంతాననిరోధసిద్ధాంతము; హిందుదేశము" అను వ్యాసములో "సంతాననిరోధమునుగూర్చి "Eugenics" అను గొప్పశాస్త్రము తయారైనది" అని వ్రాసియుంటిని. అది పొరపాటు.

రెండునూ ప్రజోత్పత్తి సంబంధించినవైనను, వాటికిగల భేదము విస్తారము. సంతాననిరోధసిద్ధాంతము జనసంఖ్యకు సంబంధించినదై, సర్వసామాన్యముగ నిరోధమునే బోధించును. ఇక "Eugenics" అనుశాస్త్రము "జనసంఖ్య"తో సంబంధములేక, జీవోత్పత్తిచేయుటకు, అర్హానర్హతల సూచించును —చ. శ్రీ.

సంపు. ౧౧ శ్రీముఖ సంవత్సరము, మాఘమాసము (ఫిబ్రవరి ౧౯౩౪) సంఖ్య ౨

సుప్రభాతము, ౧

కైలాసవాసి శ్రీ జనమంచి వేంకటరామయ్య

ఉదయమయ్యెను బాలార్కు నుదయమయ్యె,-సుదినమయ్యెను గనువిచ్చు సుకృతులకును;
జాలమేల్కని వేకువజామునందుఁ - గన్నుమూసినవారికిఁ గాదుగాని,
పుష్పితోద్యానలతలపైఁ బోలె నతని - మృదుకరస్పర్శ ప్రసరించె మెల్లమెల్ల
ముందుగా లేచి స్వాగతం బందియిచ్చు - ౧తనదుపేరిటి దేశపుతరుణులపయి.
ఏమంత్రము జపియించిరో - నీమము నిష్ఠయును మెఱయ నెలంతలు తా మిం
కేమేమి పూజలిడిరో - యామిత్రు కృపాకటాక్ష మందుట కోహో!
దేవకన్యకలట్టు లా తెఱవ లతని - దివ్యతేజంబుఁ దాల్చిరి భవ్యమతిని;
కాని కుంతీమహాదేవి పూనినట్లు - గర్భములయందుమాత్రమే కాదుసుండి.
కామసుఁడి యింక సుతుని నొక్కరుని శక్తి-ధరుని గనఁగోరియునుగాదు; తాల్చి రద్ది
నిత్యకల్యాణు లగుచును నెగడుకొఱకె - స్వీయ సకలాంగ రమ్యజీవితములందె.
ఒకయపూర్వశక్తి యొకనూతనోత్సాహ - మొకయపూర్వనాగరకత గలుగ;
నూతనాభిలాష నూత్నభావనములు - సంధడింపఁ బొదలి డెందములను;
వీరపత్ను లటంచునున్ బహువీరమాత లటంచునున్
ధీరలంచును శాంతలంచును ధీవిశారద లంచు, శ్వం

౧. జపాను దేశము.

గారశిల్పకళా కలాపవికాసభాసురమూర్తులం
చారా! పేరువహింతు రీ యుదయార్కదేశ వధూమణుల్.
అచ్చరలువోలె నందనోద్యానములను - గుమ్మటములట్టి కేళీగృహమ్ములందుఁ
దల్లులును బిల్లలును వేడ్కనుల్లసిల్ల - మెలఁగుచుందురు తత్సీమ మెఱుఁగుఁబోండ్లు.
కలరే దేవతలంచు నొక్కడను? స్వర్గంబన్న నెందేని? భూ
తలమే స్వర్గము, మర్త్యులే సురలు, నిత్యక్షేమ సంతోష స
త్ఫల మెద్దాన లభించునో యదియె తత్కల్పద్రుమం; బింకనీ
యిల స్వాతంత్ర్యమొసంగలేని శుభమున్నే మోక్షమే యిచ్చెడున్.
ఏ తేజఃప్రసరంబుచేతఁ గనిరో యీజాతి యీపెంపుసాం
పా తేజోవిసరంబు నడ్డుచు పరుం డర్కోపలంబట్లు, వి
ద్యోతంబౌ నెఱిగంట నిప్పమియ నుద్యోగించి, తీవ్రాగ్నిసం
పాతంబున్ సహియింప కోడి వదలెన్ [౧]భల్లూకపుంబట్టొగిన్.
జయభేరుల్ మొఱయించి రంకట మహోత్సాహంబు సంధిల్ల, దు
ర్ణయులై శాంతమహాసముద్రమునకున్ సంక్షోభముం జేసిన
ట్టి యరివ్యూహముఁ జించి చెండి యచటం డెక్కెంబు నెక్కొల్పి నూ
త్నయుగస్థాపకులై యపశ్చిములు తద్బాలార్కదేశోద్భవుల్.
ఆడంజొచ్చిరి, పాడఁజొచ్చిరి, యమందానందవారాశి నో
లాడంజొచ్చిరి; తెల్లదీవిదొర లౌరా! యద్భుతం బిద్ది! యే
నాఁడుం జూడము గుండ్లు దేలె నడుగంటన్ బెండులంచున్ మదిం
బ్రోడల్ గావున "మాకుఁ దో డగుచు నిల్వుం" డంచుఁ గేల్వట్టినన్.
మును బ్రహ్మర్షిపదంబు నందుటకునై పుణ్యవ్రతంబుల్ సుని
ష్ఠను గావించి కృతార్థతం గనిన విశ్వామిత్రులుంబోలె, భా
జనులై యీజను లగ్రజాతులయు నీర్ష్యాదృష్టికిన్ మైత్రికిన్
ఘనులై యుండ్రు స్వరాజ్య మందుఁ గని మోక్ష శ్రీ సుఖానందముల్.
జ్యోతిర్మండల మొందు నూతనముగన్ వ్యోమంబు సీమంబునం
దోతేరన్ విని తద్విశేష మరయం దోడ్తోడ యంత్రంబులం
జేతం దాల్చి పరీక్షకుల్ బలెనె సంసేవింత్రు వైదేశికుల్
ప్రాతస్సూర్యుని ద్వీపమండలముఁ దద్వారాశిమధ్యంబునన్.
చతురంభోధిపరీత భూతల మహాసామ్రాజ్యధౌరేయుఁడై
అమల ప్రాభవవైభవోన్నతజయప్రారంభ సంరంభుఁడై
కృతరాగాతిశయ ప్రజాహృదయ నీరేజాసనాసీనుఁడై
క్షితిఁ బాలించుమ దద్విభుండు మహిత శ్రీ భోగ దేవేంద్రుఁడై.

---

౧. The Russian Bar. రష్యావారు భల్లూకధ్వజులు. ఇచ్చట రష్యాజపాను యుద్ధము సూచితము.

సంస్కృతము దేశభాషగనుండినదా?

ఉభయభాషా-సాహిత్యవిద్యా-ప్రవీణ బులుసు వేంకటరమణయ్య

పై శీర్షికతో శ్రీ ఒంగోలు వేంకట రంగయ్య పంతులుగారు (బి. ఏ., బి. యల్.,) కడచిన భాద్రపదమాస 'భారతి' యందు వ్యాసము నొకదానిని ప్రకటించి యున్నారు. ఆవ్యాసమునుబట్టి సంస్కృతము ఒకపుడు దేశభాషగ నుండినట్లు వారి మత మని తెలియవచ్చుచున్నది.

సంస్కృత మెప్పుడైన వాడుకభాషగ నుండినదా, లేదా అను సందేహము, వాద వివాదములు చాలకాలమునుండియుఁ గలవు. పాశ్చాత్యులే కాక భారతీయులుకూడఁ గొందఱు, ఇరుతెగలకుఁ జెందినవారు కలరు. నిష్పక్షపాతముగ గమనించినచో సంస్కృతము వాడుకభాషయై యుండెడి దనువారి యుక్తులు దృఢతరములు కానట్లు చెప్పవలసి యున్నది.

సంస్కృతము వ్యవహారమున నుండెడి దని యన్నచో దానియెడ నాదర మున్నట్లును, లేనిచో లేనట్లును సహృదయులు తలంపకుందురుగాక! వ్యవహారమున లేనంత మాత్రమున సంస్కృతమునకుఁ గల గౌరవము నశింపదు. ఆభాషయందు రచింపఁబడిన యమూల్యగ్రంథములు చప్పఁబడి పోవు. భాషాతత్త్వమును గుర్తెఱుఁగఁ దలఁచిన నిష్పాక్షికముగ విమర్శించుట సహృదయులగు విమర్శకులకు కర్తవ్యము.

సంస్కృతము పండితవ్యవహారమున నుండినదనియును, అమూల్యములగు గ్రంథము లాభాషయందే రచింపఁబడియున్నవనియు, అందుచేత నది యెన్నఁటికిని కల్పితమగు భాష కాఁజాలదనియును శ్రీ పంతులుగారు వ్రాసియున్నారు. కాని భాష యనునది సర్వమును మనము కల్పించుకొనినదే కాని యనాదిసిద్ధము కాదు.

సంస్కృతము వ్యావహారిక మగునా, కాదా యనువిషయమున మనప్రాచీనులు కంఠోక్తిగ నేమియుఁ జెప్పియుండలేదు. కాని వారి గ్రంథములనుబట్టి కొంతవఱకు వారియభిప్రాయమును మన మూహింప వీలగును.

"సంస్కృతం సంస్కృతం విద్యాత్ ప్రాకృతం ప్రాకృతం మతమ్" అనుదానిం బట్టి సంస్కృతమునకుఁ బ్రాకృతమే మూలమనియు, "ప్రకృతిః సంస్కృతమ్, తతో భవం ప్రాకృతమ్" అను ప్రాకృతవ్యాకర్తలసూక్తింబట్టి ప్రాకృతమునకు సంస్కృతమే మూలమనియుఁ దెలియుచున్నది. కాన నిట్టి దుర్బలప్రమాణములను విడిచి

సయుక్తికమగు భాషాతత్త్వవేత్తల యభిప్రాయము ననుసరించుటయే శ్రేయము.

సంస్కృతభాషాతత్త్వమును గుర్తించుటకుఁ బరమప్రామాణికుండును, ప్రధాన వైయాకరణుఁడును నగు పతంజలిమహర్షి రచించిన మహాభాష్యము చాలసహకారియై యున్నది. దానింబట్టి సంస్కృతము వ్యవహారమున లేనట్టిభాషయే యని నిశ్చయింపవచ్చునని యిదివఱకు మద్గురువర్యులును, విజయనగర సంస్కృతకళాశాలాధ్యక్షులును అగు శ్రీ పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామిగారు (యం. ఏ.,) వివరించియున్నారు. (చూ. "సంస్కృతభాష - ప్రాకృతభాష" విభవ చైత్రమాసభారతి. సంపు. ౫. సం ౪.)

పతంజలిమహర్షి వ్యాకరణప్రయోజనము నుగ్గడింపుచు "బ్రాహ్మణేన నమ్లేచ్ఛితవై, నాపభాషితవై, మ్లేచ్ఛా మాభూమేత్యధ్యేయం వ్యాకరణమ్." [౧-౧-౧.] అని చెప్పి "హేలయ-గావీ-గోణీ-" అను ప్రాకృతశబ్దములనే యపశబ్దములక్రింద నిచ్చియున్నాఁడు. అతఁడిట్లే చాలచోట్లఁ బ్రాకృతరూపములనే యిచ్చుటచేత నతనిమతమున నపశబ్దమనఁ బ్రాకృతమనియే యూహింపవలెను. న్యాయమునుబట్టి యతఁడు సంస్కృతాపశబ్దములనే యుదాహరింపవలసియున్నది. సంస్కృతము వ్యవహారమున లేనందున, సంస్కృతాపశబ్దములు లభింపకపోఁగాఁ బతంజలి ప్రాకృతమును గ్రహింపవలసివచ్చినది.

లోకమున వ్యవహారమునందున్న భాష వేఱనియు, శిష్టప్రయుక్తమగు భాష వేఱనియు మహాభాష్యమువలననే తెలియవచ్చుచున్నది. "లోకేహి కృష్యర్థే కషిం ప్రయుంజతే, దృశ్యర్థేచ దిశమ్" (౧—౩—౨) అనురీతి భాగములు మీఁదివిషయమునఁ బ్రమాణములు.

మఱియు వ్యాకరణము నభ్యసింపనిది సంస్కృతము మాటలాడుటకు రాదని పతంజలి చెప్పియున్నాఁడు. "శిష్టజ్ఞానార్థాఽష్టాధ్యాయీ......మానవస్య దైవానుగ్రహస్వభావో వా యోఽయం న చాష్టాధ్యాయీ మధీతే యేనాత్ర విహితాః శబ్దాస్తాంశ్చ ప్రయుఙ్క్తే" (౬—౩—౧౦౯ సూత్రముపైఁగలభాష్యము.) అనుభాష్యమిందుఁ బ్రమాణము. సంస్కృతము వ్యావహారికమే యైనచో వ్యాకరణము నభ్యసింపకయే దానిని వాడవచ్చునుగదా!

శిష్టులుకూడ నెల్లపుడును సంస్కృతము నుపయోగించినట్లు లేదు. యజ్ఞసమయములందే దానిని వాడుటలో వారికిఁ బట్టుదల యున్నట్లు "......యజ్ఞే పునః కర్మణి నాపభాషన్తే" (౧—౧—౧ సూ. భా.) మొదలగువానివలనఁ దెలిసికొనవీలగును. కావున ప్రాకృతమే సర్వసామాన్యముగ వాడుకభాష యైనట్లు నిశ్చయింపనవకాశము కలదు.

క్రీస్తునకుఁ బూర్వము మన దేశమునకు వచ్చిన గ్రీకులు మొ. పాశ్చాత్యులు తమ గ్రంథములందుఁ బేర్కొనిన భారతీయుల నామములు "హిరణ్ణబాహ, చంద్రగొత్త" మొదలగునవి ప్రాకృతరూపములుగనే యున్నవి. కాని హిరణ్యవాహ, చంద్రగుప్త-అను రీతిని సంస్కృతరూపములై యుండలేదు. దానింబట్టి యప్పటికి సంస్కృతము వ్యవహారమున లేదని చెప్పవలెను.

సర్వజనసాధారణముగ వ్యవహారమున నుండెడిభాషకుఁ బరిణామము కలుగుచుండుట స్వభావము. ప్రస్తుతమున వాడుకభాషలన్నియు నీవిషయమున మనకుఁ బ్రమాణములు. వేలకొలఁది సంవత్సరములక్రిందటఁ బుట్టిన సంస్కృతము నాఁటికి నేఁటికి నొక్కరీతిగనే యున్నది. కావున నది వ్యవహారసిద్ధము కాదు.

వ్యవహారమున నున్న భాషకు లిపి యుండితీరవలెను. సంస్కృతమునకు లిపి లేదు. సంస్కృతవాఙ్మయ మితరలిపులపైనే యాధారపడియున్నది.

సంస్కృతాలంకారికులు "కురు రుచిమ్" అనుపదద్వయమును మార్చి "రుచిం కురు" అని ప్రయోగించినచో దోషమగునని చెప్పుచున్నారు. పై పదద్వయసంయోగము వలన 'చింకు' అను నర్థప్రతీతి కలుగుననియు, నది మహారాష్ట్రిభాషయందు దసభ్యార్థప్రతిపాదకమనియు వారియాశయము. సంస్కృతమునమాత్ర మెట్టియసభ్యతయు లేదు. అట్టియెడల సంస్కృతమునకు లక్షణము నియమించు నాలంకారికులు మహారాష్ట్రిభాషావిషయమై చర్చింపఁబూనుకొనుటేల? ఒకభాషయందు సులలితమగుపదము వేఱొకభాషయందు దుష్టమగుచుండును. కావున సర్వభాషాసామాన్యముగ దుష్టాదుష్టపరిగణనము చేయుట దుష్కరము. అట్లయినను మహారాష్ట్రివిషయ విమర్శనంబట్టి మహారాష్ట్రిభాష వ్యవహారమున నుండెడిభాషయనియు, సంస్కృతగ్రంథకర్తలు తమవ్యవహారమున నాభాషనే యుపయోగించెడివారనియు, అందుచే 'రుచిం కురు' అనునది యసభ్యమని వారిమతమనియు, సంస్కృతము కేవలము గ్రంథస్థమగుభాషయే యనియుఁ జెప్పవచ్చును. మహారాష్ట్రిభాషయనఁగాఁ బ్రాకృతము. వరరుచి ప్రాకృతమనఁగా మహారాష్ట్రి యనియే చెప్పియున్నాఁడు. దండి "మహారాష్ట్రాశ్రయాం భాషాం ప్రకృష్టం ప్రాకృతం విదుః" అని పైవరరుచిమతమునే యవలంబించెను.

సంస్కృతము వ్యావహారికభాషగ నుండినదనువారు ఆభాష యెప్పుడు, ఎప్పటినుండి, యెప్పటివఱకు వ్యవహారమున నుండినదో చెప్పవలసియున్నది.

వేదయుగమునం దాభాష వ్యవహారమున నుండినదనుటకు వీలుపడదు. అట్లే

మైనచో శిష్టులు, విద్వాంసులు మొదలగువా రుపయోగించు నాభాషయందుఁగాక వైదిక భాషయందు వేదములు రచింపఁబడుట పొసఁగదు. మతాంతరులు సర్వజనవ్యవహారమున నున్న దేశభాష (ప్రాకృతము) లో గ్రంథములను రచించుటచేత, వారియెడఁగల ద్వేషము-అనాదరము భాషయెడఁగూడ నార్యులకుఁ గలిగినది. కావుననే వారు భాషను సంస్కరించి మతగ్రంథములకొఱకు-శిష్టవ్యవహారముకొఱకును భాషాంతరమును గల్పింపవలసివచ్చినది.

అనేకస్థలములయందొక్కటేభాష వాడుకచేయఁబడునపుడు భాష మాఱిపోవుచు విభిన్నరూపములను గల్గియుండును. కావుననే వ్యవహారమందుండెడి ప్రాకృతము మహారాష్ట్రి-శౌరసేని - మాగధి-పైశాచి - మొదలగువిధములుగ మాఱెను. ప్రస్తుతమునఁగూడ హిందీ-బెంగాలీ-తెలుఁగు-అఱవము-కన్నడము మొదలగుభాషలు అనేకవిధము లగుచున్నవి. కాని సంస్కృతమున నట్టిభేదము కన్పింపదు.

సంస్కృతము వ్యవహారమున నుండెడి దనుటకు శ్రీ వేంకటరంగయ్యపంతులుగారు రామాయణము నుదాహరణముగ నిచ్చినారు. ఇల్వలుఁడు బ్రాహ్మణరూపమును ధరించి సంస్కృతముమాటలాడుట యొక ప్రమాణము. సంస్కృతము సర్వజనవ్యవహారమున నుండకేని యిల్వలుఁడు దాని కొఱకు బ్రాహ్మణరూపము ధరింపనేల? సంస్కృతము మాట్లాడుట యొకవిశేషముగఁ గవి చెప్పనేల? శ్రీపంతులుగారి ప్రమాణము ప్రతికూలవాదులకే యనుగుణము.

హనుమంతుఁడు సీతతో మాటలాడునపుడు మానుషసంస్కృతము నుపయోగించినట్లును, దానింబట్టి సంస్కృతము సాధారణజనవ్యవహారమునఁగూడ నుండినట్లు నిశ్చయింపవచ్చు ననియు శ్రీపంతులుగారు వ్రాసియున్నారు. రామాయణమున హనుమంతుఁడు మున్ముందు సీతతో నెట్లు ఏ భాషలో మాట్లాడవలెనో తనలోఁ దానే తర్కించుకొనుచున్న సందర్భమునం దీక్రింది శ్లోకములు కలవు.

"అహం హ్యతితనుశ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః,
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్.
యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్,
రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి.
అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్య మర్థవత్,
మయా సాంత్వయితుం శక్యా నాన్యథేయ మనిందితా."
—సుందరకాండము ౩౦ సర్గ. ౧౭-౧౯.

"నేను వానరుఁడను. కాని నేను మనుష్యుల వ్యవహారభాషను, విశేషించి సంస్కృతమున మాటాడెదను. కాని కేవలము ద్విజాతుల (వేదశాస్త్రములఁ బఠించి, వ్యాకరణసంస్కృతమగు భాషను మాట్లాడు వారి) వలె సంస్కృతమును మాట్లాడితినా, ఇది రావణునిమాయయే యనుకొని సీత భయపడును. కావున అర్థవంతమగు మానవ భాషను, నే మాటాడెదను" అని యాంజ

నేయుఁడు నిశ్చయించుకొనెను. "మానుషీ" శబ్దమునకు మనుష్యుల వ్యవహారసిద్ధమైన దనియు, "సంస్కృత"శబ్దమునకు వ్యాకరణ సంస్కృతమైనదనియు నర్థములు వ్యాఖ్యానమునందుఁ గలవు. "వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్" అనుచోట మానుషీ శబ్దము సంస్కృతాశబ్దవిశేషణము కాదు. "మానుషీం వాచ ముదాహరిష్యామి, సంస్కృతాంచ వాచమ్"అని యే సమన్వయము చేయవలెను. కావున పంతులవారనినట్లు విపరీతముగ సమన్వయించి అసలు సంస్కృతముకంటె భిన్నమగు మానుషసంస్కృతము ఒకటికలదనిచెప్పి, సంస్కృతము వ్యవహారమున నుండినదనుటకు దానిని ప్రమాణీకరించుటకు వలనుగాదు.

శ్రీ పంతులుగారు మహాభారతమునుండి యిచ్చిన ప్రమాణముకూడ నట్టిదే. 'హేహాతే' మొదలగుపదములు వాడుకలో నున్నవనుటకుఁ బ్రమాణము లేదు. 'హాదే' మొదలగు ప్రాకృతపదములు సంస్కరింపఁ బడి యట్టి సంస్కృతరూపము లేర్పడినవి. భారతము సంస్కృతగ్రంథమగుటచే ప్రాకృతపదములు కాక సంస్కృతపదములే యందుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

సంస్కృతము దేశభాషగ నుండనిచో మృచ్ఛకటికమునందలి చారుదత్తాభియోగసంవిధానము కుదురదని పంతులుగారి తలంపు. కాని చారుదత్తాభియోగమంతయు సంస్కృతమున లేదు. ఉత్తమపాత్రలగు న్యాయాధికారి, చారుదత్తుఁడు మొదలగువారికి సంస్కృతము, నీచపాత్రములకు, స్త్రీలకు ప్రాకృతమును ఉపయోగింపఁబడినవి. అభియోగమంతయు సంస్కృతమునందే యున్నప్పుడు పంతులుగారివాదమున కది యుపయోగించును. మీఁదు మిక్కిలి వారిచ్చినప్రమాణమే ప్రతివాదుల కెంతయు నుపకారకము. సంస్కృతము కల్పితమై, చదువుకొనినవారుమాత్రము తెలిసికొనుభాష యగుటచేతనే చదువురానివారికి దృశ్యకావ్యములందుఁ బ్రాకృత ముపయోగింపఁబడెను.

సంస్కృతము సర్వజనవ్యవహారమున నున్నచో ప్రాకృతము నణంగఁద్రొక్కి సంకల్పించిన సంస్కృత గ్రంథకర్తలు తమదృశ్యకావ్యములయందుఁ బ్రాకృతమునకుఁ బ్రవేశము నిచ్చియేయుండరు.

దేశభేదములం బట్టి సంస్కృతపదప్రయోగము వేఱయినట్లు తెలియుచున్నదనియు, సంస్కృతము వాడుకలో నున్నప్పుడే యట్టి పదప్రయోగభేదము కుదురు ననియు శ్రీ పంతులుగారు వ్రాసిరి. అట్టి పదప్రయోగభేదమును వారు చాలవఱకుఁ జూపించిరి. పదప్రయోగభేదముండుట నంగీకరింప నభ్యంతరములేదు. కాని దానింబట్టి భాషయొక్క తత్త్వమును నిశ్చయించుట కష్టము. ఇప్పుడు సంస్కృతము వ్యవహారమున లేదనుట సర్వజనాంగీకృతమేకదా!

కాని యిప్పుడుకూడ దేశభేదమునుబట్టి పద ప్రయోగములు మాఱుచున్నవి.

"కాలేజీ" యనునర్థమున మనవారు "కళాశాలా" పదమును, కర్ణాటకులు "మహాపాఠశాలా" పదమును, ఔత్తరాహులు "విద్యాలయ" పదమును వాడుచున్నారు. "సెలవు" అనునర్థమున "విరామ" పదమును, "తీరిక" అనునర్థమున "అవకాశ" పదమును మనవాడుకలోఁ గలవు. ఉత్తరదేశీయులు "సెలవు" అనునర్థమున "అవకాశ" పదమునే వాడెదరు. "రీడింగురూము" మనదేశమున "పఠన మందిరము" గనున్నది. ఔత్తరాహులు "వాచనాలయము" గఁ బేర్కొందురు. దీనింబట్టి సంస్కృత మిపుడు దేశభాషయగునా? శ్రీపంతులుగారీసందర్భమున వైయాకరణులను బేర్కొనునపుడు వరరుచిని తొలుతను, పాణిని నాపిదపను నిల్పిరి. పాణినిని మొదటను, వరరుచిని పిదపను చెప్పవలసియున్నది. లేనిచోఁ జరిత్ర పరిశోధకులయు, వైయాకరణులయు సిద్ధాంతములకు భంగమువాటిల్లును.

ఇంతవఱకు నిరూపింపఁబడిన కారణములం బట్టి సంస్కృత మొకప్పుడును దేశభాషగ లేదని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. కాని దేశభాష కానిమాత్రమున దానిగౌరవము నశించునది కాదు. భాష లన్నింటియందును సంస్కృతమే యుత్కృష్టమైనది. అందుఁ గల యమూల్యగ్రంథములు మఱేభాషలోను లేవు. ఇంచుమించుగ భారతదేశమునందలి భాష లన్నింటికి నదియే మూలమైయున్నది.

క్రీస్తుపూర్వమునకంటె నతనివెనుక ఆర్యులనాగరికత యభివృద్ధి నొందినది. అది భాషావిషయమునఁగూడఁ గల్గినది. ఆనాగరకతయే వారిచేఁ బ్రాకృతమును సంస్కరింపఁజేసి మధురమధుర మగు, అమూల్యమగు భాష యుత్పన్నమగుటకుఁ గారణమైనది. ప్రాకృతముకంటె సంస్కృత మెన్నియో మడుంగుల సుకర మనియు, స్పష్టోచ్చారణ కలదనియు, మధురమైనదనియు నందఱు నంగీకరింపవలసియున్నది. కావుననే సంస్కృతమునకుఁ బురోభివృద్ధి కలిగి ప్రాకృత వాఙ్మయ మడుగంటినది.

[పాండిత్యానికి పరమార్థం-అవధి-తర్క-కర్కశ వచోవిధానమే అని ఛాందసుల సిద్ధాంతము. కాని సాహిత్యలోకం దీనికి ఎదురుజవాబు చెప్తుతూ ఉన్నది. పండితులు-శాస్త్రాచార్యులు కవితాకన్యకు రసికబాంధవులని నిదర్శనములు చాలా కనబడుతూ ఉన్నవి.]

౧. అశ్వఘోషుడు (ప్రసిద్ధబౌద్ధాచార్యుడు)౧

నైవాకృతిః ఫలతి నైవ కులం నశీలం
విద్యా సహస్రగుణితా నచ వాగ్విశుద్ధిః,
కర్మాణి పూర్వశుభసంచయసంచితాని
కాలే ఫలంతి పురుషస్య యథైవ వృక్షః.

౨. ఆనందవర్ధనాచార్యుడు (ఆలంకారికుడు - ధ్వన్యాలోకకారుడు)౨

ఆక్రందా స్తనితై ర్విలోచనజలా
న్యశ్రాంతధారాంబుభి
స్తద్విచ్ఛేదభువస్య శోకశిఖిన
స్తుల్యా స్తడిద్విభ్రమైః,
అంత ర్మే దయితా ముఖంతవ
శశీ వృత్తిః సమా ప్యావయో
స్తత్కిం మా మనిశం సఖే
జలధర, త్వం దగ్ధు మేవోద్యతః.

3. ఆర్యభట్టు (జ్యోతిషసిద్ధాంతసర్వాధికారి)

ఏకత్ర నాస్య రతి రిత్యవధూయమానః
కోపాదివ శ్వసనకంపవిఘూర్ణితాయాః,
రక్తచ్ఛదం మధు సుగంధి సరోరుహిణ్యా
భృంగ శ్చుచుంబ కమలానన మాదరేణ.

౪. భట్టేందురాజు (అభినవగుప్తాచార్యునిగురువు)3

ఉదస్యోచ్చైః పుచ్ఛం శిరసి నిహితం జీర్ణజటిలం
యదృచ్ఛావ్యాపన్నద్విపపిశితలేశాః కవలితాః,
గుహాగర్తే శూన్యే సుచిర ముషితం జంబుకసఖే
కి మేతస్మి న్మార్గే యదసి నగతః సింహసమతామ్.

౫. ఇంద్రదత్తాచార్యుడు (ఐంద్రవ్యాకరణకారుడు) ౪

కర్ణికారలతాః ఫుల్ల
కుసుమాకులషట్పదాః,
సకజ్జలశిఖా రేజు
ర్దీపమాలా ఇవోజ్జ్వలాః.

---

౧. బుద్ధచరితమును రచించిన మహాకవి-ఇత్సింగ్ (౭-వ శతాబ్ది) ఈతనిని దార్శనికుడగు పండితుడని, ప్రాచీనునిగా కీర్తించి యున్నాడు. మాక్సుమూలర్ పండితు డీతనినిగూర్చి అమూల్యమగు పరిశోధన జరిపియున్నాడు.
—India, what can it teach us—p. 3౧౨.

౨. బూలర్ పండితుడు తొలుదొల్ల ఆలోకమును సంపాదించి ప్రకటించినవాడు—

ధ్వన్యాలోకమునేకాక ధర్మోత్తమ వినిశ్చయటీకకు వివృతిని, విషమబాణలీల అను ప్రాకృతకావ్యమును, అర్జునచరిత, హరివిజయ, మతపరీక్షాదిగ్రంథములనుకూడ రచించినాడని తెలియుచున్నది—(మధుమథనవిజయముకూడ (తృతీయోద్ద్యోతమునం దీగ్రంథమునుండి ఒకపద్య ముదాహరింపబడినది) ఈతనిదేనని పీటర్సన్ అభిప్రాయము.) (బూలర్, కాశ్మీరనివేదిక...౬౫ పే.)

3. అభినవగుప్తపాదుల గురువు - (కాత్యాయనగోత్రికుడు, ఆచార్యభూతిరాజకుమారుడని భగవద్గీతటీక-అభినవగుప్తునిది-వలన తెలుస్తూ ఉన్నది. ఉద్భటుని అలంకారసంగ్రహమునకు వ్యాఖ్యానమొనరించిన ప్రతీహారేందురా జీతడేనని పీటర్సన్ అభిప్రాయము.)

౪. కథాసరిత్సాగరము ననుసరించి పాణినిగురుపాదులగు ఉపవర్షోపాధ్యాయుని శిష్యుడని తెలియుచున్నది.

౬. ఈశ్వరకృష్ణుడు (వింధ్యవాసి – సాంఖ్యకారికలను రచియించిన మహామతి)

చిరం శీతజలావాస
లక్ష్యసంకోచకంటకాః,
నిషేవితుమి వోత్తస్థు
రాతపం కమలాకరాః.

౭. భట్టోద్భటుడు (ఆలంకారికులలో ప్రథముడు)*

కిం కౌముదీః శశికలాః సకలా విచూర్ణ్య
సంయోజ్య చామృతరసేన పునః ప్రయత్నాత్,
కామస్య ఘోరహరహుంకృతి దగ్ధమూర్తేః
సంజీవనౌషధి రియం విహితా విధాత్రా.

౮. కయ్యటుడు (భాష్యప్రదీపకారుడు)

శూరోఽసి నూన ముదితః పురతో యదారా
న్నారీజనస్య హృదయాంబురుహ ప్రబోధమ్,
ధత్సే నిశాతతరబాణ ఉదగ్రధన్వా
కామః పదాతి రితి తావక ఏష హంతి.

౯. చంద్రగోమి (పి?)ని (చంద్రవ్యాకరణ నిబంధనాచార్యుడు)

విషస్య విషయాణాంచ
దూర మత్యంత మంతరమ్,
ఉపభుక్తం విషం హంతి
విషయాః స్మరణాదపి.

౧౦. నగ్నజిత్తు (శిల్పాచార్యుడు – అప్రతిముడని బృహత్సంహితయందు వరహామిహిరుడు ప్రశంసించినాడు.)

సాగసి ప్రియతమే కృతకోపా
యాంఘ్రియుగ్మ పతితేఽపి నతుష్టా,
సైవ మద్య పరిలుప్తవివేకా
తం తథైవ పరితోషయతిస్మ.

౧౧. పాణిని౬

పాణౌ శోణతలే తనూదరి
దరక్షామా కపోలస్థలీ
విన్యస్తాంజనదిగ్ధలోచనజలైః
కిం మ్లాని మానీయతే,
ముగ్ధే చుంబతునామ చంచల
తయా భృంగః క్వచిత్ కందలీ
మున్మీలన్నవమాలతీపరిమలః
కిం తేన విస్మార్యతే.

౧౨. భామహాచార్యుడు

కిం శుకవ్యపదేశేన
తరు మారుహ్య సర్వతః,
దగ్ధాదగ్ధమరణ్యాన్యాం
పశ్యతీవ విభావసుః.

నేయం విరౌతి భృంగాలీ
మదేన మధురస్వరా,
అయ మాకృష్యమాణస్య
కందర్పధనుషో ధ్వనిః.

౧౩. మమ్మటభట్టు

తన్వంగ్యా గజకుంభపీనకఠినోత్తుంగా వహన్త్యాః స్తనౌ

---

౫. కాశ్మీరకజయాపీడమహారాజ సభాపతి–దినమునకు లక్షదీనారముల బహూకృతి నందుచుండేవాడు. (రాజతరంగిణి, ౪-౪౯౪)

కుమారసంభవము ఈతనిరచనలలో ఒకటి. (నన్నెచోడుని కావ్యమునకు మాతృకారూపము). లక్ష్యములుగా అలంకారగ్రంథమునందు తన కావ్యములోని శ్లోకములనే ఇచ్చినాడు.

౬. జాంబవతీవిజయకావ్యమునుండి 3 పద్యములు శరణదేవుడు, "సాయం చిరం ప్రాహ్ణే ప్రగేఽవ్యయేభ్యష్ట్యుట్యులౌ తుట్ చ" (పా. ౪-3-౨3). ఈసూత్రవృత్తిలో ఉదాహరించాడు. నమిసాధువు కావ్యాలంకారటీకలోను, రాయముకుటుడు అమరకోశటీకలోనుకూడా పాణినికావ్యములోనుంచి ఉదాహరణము లున్నవి.

[గతేర్ధరాత్రే పరిమందమందం, గర్జంతి యత్ప్రావృషి కాలమేఘాః,
అపశ్యతీ వత్స మివేందుబింబం, తచ్ఛర్వరీ గౌరివ హుంకరోతి. —నమిసాధువు.]

మన్యః క్షామతరోఽపి య న్నరుగితి ప్రాప్నోతి [భంగం ద్విధా,
త న్మన్యే నిపుణేన రోమలతికోచ్ఛేదాపదేశా దసౌ
నిఃస్పందాస్ఫుటలోహశృంఖలికయా సందానితో [వేధసా.

౧౪. రుద్రటుడు (ఆలంకారికుడు)౭

ఏకాకినీ యదబలా తరుణీ తథాహ
మస్మద్గృహే గృహపతిశ్చ గతో విదేశమ్,
కం యాచసే తదిహ వాస మియం వరాకీ
శ్వశ్రూ మ మాంధబధిరా నను మూఢ పాంథ.

కమలినీ మలినీదయితంవినా
నసహతే సహ తేన నిషేవితామ్,
త మధునా మధునా నిహితం హృది
స్మరతి సా రతిసార మహర్నిశమ్.

హారా దుత్కంఠంతే
దయితజనసన్నిధౌతు లజ్జంతే,
త్రస్యంతి కంపమానాః
శయనీయే నవపరిణయాః వధ్వః.

మలయానిలలలనోల్బణ
మదకలకలకంఠకలకలలలామః,
మధురమధువిధురమధుపో
మధురయ మధునా ధినోతి ధరామ్.

హరతి సుచిరగాఢాశ్లేషే యదంగక మాకులా
స్థగయతి తథా యత్పాణిభ్యాం ముఖం పరిచుంబనే,
యదతిబహుశః పృష్టా కించి ద్వద త్యపరిస్ఫుటం
రమయతితరాం తేనైవాసౌ మనోభినవా వధూః.

౧౫. వరరుచి (కాత్యాయనుడు)-(వార్తికాకారుడు)౮

అపి సదివసః కింస్యా ద్యత్ర ప్రియాముఖపంకజే
మధుమధుకరీ వాస్మద్దృష్టి ర్వికాసిని పాస్యతి,
తదను చ మృదుస్నిగ్ధాలాపక్రమాహితనర్మణః
సురతసచివై రంగైః సంగో మమాపి భవిష్యతి.

అస్యా మనోహరాకార
కబరీభారతర్జితాః,
లజ్జయేవ వనేవాసం
చక్రు శ్చమరబర్హిణః.

౧౬. వరహామిహిరుడు

సంమూర్ఛితం సంయుగసంప్రహారైః
పశ్యంతి సుప్తప్రతిబుద్ధతుల్యమ్,
ఆత్మాన మంకేషు సురాంగనానాం
మందాకినీమారుతవీజితాంగాః.

౧౭. వామనుడు౯

కిం కంటకైకరసికేన ఫలద్విషా కిం
వైరస్యసీమని కిము స్థిరకాతుకేన,
ఛాయావిలాసవిముఖేన సతాం కిమంగ
ధాత్రా ఖలేన ఖదిరద్రుమ ఏవ సృష్టః.

[ఈ పద్యములు, ఆఫ్రెఖ్ట్, కీల్‌హారన్, పీటర్సన్ మొదలగు వైదేశికపండితులు సంగ్రహించినవి.]

---

౭. ఆలంకారికుడేకాకుండా సరసకవితావిలాసుడని ఆతని గ్రంథం సాక్ష్యమిస్తూఉన్నది. 'కింగౌరిమాం ప్రతిరుషా' మొదలైన పద్యములు సుప్రసిద్ధములు.

౮. సుభాషితావళియందు ౧౭ పద్యములు కనబడుతూన్నవి. ఈతనికావ్యము ప్రశంస మహాభాష్యమునందు కలదు.

[గోల్డుస్టుకర్, పే ౧౪౬: వీబర్, ఇండీచిస్టుడెన్ ౧౩-౪౫౦]

౯. ఉద్భటుని సమకాలికుడు-కాశికావృత్తి-కావ్యాలంకారసూత్రవృత్తిని రచియించినవాడు.

కతిపయసంస్కృత వర్ణవిపరిణామములు

శ్రీ పరవస్తు వేంకట రామానుజస్వామి, యం. ఏ.,

1. వర్ణములకు సంభవించు విపరిణామములు రెండువిధములుగా నుండును—౧ వర్ణాంతరసంసర్గాది నిమిత్తములవలన గలుగునవి. ౨ అట్టి నిమిత్తములు లేక నిర్నిమిత్తముగా గలుగునవి. ఇండో యూరపియన్ మాతృభాషయందలి హ్రస్వములగు నేకారమును నోకారమును (e, o) సంస్కృతమున అకారముక్రింద మారుటయు, స్పర్శలలో తాలవ్యము లూష్మలుగా మారుటయు మొదలగునవి నిర్నిమిత్తకములైనవిపరిణామములు. మాతృభాషయందలి కంఠ్యస్పర్శలు సంస్కృతమున తాలవ్యములక్రింద మారుటయు, దంత్యములు మూర్ధన్యములుగ మారుటయు మొదలగునవి వర్ణాంతరసంసర్గము వలన గలిగిన నైమిత్తికవిపరిణామములు. ఇవి క్రమముగా బరమందుండు యకారతాలవ్యాచ్చుల యొక్కయు, బూర్వమందుండు లకారముయొక్కయు కార్యములని మనకు దెలియును. స్వరవిపరిణామము గూడ నుదాత్తాదిస్వరపరివర్తనమువలన గలిగినదియగుటచే నదియు నిర్నిమిత్తకమైన విపరిణామమని చెప్పుటకు వలనుపడదు.

సంస్కృతభాషయందు వర్ణములకు సంభవించు కొన్ని విపరిణామము లీక్రింద వివరింపబడినవి. వీనిలో ననేకము లేదోయొక నిమిత్తము ననుసరించి సంభవించినవిగా నున్నవి.

2. అచ్చులు:—౧. వేదమున దఱచుగా బదాంతమునం దుండు నచ్చు దీర్ఘ మగుచుండును. ఇట్లు ఛందస్సునకు సంబంధించిన స్థలములలో నేకాక తదితరస్థలములలో గూడ నచ్చులు దీర్ఘము లగుచుండును. ఉదా: అథా, ఏవా, ఇవా, స్మా, అద్యా, అభీ, నూ; ఏనా, తేనా, యేనా, అస్యా, పిబా, శృణుతా, విద్మా, వక్ష్యాస్వా, వేధా, శ్రుధీ, శృణుహీ, జహీ; అభిగూర్యా.

౨. సమస్తపదమున బూర్వపదాంతమందలి యచ్చు దీర్ఘమగుట గలదు. ఉదా: ఋతావసు, శతామఘు, ఏకాదశ, తువీమఘు, పురూవసు.

3. హల్లోపము సంభవించినయపుడు తత్పూర్వమందుండు నచ్చు దీర్ఘమగుట కలదు. ఉదా: పునారమతే, జ్యోతీరథ, దూరోహణ, తాఢి, నీడ, దూడభ; రూఢ, వోఢుమ్, తృణేఢి, షోడశ, పితా, ధనీ.

౪. ఉదాత్తాదిస్వరవశమున నచ్చులకు సంభవించు మార్పులు స్వరవిపరిణామనిరూపణమున జూపబడినవి.

౫. పదాదిమధ్యాంతములయం దచ్చు నూతనముగా (ఆగమముగా) జేరుట కలదు. ఉదా: వై. ఇరజ్యతి, వై. ఇరధతే, వై. ఇలయ, వై. ఉలోక, సువర్ణ, స్వర్ణ, పృథివీ, పృథ్వీ, క్షమా, క్ష్మా.

వేదమున స్పర్శవర్ణమునకును రేఫానునాసికవర్ణములకును మధ్యను ఛందోభంగము వారించుటకకారము నుచ్చరింపవచ్చును. దీనికి స్వరభక్తియని పేరు కలదు. ఉదా: ఇన్ద్ర + ఇన్దర; యజ్ఞ, యజన.

౬. భాషాంతరములలోని (లా. avis) రూపములనుబట్టి చూడగా సంస్కృతమున 'విః - పక్షి' అను పదమున అకారము లోపించిన ట్లగపడుచున్నది.

౭. రెండభిన్నాక్షరములుగాని, సదృశాక్షరములుగాని వరుసగా నున్నయెడల అందొకటి లోపించుట కలదు. ఉదా: తువీరవవాన్, తువీరవాన్; ఇరదధ్యై, ఇరధ్యై; మఘుదుఘ, మధుఘ; శీర్షసక్తి, శీర్షక్తి.

3. హల్లులు:— (౧) పదాంతసంయోగమునందలి మొదటిహల్లు నిలిచి మిగిలినవన్నియును దఱచుగా లోపించుచుండును. ఉదా: తుదన్ (తుదన్త్ + స్),

ఉదక్ (ఉదఙ్చ్+స్), అభాన్ (అ-భన్ద్+స్+త్).

(అ) ఆద్యంతములందు మహాప్రాణవర్ణములు కల ప్రాచీనధాతువులలో మొదటిది సంస్కృతమునను, గ్రీకుభాషయందును నల్పప్రాణ మగుచుండును. కాని కారణాంతరమున రెండవదికూడ నల్పప్రాణము కావలసినయెడల మొదటిది తిరుగ మహాప్రాణ మగుచుండును. ఉదా: బన్ధ్ (ఇంగ్లీషు bind) ధుక్ (-ధక్), గ్రహ్ (-జిఘృక్షతి) దభ్ (ధిప్స). ఈ నియమము 'గ్రాస్మన్' అను పాశ్చాత్యపండితునిచే గనుగొనబడుటచే నతని పేరిట వ్యవహరింపబడుచున్నది.

౩. 'తుర్య' (తురీయ) అను పదమున నాదిని కకారము లోపించినది. చూ. చత్వారః (*Ketver), తుర్య (*Ktur).

౪. ఋకారరేఫషకారములకు బరమగు (దంత్య) నకారము (మూర్ధన్య) ణకారములోనికి మారుచుండును. పైవర్ణములు నకారమున కవ్యవహితపూర్వముగ నుండ నవసరములేదు. కాని వానిమధ్యను యకారభిన్నమగు తాలవ్యవర్ణముగాని, దంత్యవర్ణముగాని, మూర్ధన్యవర్ణముగాని యుండరాదు. ఉదా: రుద్రేణ, వారిణీ, దాతౄణాం, శృణోమి, క్షుభ్నాణ, రుగ్ణ, ద్రవిణ, కృపమాణ. పరిణామ, ప్రణామ, దుర్ణశ, గ్రామణీ; వై. పరిణః, అగ్నేరవేణ.

౫. ఇకారమునకు బూర్వమందున్న యకారమును, ఉకారమునకు పూర్వమందున్న వకారమును కొన్నియెడల లోపించుచుండును. ఉ. ఇయాజ, ఇయక్ష (యజతి); ఇయస్యతే (యస్యతే); ఊర్ధ్వః (గ్రీ. bortho), ఊర్మిః (ప్రా. హై. జ. walm), ఊర్ణా (గా. wulla).

౬. ధాతుప్రాతిపదికముల చివరనుండు చకారము అమ్భిన్నమగు వర్ణము పరమైనచో దాని పూర్వరూపమగు కకారరూపమును బొందును. ఉదా: వక్తి, వక్ష్యామి, వగ్ధి, వాగ్భిః, వాక్షు, ఉక్త.

౭. ధాతుప్రాతిపదికముచివరనుండు షకారశవర్ణములు సకారము పరమైనచో కకారముగను, తకారథకారములు పరమైనచో షకారముగను, ధకారభకారములును, 'సు' అను సప్తమీబహువచనప్రత్యయము బరమైనచో టకారముగను మారును. ఉదా: వేక్ష్యామి, వష్టి, దిదిడ్ఢి, విడ్భిః, విట్సు; ద్వేక్ష్యామి, ద్విష్టః, విడ్ఢి, ద్విడ్భిః, ద్విట్సు.

౮. జకారము కొన్నియెడల చకారముక్రిందను, మఱికొన్నియెడల శవర్ణముక్రిందను విపరిణామములను పొందును. ఉదా: అయుక్త, యోక్ష్యామి, అయుగ్ధ్వమ్, యుగ్భిః. కాని స్రక్ష్యామి, మృష్ట, మృడ్ఢి, రాడ్భిః, రాట్సు. ఏస్థలమున నెట్లు మారునో వర్ణసమామ్నాయ చరిత్రమున దెలుపబడినది.

౯. హకారము జకారమువలెనే విపరిణామద్వైవిధ్యమును బొందును. కొన్నియెడల కంఠ్యముగ మారును. ఉ: అధుక్షమ్, దుగ్ధ, అధోక్, ధుక్, దుగ్భిః, ధుక్షు. మఱికొన్నియెడల సకారము పరమైనచో కకారముగను, పదాంతమునను, భకారాదివిభక్తులకును 'సు' అను సప్తమీబహువచనప్రత్యయమునకును పూర్వమునను మూర్ధన్యస్పర్శములుగను మారును. దంత్యవర్ణము పరమైనచో హకారములోపించి దంత్యము ఢకారముగ మారును. ఉదా: రోక్ష్యామి, సక్షీయ, తురాషాట్, తురాషాడ్భిః, తురాషాట్సు, గూఢ, లీఢ, లీఢ్వమ్, ఏస్థలమున నెట్లుమారునో వర్ణసమామ్నాయచరిత్రమున దెలుపబడినది.

౧౦. అకారాకారభిన్నమగు నచ్చునకును, కకారరేఫలకును పరమగు (దంత్య) సకారము (మూర్ధన్య) షకారమగును. ఈ సకారము రేఫపరకమైన పదాంతసకారమైనచో నట్టి మార్పును బొందదు. ఉదా: భవిష్యామి, శుశ్రూషే, శేషే, అనైషమ్, జుహోషి; విక్షు, అకార్షమ్, హవిషా, చక్షుష్మన్త్, మనుష్య, సుష్వాప, నిషసతి; ప్రతిష్ఠా, యుధిష్ఠిర, అగ్నిషోమ, దుష్టర, అనిష్కృత.

౧౧. స్పర్శమధ్యస్థమగు సకారము లోపించును. ఉదా: ఉత్థాతుమ్ (ఉద్ + స్థాతుమ్), అతాప్త (అ-తాప్ + స్ + త), అధాన్త (అ-ధాన్ద్ + స్ + త).

౧౨. సకారము సకారము పరమైనచో తకారముగ మారును. ఉదా: వత్స్యామి (వస్ + స్యామి), విద్వత్సు (విద్వస్ + సు).

౧౩. వకారశవర్ణముల సాన్నిధ్యమున సకారము శవర్ణముగ మారుటకలదు. ఉదా: శ్వశురః (గ్రీ. hekuros), శ్మశ్రు (లిథు. smakra), శుష్కః (అవె. huska), శశః (ప్రా. హై. జ. haso).

4. ఈ క్రిందివర్ణ విపరిణామము లనేకభాషలతో సంబంధించియుండుటచే మాతృభాషలోనే సంభవించినవని యూహింపవలసియున్నది:

౧. నాదవర్ణము శ్వాసవర్ణము పరముగునప్పుడు శ్వాసవర్ణముక్రిందను, శ్వాసవర్ణము నాదవర్ణము పరముగునప్పుడు నాదవర్ణముక్రిందను మారుచుండెను. ఉదా: సం. యుక్తః, గ్రీ. Zeuktos, లా. Junctus, కాని సం. యుగమ్, గ్రీ. Zugon, లా. Jugum; సం. వేత్థ, గ్రీ. Oistha, కాని సం. వేద, గ్రీ. Oida, సం. పత్సు, గ్రీ. Possi, Posi, కాని సం. పాదః, గ్రీ. Podes—సం. ఉపబ్దః, గ్రీ. epi-bda కాని సం. పద్; సం. నీడః, లా ni-dus (ni-zd from ni-sed)

౨. మహాప్రాణవర్ణము, మహాప్రాణవర్ణము పరమైనచో నల్పప్రాణ మగుచుండెను. అల్పప్రాణవర్ణము పరమైనచో నది యల్పప్రాణవర్ణమగుటయే కాక పరమందలి యల్పప్రాణవర్ణముగూడ మహాప్రాణమగుచుండెను. తొలి మహాప్రాణవర్ణము నాదయుక్తమైనచో ఫలించిన సంయుక్తాక్షరమంతయు నాదయుక్తమగుచుండెను. ఉదా: యుద్భిః (యుధ్ + భిః) దృబ్ధ, (దృభ్ + త), లబ్ధ (లభ్ + త), బుద్ధ (బుధ్ + త), ఊఢ (వహ్ + త), లీఢ (లిహ్ + త).

3. వర్గీయప్రథమద్వితీయవర్ణములకును, ప్రథమతృతీయవర్ణములకును, తృతీయచతుర్థవర్ణములకును వినిమయము కలుగుచుండెను. ఉదా: సం. పృథుః, గ్రీ. Platus, సం. పన్థాః, గ్రీ. Patas, సం. దశత్, గ్రీ. dekad, గ్రీ. skapane లా. scabo, సం. అహమ్, గ్రీ. ego, లా. ego; సం హనుః, గ్రీ. genus; సం. మహాన్, గ్రీ. megas.

౪. స్పర్శలకు బూర్వము సకారము లోపించుచుండెను. ఉదా: సం. స్థగ్ గ్రీ. teg- సం. ఛన్దసి, తాయు, తనయిత్ను, పశ్య, తృ (చూ. శ్ఛన్దసి), స్తాయు, స్తనయిత్ను, స్పశ్, స్తృ).

౫. మకార వకారములకు వినిమయము సంభవించుచుండెను. ఉదా: వై. అమః, అవె. ava, ప్రా. స్లై. ovu; సం. శ్యామః, శ్యావః. ప్రా. స్లై. sivu; వై. దామనే, దావనే, గ్రీ. domenai; dofenai; ద్రవామి, ద్రమామి, గ్రీ. edramon, dedroma.

తన్మయత్వము

కాళ్లకూరి గోపాలరావు

జాగ్రత్స్వప్నములందు నిన్నె కనెదన్ సంతోషలీలాకృతిన్ !
వ్యగ్రం బైన సుషుప్తి తన్మయతయే యౌఁ; గానిచో నిప్డు భా
వగ్రాహ్యం బగు తత్సుఖానుభవ మవ్యక్తంబు గానేర్చునే
వాగ్రూపంబున? నిన్ భజింతు సకలావస్థామనోహారిణీ !

స్వదేశసంస్థానాలు*

తల్లావఝ్ఝల శివశంకరశాస్త్రి
[మాహేశ్వరాశ్రమము]

చద్దరు, కన్నైలాల్ గాబాలపుస్తకాలూ, కర్నల్ పొలెక్, బ్లేక్, లాస్కీ, థక్కర్, రామనారాయణచౌదరి, రంగయ్యర్ మొదలైనవారి రచనలూ, డెయిలీహెరాల్డు, న్యూస్‌క్రానికిల్, బొంబాయిక్రైమ్సు, ప్రిన్స్లీ ఇండియా, మాడరెన్ రెవ్యూ, చాంద్, మాధురీ మొదలైన పత్రికలూ బాగా పరిశీలించి, స్వయముగా ఉత్తరదేశములో సంచారముచేసి నార్ల వెంకటేశ్వరరావు "స్వదేశ సంస్థానాలు" అనే పుస్తకము వ్రాసి ప్రకటించినాడు. మహారాజులు, నవాబులు చిన్నతనమునుంచీ చేసేపనులూ, వారిచుట్టూ ఉండే మనుష్యులూ, ప్రభువులవిలాసాలూ, వ్యభిచారవిధానాలూ, దుర్వ్యయము, సంస్థానోద్యోగులు, శాసనసభలు, న్యాయవిచారణ, పన్నులు, జేగారిపద్ధతి, విద్యాసౌకర్యాలు, వైద్యసహాయము, వాక్ స్వాతంత్ర్యము మొదలైన శీర్షికలతో సంస్థానాధీశ్వరుల లోకయాత్ర, ప్రజల కష్టనిష్ఠూరాలూ గ్రంథకర్త విపులముగావర్ణించినాడు. "నావిష్ణుః పృథివీపతేః" అనే సిద్ధాంతము సంస్థానాధీశ్వరుల నిరంకుశప్రవర్తనలో స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. ప్రపంచములో ఇతరదేశాలన్నీ రాజ్యాంగవిధానాలలో మార్పులు చెందుతూఉంటే స్వదేశసంస్థానాలలో ప్రాచీనపద్ధతులు, నిరంకుశత్వము, దౌర్జన్యమూ మారిపోలేదు.

యావద్భారతదేశవైశాల్యములో స్వదేశసంస్థానాల విస్తీర్ణము మూడోవంతు; జనసంఖ్యలోపాలు అయిదోవంతు. ఇంత భూఖండములో నివాసముచేస్తూఉన్నా ప్రజలకు వాక్స్వాతంత్ర్యములేదు. బ్రిటిషు ఇండియాలోనే నూటికి ఎనిమిదిమంది చదువుకొన్నవాళ్లు. ఇదే చాలా తక్కువ అని విచారిస్తూఉంటే సంస్థానాలలో చదువువచ్చినవాళ్లు నూటికి నలుగురికంటె లేరు! అనేకసంస్థానాలలో ౩౦,౮౦ గ్రామాలకు ఒక్కటే పాఠశాల! వైద్యసహాయము చూతామూఅంటే ౧౭౭ గ్రామాలకు ఒక్కటే వైద్యశాల ఉన్న సంస్థానాలు చాలా కనబడతవి. సంస్థానము మొత్తము మీద వచ్చే అన్నిపన్నులలో సగభాగము స్వంతఖర్చులకు వినియోగించే ప్రభువులు కూడా ఉన్నారు! 'బేగారి' అనే వెట్టిచాకిరి పద్ధతి ఎన్నో సంస్థానాలలో చలాయింపు అవుతున్నది. బానిసతనానికీ దీనికీ భేదము

* గ్రంథకర్త: నార్ల వెంకటేశ్వరరావు, (వెల ౦-౮-౦, పోస్టేజీ ప్రత్యేకము) ప్రకాశకులు: నార్లవారు, కవుతరం, కృష్ణాజిల్లా.

లేదు. ౫౬౩ సంస్థానాలు ఉంటే, అందులో ౫,౬ రింటిలోమాత్రము ప్రజాప్రతినిధిసంస్థలు కనబడతవి. అవి అయినా నామకః! పన్నులు విధించడములో నియమమంటూ లేదు. రాజుగారికి కొత్తఖర్చు తగిలిందంటే ప్రజలమీద కొత్తపన్ను తక్షణమే పడ్డదన్న మాట! బాలికావివాహానికి పన్ను, పెండ్లి పెద్దలకు పన్ను, పునర్వివాహానికి పన్ను, కరువుపన్ను, పండ్ల చెట్ల పన్ను, బిచ్చగాళ్ల మీద పన్ను—ఈవిధముగా విచిత్రమైన పన్నులు! న్యాయస్థానాలలో మొరపెట్టుకుంటే న్యాయము అసలే జరగదు. గుడ్డి దర్బారులూ, నవాబుదర్బారులూ అనే మాటలు సార్థక మవుతవి. అక్కడి ఉద్యోగస్థులంతా ప్రజ్ఞవల్ల పైకివచ్చినవాళ్లు కారు. ప్రభుల అనుగ్రహాలకు పాత్రులై పైకివచ్చిన ఘటాలు. ఎవరైనా కాస్త స్వతంత్రిస్తే కారాగారమో, ఉద్వాసనో తప్పదు. ప్రభువులచుట్టూ చేరేవాళ్లు వట్టి గులాములూ, కులుకులాళ్లను కూర్చేవాళ్లూ! ఇక ప్రభువులకు ఆసక్తి కుక్కలమీద, గుర్రాలమీద, మోటారుకార్లమీద, వేటలమీద, వెలయాళ్లమీద, కులస్త్రీలమీద, కుర్రపిల్లలమీద! సాధ్యమైనంతవరకూ కామినీగోష్ఠి! భార్య-కాదు-భార్య లుంటారు పేరుకు. ధర్మశాస్త్రాలు బహుభార్యాత్వము అంగీకరించడమువల్ల వచ్చిన అనర్థము. రాణులని పేరేకాని వాళ్ల అవస్థలు వర్ణనాతీతము. రాజుల ఖర్చులు రకరకాలు. ఢిల్లీలో నరేంద్రమండలికీ, చలువప్రదేశాలలో సౌధాలకూ, ఫ్రాంసుదేశపు విలాసవస్తువులకూ, పొలిటికల్ ఏజంట్ల వేటవినోదాలకూ, ఇటలీలో సంచారాలకూ, లండనులో విందులకూ, స్పెయినులో భోగకన్యకలకూ ఖజానాలో డబ్బు సగముపైగా చెల్లిపోతుంది. రాజప్రతినిధిగాని,యువరాజుగానివస్తేసంస్థాన ధనము నీటిప్రవాహామువలె ప్రవహిస్తుంది!

ప్రభువులు ప్రజలను పెట్టే బాధలు ఊహాతీతము. మరీ శ్రుతిమించి రాగాన పడితే, ఇండియాగవర్నమెంటువారు విధిలేక జోక్యము కలిగించుకొంటారు. తన వ్యవహారాలు విచారణచెయ్యడానికి సంఘాన్ని ఏర్పాటుచేస్తారని తెలిసేసరికి సంస్థానప్రభువు పదవికి రాజీనామా అయినా యిస్తాడు, పలాయన మైనా చేస్తాడు!

భారతభూమి యావత్తూ సందిగ్ధావస్థలో ఉన్నది. రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘికసమస్యలు అనేకము మనను ఎదుర్కొంటున్నవి. ఇవన్నీ సక్రమముగా పరిష్కరిస్తేనేగాని భారతభూమికి అభ్యుదయము కలగదు. యావద్భారతదేశములో మూడోవంతు విస్తీర్ణము, అయిదోవంతు జనసంఖ్య ఉన్న సంస్థానములందలి ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యము, ఆరోగ్యము, విద్య, సంపదలూ సమకూడితేనేగాని దేశానికి అంతకూ మోక్షము లేదు. ఇండియాగవర్నమెంటువారు ప్రతిసంస్థానాన్ని బలవంతాన బాగుచెయ్యవచ్చు పర

మాధికార మున్నట్టు పూర్వము లిట్టన్, సాల్సబరీ, కర్జన్ ప్రభువులు చేసిన ప్రకటన వల్ల స్పష్టమవుతుంది. కాని ప్రజారంజకముగా పరిపాలన చెయ్యవలసిందని మహారాజులకూ, నవాబులకూ నొక్కి చెప్పి అమలులో పెట్టించడము గవర్నమెంటువారి ఆశయము కానట్టు కనబడుతుంది.

సంస్థాన ప్రజలు ఆందోళన చెయ్యడానికి తగినంత అవకాశము లేదు. బ్రిటిషు ఇండియా పౌరు లెవరైనా వారికి సహాయము చెయ్యడానికి వెళితే తక్షణమే వారిని సంస్థాన ప్రభువు తన రాజ్యపు సరిహద్దు బయటికి పంపివేస్తాడు. పత్రికలు తనకు వ్యతిరేకముగా న్యాయము వ్రాసినా వెంటనే బహిష్కరిస్తాడు. పైగా ఇపుడు "సంస్థానాధీశ్వర సంరక్షణ చట్టము" ను బందోబస్తు చేసుకోడానికి ఎసంబ్లీలో కొత్తబిల్లు ప్రవేశ పెట్టించారు ప్రభువులు !

ఈ గ్రంథకర్త విషయాలన్నీ వట్టిమాటలతో కాకుండా లెక్కలజాబితాలతో, నిదర్శనాలతో ఋజువు చేసినాడు. సంస్థానాధిపతుల దురభ్యాసాలూ, దుర్వ్యయాలూ, దుర్మార్గాలూ తెలియపరచడములో గ్రంథకర్తకు దురుద్దేశము లేదు. సంస్థాన ప్రభువులు ప్రాచీననిరంకుశమార్గాలు విడిచి, న్యాయదృష్టితో ధర్మమార్గాన ప్రవర్తిస్తూ, ప్రజాప్రతినిధిసభలద్వారా రాజ్యతంత్రము నడుపుతూ, ప్రజలను రంజింపజేసి భారత భూమికి పేరుతీసుకురావలె నని ఉద్దేశము. ప్రభువులకు ముఖస్తుతిపరాయణులు, చాటుకారులు దొరుకుతారు గాని సత్యము చెప్పేవారు దొరకడము అరుదు. ఎవరిలోపములు వారికి తెలిస్తేనేగాని సన్మార్గములోనికి వెళ్లేటందుకు వీలులేదు. ఇటువంటి గ్రంథాల వల్ల ప్రభువులకూ, ప్రజలకూ ఉపయోగము. ఈ గ్రంథకారుని ప్రయత్నము కొనియాడదగినది.

స్వ రా లా ప ము

కవిభూషణ, కవిరాజ, శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకటనీలాద్రి రాజు

పుష్పంబుల్ వెదజల్లివైచు నమృతాంభోరాశివీచీచ్ఛటా
నిష్పన్నస్ఫుటశీకరస్తబకముల్ నిక్షిప్తముల్ సేయు, న
గ్గీష్పం కేజముఖీఘనస్తనయుగక్రీడద్విపంచీమణీ
నిష్పాణింధమ శాసనంబు లిదమున్మీలత్స్వరాలాపముల్.

అడవిపువ్వులు

పోలూరి వేంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి

ప్రపంచ మతివిచిత్రపరిణామ సమంచితము. ఎప్పటి కేది సంభవించునో యెవరి కెఱుక. కాననేకదా, "ఉత్పత్స్యతేహి మమ కోఽపి సమానధర్మా కాలో హ్యయం నిరవధి ర్విపులాచ పృథ్వీ" అని భవభూతి నిట్టూర్పువుచ్చెను.

పూర్వకాలమున నాదరించు రాజాధిరాజు లున్నపుడు వారి కుల్లాసము గలుగుటకు నీతిసముల్లసితము లగు శ్లోకములసుకవిలోకము వాకొనుచుండెడిది. భామినీవిలాస మట్లు పుట్టినదేకదా.

కాకః కృష్ణః పికః కృష్ణః
కో భేదః పికకాకయోః,
వసంతకాలే సంప్రాప్తే
కాకః కాకః పికః పికః.

ఇత్యాది శ్లోకముల లోభికి దాతకుఁ, బామరునకుఁ బండితునకు నిట్లు సందర్భానుసారముగా భావముం గూర్చుకొనవచ్చుం గదా. ఇట్టివి సంస్కృతమున నుండెడివి. పిమ్మట నాంధ్రి నుపలాలించు ప్రభుతిలకముల సన్నిధి నప్పుడప్పుడు ప్రవర్తించు పండితవివాదముఁ బురస్కరించుకొని పరాధిక్షేపార్థ మన్యాపదేశము లుద్భవిల్లఁదొడంగినవి.

తక్కక యేల ముట్టెగొని
త్రవ్వఁగ నేర్తునటంచుఁ దాఁకెదీ
వొక్కటె జాత్తియంచు మద
మొందకు బుద్ధిని వెఱ్ఱిపంది నీ
వెక్కడ నాదిఘోణమన
నెక్కడ యద్రిసముద్రదుర్గఘూ
ర్ణాక్కుతలంబు నొక్కయఱ
పంటనె మింటికి గొంపనేర్తువే?

ఇది గ్రామసూకరముమీఁది పద్యమైనను నొకానొక యన్యార్థము సూచించుచు నెంత మనోహరముగా నున్నదో చూడుఁడు.

భృంగపంచకాదులు నభిప్రాయగర్భితములై జనించినవియే.

తెనుఁగున గ్రంథరూపమున నింతవఱకిట్టివి లేవు. ఉన్ననే చాటుపద్యరత్నాకరాదులనో యొకటియో రెండో యున్నవి. కాని యవియే భాషాలతాంగికిఁ దృప్తి గొల్పునే? ప్రతిసందర్భమునకుఁ బనికివచ్చు పద్యములు భాసిల్లవలదా? అందులకే "యడవిపువ్వు" లుపయుక్తము లనుట కెట్టిసందియమును లేదు.

పేరువిని-యది యొక భావకవిత్వము కావలయును. అం దేదియో వియోగశృంగారముండును. లేకున్న సంజ్ఞావాచకశూన్యమై, కర్తృపదాదు లెందుం గోచరింపక, క్రొత్త రకపు నడకతోఁ బదముల కూర్పుమాత్ర ముండును-అనిచప్పరించి యూరకుంటిని. కాని కడచిన సెప్టెంబరు గృహలక్ష్మిలోని విమర్శనముం జూచినపిదప నొకకొంత వేడ్క కలిగి యాగ్రంథము చదివితిని. చదివిన

కొలందిఁ జవులూరుచుండెనుగాని విసువు పుట్టదయ్యె.

ఒకగంగాధరుఁడే నిరాసనముసేయుం జెంతరానీక యం
చకటా వందురనేల! లేరె సుగుణవ్యాలీఘు లీధాత్రిఁ గేతకీ,
సామంతనృపాలమాళిగతరత్నానర్ఘ్యోత్తమాంగంబులన్,
బ్రకటోత్సాహులై ధరింతురు మహారాజాధిరాజుల్
[నిసుఁ. (గేదంగి)

అనుపద్యముపైనే ప్రథమదృష్టి ప్రసరించినది. దాని భావమునకు విస్మితుఁడ నైతిని.

శ్రీగురునాథశర్మగారి కవితాధార గంగా ప్రవాహమువలె నిరాతంకముగాఁ బ్రవహించుచుండును. పాదపూరణార్థము పడికట్టురాళ్లుండవు.

నిరతము నిద్రలేచి ద్విజు
నిర్మలమంగళగీతి కాపరం
పర, హరిసేవలన్ సలిపి,
వల్లభు పాదము లంటి మ్రొక్కి బం
భరముఖయాచకాళి కతి
మంజులమార్దవమాధురీమరం
దరసము చూఱనిచ్చెదవు
ధన్యవుపో బిసినీప్రసూనమా!
(పద్మము)

అర్థసౌష్ఠవము చెడని యమకమ్మున గమకమ్ములు నందందు రమణీయములుగా నున్నవి.

తలదాచుకొని సెలంతల
తలఁదలఁగిన నేమి నీవు తలకొని నీచెం
తలఁ దారులింటికుఱ్ఱఁడె
తలగామై తెల్పె నీకతల గంధఫలీ!
(సంపెంగ)

అరయఁ గర్ణుఁ డవ్యుత్పన్నుఁ డప్పుడోజ
కుండు వారివాహుఁడు దేవకుజములు విష
మహితములు చూడఁగ భవత్సమాను లెవ్వ
రయ్య, చందన, దానవీరాగ్రగణ్య!
(చందనము)

ఇందలి సభంగశ్లేష మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది.

ఆస్తే విధుః పరమనిర్వృతయేవ మౌళౌ
శంభో రతి త్రిజగతీజనచిత్తవృత్తిః,
అంతర్నిగూఢ నయనానలదాహదుఃఖం
జానాతి కః పరమృతే బత శీతరశ్మేః.

ఆంధ్రీకరణము

ఇందుఁడు ముజ్జగంబుల క
ధీశ్వరుఁడౌ శివునౌఁదలన్ మహా
నందము నొందుగా యని జ
నంబు మదిం దలపోయుచుండు న
క్తందివ ముజ్జ్వలన్నిటల
గాఢతమాగ్ని శిఖాచయంబుచే
నందమువాసి చచ్చి సగ
మౌటదలంప దిదేమి చిత్రమో!
(చందమామ)

పూర్వభాగము రెంట సమంబులుగ నున్నను బద్యోత్తరభాగము శ్లోకోత్తరభాగముకన్న నెంత లోకోత్తరభావసౌందర్యము వెలార్చుచున్నదో రసికులు గ్రహింపఁగలరు. "చచ్చి సగమౌట" అనెడి లోకోక్తి సముచితస్థలంబునం బడి యెంతయు రాణించుచున్నది. అమూలక మగు నక్తందివపదము నౌచిత్యముఁ గాపాడుచున్నది.

అయే వారాంరాశే కులిశకరకోపప్రతిభయా
దయం పక్షప్రేమ్ణా గిరివరసుత స్త్వా ముపగతః,
త్వదంతర్వాస్తవ్యో యదిపునరయం బాడబశిఖీ
ప్రదీప్తః ప్రత్యంగం గ్లపయతి తతః కోఽస్య శరణమ్.

నిండినసంద్రమౌ పలుక
నేరను: వజ్రిభయంబుచేత నీ
యండను జేరి డాఁగె హృద
యంబున నెక్కలమీఁది యాస న
ట్లుండియు "నున్నకర్మ మొక
యూరికిఁ బోయినఁ దప్ప" దన్నటుల్
కొండలకెనిపట్టి కల
గుండుపడుంగద బాడబాగ్నిచే.
(సముద్రము)

"ఉన్నకర్మ పొరుగూరికి పోయినా తప్పదు" అను లోకోక్తి నిందుఁ జేర్చి కవిగారు శ్లోకమునకు మెఱుఁగువెట్టినారు. మువర్ణలోపమునకు వెఱచి కావలయు "నున్నకర్మ మొక యూరికిఁ బోయిన" నని వ్రాసిరి. అయినను భావము చెడలేదు. "ఏకోఽన్యార్థే ప్రధానేచ ప్రథమే కేవలే తథా" అని కలదుగదా. మఱియు మూలమందలి 'కులిశకర' పదమునకు 'వజ్రి' యనుపద ముపయోగించుటవలనఁ గవిగా రాంధ్రీకరణమున నౌచిత్యముపై నోకక న్నుంచిరనియే చెప్పకతప్పదు. మైనాకశిలోచ్చయము కలగుండుపడుచున్న దనుటలో నున్న సారస్యమును సూక్ష్మముగాఁ బరికింపుఁడు. 'తతఃకోఽన్యశ్శరణ' మని యనకున్నను నది గతార్థమే యగుచున్నది. 'త్వాముపగతః' అనుటకు 'నీయండను జేరి డాఁగె హృదయంబున' ననుట యెంతయుఁ జమత్కారముగా నుండలేదా?

యచ్ఛన్ జలమపి జలదో వల్లభతా మేతి సర్వలోకస్య,
నిత్యం ప్రసారితకరః సవితాపి భవ త్యచక్షుష్యః.

ఇచ్చు జలమిమాత్రమ్మిక
వచ్చు జగత్ప్రియభవ మేఘుఁడును సవితయుక్
నిచ్చలు కరములు సాఁచుచు
వచ్చుటఁ గద చూడరానివాఁ డయ్యె భువిన్.

'చూడనలవిగానివాఁడు, చూడఁదగనివాఁడు' ననునర్థముల నిచ్చు 'చూడరానివాఁ' డను పదము 'అచక్షుష్యః' అనుపదమున కెంతయు మిన్నగ నున్నది. చూడరానివాఁడేమైనపుడిఁక నంటరానివాఁడునని చెప్పవలయునా? 'కరములు సాఁచుచు' నను శ్లేషతంత్రప్రయోగమునను నౌచిత్యము గలదు. 'సవితయుక్'- 'యుక్' పాదపూరణమునకుఁగాక 'సవితాపి' అనుమూలము ననుసరించుచున్నది.

లోకానందనచందనద్రుమసఖే
నాస్మిన్ వనే స్థీయతాం
దుర్వంశైః పరుషై రసారహృదయై
రాక్రాంత మేతద్వనమ్,
తే హ్యన్యోన్యనిఘర్ష జాతదహన
జ్వాలావలీసంకులా
నస్వాన్యేవ కులాని కేవల మిదం
సర్వం దహేయు ర్వనమ్.

ఎందము శూన్యమంగము ప
టిష్ఠము నైతగు దుష్టవంశముల్
బృందములై పరస్పరని
విష్టనిఘర్ష సముద్భవాగ్నిచే
నెందు స్వవంశముం దెలుప
నేల? వనంబునె కాల్చు మానవా
నందన చందనా మలయ
నందన యీచెలిమిం దొలంగుమా!

శ్లోకమునకు కింతయుఁ బద్యము తీసిపోవుటలేదు. మీఁదుమిక్కిలి సాలంకారమై కుడిచేయిగాను వెలుఁగుచున్నది.

శ్లోకములను దు-చ తప్పకుండ నాంధ్రీ కరించిన నింతసరసముగాఁ బద్యము లుండెడివికావు. కనుకనే యందందు యథేచ్ఛా పరివర్తనములుం గలవు.

ఇఁక నిందలి స్వతంత్రములు సులభముగామాత్రము గ్రహింపనైతిగాకున్నది. నే నెఱిఁగినంతవఱ కిందలి స్వతంత్రములు శర్మగారి ప్రతిభావిశేషముల వేనోళ్ల వెల్లడింపఁజాలియున్నవి.

వెల్లఁగఁబుచ్చెఁ బ్రాయమును
వేడ్కఁ బ్రఫుల్లసరోరుహాటవీ
వేల్లితగంధబంధురప
విత్రవిశుద్ధమనస్సరస్సునం
దొల్లి మరాళ మిప్పు డతి
దుర్భరనిస్వన భేకభీకరో
ద్యల్లవపల్వలాంబులఁ గ
టా యెటు కాలముఁ వెళ్లఁబుచ్చునో.
(హంస)

ప్రస్తుతము మహిళాలోకమును గలవరపెట్టుచున్న 'విడాకు' చట్టమునుగూర్చి కవిగారిట్లన్యాపదేశముగా నుడువుచున్నారు:

కుముదిని యెన్ని యోగతులఁ
గూడి విధుం గళలీమచుండ ని
త్యము నిది యేమికర్మము మ
హావిరహంబున శేలవేఁగె దో
కమలిని ! 'దేశద్రిమ్మరిని'
గాంతుని నమ్మి యెడంద నిట్టి క
ష్టములను బొందలే విఁక 'వి
డాకు' గ్రహింపుము స్వేచ్ఛగల్గెడిన్.

తనను సౌఖ్యాంబుధి నోలలాడింపక నిర్బంధమున బాధించు భర్తతోఁ గలసియుంటకంటె విడిపోయినచో స్వేచ్ఛమాత్రము గల్గును. సౌఖ్యము గలుగునో లేదో అని, యయినను నిదియే యుత్తమపద్ధతి గాదు. ఇం దానందము లేదనుచున్నాఁడు చూడుఁడు :

కాంతుని యింగితాకారమ్ములం దెలి
యఁగలేక గడగడలాడు సౌరు
'నీకంటె నాప్తులు నాకారు లేరు లే'
రని తదేకత నాథుఁ నరయుదీరు
తలఁపుల సిగ్గుదొంతర లవిప్పఁగఁ
జెప్పలేఁగ మొగంబుఁ గప్పుసొబగు
పొలకువపట్టి సముచితాధుల్ తీర్చ
చఁగిమడఁగియుండు నాపకారంగు
నాపరస్పరవిశ్వాస మాపరహిత
భావ మామిథునైకతాబద్ధసౌఖ్య
మొకపతివ్రతాధర్మమునందె కలదమ్మ
పద్మినీ, 'విడాకుం' గొన్నఁ బడయలేవు.
(పద్మము)

పద్మినియనఁ దామరతీఁగ, తామరతంపర యనునర్థములు గలవు. విడి + ఆకు = విడాకు. దీనికి భార్యాపరిత్యాగపత్త్రికయనియు, నొంటిగా నుండు నాకనియు నర్థములు గలవు గాన రసికు లిందలి చమత్కారమును గ్రహింతురుగాక.

'మబ్బు' లో ఘోషాపద్ధతిని గూర్చి యుఁ దమ యభిప్రాయమును గవిగారు చతురోక్తిని వెల్లడించిరి.

మఱియు నీగ్రంథమునం దొకవిశేషము నాకు గోచరించుచున్నది. శాలివాహనసప్తశత్యాదులవలె నొకపద్యమున కొకపద్యముతో సంబంధములేమి నుద్దిష్టవస్తునామము ప్రతిపద్యమున గ్రథితమగుట నేపద్యముం జదివి

కొన్నను ప్రకరణాపేక్ష లేకుండ భావము సులభముగా నవగత మగుచున్నది. ప్రస్తావ వశంబున నీపద్యములఁ బఠించుట కీపద్ధతి యెంతయు సముచితముగా నున్నది. ఇందు మనకు నిత్యప్రత్యక్షములగు విషయములం గైకొని యెంతయుఁ జమత్కారముగా నొకా నొకనీతిని ధ్వనింపఁజేయుట మిక్కిలి మెన్నఁ దగిన విషయము. అట్టివి స్వకపోలకల్పితము లనుటకు సందియముండదు. విస్తరభీతిఁ బద్యముల నుదాహరింపనైతిని.

విమర్శించిచూచినచో నిందు నీరసమైన పద్య మొక్కండేనియుఁ గన్పట్టదు. అట్లుంట కును దావులేదుగదా. భావమును మించ భాషయు, భాషను మించ భావమును బర్వెత్తు చుంటచే నొకటియు వెనుకంజవేయక సముచితరీతి నొప్పారుచు రసికులం దన్పుచున్నవి.

శ్రీకృష్ణగ్రహమాలిక

శ్రీ శ్రీ శ్రీ మహారాజవిక్రమదేవవర్మ

శ్రీకరవిలసద్గుణాకర-కేశవ
నిగమపాళికొఱకు నీరరాశి
మెలఁగితివు పెద్ద మీనురూపును దాల్చి
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

శ్రీశ శివమనోనివేశ హృషీకేశ
కూర్మరూపమునను గుధరభరము
మోసి సురల కమృతమును ద్రాగనిచ్చితి
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

తగదుసుమి పరాకు జగదీశ నాపట్ల
భూమిధర ముకుంద హేమకశిపు
జీవనానిలాహిశిఖికలాపోత్తంస
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

అజ్ఞ జనులు నిన్ను నరయంగఁ జాలరు
వేదవేద్య సకలవిబుధపూజ్య
జలజజాతతాత బలిగర్వఖండన
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

వనదనీలవర్ణ భాసుర గురు నాన
నమ్మయుసురుఁ దీసినట్టివాఁడ
దోషరహిత దమితదోష రమానాథ
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

రావణాన్వయవనపావక వికచాంబు
జాత పత్త్రి నేత్ర జానకీశ
రఘుకులప్రదీప రాజచూడామణీ
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

నందమోదద యమునాభేదనా హాలీ
యశని పాణిదర్పహర యనంత
గోత్రధర మురారి గోపరిపాలక
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

జనమనస్తమో హనన బుద్ధ సర్వజ్ఞ
నిత్య నిర్వికల్ప నిష్కళంక
మదపరాధములను మన్నించి నన్నేలు
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

మీనకేతు తాత దీనజనత్రాత
పాపరతనిహంత పరమపురుష
ధర్మరోపణకర కర్మప్రవర్తక
విక్రమేశవర్మవినుత కృష్ణ.

శ్లేష—శబ్దశక్తిమూలధ్వని

వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ, ఆకెళ్ల శేషాద్రి

వాచ్యమనియు, లక్ష్యమనియు, వ్యంగ్యమనియు నర్థములు మూడువిధములు. అందు వాచ్యమనగా శబ్దమున కుండు ముఖ్యమగు నర్థము. దీనినే యభిధేయ మందురు. లక్ష్యమనగా శబ్దమునకు ముఖ్యార్థము చెప్పిన ప్రకృతమునకు బాధక మగుటచే నేతత్ప్రకృతార్థమునకు సంబంధించునట్లు కల్పింపబడు మఱియొక యర్థము. ఇట్టిచోటుల వాచకశబ్దమును విడచి లక్షకశబ్దమును గ్రహించుటచే నేదియో ప్రయోజన ముండితీరును. శబ్దముచే వాచ్యలక్ష్యములు కాక సహృదయహృదయంగమమగు మఱియొక యర్థము స్ఫురించుచో నద్దానిని వ్యంగ్య మందురు. వాచ్యలక్ష్యవ్యంగ్యములను బోధించు శబ్దములను వాచకలక్షకవ్యంజకము లందురు. ఈ యర్థత్రితయమును బోధింపగలుగుటకై శబ్దములయం దుండు శక్తులనే క్రమముగా నభిధా, లక్షణా, వ్యంజన లందురు.

ఏకావ్యమున వ్యంగ్యార్థము ప్రధాన మైయుండునో, అనగా వాచ్యార్థముకన్న నధికచమత్కృతిజనకం బగునో అద్దాని నుత్తమకావ్యమనియు, ధ్వనికావ్య మనియు వ్యవహరింతురు. చమత్కృత్యాధాయకమగువ్యంగ్యార్థ మున్నను నద్దానికంటె వాచ్యమే యెక్కువచమత్కారమును గలిగించినచో నక్కావ్యమును మధ్యమకావ్యమనియు, గుణీభూతవ్యంగ్యమనియు వ్యవహరింతురు. ఏకావ్యమందు వాచ్యార్థమే చమత్కారముగా నుండి, దూరదూరముగా స్ఫురించు వ్యంగ్యార్థలేశ మున్నను లేనిదానితో సమానమగునో తాదృశకావ్యము నధమకావ్యమనియు, చిత్రకావ్యమనియు జెప్పుదురు. అనగా నుపమాదివాచ్యాలంకారములతో గూడినది చిత్రకావ్యము.

ధ్వని యభిధామూలకమనియు, లక్షణామూలకమనియు రెండువిధములు. వాచ్యార్థము స్ఫురించినతరువాత తన్మూలముగ వ్యంగ్యార్థము స్ఫురించుచో దాని నభిధామూలధ్వని యందురు. లక్ష్యార్థ ముండుస్థలములలో దప్పకుండ నుండవలసిన ప్రయోజనము వ్యంగ్యమైయుండును. అట్టిస్థలములయందలి వ్యంగ్యము లక్షణావశమున భాసించుటచే నద్దానికి లక్షణామూలధ్వని యనిపేరు. అభిధామూలధ్వని యసంలక్ష్యక్రమమనియు, సంలక్ష్యక్రమమనియు రెండువిధములు. రసాదిధ్వని యసంలక్ష్యక్రమము. శబ్దశక్తిమూలమనియు, నర్థశక్తిమూలమనియు సంలక్ష్యక్రమము రెండువిధములు.

ప్రకృతమున నధమకావ్య మనదగు శ్లేషకావ్యమునకును నుత్తమకావ్యమగు శబ్దశక్తిమూలధ్వనికావ్యమునకును వివిక్తవిషయములను జర్చించి, తద్భేద మరయుదము.

అనేకార్థములుగల శబ్దములచే స్ఫురించు నర్థములు కొన్నిచోటుల కేవలప్రకృతములును, మఱికొన్నిపట్టుల కేవలాప్రకృతములును, ప్రకృతాప్రకృతోభయములునుగూడ నైయుండును. ఎచ్చట రెండర్థములునుగూడ కేవలప్రకృతములుగాని, యప్రకృతములుగాని యగునో అచ్చట నా రెండర్థములును నేకజాతీయము లగుటచే వానిని జెప్పుట కభిధయే సమర్థమగును. ఇంక నొకయర్థము ప్రకృతమును, మఱియొక యర్థము ప్రకృతమున కసంబంధియు నైనచోట ప్రకృతార్థమును జెప్పుటచే నభిధయొక్క శక్తి తగ్గుటచే విజాతీయమగు నప్రకృతార్థమును స్ఫురింపజేయజాలదు. అట్టిపట్టుల నప్రకృతార్థబోధనమునకై మఱియొకవృత్తి నంగీకరింపకతప్పదు. అదియే వ్యంజనావృత్తి. అనగా నిట్టిచోట ప్రకృతార్థము వాచ్యమనియు, నప్రకృతార్థము వ్యంగ్యమనియు గొందఱి మతము. మూడుడు మమ్మటుడు తన కావ్యప్రకాశమున

"అనేకార్థస్య శబ్దస్య
వాచకత్వే నియంత్రితే,
సంయోగాద్యై రవాచ్యార్థ
ధీకృద్వ్యాపృతిరంజనమ్.

శబ్ద మనేకార్థములను జెప్పునదైనను సంయోగాదులచే నట్టిశక్తి ప్రకృతమునకు సంబంధించు నొకేయర్థము నందు నియమింపబడిపోవుననియు, నందుచే తరువాత స్ఫురించు నప్రకృతార్థమును ప్రకాశింపజేయుట కాశక్తి చాలనందున రెండవశక్తి నంగీకరింపవలెననియు, నద్దానినే వ్యంజనయందురనియు జెప్పినాడు. సాహిత్యదర్పణమునగూడ నిట్టి యభిప్రాయము ప్రకటింపబడినది.

ఇంక గొందరు ద్వితీయార్థమును ప్రకాశింపజేయుటకు వ్యంజనాఖ్యమగు వృత్త్యంతరము నంగీకరించుటకంటె సంయోగాదులచే నియంత్రిత మైపోయిన శక్తియే మరల మల్లసిల్లి యాయప్రకృతార్థమును స్ఫురింపజేయునని యొప్పుకొనుటయే యుక్తమని యభిప్రాయపడియున్నారు. వీరి మతమున ద్వితీయార్థము కూడ వాచ్యమన్నమాట.

కేవలప్రకృతములు :

"సర్వదోమాధవః పాయా త్స యో గంగా మదీధరత్." — ఇచ్చట 'సర్వదోమాధవః' అను స్థలమందు 'సర్వదా + ఉమాధవః' యనియు, 'సర్వదః + మాధవః' యనియు విభజించుకొనగా వచ్చు రెండర్థములును ప్రకృతమగు రక్షణమున నుపయోగించుచున్నవి. ఇచట మాధవునిపక్షమున, 'యః, అగం = గోవర్ధన గిరిమ్, గాం=పృథివీమ్, అదీధరత్' అనియు, శివుని పక్షమున 'యః,గంగాం, అదీధరత్' అనియు చెప్పుకొనవలెను.

కేవలాప్రకృతములు :

"అబ్జేన త్వన్ముఖం తుల్యం హరిణాహితసక్తినా" — ఇచ్చట నబ్జపదముచే స్ఫురించు పద్మము, చంద్రుడు అను రెండర్థములును ప్రకృతమగు ముఖమున కుపమానమ్ము లగుటచే రెండును నప్రకృతములు. ఇచ్చట చంద్రుని పక్షమున "హరిణేన = కురంగేణ, ఆహితా = కృతా, సక్తిః = సంగో యస్య తేన" యని యు, పద్మపక్షమున "హరిణా = సూర్యేణ, ఆహిత సక్తినా" యనియు చెప్పుకొనవలెను.

ప్రకృతాప్రకృతములు:

"అలం హిమానీపరిపూర్ణ గాత్రః
సమాపితః ఫాల్గునసంగమేన,
అత్యన్తమాకాంక్షితకృష్ణవర్త్మా
భీష్మో మహాత్మాజని మాఘతుల్యః."

ఇచ్చట ప్రకృతమగు భీష్మునికి సంబంధించునట్లు ఫాల్గునకృష్ణవర్త్మాది శబ్దములకు అర్జునుడు, కృష్ణుని మార్గము మొదలగు నర్థములు చెప్పవలసియున్నను నప్రకృతమగు మాఘమాసమునకు సంబంధించునట్లుగా ఫాల్గునమాసము, అగ్నియను నర్థములుకూడ స్ఫురించుచున్నవి.

ఈ మూడుస్థలములలోను శ్లేషాలంకారమనియే సిద్ధాంతము. అందు మొదటిదానికి కేవలప్రకృతశ్లేష యనియు, రెండవదాని కప్రకృతశ్లేష యనియు, మూడవదానికి ప్రకృతాప్రకృతశ్లేష యనియు పేర్లు. మొదటి రెండుభేదములలో విశేషణములు శ్లేషింపక తప్పదు. విశేష్యములు శ్లేషించినను, శ్లేషింపకున్నను నిబ్బంది లేదు. ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషలో మాత్రము విశేషణములు శ్లేషింపవలెనేకాని విశేష్యములు శ్లేషింపగూడదు. చూడుడు :

"ప్రకృతాప్రకృతోభయగత
ముక్తంచే చ్ఛబ్దమాత్రసాధర్మ్యమ్,
శ్లేషోఽయం, శ్లిష్టత్వం
సర్వత్రాద్యద్వయే, నాంత్యే.

యత్ర కేవల ప్రకృతయోః కేవలాప్రకృతయోశ్చ శ్లేషః కథ్యతే తత్ర ప్రకారద్వయే విశేషణ విశేష్యశ్లిష్టతా. ప్రకృతాప్రకృతవిషయేఽన్త్యభేదేతు విశేషణమాత్రశ్లిష్టతా. విశేష్యయోరపి శ్లిష్టత్వే శబ్దశక్తిమూలధ్వనిప్రసంగాత్." (ప్రతాపరుద్రీయము)

మఱియు జగన్నాథపండితుడు,

"అయం శ్లేషః ప్రకృతమాత్రాఽప్రకృతమాత్ర ప్రకృతాప్రకృతోభయాశ్రితత్వేన త్రివిధః. అత్రాద్యే భేదే ద్వితీయేచ విశేష్యస్య శ్లిష్టతాయాం కామ చారః. తృతీయభేదేతు విశేషణవాచకస్యైవ శ్లిష్టత్వం, నవిశేష్యవాచకస్య. తథాత్వేతు శబ్దశక్తిమూల ధ్వనే రుచ్ఛేద ఏవ స్యాత్." (రసగంగాధరము) అని చెప్పియున్నాడు. కాన విశేష్యముకూడ శ్లేషించినచో శబ్దశక్తిమూలధ్వని యగును.

ప్రాచీననవీనాలంకారికుల సిద్ధాంత మిట్లు ప్రసిద్ధమైయుండ నప్పయదీక్షితులు తన కువలయానందమున ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషకు చంద్రాలోకము ననుసరించి,

"అసా వుదయమారూఢః
కాంతిమాన్ రక్తమండలః,
రాజా హరతి లోకస్య
హృదయం మృదులైః కరైః."

అని యుదాహరించియున్నాడు. ఈ లక్ష్యమందు విశేష్యమగు రాజశబ్దముకూడ శ్లేషించుచున్నది. కాగా నిది ధ్వని కుదాహరణము కావలెను. ఈతడు వ్రాసిన తరువాత సందర్భమునుబట్టి యిట్టిపట్టుల నుపమాలంకారము వ్యంగ్య మగుటచే శబ్దశక్తిమూలధ్వని ప్రసంగ మున్నను ద్వితీయార్థము వాచ్య మగుటచే శ్లేషాలంకారవ్యవహారముకూడ నున్నదని యీతనియాశయమైనట్లు పొడకట్టుచున్నది. ఇది పైయాలంకారికుల మతమునకు విరుద్ధము.

విశేష్యముకూడ శ్లేషించినచో ధ్వనివ్యవహారము కనుకనే ధ్వన్యాలోకమున,

"ఉన్నతః ప్రోల్లసద్ధారః కాలాగురుమలీమసః,
పయోధరభర స్తన్వ్యాః కం నచక్రేఽభిలాషిణమ్."

అని యుదాహరింపబడియున్నది. ఇచ్చట 'ప్రోల్లసత్ + హారః', 'ప్రోల్లసత్ + ధారః' అని విశేషణము శ్లేషించుటయే కాక విశేష్యమగు పయోధరశబ్దముకూడ శ్లేషించి ప్రకృతమగు స్తనరూపార్థమును, నప్రకృతమగు మేఘరూపార్థమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. మఱియు నిది స్త్రీవర్ణనప్రకరణమై యుండుటచే ద్వితీయార్థము ప్రకృతమున కసంబంధియగును. అందుచే నట్టి యప్రకృతార్థముతో ప్రకృతమునకు సామ్యము కల్పించుకొనిన ప్రకృతమునకు సంబంధించును. కాగా నిట్టి పట్టుల ననేకార్థకశబ్దసామర్థ్యమువలన నౌపమ్యము వ్యంగ్యమగుటచే శబ్దశక్తిధ్వనియని వ్యవహరింపవలసియుండును.

ఇచ్చట నౌపమ్యము వ్యంగ్యమగుటచే నుపమాలంకారధ్వని యని కొందరిమతము. ఇట్టితావుల శబ్దసామ్య ముండుటచే శ్లేషయగుననికాబోలు, ధ్వన్యాలోకమున శ్లేష వ్యంగ్యమని చెప్పబడినది. మఱికొందఱుపమానోపమేయములకు శబ్దోపాత్తములగుటచే నభేదమే భాసించునని రూపకాలంకారము వ్యంగ్య మగుననిరి.

ఇంకను మఱికొన్ని శబ్దశక్తిమూలాలంకార ధ్వనులు కలవు.

"తిగ్మరుచిరప్రతాపో
విధుర నిశాకృద్విభో మధురలీలః,
మతిమా నతత్త్వవృత్తిః
ప్రతిపదపక్షాగ్రణీ ర్విభాతి భవాన్."

ఇచ్చట "తిగ్మరుచిరప్రతాపః" అనుమొదలగు సమాసపదములను "తిగ్మరుచిః + అప్రతాపః" అని రెండుపదములుగా విభజించినచో సూర్యుడైనను తేజస్సులేనివాడని విరోధాలంకారము ప్రతీయమానమగును. వాస్తవముగా "తిగ్మరుచిరప్రతాపః" అనునదొక్కటే పద మగుటచే పరిహారము. కాగా నిట్టి పట్టుల శబ్దశక్తిమూలకము విరోధాలంకారధ్వని. ఇట్లే వ్యతిరేకాద్యలంకారములుకూడ శబ్దశక్తిచే వ్యంగ్యములు కావచ్చును.

పైనజెప్పినట్లు శబ్దశక్తిచే నలంకారములు ప్రధానముగా వ్యంగ్యమైనప్పుడే ధ్వనివ్యవహార ముండును. అట్లుకాక వాచ్యమైనచో నచ్చోట శ్లేషాలంకారమనియే వ్యవహరింపవలెను. చూడుడు:

"తస్యా వినాపి హారేణ నిసర్గాదేవ హారిణౌ,
జనయామాసతుః కస్య విస్మయం నపయోధరౌ."

ఇచ్చట స్తనములకు హారము లేనిదే హారముకలిగి యుండుట విరోధము. మనోహరములని పరిహారము. ఇట 'తిగ్మరుచిరప్రతాపః' అనుచోటవలెగాక విరోధము స్పష్టముగా అపిశబ్దముచే వాచ్యమైనది.

మఱియు నెచ్చట శబ్దశక్తిచే వ్యంగ్యమయిన యలంకారము కవిచే ప్రకటింపబడుటచే వాచ్యమైన దానితో సమానమగునో అచటగూడ శ్లేషాలంకారవ్యవహారమే. చూడుడు:

"దృష్ట్యా కేశవ గోపరాగహృతయా
కించి న్న దృష్టం మయా,
తేనైవ స్ఖలితాస్మి నాథ పతితాం
కిం నామ నాలంబసే;
ఏక స్త్వం విషమేషుఖిన్నమనసాం
సర్వాబలానాం గతిః,
గోప్యైవం గదితః సలేశ మవతా
ద్గోష్ఠే హరి ర్వ శ్చిరమ్."

ఇచట నాకు గోవులపరాగముచే దృష్టి కనబడుట లేదనియు, మార్గమందు తొట్రుపడిన నాకు నీ వాలంబనము కావా యనియు నర్థము ప్రకృతముగా స్ఫురించి "గోపరాగ, పతితాం, విషమేషుఖిన్న మనసా" మిత్యాద్యనేకార్థకపదశక్తిచే, ఓకృష్ణా! నీయందు నా కనురాగము కలదనియు, నాకు భర్తవు కావా? ఇట్టివిషమబాణపీడితులకు నీవే గతియనియు నర్థము ప్రధానముగా వ్యంగ్య మగుచున్నది. కాని కవి యద్దానిని 'సలేశం గదితః' అని ప్రకటించి వాచ్యాయమానము చేసియున్నాడు. అందుచే నిచ్చట శ్లేషాలంకారవ్యవహారమే కాని యుత్తమకావ్యత్వ వ్యవహారము లేదు.

పైనజెప్పిన శబ్దశక్తిమూలకములగు నలంకారధ్వనులేకాక వస్తుధ్వనులుకూడ సంభవించును. అనగా నలంకారశూన్యమగు కేవలమగు నొకయర్థము వ్యంగ్యమగును. వస్తురూపమనియు, నలంకారరూపమనియు శబ్దశక్తిమూలధ్వని కిట్లు ద్వైవిధ్యము కావ్యప్రకాశమున జెప్పబడినది.

"అలంకారోఽథ వస్త్వేవ
శబ్దాద్యత్రావభాసతే,
ప్రధానత్వేన స జ్ఞేయః
శబ్దశక్త్యుద్భవో ద్విధా."

సుమ్మటు డిట్లు ద్వైవిధ్యమును జెప్పి యుపమాద్యలంకారధ్వనుల నుదాహరించి, వస్తుధ్వనికి,

"పాంథ, నాత్ర సంస్తరోఽస్తి
మనాక్ ప్రస్తరస్థలే గ్రామే,
ఉన్నతపయోధరం వీక్ష్య
పునర్వససి చేద్వస."

అని యుదాహరించియున్నాడు. ఇచ్చట నొకకులట, బాటసారితో, 'పాంథా, యీగ్రామమున పండుకొనుటకు మంచితావు లేదు. అయినను మేఘాడంబరమును జూచి యిచ్చటనే యుండిపో నిచ్ఛయున్నచో నుండిపొమ్ము.' అని చెప్పుచున్నది. ఇచ్చట పయోధరాదిశబ్దములచే "నీ యూర నాగరకులెవరును లేరనియు, మనలనుగూర్చి యనుమానపడువారును లేరనియు, నాయున్నత స్తనములను జూచితివి గదా, మాయూరి యనాగరకులవలెగాక నన్ను తృప్తి పరుప నీకేమైనసామర్థ్య మున్నచో నుండిపొమ్ము" అను సహృదయహృదయావర్జకమగు చమత్కారవస్తువు వ్యంగ్యమగుచున్నది. సాహిత్యదర్పణమునగూడ,

"వస్త్వలంకారరూపత్వా
చ్ఛబ్దశక్త్యుద్భవో ద్విధా"

అని చెప్పి, వస్తురూపశబ్దశక్త్యుద్భవధ్వనికి "పాంథ నాత్ర సంస్తరోఽస్తి" యనుపద్యమే యుదాహరింపబడియున్నది. మఱియు విద్యానాథుడును, జగన్నాథపండితుడునుగూడ శబ్దశక్తిమూలధ్వనిద్వైవిధ్యము సోదాహరణముగా జెప్పియున్నారు.

ఈసందర్భమున గమనింపవలసినవిషయ మొక్కటి కలదు. ఆనందవర్ధనాచార్యుడు శబ్దశక్తిమూలధ్వనికిని శ్లేషకును భేదము చెప్పుటకై శబ్దశక్త్యుద్భవధ్వని నిట్లు నిర్వచించియున్నాడు:

"ఆక్షిప్తఏ వాలంకారః
శబ్దశక్త్యా ప్రకాశతే,
యస్మి న్ననుక్తః శబ్దేన
శబ్దశక్త్యుద్భవోహి సః."

(ధ్వన్యాలోకము, ౨ ఉద్ద్యోతము)

ఎచ్చోటశబ్దశక్తిచే నలంకారము ప్రధానముగా వ్యంగ్యమేయగునో యచ్చట శబ్దశక్త్యుద్భవధ్వనియని యు, నెచట ప్రకృతాప్రకృతార్థద్వయము శబ్దముచే వాచ్యమగునో అచట శ్లేషాలంకార మనియు వృత్తిలో నిట్లు వివరింపబడియున్నది.

"యస్మాదలంకారో న వస్తుమాత్రం యస్మిన్ కావ్యే శబ్దశక్త్యా ప్రకాశతే, స ఏవ శబ్దశక్త్యుద్భవో ధ్వని రి త్యస్మాకం వివక్షితః. వస్తుద్వయేచ శబ్దశక్త్యా ప్రకాశ్యమానే శ్లేషః."

అలంకారము వ్యంగ్యము కావలె ననుటచే

"తస్యావినాపిహారేణ.........పయోధరా"

ఇత్యాదిస్థలములందు విరోధాద్యలంకారములు వాచ్యములైనను ధ్వనివ్యవహార ముండ దని చెప్పియున్నాడు.

మఱియు 'ఆక్షిప్తఏవ' (వ్యంగ్యమే కావలెను) అనుటచే,

"దృష్ట్యాకేశవగోపరాగ...సలేశమవతాత్..."

ఇత్యాదిస్థలములందు వ్యంగ్యమును కవి ప్రకటీకరించుటచే నట్టిచోటుల ధ్వనివ్యవహార ముండదని చెప్పియున్నాడు.

ఇట్లు భేదమును జెప్పి మరికొన్ని యలంకారములుకూడ శబ్దశక్తిమూలధ్వనులు కావచ్చు నని చెప్పియున్నాడు. కాని, శబ్దశక్తిమూలవస్తుధ్వనిని స్మరింపనే లేదు. అలంకారధ్వనియనియు, అలంకారరహితవస్తుధ్వనియనియు శబ్దశక్తిమూలధ్వని రెండువిధము లని మమ్మటభట్టాదులు విభజించిచూపగా నీత డా విషయము నెత్తకపోవుటకు గారణ మేమో తెలియకున్నది.

ఇంతేకాక, "ఆక్షిప్త ఏవాలంకార" అనుకారికకు వ్రాయబడినవృత్తిలో 'నవస్తుమాత్రం' అనియు, 'అస్మాకం వివక్షితః' యనియు జెప్పబడియుండుటచే శబ్దశక్తిమూలధ్వని యనగా నలంకారమే కాని వస్తువుకాదని యీతనిమతమైయుండునా యని తోచుచున్నది. విశ్వనాథుడును, మమ్మటుడును వస్తుధ్వని కుదాహరణముగా నిచ్చిన 'పాంథ నాత్రసంస్తరోస్తి' యనుపద్యములోని చమత్కారవ్యంగ్యము నీతడు లేదనునా? ఇంకను జగన్నాథాదులు వస్తుధ్వని కిచ్చిన యుదాహరణములగతి యేమి?

పోనీ, 'పాంథ నాత్రసంస్తరః' యనుమొదలగు నుదాహరణములలోగూడ స్తనములకును మేఘములకును సామ్యమే వ్యంగ్యమనియు, నందుచే నిచటగూడ నుపమాలంకారమే వ్యంగ్యమనియు నందుమా? అట్లు వలనుపడదు. ఇచ్చట 'నా స్తనములయున్నతిని జూచి యుండిన నుండిపొమ్ము' అని స్పష్టముగా జెప్పినచో, నామాట నెవరైన విన్నచో హాని సంభవించుననుభయముచే నాజాణ, కుచరూపార్థమును గప్పిపుచ్చుటకు మాత్రమే పయోధరపదముచే మేఘరూపార్థమును సంగ్రహింపవలసివచ్చినది. అంతేకాని యిచ్చట సామ్యమభిప్రేతమని చెప్పుట కెంతమాత్రమును సాహసింపలేము.

ధ్వన్యాలోకకర్త యభిప్రాయము స్పష్టముగా దెలియకపోవుటచే నీసందేహము నలంకారశాస్త్రప్రవీణులగు పండితులవలన దెలిసికొనుటకై యిట్లు వ్రాసితినని పాఠకమహాశయులకు విన్నవించుకొనుచు నింతటితో విరమించుచున్నాను.

కలలలోఁదప్ప!

ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి

౧

ప్రతిదినమును గృష్ణమూర్తి మొగముకడుగుకొను వేళయు, రాధ తలదువ్వుకొనువేళయు నొక్కటే యగుచున్నది. కృష్ణమూర్తి కాఁపురము సేయుచున్నయింటికి దక్షిణభాగమున రమారమి యేఁబది గజముల దూరమునందే రాధ నివసించుచున్న యిల్లున్నది. ఆయింటి యుత్తరపుగదికిటికీ కెదురుగనే యుత్తరముఖముగాఁ దిరిగి ప్రతిదినము నుదయకాలమున రాధ తలదువ్వుకొనుచుండుట యొక వాడుకయైపోయినది. కృష్ణమూర్తిపడుకగది రాధయుండు గది కిటికీ కెదురుగనే దక్షిణమున నున్నది. ఉదయమున నిద్ర నుండి లేవఁగనే కృష్ణమూర్తి తన శయనగృహమునకు దక్షిణమువైపున నున్న యరఁగుమీఁదికి వచ్చి కూరుచుండి దంతధావనకర్మకు మొదలుపెట్టుచుండెడు వాఁడు. రాధకుఁ దలదువ్వుకొనుటలో నెంతో చాదస్త ముండెడిది. ఆపిల్ల శిరోజసంస్కారమున కెంతసేపటికిని దెమలుటయనునదే యుండునది కాదు. సూర్యోదయము కాఁగానే కృష్ణమూర్తికి దంతధావన సమయమున రాధాశిరోజసంస్కృతి యొక చలనప్రతిమారంగప్రదర్శన మగుచుండెడిది. తనకెదురుగా నేఁబది గజముల దూరమునఁ బొరుగింటి తరుణవయస్కుఁ డొకఁడు తనవంకఁ దిరిగి యొక్కనాఁడా-కాదు-ప్రతి దినమును దాను తలదువ్వుకొనుచున్నంతసేపును దంత శోధ చేసికొనుచుండఁగాఁ బడుచుపిల్లయైయున్న రాధ యతని కెదురుగాఁ గిటికీయొద్ద నిస్సందేహముగా నిలఁబడి యంతంతసేపు చాదస్తముగాఁ దల దువ్వుకొనుట కెట్లు వెనుదీయకున్నదో — కృష్ణమూర్తి పొరుగింటి యౌవనవతివంకఁ దిరిగి యామె తలదువ్వుకొనుచున్నంతసేపును దంతధావనము చేసికొనుచు సంశయింపకుండ నెట్లు కూరుచుండఁ గలుగుచున్నాఁడో చెప్ప వలయుననిన నిప్పు డెవ్వరికి సాధ్యమగును?

౨

కృష్ణమూర్తిభార్య రుక్మిణికూడ మిక్కిలి చక్కనిపిల్లయే. అంతియేకాక, మంచి తెలివితేఁటలు గలదియు, బాగుగాఁ జదువుకొన్నదియుఁగూడను! పొరుగింటిలో నున్న రాధయుఁ, గృష్ణమూర్తి భార్య రుక్మిణియు నిద్దరు నించుమించుగా నొక్క యీడువారే. ఒడ్డుపొడుగులయందును, సర్వావయవ సౌష్ఠవమందును రాధారుక్మిణులకు విశేష భేదము గనఁబడదు. కొంచె మెచ్చుతగ్గుగా నిద్దరు నొక్కతల్లి బిడ్డలవలెఁ గనుపట్టుచుందురు. ఎటువచ్చినను రుక్మిణి రాధ కంటె నొక్కచాయ తక్కువయేమో. అంతే. అదియు నంతవిశేషముగాఁ జెప్పుటకు వీలులేదు. కృష్ణమూర్తికిఁ దనభార్య రుక్మిణియనిన నెంతో యిష్టము. రుక్మిణి తనకుఁ గృష్ణమూర్తివంటి యనుకూలభర్త లభించినందులకుఁ దన హృదయములో మిక్కిలి గర్వపడుచుండెడిది. ఆ తరుణదంపతు లిర్వురు నన్యోన్యప్రేమానురాగములతో బద్ధులైయుండి యపారమైన యానందమహాసముద్రములో మునిఁగి తేలుచుండెడువారు. వారి కిరువురకు నెప్పుడు నేవిధమైన యఱపొరలును లేనేలేవు. కాని యటువంటి సంసారసౌఖ్యస్థితిలో నున్నప్పటికిని గృష్ణమూర్తికి, బొరుగింటిరాధరూపలేఖావిలాసములు హృదయఫలకమున నచ్చునఁగొట్టినట్లంటుకొనియుండక పోలేదు. రాత్రి తెల్లవాఱుదనుకఁ దన ముద్దుభార్య తనప్రక్కలోనే యుండుచున్నప్పటికిని, సూర్యోదయ మైనతోడనే లేచి పలుదోముపుల్ల నోటఁ బెట్టుకొని బయటికివచ్చి రాధాముఖసందర్శనముఁ జేసికొనినఁగాని కృష్ణమూర్తికి మఱేపనియుఁ దోఁచునదేకాదు!

3

ఆనాఁటి యుదయమున దక్షిణదిక్కునుండి మెల్లఁగాఁ జల్లని మలయమారుతము వీఁచుచున్నది. అప్పటి కుదయమున నాఱున్నఱగంటల కాల మైనది.

రాధయున్న యింటికిని గృష్ణమూర్తిపడుకటింటికిని నడుమనున్న పెరటిలో రుక్మిణి పెంచిన పారిజాతపుఁ జెట్టు సంపూర్ణముగాఁ బుష్పించి తన మనోహరపుష్ప సౌరభ్యమును నలువంకల వెదఁజల్లుచుండెను. రాధ గతదినమున ముడిచికొనిన బొడ్డుమల్లెలబంతి తన తల నుండి తీసివైచి గవాక్షములోనుండి బయటకు విసరి వైచి తన దీర్ఘవేణీబంధమును సడలించి జడయంతయుఁ జక్కఁగా విప్పివైచి, నల్లఁగా నిగనిగలాడుచున్న యాతలవెండ్రుకలకు గమగమలాడు కేశరంజనతైల మును రాసి దువ్వుట కారంభించినది. కృష్ణమూర్తి దక్షిణవాయువునకు దిగువగాఁ దన పడుకగదియరుఁగుపై యథాపూర్వముగా దంతధావనముఁ జేయ నారంభించి నాఁడు. ఒకప్పుడు పారిజాతపుష్పపరిమళమును, మఱి యొకప్పుడు రాధతలకట్టునకు రాచికొనిన కేశరంజన తైలవాసనయును గప్పుగప్పున వచ్చి కృష్ణమూర్తికి నాసికాపుటతర్పణము చేయుచుండెను. రుక్మిణి వంట యింటివసారాలోఁ "గాఫీ" కాచి సిద్ధముగా నుంచినది. కృష్ణమూర్తి పలుదోముపుడుక నోటిలోఁ బెట్టుకొని పర ధ్యానముగాఁ బండ్లుదోముకొనుచుఁ దనమనస్సులో నేది యో దీర్ఘాలోచన చేయుచుఁ గాఫీమాట మఱచిపోయి రాధవంకఁ దిరిగి యట్లే కూర్చుండి పోయినాఁడు. రాధ యెందులకో యొక్కమాఱు చిఱునవ్వు నవ్వినట్లు కృష్ణ మూర్తికనులకుఁ గనుపట్టినది. ఆనాఁ డామెచూపులలో నేదియో నూతనవికాస మావిర్భవించినట్లుకూడఁ గృష్ణ మూర్తి భావమునకు గోచరించినది. రాధ, మొట్టమొదట నొకసారి చక్కఁగాఁ దలదువ్వికొని పువ్వులు చుట్టుకొని ముగించి వెడలిపోయి మరలఁ దత్క్షణమే తిరిగివచ్చి చుట్టుకొన్న పూవులు తీసివైచి యల్లుకొన్న జడ విప్పి వైచి మరలఁ దలదువ్వుకొనుట కారంభించినది. రాధా రమణి మఱికొంతసేపు తనకన్నులయెదుటఁ దాండవ మాడిపోవుటకే యట్లు పునశ్శిరోజ సంస్కృతియందుఁ బ్రవర్తిల్లియుండు నని కృష్ణమూర్తి తనహృదయమున భావించుకొని యుబ్బిపోవుట కింకనేమి యభ్యంతర ముండును? అతనికనుల కప్పుడు రాధాముఖసుధాకర కళాస్వాదనాసక్తియే కాని, జిహ్వకుఁ "గాఫీ" సుధారస ధారాస్వాదనాస్థ యెక్కడనుండి వచ్చును? రుక్మిణి, కాఫీ చల్లఁబడిపోవుచున్నది. భర్త యింకను రాకుండె నని తల్లడిల్లుట స్వభావమే కదా? అనుదినము నించుక యేనిఁ గాలాతిపాతము గానీయక, కాఫీ త్రాగుట కలవాటుపడియున్న తనప్రియభర్త యానాఁ డట్టు లాలసించుటకుఁ గారణ మేమో కనుఁగొనవలయునని రుక్మిణికిఁ గుతూహలము గలుగుటయు సహజమే.

౪

ఒకనాఁడు మధ్యాహ్నభోజనము లైనతర్వాతఁ గృష్ణమూర్తి నాకిటిలోఁ బడకకుర్చీలోఁ గూరుచుండి భారతీపత్రికఁ జదువుకొనుచున్నాఁడు. రుక్మిణి యత నికి సమీపముననున్న మఱియొకకుర్చీలోఁ గూరుచుండి తమలపాకులకు సున్నమురాచి మడఁచి భర్తనోటి కందించుచుండెను. వీథిలోఁ దలుపుదగ్గఱ "ఏమం డోయి! కృష్ణమూర్తిగారు!" అని యెవ్వరో బిగ్గరగాఁ బిలిచిన ట్లయినది. కృష్ణమూర్తి "ఎవరువా" రనుచు లేవఁబోయినాఁడు. "తపాలాజవానులాగున నున్నాఁడు. ఉత్తరము లేవైన వచ్చినవేమో, నేను వెళ్లి తెచ్చెదను లెండు. మీరు లేవనక్కఱలే"దని చెప్పుచు రుక్మిణి తటాలున లేచివెళ్లి వీథితలుపు తెఱచినది. రుక్మిణి యూహించి పలికినపలుకు యథార్థమే యైనది. తపాలా బంట్రోతు, కృష్ణమూర్తివిలాసముగల యొకసంచి యుత్తరము రుక్మిణిచేతి కిచ్చి "దసరాబరాతము దయచేయింపవలయునని అయ్యగారితో మనవి చేయుండమ్మా" అని చెప్పి వెళ్లిపోయినాఁడు. రుక్మిణి మరల వీథితలుపు మూసివైచి గొళ్లెముపెట్టి యుత్తరము పైవిలాసము పరిశీలించుచుఁ జిఱునవ్వు నవ్వుకొనుచు లోపలికి వచ్చి యాయుత్తరము భర్తచేతి కిచ్చి "అదేమిటి? పైనున్న వ్రాత ఆలాగునఁ, జేత కాని యాఁడువాండ్రు వ్రాసినట్లున్న దేమిటి?" అనుచుఁ గూరుచుండెను. కృష్ణమూర్తికిఁగూడ నాజాబుపైనున్న వ్రాత పరిచితమైయున్నట్లు కనఁబడలేదు. కొంచె మనుమానించుచు మెల్లఁగా సంచి చింపి లోపలిజాబు నొకించుక మాటుగాఁ దెఱచి చూచి వెంటనే "సరి!

"యిదా ?" యని యలక్ష్యభావముగాఁ దేలఁబలుకుచు మరల నాజాబు సంచిలోనుంచివైచి తనజేబులోఁ బెట్టుకొని యేమియు లేనట్లు యథాప్రకారముగాఁ బుస్తకమువిప్పి చదువ నారంభించెను.

రుక్మిణి—అదేమిటి ? "సరి ! యిదా ?" యని నిర్లక్ష్యముచేసి యాజాబును దిన్నఁగా విప్పి కడఁపేరఁ జదువనైనఁ జదువకుండ జేబులోఁ బెట్టుకొని యూరకున్నారేమి? అది యెక్కడనుండి వచ్చినదేమిటి ?

కృష్ణ—అబ్బే ! ఏమియు లేదు. ఆయుత్తరము మన కేమియు సంబంధించినదికాదు.

రుక్మిణి—కాకపోయినఁ గాకపోవచ్చును. కాని, యెక్కడనుండి వచ్చినదో, యెవ్వరు వ్రాసినారోకూడఁ జెప్పఁగూడదు ? అంతరహస్యమైనదా యేమిటి ? పోనిండు, రహస్యవిషయమైనయెడలఁ జెప్పనక్కరయే లేదు.

కృష్ణ—అబ్బే ! రహస్యమున కేమున్నది? కాకపోయిన—నాకు నీవద్దఁ రహస్యమేమిటి ? ఆజాబు, అమలాపురమున నున్న యొక స్నేహితునియొద్దనుండి వచ్చినది. దానిలోని విషయములు మన కేమియు సంబంధించియుండవు. ఆవీథినున్న అవసరాల సుబ్బారాయుడుగారికి, వారి వ్యవహారములనుగురించి వ్రాసినాఁడు. అంతే దానిలోని విషయములు.

రుక్మిణి—ఇవి యన్నియు వట్టి దొంగమాటలు. మీ స్నేహితుఁడు వ్రాసినయెడల నదియేమి ? ఆయుత్తరముమీఁది వ్రాత యట్లున్నదేమి, చేతఁగాని యాఁడుదాని చేతివ్రాతలాగున ?—

కృష్ణ—వానివ్రాఁత యెప్పుడు నట్లే యుండును. వాఁ డంతకంటె బాగుగా వ్రాయలేఁడు.

రుక్మిణి—(సాశ్చర్యముగ) అఁహాఁ ! నిజముగానే ? మగవాండ్రెంత విశేషముగా వ్రాయలేనివారైనను, ఎప్పుడు—నెచ్చట—నెవ్వరు—నింతపాడుగా వ్రాయుట చూడనేలేదు! మిక్కిలి చిత్రముగా నున్నదే! ఏదీ! ఒక్కమా టాజాబు నిట్లిండు. చదివి చూచెదను. ఇంకను వ్రాఁతలో నెన్నిచిత్రము లుండునో? నాకటువంటి యుత్తరములు చదువుటయనిన నెంతయో వినోదముగా నుండును జుండీ!

కృష్ణ—(ఏమిచేయుటకును దోఁచక) ఆపాడు జాబు చదువనేమిటికి పోనిమ్ము రుక్మిణీ! భారతిలోనేదియైనఁ జదువుకొనరాదు ? నే నీజాబు వారిది వారికిచ్చివేయుదును. దానిలో నేవేవియో వ్యవహారపు గొడవ లన్నియు నుండును. ఆకారణముననే నేనును జదువమానివేసితిని. ఏదీ ! నా యుత్తరీయము నిట్లు తెచ్చిపెట్టు. ఇప్పుడే యావీథికిఁ బోయి, వారి యుత్తరము వారి కిచ్చివేసి వచ్చెదను.

రుక్మిణి—ఇప్పుడు మీ రీయెండలో నింత కష్టపడి వెళ్లుట యెందులకు ? నే నాయుత్తరము చూడ నిండని యడుగను లెండు. ఇంకఁ గొంచెముసేపుండి చల్లఁబాటువేళ వెళ్లి యీయవచ్చును లెండు!

కృష్ణ—అబ్బే ! అందులకైకాదు ! ఆ వీథి నింకను గొంచెము పనికూడ నున్నది. ఎన్నాళ్లనుండియో కంసాలివీరయ్యదగ్గర నీకమ్మలజత యట్లే యున్నది. ఎన్నిమాఱు లడిగిన "ఇదిగో, అదిగో" అనుటయే కాని యింతవఱకు నీయనేలేదు. అదికూడ నడిగి పట్టుకొనిరావలసియున్నది.

రుక్మిణి—(నవ్వుచు) పోనిండు ! ఇన్నాళ్లకు అవసరాలవారి యుత్తరము పుణ్యమాయని మన యవసరాలుకూడఁ దీఱుట కవకాశము గలిగినది. వెళ్లి రండు. (అని గదిలోని పొగాకొయ్యలమీఁద నున్న యుత్తరీయముఁ దెచ్చియిచ్చుచు) మరల వేగముగా వచ్చెదరా ?

కృష్ణ—(రుక్మిణి యిచ్చు కండువా యందుకొనుచు నిట్టే ముందునకు వంగి చటుక్కున నామె బుగ్గపై ముద్దుపెట్టుకొని) అబ్బే! పదినిమిషముల పని. ఇప్పుడే వచ్చివేసెదను !

రుక్మిణి—(తాంబూలపు రంగంటుకొనిన బుగ్గఁ దుడిచికొనుచు) ఈ యిచ్చకపుముద్దుల కేమిలెండు. వెళ్లి త్వరగా రండు. నేనొక్కరితను గూరుచున్నయెడల నా కేమియుఁ దోఁచకుండును.

కృష్ణ—సరి! నాకుమాత్ర మేమితోఁచును? ఇప్పుడే వచ్చివేసెదను. వీథితలుపులు దగ్గఱగాఁ బెట్టియే యుంచుము.

రుక్మిణి—కానిండు! చూతముగాదు! మగవాండ్రు చెప్పున వన్నియు వట్టిదొంగమాటలే.

కృష్ణ—ఔను! ఆఁడువాండ్రే యెప్పుడును సత్యముఁ దప్పనివారు. సరే కదా? (అని నవ్వుచు నిష్క్రమించెను.)

౫

ఇంతకుముందు టపాజవాను వచ్చి కృష్ణమూర్తి విలాసముగల యొకసంచియుత్తరమును రుక్మిణిచేతి కిచ్చిపోవుటయును, రుక్మిణి యాజాబు తెచ్చి కృష్ణమూర్తి కిచ్చుటయును, అతఁడు జాబుపైసంచి చింపి లోపలనున్న యుత్తరమును బాగుగాఁ బైకిఁదీయకుండఁగనే మాటుగాఁ గొంచెము చూచి మరల సంచిలోనికిఁ ద్రోసివేసి తనజేబులోఁ బెట్టుకొనుటయును, తరువాత దానిని గుఱించి రుక్మిణీకృష్ణమూర్తులకు జరగిన కొంత సంభాషణమునుమాత్రమే పాఠకులకుఁ దెలియును. కాని, యా జాబుసందర్భము లన్నియుఁ బూర్తిగాఁ దెలిసి యుండలేదు. కావున నిప్పు డాయుత్తరములోని విషయములు పాఠకులకుఁ దెలిసికొనవలయునని యభిలాషము గలిగియుండవచ్చును. ఆసంగతులుఁ గొన్ని మే మిప్పుడు తెలియఁజేయవలసియున్నది.

జాబుమీఁది వ్రాఁత చూడఁగనే కృష్ణమూర్తి తనమనస్సులోఁ గొంచె మనుమానపడినాఁడు. దానికిఁ దోడుగా రుక్మిణి "ఇదేమిటి, చేతగాని యాఁడుదాని చేతివ్రాఁతవలె నున్నది?" అని పలికినది. దానితోఁ గృష్ణమూర్తియనుమానము మఱికొంత బలపడినది. సంచి చింపి లోపలిజాబు కొంచెము పైకిఁ దీసి చూచి నప్పు డాజాబుకడపటనున్న "ఇట్లు,

ప్రతిదినమును మీకనులముందు గనుపట్టుచు
మీకు మనోహరియై మలమల మసలుచున్న
మన్మథోపహత; లేక మదనోపహత."

అనువ్రాలు చూడఁగనే యతని యనుమానమంతయుఁ దీఱిపోయినది. తత్క్షణమే కృష్ణమూర్తిహృదయము తటతటలాడఁజొచ్చెను. అతనిమనస్సులో నేవియేవియో భావపరంపరలు సముద్రతరంగములవలె బయలువెడలి కలఁచివైవఁదొడఁగినవి. అప్పుడు కృష్ణమూర్తి రుక్మిణీ సమక్షమున నుండుటచే నతని కచ్చట నొక భావప్రధానమైన నాటకభాగము బహుకష్టముగ నభినయింప వలసివచ్చినది. అప్పటికప్పు డేదోయొకవిధముగ మిగుల గుట్టుగా నభినయించివచ్చివేసినాఁడు. అంత సందర్భశుద్ధిగా లేకపోయినను గొన్ని యసత్యవిషయము లప్పటికప్పు డాశుకవిత్వము చెప్పి పచ్చిబొంకులు బొంకి యెట్లో రుక్మిణిని వదలించుకొని యీవలఁ బడినాఁడు. తను వీథి దాఁటి రెండవవీథిమలుపు దిరిగి యావీథికడపటనున్న విఘ్నేశ్వరాలయమునకుఁ బ్రక్కఁగాఁ "దాలూకాబోర్డు"వారు గట్టించిన "లోకలుఫండు" సత్రమునొద్ద జనసంచారము విశేషముగా లేకపోవుటచే నక్కడకుఁ జేరుకొన్నాఁడు. జేబులో నున్న జాబును మెల్లఁగా వడఁకుచున్న చేతితోఁ బైకిఁ దీసి చదువుకొన నారంభించినాఁడు. సభలలో ధారాళముగా నుపన్యసించు నభ్యాసపాటవములేనివా రొకొక్కప్పుడు తప్పనిసరియై తమ యుపన్యాసమును గాగితముపై వ్రాసికొని సభామధ్యమున నున్న పీఠముపై కెక్కి గందరగోళము నొందుచు గడగడలాడుచు నుపన్యసించుసమయమున వారిచేతిలోని కాగిత మెట్లు కంపించునో యిప్పుడు మన కృష్ణమూర్తిచేతిలో నున్న జా బట్లు కంపింపఁదొడఁగినది. ఎట్లయిననేమి, చదువ నారంభించినాఁడు. ఆయుత్తర మిట్లున్నది:

"నాహృదయనాథుని యంతరంగసన్నిధికి:—

హద్దులేని ముద్దులతో వ్రాసికొన్న యార్తలేఖ.

మదీయమనోమానసతస్కరా!

చిరకాలమునుండి-[అచిరకాలమే కావచ్చును! కాని, నాహృదయమున కెంతయో చిరకాలముగాఁ దోఁచుచుండుటచే నిట్లు వ్రాసితిని.] ప్రతిదినమును నేను మీకనులముందు సంచరించుచు మీ సుందరవదనార

వింవసందర్శనలాభము నొందుచు నాప్రణయభావము నంతను జేతనైనంతవఱకు [నోటితోఁగాదు] చేష్టలతో వెల్లడించుచున్నను మీ కింకను నాయెడల ననుగ్రహము రాలేదు. మీ రీరాత్రి పదునొకండుగంటలకు నిర్జనముగానుండు లోకలుఫండుసత్రము వీథియరఁగుమీఁద గదిలో నన్నుఁ గలిసికొని రక్షింపనియెడల నేను మరల మీ కెన్నఁడును గనఁబడుదానను గాను. ఇది ముమ్మాటికిని సత్యము. తరువాత మీచిత్తము. ఆశపడి యర్ధరాత్రివేళఁ దీర నే నక్కడకు వచ్చి మీదర్శనలాభము నొందక హతాశనై యడుగంటిపోవునట్లుమాత్రము చేయకుఁడు. ఇదియే నాముఖ్యప్రార్థన. తమరు దయతో నాసాహసమునకు మన్నించి నాజీవితమును వితజేయక నాముద్దు చెల్లించి నాతప్పు క్షమించి నారహస్యమును వెల్లడింపక యనుగ్రహించి యీయుత్తరమును జించి పాఱవేయుఁడు. మీకు నేనుకాక మఱియొక మనోహరి యున్నదని యెఱిఁగియుండియు స్వార్థపరత్వముచే నిట్టిపనికిఁబూనుకొంటిని. క్షమింపుఁడు. ఇవి నాహృదయదర్పణమున నిర్మలభావరసముతో వ్రాయఁబడిన యక్షరములు. మీకుఁ దిన్నఁగాఁ గనఁబడునో కనఁబడవో, సావధానముగఁ బోల్చి తెలిసికొనుఁడు. నా కింకను నెంతయో వ్రాసికొనవలయునని యున్నది. కాని, మిమ్ములను విసిగించినదాన నగుదునేమోయని విరమించుచున్నాను. దివ్యచిత్తమునకుఁ దేవలయును. ఇట్లు-ప్రతిదినమును మీకనులముందు గనుపట్టుచు మీకు మనోహరియై మలమల మసలుచున్న మన్మథోపహత; లేక మదనోపహత.

పైవిలాసము:— మ-రా-రా-శ్రీ. కె. కృష్ణమూర్తిగారికి బి. యె. గుడివాడ."

ఈ యుత్తరముఁ జదువుకొనునపుడు కృష్ణమూర్తిమన స్సెట్లున్నదో కృష్ణమూర్తికే తెలియవలయునుగాని యితరులకుఁ దెలియ శక్యముకాదని యందఱు నొప్పుకొనవలసినవిషయమేకదా? ఒకవేళ ననుభవజ్ఞానములేని హృద్దయములతో మనము వర్ణించి వివరింపఁబోయినచోఁ జేతఁగానివాని కవిత్వమువలె నస్వాభావికముగను, అరంజకముగను ఉండుటయేకాని యంతకంటె విశేషముగా నుండదు.

కృష్ణమూర్తి ముందొకసారి యుత్తరమంతయు నీదరినుండి యాదరివఱకుఁ జదివినాఁడు. కాని యతఁడేమి చదివినాఁడో యది యతనికిఁ దెలిసినదికాదు. మనసు మనస్సులో లేనప్పుడు కమ్మమీఁదఁ గన్నులు నడచినంతమాత్రమునఁ గార్య మేముండును? ఇది పనిగాదని హృదయమును గొంత కుదురుపడఁజేసికొని మరల రెండవసారి చదువనారంభించినాఁడు. ఈమాఱు కొంతవఱకు లేఖార్థము మనస్సున కెక్కినది. మూఁడవ పర్యాయము సావధానముగాఁ బ్రతివాక్యమును విమర్శించుకొనుచుఁ జదివినవాక్యమునందుఁ గల పదచమత్కారము—అర్థగాంభీర్యము — భావప్రకటనము—రసతన్మయత్వము—రచనావైదగ్ధ్యము మొదలైన గుణవిశేషము లన్నియుఁ గనిపెట్టుచుఁ దన మనస్సునఁ బట్టించుకొనుచు రసగ్రహణ మొనర్చుచు మరల నాలేఖనంతయుఁ జదువుకొనినాఁడు. అప్పు డతని కాలేఖయం దొకవిధమైన కవిత్వము, గానము, విద్యాజ్ఞానము మున్నగు నెన్నో గుణములు విస్పష్టముగా నవగతములైనవి. వెంటనే మహానందతన్మయత్వము నొందియొకించుకసేపు మయిమఱచిపోయినాఁడు కృష్ణమూర్తి. "రాధ—యింత రసికతగల విద్యావతియా?" అనుకొన్నాఁడు. తరువాత నామెప్రణయసాహసాతిరేకముల కత్యంతాశ్చర్యము నొందినాఁడు. అవి యతని హృదయమును గరఁగించివైచినవి. అప్పు డతని కట్టి యారాధారమణి నిరూఢగాఢానురాగమును నిష్ఫలముగావించి, యామెయాశాలతాకుసుమములను రాల్చివైచి యామెజీవితసర్వస్వమును వీటిబుచ్చి యామెను జిన్నఁబుచ్చుటకంటె మహాపాతకహేతువు వేఱొకటి యుండదుసుమీయని యంతరాత్మ యనేకవిధముల బోధింప మొదలుపెట్టినది. తన కత్యంతానురూపయైన భార్య రుక్మిణియుండఁగాఁ—దన్నామె యత్యంతగాఢముగాఁ బ్రేమించినదై యుండఁగాఁ—దాను నామెయెడల బద్ధానురాగుఁడై యుండఁగా—నిప్పు డీరాధామనోరథమ్ము నీడేర్చుటయును, రాధనుహృదయపూర్వకముగాఁ బ్రేమిం

చుటయు నుచితమగునా! అని తొలుదొలుతఁ గృష్ణమూర్తియంతరంగమున నొకించుక సందేహపరమాణువు లేఁగినది; కాని, యాయుత్తరక్షణముననే "నేను రాధను ప్రేమించినంతమాత్రమున రుక్మిణి కపచారము చేసినవాఁడ నెట్లగుదును? నారుక్మిణిని నేను యథాపూర్వముగఁ బ్రేమించుచునే యుందునుగాదా? పాప మిట్టి రాధ కాశాభంగముఁ జేయవచ్చునా మఱి?—ఎంతమాత్రమును జేయఁగూడదు!" అను నొక పరమధర్మసిద్ధాంతమహావాయువు బయలుదేరి యాసందేహపరమాణువు నామడదూరమున కెగురఁగొట్టివైచినది. రాధ వ్రాసిన రసమయమైన ప్రణయలేఖను జిత్తుకాగితపు ముక్కవలెఁ జించిపాఱవైచుటకుఁ జేతులు వచ్చినవి కావు కృష్ణమూర్తికి. కాని, రాధకోరిన కోరికప్రకారము ప్రవర్తింపక తప్పినదికాదు తుదకు.

౬

"మీ రీవేళ సాయంకాలము—ప్రతిదినము వలెఁ గాక—కొంచెము పెందలకడనే భోజనమునకు రావలయును. ఆవీథిని మాయక్క బద్ధకముగా నున్నట్లు వర్తమానము వచ్చినది. ఆమెకు మాసము లన్నియుఁ బూర్తియైనవి. ఆబద్ధకము బహుశః ప్రసవవేదనకుఁ బ్రారంభావస్థయే యైయుండవచ్చును. మీకు వడ్డించినతోడనే నేనుగూడ భోజనముచేసి చీఁకటిపడకుండ మాయక్కగారింటికి వెళ్లిరావలయును" అని మధ్యాహ్నము మూఁడునాలుగుగంటలనడుమ రుక్మిణి కృష్ణమూర్తితోఁ జెప్పెను. "రాత్రి పదునొకండుగంటలవేళ—యువతియగు తనభార్య నొంటిగా నింట దిగవిడిచి తా నేవంకఁ బెట్టుకొని, రాధాప్రణయలేఖానుసారముగా సంకేతస్థానమునకుఁ బోవుదునా"యని తల క్రిందులుపడుచు నుపాయాన్వేషణమునకై పరితపించుచున్న కృష్ణమూర్తిహృదయమున కప్పు డామాటలు తీయని తేనెతేటలవలె వినవచ్చి భావికార్యానుకూల్యమును సూచించు శుభశకునములుగాఁ గనుపట్టినవి. కాని, యతఁ డప్పుడు తన హృదయాంతరాళమునంతను నింపివైచిన మహానందరసము నెంతమాత్రమును బయికిఁ బొనఁకిపోనీయక "నీ వీరాత్రి మీ యక్క దగ్గఱకు వెళ్లి కూరుచున్నయెడల నేను నిన్ను విడిచి యొంటిగా నింటిలో నీరాత్రియంతయు శివరాత్రి చేసికొనియుండఁగలనా రుక్మిణీ!" యని సానురాగాభిలాషముగాఁ దనభార్య నుద్దేశించి పలికెను. ఆమాటలు వినినతోడనే రుక్మిణి కొడలు గగుర్పొడిచి యుండవలయును మఱి. అది యెట్లు జరిగిననో లేదో మనము చెప్పఁజాలము. కాని, "ఆహా! యేమి సోద్దెములు? ఏమి సొగసులు? ఏమి విడ్డూరములు? ఏమి విచిత్రానురాగములు?—వెళ్లి—మరల నొక మూఁడు నాలుగు గంటలలోఁ దిరిగివచ్చువఱకే యొంటిగా నుండలేరు? అంతలోనె రాత్రియంతయు శివరాత్రి యైపోవునా? ఇవి యన్నియు నొకవింతవగలు, నొకవిలాసపు వలపులును. నే నెఱుఁగుదును లెండు." అని రుక్మిణి సవిలాసముగాఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "ఇదిగో—నీవు, మీయక్కగారింటి కీనాఁడు వెళ్లక తప్పనియెడలఁ బెందలకడనే యన్నిపనులును జక్కఁబెట్టుకొని వెళ్లి తిరిగి యే యర్ధరాత్రివేళకో వచ్చినతర్వాత—"ఆ పని యున్నది—యీ పనియున్నది" యని యాలస్యముచేసి నన్ను బాధింపకుండ వెంటనే పరుండుటకు వీలుగా నుండునట్లు చూచికొని మఱియు వెళ్లుము. ఎప్పుడో, యేదొంగప్రొద్దునకో వచ్చి యప్పు డదియు నిదియుఁ జక్కఁబెట్టుటకు మొదలిడుదువేమో, అంతవఱకుఁ గంటిమీఁదఁ గునుకు లేకుండఁ గాచికొనియుండి యప్పుడైనను సుఖముగాఁ బండుకొనుటకు వీలులేకుండ?—అందులకు నే నెంతమాత్రమును సమ్మతించువాఁడను గానుజుమీ! ఇప్పుడే చెప్పివేయుచున్నాను. తరువాత నీయిష్టము" అని కృష్ణమూర్తి రుక్మిణిని హెచ్చరించినాఁడు. రుక్మిణి తనభర్తప్రియవచనరచనాచాతుర్యమునకు మనసులో నవ్వుకొనుచు సాయంకాల మయిదుగంట లగునప్పటికే వంటచేసివైచి సర్వమును సంసిద్ధముగా నుంచి తనభర్తకుఁ దృప్తిగా భోజనముపెట్టి తాంబూలమిచ్చి తానుగూడ భోజనముచేసి యిల్లును వాకిలియుఁ జక్కఁబెట్టుకొని పడుకగదిలోని పందిలిపట్టెమంచముమీఁదఁ బక్కశుభ్రముగాఁ బ్రక్కపఱచి తక్కిన చిల్లరపనులన్నియుఁ జక్కఁబెట్టు

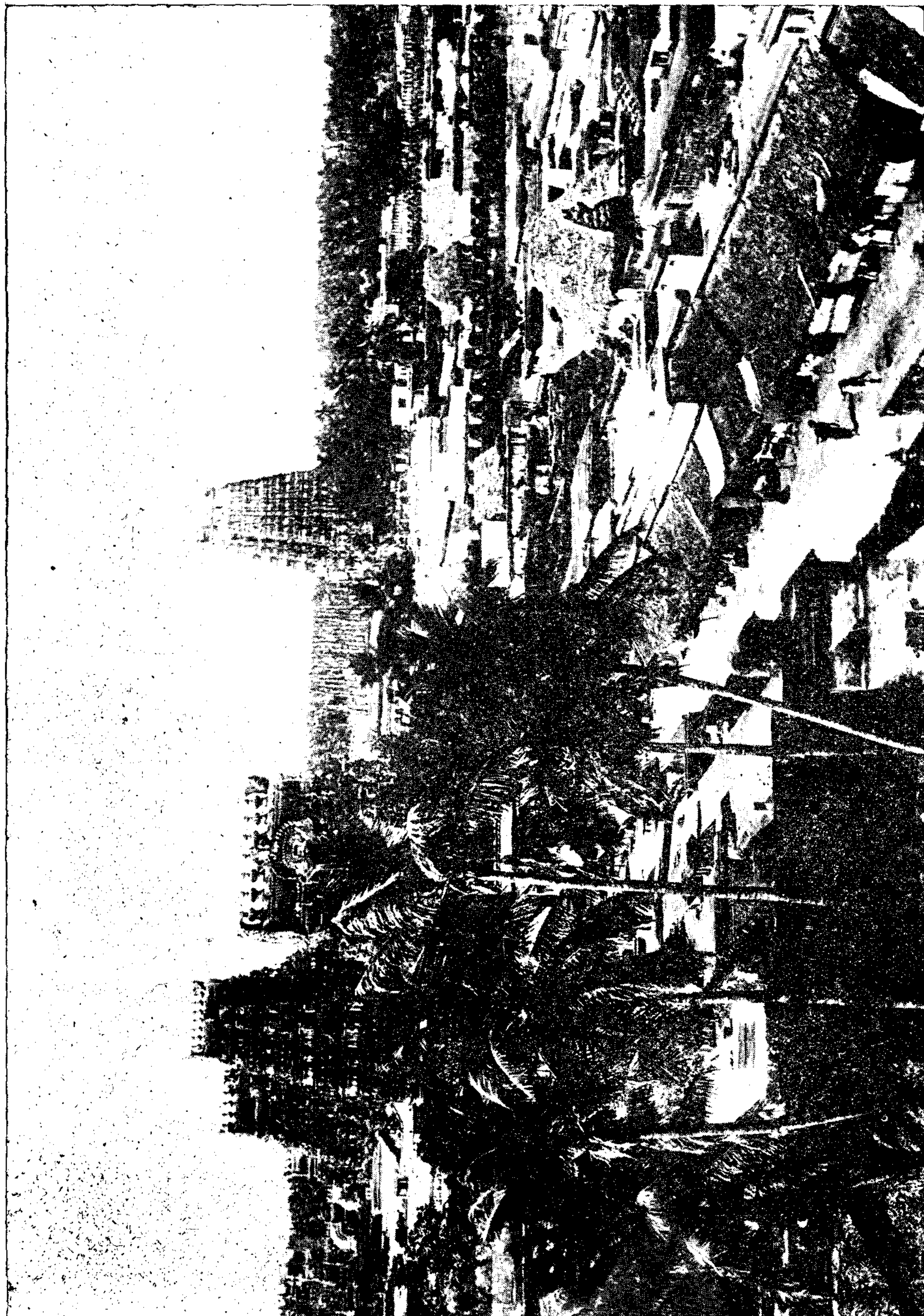
కొన్నతర్వాతఁ దాను జక్కఁగాఁ దలదువ్వికొని బొట్టును గాటుకయుఁ బెట్టుకొని, పండుగులలోఁ గట్టుకొనుటకు దాఁచికొనిన పలుచని లేఁతమబ్బురంగు కోకయుఁ బొడుమురంగురైకయు ధరించి సముచితమైన స్వాభావికశృంగారవేషముతోఁ దన యక్కగారింటికిఁ బోయివచ్చుటకు సంసిద్ధురాలై, వాకిటిలోఁ గుర్చీమీఁదఁ గూరుచుండిన భర్తయొద్దకుఁ బోయి "మఱి నేను వెళ్లివచ్చెదను. మెలఁకువగామాత్రము పరుండియుండుఁడు, పిలిచినవెంట నేపలుకునట్లు. తిరిగిపండ్రెండు గంటలకు లోపుగనే రావచ్చును. పురుడువచ్చినవెంటనే మాపెద్దక్కకొడుకును సాయముతీసికొనివచ్చివేసెదను." అని చెప్పుచుఁ దములపాకులవంటి తన మెత్తనిచేతులు రెండింటితోను భర్తచెక్కులు రెండు నొత్తిపట్టుకొని ముద్దుబెట్టుకొని వెడలిపోఁబోయెను. కృష్ణమూర్తి యామెయావిరహము నెంతమాత్రమును సహింపఁజాలకున్నవానివలె నభినయించుచు నొక్కమాఱు రుక్మిణిని గట్టిగాఁ గౌఁగిలించుకొని యాబుగ్గను, ఆబుగ్గను గఱచి నొక్కి ముద్దుపెట్టుకొని "ఆలస్యముచేయకుచుమీ!" యని చెప్పి సెలవిచ్చెను.

౨

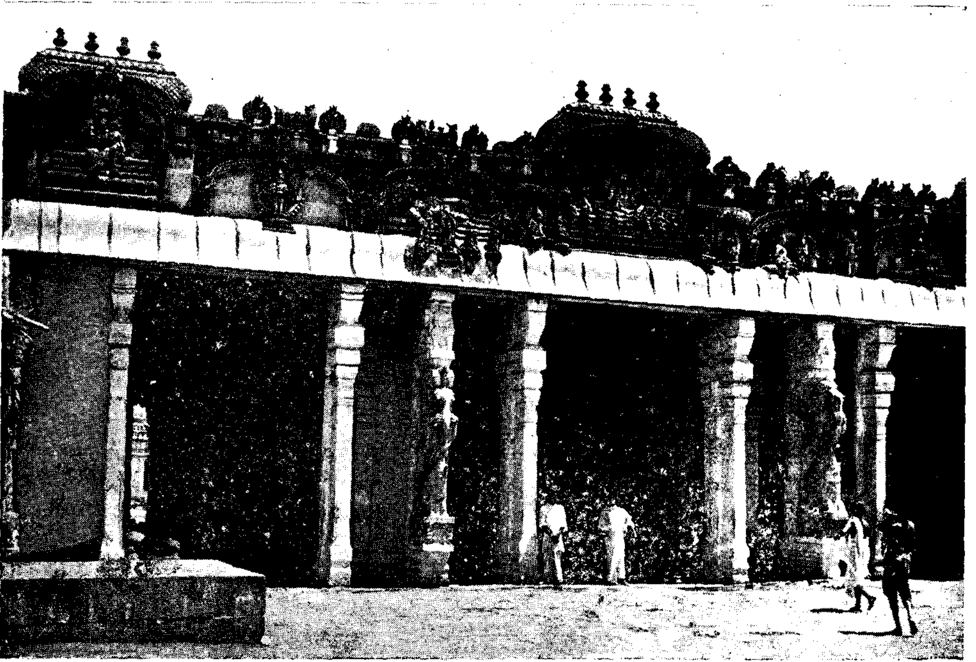
రాత్రి గాఢాంధకారమయముగా నున్నది. దానికిఁదోడు మబ్బుగూడఁ బట్టినది. కన్నుగన్నుఁ గనఁబడుటలేదు. ఊరంతయు మాటుమణఁగియున్నది. కృష్ణమూర్తి మెల్లఁగా లేచి తలుపులన్నియు జాగ్రత్తగా గొండెములువెట్టి వీథితలుపునకుఁ దాళమువైచి బయలుదేరినాఁడు. రెండవవీథిచివరనున్న లోకలుఫండుసత్రముదగ్గఱఁ బట్టపగలే మనుష్యసంచారము తక్కువ. రాత్రి, అందును రమారమి పదునొకండు గంటలవేళ-వేళె చెప్పవలసిన దేముండును? సత్రమన్నపేరేకాని యక్కడకు బాటసారు లెవ్వరును దఱచుగా రానేరారు. ఎప్పుడైన నూటనాఁట నెవ్వరైన వచ్చి యొక రాత్రియో, యొకపగలో విశ్రమించిపోవుచుందురు. ఆ సత్రమువీథియరఁగులమీఁద రెండువైపులను రెండు చిన్న గదులు గలవు. వానిలో నొక్కదానిలో సత్రముకాఁపరియగు నొక ముసలితాత నివసించుచుండును. రెండవ దానిలో నెప్పుడైనఁ దప్పిజాఱి యేబాటసారియైన వచ్చినయెడలఁ గొంతతడ వుండిపోవుచుండును. చాలమంది పాంథులు వచ్చినప్పుడుగాని సాధారణముగా లోపలితలుపులు తీయవలసిన యవసరమే యుండదు. సత్రము కట్టినతర్వాత నట్టియవసర మొకటిరెండుసారులకంటె నధికముగా వచ్చియుండదు. ఆ సత్రము తాలూకాబోర్డువారి వ్యయనిర్ణయపట్టికానుసారముగాఁ గట్టఁబడినదేకాని ప్రజోపయోగము ననుసరించి కట్టఁబడినదికాదు. దానివిమర్శనము మన కిప్పు డెందులకు? పోనిండు. ప్రస్తుతము కృష్ణమూర్తి కటికిచీఁకటిలో సత్రముసమీపమునకు వచ్చియున్నాఁడు. అతనికిఁ దన యూరిలోఁ జిరపరిచితమైయున్న మార్గముగావున నట్టిచీఁకటిలో నప్పు డచ్చుటికి రాఁగలిగెనుగాని మఱియొక క్రొత్తబాటసారి కట్టిసమయమున నచ్చటికి వచ్చుట దుస్సాధ్యమేయగును. ఇదియునుగాక ఆనాఁటి మధ్యాహ్నమే రాధారమణిరహస్యలేఖఁ జదువుకొనుటకుఁ గృష్ణమూర్తి యక్కడకు వచ్చినపుడు చూచికొనిపోయినచోటే యయ్యెను. అతని కిప్పు డెంతచీఁకటిగా నున్న నేమికష్టము? కృష్ణమూర్తి సత్రముగుమ్మము నొద్దకుఁ బోవునప్పటి కతనిముందు రెండుబారలదూరమున నొకమనుష్యవ్యక్తి నడచుచున్నట్లు చూచాయగాఁ గనుపట్టినది. అంత నతఁడు వడివడిగాఁ గొన్నియడుగులు నడచి యావ్యక్తినిసమీపించి రహస్యముగా, "అయ్యో! రాధా! ఇంతచీఁకటిలో నాకొఱ కెంతకష్టపడి వచ్చినావోకదా, పాపము!" అనుచు మెల్లఁగా నావ్యక్తిబుజముమీఁదఁ దనచేయి వైచి దగ్గఱగాఁ దీసికొని దానితోఁగూడ సత్రపుగుమ్మము మెట్లెక్కినాఁడు. నేను మీకొఱ కేమియుఁ గష్టపడనేలేదు. నేను ప్రార్థించుటయే తడవుగా ననుగ్రహించి మీరు రానేవచ్చినారు. ఇప్పుడు నేఁబడిన కష్టమంతయు నాకొఱకేకాని మీకొఱకుఁగాదు." అని యావ్యక్తి గుసగుసలాడినది. ఆవలియరఁగుమీఁద గడ్డిపఱచుకొని దానిమీఁద ప్రాఁతగోనెగుడ్డ ప్రక్కవేసికొని పండుకొనియున్న ముసలితాత "ఎవరువారు బాబూ?" అన్నాఁడు. పట్టపగలే తిన్నఁగా గన్నులుగనఁబడని

శ్రీరంగ చిత్రములు

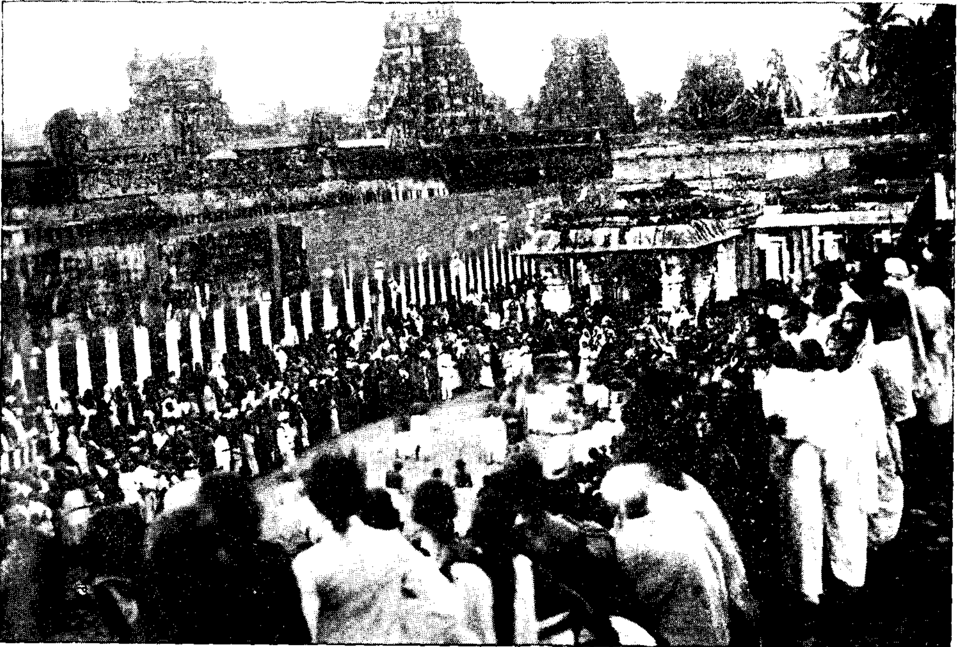
(G. S. A.)

౧. శ్రీరంగము

౨. శ్రీరంగదేవాలయమునందలి పురాతన మంటపము

3. శ్రీ రంగనాథస్వామి తిరుమంగైఆళ్వారుకు మోక్షమిచ్చు నుత్సవము

ముసలితాత కట్టి గాఢాంధకారములో నచ్చటికి వచ్చినవా రెట్లు కనఁబడినారని యొకప్రశ్న వచ్చునేమో! నిజముగా ముసలితాత కప్పుడామనుష్యులు కనఁబడిగాని, వారిమాటలు వినఁబడిగాని వాఁ డిట్లు పలికియుండలేదు. రాత్రులయందు మెలఁకువవచ్చినప్పుడెల్ల జాగ్రత్తకొఱకు వాఁ డిట్టు లూరకయే యడుగుచుండుట యలవాటు. ఎప్పుడైన నేయధికారులైన వచ్చి కాకతాళన్యాయముగా వినుట తటస్థించినయెడల "వీఁ డింతభద్రముగా నున్నాఁడుగదా!" యని సంతసింతురని వాని యభిప్రాయము. ఈరహస్యము కృష్ణమూర్తికిఁ గాని, యతనితో నున్న వ్యక్తికిఁగాని యేమి తెలియును? ముసలివానిప్రశ్నము తటాలునఁ జెవినిబడినతోడనే కృష్ణమూర్తిచెట్టనున్న వ్యక్తి తబ్బిబ్బుపడి యులికిపడెను. కృష్ణమూర్తియు మొదటఁ గొంచె మదరిపడెను గాని తరువాత నాముసలివాఁడు తమ్మట్టి కటికిచీఁకటిలో నెంతమాత్రము నానవాలుపట్టఁజాలఁడని దృఢవిశ్వాసముగలవాఁడుగావున వెంటనే ధైర్యము వహించి కంఠస్వరము నొకించుక మార్చివేసి "ఏమి తాతా! మేము మార్గస్థులము. ఈరాత్రి కొంచెము నే పిచ్చటఁ బరుండి తెల్లవారకముందే లేచి వెళ్లిపోవుదుము. వెళ్లునప్పుడు నీ కేమైన నిచ్చిపోవుదుములే. మే మిప్పు డిక్కడఁ బరుండుట కేమియు నభ్యంతరము లేదు గదా?" యని యడిగెను. ముసలితాత కన్నులుమూసికొని యంతకుముం దెట్లు పండుకొనియుండెనో యట్లే పండుకొనియుండి "చిత్తము, చిత్తము, దయచేయుండు. మీ కభ్యంతర మేమున్నది? మీవంటివారికొఱకేకాదా, బాబా, సర్కారువారీసత్రము కట్టించినారు? అదిగో! ఆవలియరఁగుమీఁద గదిలో ఈఁతాకుల చాప యున్నది. సందకడనే శుభ్రముగా దులిపి తుడిచి బాగుచేసియున్నాను. బాబూ! మహారాజులబాగునఁ బరుండుఁడు. చిత్తము. వెళ్లఁబోవునప్పుడుమాత్రము నా మాట కాసంత మఱచిపోకుండు బాబూ! నల్లమందు కొనివేసికొందును; బీదముండవాఁడను" అన్నాఁడు. "సరిలే; నీ విఁకఁ బండుకొనుము." అని చెప్పి కృష్ణమూర్తి తనతోనున్న వ్యక్తితో నాగదిలోఁ బ్రవేశించెను.

౨

కొంతసేపైనతరువాత నాగదిలో జరిగిన సంభాషణములు:

వ్యక్తి—ఆహా! నాథా! యెంతకాలమునకుఁ నేను ధన్యురాల నైతిని? మీకు నాయం దింత యనుగ్రహము, ననురాగము నుండునాయని సంశయించి యింత వఱకు సాహసింపలేనైతిని. (అని కృష్ణమూర్తిని దృఢముగాఁ గౌఁగిలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొనెను.)

కృష్ణ—రాధా, నీవు నాయం దింతగాఢానురాగము గలదానవని తెలిసికొనలేకపోతిని. లేనియెడల—

రాధ—ఇప్పుడు తెలిసినదిగాదా? ఇంక నన్ను విడువకుఁడు. అంతియే చాలు. నే నింక మిమ్ములను విడిచియుండలేను. పదుండు; మీతోఁగూడ వచ్చివేయుదును.

కృష్ణ—(రాధను ముద్దుపెట్టుకొని) ఓసీ! నా ముద్దులరాణీ! ఎక్కడ నేర్చితి వీమాటలు? నీ విప్పుడు నాతోఁగూడ వచ్చివేయుదువేమి? ఎట్లు రాఁగలవు? వచ్చినచో మాయింటిదాఁక రాఁగలవు. అంతే. అంతకు మిక్కిలి వచ్చుట కెట్లు వీలగును? నీతల్లిదండ్రు లూరకుందురా? నీభర్త సహించునా? లోక మోర్వఁగలదా? సరిలే; ఆమాటల కేమి లెమ్ము. రమ్ము, మరల రహస్యముగా నిండ్లకుఁ బోవుదము. (అని, యీలోపునఁ దన భార్య యింటికి వచ్చివేయునేమో యనుశంకతోఁ ద్వరపడుచుండెను.)

రాధ—పదుండు. మీరు నామాటలు విశ్వసించుటలేదు కాఁబోలును. నాకు నాతల్లిదండ్రులతోఁగాని, యీలోకముతోఁగాని పనిలేదు. నేను నాహృదయపూర్వకముగాఁ బ్రేమించుకొన్న మీరే నాభర్తగాని వేఱెవ్వఁడును నాభర్తగాఁడు. నే నీనాఁటితో సర్వమును విడిచిపెట్టితిని. మీరే నాకు సర్వమును. మీకింకను నాసంగతి పూర్తిగాఁ దెలియలేనట్లున్నది. నేను మిమ్ములను విడుచుదాననుగాను. మీవెంటనే వచ్చివేయుదును. పదుండు. (అని బయలుదేరెను.)

కృష్ణ—నీ విప్పుడే యింతతొందరపడెద వేల? నే నిల్లే తఱుచుగా వచ్చి నీతోఁ గలిసికొనుచుందును. కొంతకాల మిల్లు పొనిమ్ము. తరువాతఁ జూచికొన వచ్చును.

(అని మెల్ల మెల్లఁగాఁ బలుకుచు రాధచేయిబట్టుకొని సత్రపుసమ్మము మెట్లు దిగెను.)

రాధ—అయ్యో! పాపము! ముసలితాతమాట మఱచితిమి. ఇదిగో, ఈరూపాయి వాని ప్రక్కమీఁదఁ బడవైచిరండు. ప్రొద్దున లేవఁగానే చూచుకొని సంతోషించును. వాని పుణ్యమున నా కీనాఁడు మీతో మహానందము ననుభవింపఁజేకూరినది. (అని పలుకుచుఁ జీరకొంగున నున్న ముడివిప్పి యొకరూపాయి కృష్ణమూర్తిచేతి కీయఁబోయెను.)

కృష్ణ—అది నీ వీయనక్కఱలేదు. నే నిచ్చెదనులే. నాయొద్ద నున్నది. (అని తనజేబులోనుండి యొకరూపాయిఁ దీసి తిరిగి వెనుకకు వెళ్లి ముసలితాత ప్రక్కమీఁదఁ బడవైచివచ్చెను.)

రాధ—(కృష్ణమూర్తియెడమచేయి గట్టిగాఁ బట్టుకొని) నే నింక నీచేయి విడువను. వచ్చినదానను రానేవచ్చితిని. నేను మిమ్ములను విడిచి తిరిగిపోవుదాననుగాను. ఏమందురో చెప్పుఁడు మఱి. (అని మెల్లఁగా నడుగుచుఁ జీఁకటిలోఁ గృష్ణమూర్తివెంబడి నడువనారంభించెను.)

కృష్ణ—ఈనాఁటికి నీవు మాయింటికిఁ బొమ్ము. రేపు దీనికిఁ దగిన యుపాయము నాలోచింతము.

రాధ—నే నట్లు పోను. దీని కాలోచింపవలసిన దేమున్నది? మీ రొకవేళ మీభార్యవలన భయపడుచుందురేని, మన మిప్పుడు మాయింటికే పోవలదు. రండు, ఇల్లే యీదారినే యెక్కడకైన లేచిపోవుదము. అంతియే కాని నేనుమాత్రము మిమ్ములను విడిచిపెట్టిపోవను.

కృష్ణ—(సందేహించుచు) మన మిప్పు డెక్కడకేనిఁ బోయినయెడల, మఱి, యింతకుముందు నన్ను నమ్ముకొనియున్న రుక్మిణిమాటయో?

రాధ—మఱి-యిప్పటినుండి, మిమ్ము నమ్ముకొని, మానాభిమానము లమ్ముకొని, సర్వ సంగపరిత్యాగముచేసి, సన్యాసినివలె నిల్లువిడిచి యీవలఁ బడిన యీరాధమాటయో?

ఇట్లు రాధయుఁ, గృష్ణమూర్తియుఁ ద్రోవలో మెల్ల మెల్లఁగా గుసగుసలాడుకొనుచుఁ గృష్ణమూర్తి బసదగ్గఱకు వచ్చివేసిరి.

కృష్ణ—నీవు మాయింటిలోనికిఁ బోవువఱకు నే నీ మాగుమ్మములో నుందును. త్వరగా మాయింటికిఁ బొమ్ము. చినుకులుగూడఁ బ్రారంభించుచున్నట్లున్నవి. రేపు మరల నేఁటివలెనే సత్రమునొద్ద—

రాధ—నే నట్లు పోవుటకు రాలేదు. మాయింటి తలుపు తాళముఁ దీయుఁడు. నేను మాతో మాయింటిలోనికి వచ్చివేయుదును! (అని గుమ్మమెక్కెను.)

౬

అప్పుడు కృష్ణమూర్తికి రాధవిచిత్రప్రవర్తనము వింతఁగొలుపఁ దొడఁగెను. అతని కప్పు డేమనుటకు, నేమిచేయుటకునుగూడఁ దోఁచకుండెను. తనభార్య రుక్మిణి వచ్చివేయునేమోయని మనసులో దిగులుపడుచుండెను. అట్లొరాధతో నర్ధరాత్రివేళ వీథిగుమ్మములో నిలఁబడియుండుట యతనికి యుక్తముగాఁ దోఁచలేదు. మెల్లఁగాఁ దాళముఁదీసి తలుపులుదెఱచి "రాధా, నామాట విని, నీ విప్పటి కింటికిఁ బొమ్ము" అనిమరలఁ బలికెను. రాధ లోపలఁ బ్రవేశించి తలుపులు మూసి వైచి తడుముకొనుచుఁ గృష్ణమూర్తిగడ్డముక్రిందఁ జేయిపెట్టి "నాథా! న న్నింక నెక్కడకును బొమ్మనవలదు" అని బతిమాలుకొనుచు నతనితోఁగూడ వాకిటిలోనికిఁ బోయెను. అప్పుడు కృష్ణమూర్తికి వెఱ్ఱియెత్తినట్లుండెను. ఇంటిలో దీపములేక మఱియు నంధకారమయముగా నుండెను. రాధ కామాంధకారమయమైన హృదయముతోఁ దన్ను విడువకుండెను. రుక్మిణివచ్చు వేళ యైపోవుచున్నదని యతని మనస్సు పరిపరివిధములఁ బోవుచుండెను. రుక్మిణి వచ్చునప్పటికి రాధతోఁ జీఁకటి

యింట నుండుట మంచిదికాదని కృష్ణమూర్తి కొకవెఱ్ఱి యూహ తోఁచెను. వెంటనే గదిలోనికిఁ బోయి యగ్గిపెట్టె వెదకి దీపము వెలిఁగించి వాకిటిలోనికిఁ దెచ్చెను. అక్కడ నతనికనులకుఁ దనభార్య రుక్మిణి ప్రత్యక్షమయ్యెను.

రుక్మి—అర్ధరాత్రివేళ నింతచీఁకటిలో వీథి తలుపు గొళ్లెముపెట్టుకొనకుండ నట్లే యుంచితిరేమి? నేను వచ్చినట్లే-మీకుఁ దెలియకుండ- ఎవ్వరైన వచ్చి యింటిలో దూరినచో నేమిచేయుదురు?

కృష్ణ—(విస్మయమొంది,తనలో)రాధ నెట్లయిన బతిమాలి పంపివేయుదమని వీథితలుపు గొళ్లెము పెట్టక వచ్చితిని. అయ్యో! రుక్మిణివచ్చివేసినదే! (ప్రకాశముగా) నీవువచ్చెడువేళయైనదని యిప్పుడే తీసివచ్చితిని. ఇంతలో లోపలిదీపము గాలి కాఱిపోయినది. వెలిఁగించి తెచ్చితిని. ఔనుగాని, ఇంతచీఁకటిలో నీ వొంటరిగా వచ్చివేసితి వేమి, చడియును జప్పుడునుగాకుండ?

రుక్మి—నే నొంటరిగా రాలేదు. చడియుఁ జప్పుడు నగుటకు నేనేమి మంగళవాద్యములతో వత్తు ననుకొన్నారా యేమి?

(అనిహేళనముగాఁ బలికి నవ్వుచు భర్త కెదురుగా వచ్చి నిలఁబడెను.)

కృష్ణ—(అటునిటు సందులకో కొంచెము పరికించుచు) నీవొంటరిగా రాలేదంటివిగదా? నీతో నిప్పు డెవరు వచ్చినారు?

రుక్మి—(నవ్వుచు) మీరే!—

కృష్ణ—చాలు! నీపరిహాసములకేమిగాని నీతో నిప్పు డెవ్వరు వచ్చినారో తిన్నఁగాఁ జెప్పుము.

రుక్మి—అయ్యో! పరిహాసముకాదు! రామ! రామ! నమ్మరేమి నామాట? ఇప్పుడు నాతో వచ్చిన వారు మీరే! (అని మరల నవ్వును.)

కృష్ణ—(తనలో) ఇది యేమిటి? మాయలాగున నున్నదే? రుక్మిణి తనకు సాయమువచ్చినవారిని వీథిలో నుండియే వెనుకకుఁ బంపివైచి కొంటెతనముగాఁ జీఁకటి చాటున నింటిలోఁ బ్రవేశించి నాతో వేళాకోళము లాడుచుండిన నుండవచ్చును. కాని—రాధ యేమైనది? రుక్మిణిని జూడఁగనే చీఁకటిలోఁ దప్పుకొని వెళ్లిపోయినదేమో! లేక యేమూలనైన దాఁగినదా? ఇది యొక విచిత్రనాటకమువలె నున్నదే?

రుక్మి—(నవ్వుచు) ఏమి ప్రాణేశ్వరా, అట్లు నివ్వెఱపడుచు నేదియో యాలోచించుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నారు? నామాటలు మీరింకను నమ్మకుంటిరా యేమి?

కృష్ణ—రుక్మిణీ, నీమాట లెట్లు నమ్మెదను? నీవు చాలఁ జమత్కారిణివి. నీ విప్పు డేదియో మోసముచేసి నన్ను వెఱ్ఱివానినాడించిన ట్లాడింపఁజూచుచున్నావు. నేను నీటక్కరితనమునఁ జిక్కుపడువాఁడను గాను. తిన్నఁగాఁ జెప్పుము. నీ కెవరు సాయము వచ్చినారు? నిన్ను ముద్దుపెట్టుకొందును. లేనియెడల నేను నీమీఁదఁ గోపగించెదను.

రుక్మి—(సవిలాసముగా భర్తను గౌఁగిలించుకొని యతనిమోమువంకఁ జూచి నవ్వుచు) మీ రింతకు ముందు వీథిలోనుండి వచ్చుచున్నారా, లేదా? నిజముగాఁ జెప్పుఁడు.

కృష్ణ—ఔను! వచ్చుచుంటిని. ఇప్పు డిందు నిజముచెప్పక యబద్ధముచెప్పవలసిన పనేమున్నది? నీ వింతప్రొద్దుపోయినను మీయక్కగారింటినుండి రాలేదేమని నేను నక్కడకు రావలయు ననుతలంపుతో బయలుదేరి వీథిలోఁ గొంచెముదూరము వచ్చి పోనీ యెందుల కింతతొందరయని తిరిగివచ్చి వేసితిని. నీవును వచ్చువేళ యైనదిగదాయని తలుపులుగూడ గొండెముపెట్టక దగ్గఱగా మూసివచ్చితిని. ఆఱిపోయిన దీపమును నేను మరల వెలిఁగించి తెచ్చునంతలో నీ విట్లు దొంగచాటుగా వచ్చియుందువు. ఇంతేనా?

రుక్మిణి—నాథా, తొందరపడక క్షమించి నే నడిగెదువాని కన్నిటికిని సరిగా సమాధానములు చెప్పవలయును.

కృష్ణ—(తనలో) రుక్మిణి నాసంగతులేమైనఁ గనిపెట్టియుండునా యేమి? (ప్రకాశముగా) అడుగుము! నీ విప్పు డడుగుట కేమున్నది? నేను జెప్పుట కేమున్నది?

రుక్మి—ఏమియు లేదు-మీ రింటిలోనికి వచ్చినపుడు మీవెనువెంటనే మీతో నింటిలోనికి వచ్చినవా రెవరు?

కృష్ణ—(తనలో) రుక్మిణి రాధను జూచినట్లున్నది. ఏమి సాధనము?—అయినను దొందరపడి తేలిపోఁగూడదు. ఇట్లు పలికిచూచెదను. (ప్రకాశముగా) ఎవ్వ రున్నారు? ఎవ్వరును వచ్చియున్నట్లు లేదే? నీవే యొకవేళ రహస్యముగాఁ-జీఁకటిలోఁ గనఁబడకుండ వచ్చియుంటివేమో!

రుక్మి—(భర్తను ముద్దుపెట్టుకొని) నాథా! ఇంక మీనోట నేను విశేషముగా నబద్ధములు పలికింపఁ దలఁచుకొనలేదు. జరగినదంతయు నేనే యథార్థముగాఁ జెప్పివైచెదను. "క్షమించెద"నని యీచేతిలో చేయివేయుఁడు.

కృష్ణ— (తొట్రుపాటుచే రుక్మిణిమాటలు తిన్నగా తెలిసికొననేరక సంశయించుచు) క్షమించుట కిప్పుడు నీతప్పేమియున్నది? జరిగినదంతయు యథార్థముగాఁ జెప్పివైచెదనంటివిగదా? ఏమి జరిగిన దిప్పుడు?

రుక్మి—ఇంక నవి యన్నియు నెందులకు? "క్షమింతు" నని యీ చేతిలోఁ జేయివేయుఁడు, చెప్పుదును.

కృష్ణ—(తనలో) ఇది యేమిటో నాకుఁ దెలియుటలేదు. రుక్మిణి యేమిచెప్పునో చూడవలయును. (ప్రకాశముగా) ఇదిగో! ముమ్మాటికి "నిన్ను క్షమించెద" నని చేతిలోఁ జేయివేయుచున్నాను. ఏమి జరగినదో, నీ వేమి చెప్పెదవో చెప్పుము; చూతము మఱి—(అని గంభీరముగాఁ బలుకుచు రుక్మిణిచేతిలోఁ జేయివేసెను.)

రుక్మి—(ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు) జరగుట కేమున్నది? నాథా! లోకలుఘండుసత్రము వీథిగదిలో నా కిదివఱ కెన్నఁడును జరగియుండని మహానందోత్సవము జరగినది! ఇంతకాలమునకు మిమ్మును ఈదినమున నచ్చట నే నొక్కింతసేపు మహానందసౌఖ్యములలో నోలలాడించి, మీలో నిమిడియున్న ప్రణయానురాగరససర్వస్వమును నే నాస్వల్పకాలముననే చూఱలాడి ధన్యురాలనగుట జరగినది!!

కృష్ణ—(రుక్మిణికౌఁగిటిలో నిశ్చేష్టుఁడై నిలఁబడిపోయెను.)

రుక్మి—నాథా! నేను జేసిన యీ యసాధారణసాహసకృత్యమునకు నన్ను మీరు క్షమింతురని తలఁచితిని. కడచిన మధ్యాహ్నవేళ మనము వాకిటిలోఁ గూరుచున్నప్పుడు "తపాలా జవాను" తెచ్చియిచ్చిన సంధియుత్తరము నేను వ్రాసినదే. ఇదిగో! దానిప్రతి (నకలు) నాయొద్ద నున్నది. చిత్తగింపుఁడు. ఈయుత్తర మిప్పుడు మీరు మరలఁ జదివికొని చూచినచోఁ జాలవఱకు నాకును అన్వయించును. నేను వ్రాసితి నను బుద్ధితో మరలఁ జదివిచూడుఁడు! దీనికి మూల మేమనఁగా కొలఁదిదినములక్రిందట మీ రొకనాఁటి యుదయమున మన దక్షిణపుగదియరుఁగు మీఁద దంతధావనము చేయుచుఁ బరధ్యానముగాఁ గాఫీ పుచ్చుకొనుటకైనను రాక "చల్లారిపోవుచున్నది; త్వరగా రం"డని నేను గేకవైచినను వినిపించుకొనక యాలస్యముచేసితిరి. జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చికొనుఁడు! అప్పుడు, మీ రేల రాకుంటిరో యని సన్నసన్నగా గదిలోనికి వచ్చి మీకు వెనుకతట్టున నున్న కిటికీలో నుండి యిట్టె తొంగిచూచితిని. మీ కెదురుగాఁ బొరుగింటిగదిలోఁ గిటికీయొద్ద రాధయను సుందరి తలదువ్వుకొనుచుండుటయు, మీ రామెవంకఁ దిలకించుచుఁ బరాయత్తచిత్తులై యుండుటయు నేను గనిపెట్టి వెంటనే వచ్చివేసితిని. రాధానుబద్ధహృదయులై యున్న మిమ్ము, మీముచ్చటఁ దీర్చి యానందపెట్టుట యెట్లో యని దీర్ఘముగా నాలోచించితిని. తుదకు నే నాయుత్తరము నెడమచేతితో రహస్యముగా వ్రాసి మంచినీళ్ల నూతికిఁ బోయినపుడు, ఎవ్వరును జూడకుండఁ దపాలాపెట్టెలోఁ బడవైచి వచ్చితిని. తక్కిన వృత్తాంతమం

యంత మీ కిప్పు డపగతము కాఁగలదు. ఇట్లు మహా సాహసముతో మిమ్ము వంచించినందులకే నన్నిప్పుడు క్షమింపుఁడని ప్రార్థించితిని.

కృష్ణ—(నిలువున నీరయిపోయి) రుక్మిణీ, నేనుగాను నిన్ను క్షమింపఁదగినవాఁడను! నీవే నన్ను క్షమింపఁదగినదానవు! నేను నీయెడలఁ జేసిన యపరాధములకు - వంచనములకు - అసత్యములకు- హద్దును బద్దును లేదు. నన్నీపాప మెట్లు కట్టికుడుపునో తెలియదు. నీవంటి రూపవతి- నీవంటి వయోవతి- నీవంటి సద్గుణవతి- నీవంటి విద్యావతి- నీవంటి సాహసౌదార్యవతి-నీవంటి యనురాగవతి-నీవంటి మహాపతివ్రత భాగ్యవశమున భార్యయై యుండఁగాఁ దృష్టిలేక- బుద్ధిలేక- పాపభీతిలేక-పరులయింటి పతిపత్నులకై యువ్విళ్లూరిన పాపాశయుఁడను. ఇప్పటికి నాతప్పు నే నెఱిఁగి పశ్చాత్తప్తుఁడ నగుచున్నాను. నీవు నన్నట్టి పాపవ్యాపారమునఁ బడిపోవకుండ నుద్ధరించి కాపాడిన పరమపతివ్రతవు. మహోపకారిణివి. నీవే నిజమైన గృహలక్ష్మివి. నే నింకముందెన్నఁడు నిట్లు నిన్నుఁగాదని యేపాపమును జేయఁబూనను- దైవముతోడు - నీతోడు-నీవు నాహృదయమాలిన్య—

రుక్మి—(నవ్వుచు భర్తనోటిని దనచేతితో మూసి) ఏమి టీమహోపన్యాసము? నాథా! దాని కేమిగాని-నన్ను-మీప్రియభార్యనైన నన్ను-మీతోఁ గొంత కాలమునుండి కాఁపురముచేయుచున్న నన్ను-మీ రించుకయైనఁ బోల్చుకొనలేకపోతిరేమి?

కృష్ణ—రుక్మిణీ, ఏమని చెప్పుమందువు? అసలే గాఢాంధకారము. దానికిఁదోడు కామాంధకారము, అన్నిటిని మించినది యజ్ఞానాంధకారము! ఇన్నియంధకారము లేకమైనప్పుడు నీ యాకారము నెట్లు పోల్చుకొనఁగలుగుదును? భ్రాంతిమయప్రపంచమున సంచరించువానికి బహిఃప్రపంచజ్ఞాన మెక్కడిది వట్టి మూఢత్వముతప్ప?

రుక్మి—అబ్బబ్బా! చెప్పిన నమ్మెదరో నమ్మరోకాని—నే నారెండుగడియలును నామాటలు మీ రెక్కడ నానవాలుపట్టిపోవుదురోయనియును, నావాసన మీరెక్కడఁ బసిపట్టెదరో యనియును, నాచేతలు మీ రెక్కడ గుర్తించిపోవుదురో యనియును నేను బడిన బాధయు, నేను జేసికొన్న మార్పులు నిన్నియన్నికావు. తుద కవియన్నియు సఫలమైనవి. ఇంక నా ప్రసంగముఁ గట్టిపెట్టి రండు! ప్రొద్దుపోయినది. పరుండుదము.

కృష్ణ—రుక్మిణీ, నీవు నాకుఁ జేసిన మేలునకుఁ బ్రతిగా నీ కీజన్మమునఁగాదుగదా, నూఱుజన్మములయందైనను నేమియుఁ జేయఁజాలను. కాని నేను నీ కిప్పు డీయఁజాలిన దేదేని యొకటి గోరికొని నన్నుఁ బరితృప్తుని జేయకతప్పదు.

రుక్మి—(మహానందముతో భర్తను గౌఁగిలించుకొని) అయితే నాకిప్పు డొక్కముద్దీయుఁడు! నా కదిచాలును. (అని భర్తను ముద్దుబెట్టుకొనెను.)

కృష్ణ—అట్లుకాదు. మఱియొకటి కోరుకొనుము.

రుక్మి—నా కేమియు నక్కఱలేదు. కాని, మీయాజ్ఞానుసారముగా నేనేదైనఁ గోరుకొనకతప్పదు కావునఁ గోరుకొనుచుంటిని. వినుఁడు. ఇందాఁక "లోకలుఫండు" సత్రముగదిలో నన్నుఁ జీకటిలో రాధయని భ్రమించి చూపించిన గాఢానందానురాగవిలాసాదులే నాయెడల మీ రెప్పుడును జూపించుచుండుఁడు. నా కంతకంటెఁ గోరికొనఁదగిన వేఱుకోర్కె లేవియు లేవు.

౧౦

మన మింతవఱకు నీగ్రంథమునఁ జేర్కొనిన రాధాపాత్రసందర్భ మేమియుఁ దెలుపకుండ నీగ్రంథము నిట్లు ముగించుట యుక్తముగాదు. కావున దానిని గుఱించి యేమియోకొంత సంగ్రహముగానైనఁ జెప్పివేయకతప్పదు.

రాధ, మొట్టమొదటినుండి కట్టకడపటికును నిరపరాధయే. ఆమెయెడల నేదోషమును- లేశమైనను-

లేదు. ఆమె ప్రతిదినమును దనవాఁడుకచూపునఁ దనగదిలోఁ దనదారిని దాను దలదువ్వుకొనుచుండుటయేకాని, యెన్నఁడును గృష్ణమూర్తిమనఃప్రవృత్తులు గమనించి యెఱిఁగినదికాదు! ఎప్పుడైన నొకవేళఁ గృష్ణమూర్తి వంకఁ జూచియుండినను, ఆచూపు హృదయపూర్వకముగాఁ- దా నాతనిఁ జూడవలయునని- చూచినచూపే కాదు. ఆమఱునాఁడామె తనతల్లిదండ్రుల యాదేశానుసారముగాఁ దనభర్తతోఁ గూడి యత్తవారింటికి వెడలిపోయినది. రాధ యొకనాఁడు, ముసిముసి నగవులతోడను, నూతనవికాసదృష్టులతోడను గనుపట్టుచు రెండుమాఱులు తనజడ విప్పి మరల వేసికొని శృంగారించుకొనుటలోఁ గొంత యడావుడి చేసియున్నదిగాదా? ఆనాఁడు తన కూరిమిభర్త తన్నుఁ దీసికొనిపోవుటకు వచ్చుచున్నాఁడని తెలిసికొనియే భర్తృభావనావశంవదహృదయయై యన్నిపోకడలు పోయినది. ఆతర్వాత నామె తన యత్తవారింటఁ దన గృహిణీత్వమును దాను జక్కఁగా నిర్వహించుకొన మొదలుపెట్టెను. కృష్ణమూర్తికంటికి మరల రాధ యెన్నఁడును గనఁబడుట లేదు—కలలలోఁదప్ప!—

మా రుక్కు*

"మామ"

తిక్కకవిపల్కులలోని పొందికయుఁ దెలివి,
పోతనార్యునిగడలోని మురువుబరువు,
షేక్స్పియర్నుడిలోని నైశిత్యసరణి,
యమ్మ, నీపల్కులకు లఘువ్యాఖ్యలేమొ!

అరయ నీభాష యేదో! యం దర్థమేదో!
ఏరసము గురియునో! చెప్పనేర నమ్మ!
కవి కవితకును, గాయకు గానమునకుఁ
బ్రాణములు పోయునీపి నీవాణిఁ గలదు!

కళలు సర్వము కృతకముల్ గావటమ్మ!
ప్రకృతిసిద్ధములయిన నీపలుకు విన్న
వార లెవరేని నినుఁ దనివారఁ జీరి
యొలసి ముచ్చట ముద్దాడకుందురమ్మ!

చదివెడినప్డు పల్కితివ
చల్లగ పొత్తము మూయనేవలెన్!
కదలెడునప్డు పల్కితివ
కాలుగదల్పక నిల్వనేవలెన్!
పదరినయప్డు పల్కితివ
పక్కున నవ్వి శమింపనే వలెన్!
ఎదియొ యలౌకికప్రకృతి
యేచి యెలర్చెడు నీదుపల్కులన్.

కోయిల 'కుహూకృతి'సిగ్గు తీయఁదనము,
సత్కవిత్వమునఁ గల రసప్రశస్తి
గలిగి జగమలరించు నీలలితమధుర
కలరవములకు ముద్దులకాన్క గొనుము.

---

* మేనగోడలు. వయసు ఒకటిన్నరయేఁడు.

మా పద్మ

మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి

[If you have tears prepare to shed them now: Shakespeare]

౧

పద్మావతి నాకూతురు కాదు, నా బంధువుల పిల్లకూడా కాదు, నాస్నేహితుని కూతురు. నేను పెంచుకోనుకూడా లేదు, ఆపిల్లని. అయినా ఎప్పుడూ నేనూ, నాభార్యా కూడా దాన్ని మాపిల్ల అనే భావించుకున్నాము తప్ప పరాయిపిల్లని కలలోకూడా అనుకోలేదు. దాని తల్లితండ్రులుకూడా తమరు కన్నబిడ్డ అయినా, ఆపిల్ల మాదిఅయినట్లు, తమకే ఎరువుఅయినట్లు చూచుకునేవారు.

ఈభూమిమీద పడి మొదటసారి తన విశాలనేత్రములను తెరచి, పురిటింటి నాలుగు గోడలమధ్యనున్న నూత్నప్రపంచమును నాలుగుమూలలా తెలియనితనముతో పరకాయించి చూచి, నామీద దృష్టి నిలిపినప్పుడుమాత్రము చిన్ననవ్వు నవ్వినట్లు తోచింది నాకు. ఆ లోచనాంతరాళముల యందు లోకాంతరప్రతిబింబము లున్నట్లు తోచింది నాకు. ఆ చిన్నశరీరమునకు ఇతర ప్రపంచముల దివ్యసౌరభము లంటియున్నవి.

ఆసృష్టిసమయమందు, ప్రాణమునుండి ప్రాణము బయలువెడలునప్పుడు, కొంచెం మించుమించుగా నాస్తికుడనైన నేను, అవిశ్వాసముతో కూడుకొన్న పాశ్చాత్యవిద్యావరణముచే కన్నులుమూతవడిన నేనుకూడా భయపడ్డాను. సృష్ట్యాదిని చూస్తున్నా నను కున్నాను * * * కొంత సేపటికి ఆ శిశువు నాలుగుమూలలా పరికించి నన్ను చూచి మందహాసము చేసినప్పుడు, నా వొడలు జలదరించింది. ఒకవింతఆనందము తోచింది. ఈ అపరిచితప్రపంచములో ఆ గదిలో నే నొక్కడనే ఆశిశువుకు పరిచితుడ ననిపించింది. ఎక్కడో, ఏలోకములోనో, ఎప్పుడో, ఆక్షణమునుంచే నాకు జన్మాంతరమందు, లోకాంతరములందు సంచరించే జీవుడొక్కడేనని, ఈశరీరము నిమిత్తమాత్రమని విశ్వాసము ఏర్పడ్డది. అప్పుడే మా శూన్య గృహమునూ, మాదంపతుల సంతప్తహృదయములను ఆనందపరచడానికి వచ్చిన దివ్యజ్యోతి ఈపిల్ల అని భావించుకున్నాను.

ఆపిల్లతండ్రికీ నాకూ మొట్టమొదట ఇంగ్లాండులో పరిచయము. నేను ఐ. యం. యస్. ప్యాసై, కొన్నాళ్లు ఉద్యోగములో ఉండి, Study leave పైన మళ్లీ ఇంగ్లండు వెళ్లాను. అప్పటికి నారాయణరావు I. C. S. చదువుతున్నాడు. చూచిన వేళావిశేషాన్ని బట్టి మాయిద్దరకూ గాఢమైన మైత్రి ఏర్పడ్డది. అతను బ్రతికివున్నన్నాళ్లూ నామాట

కెప్పుడూ ఎదురుచెప్పలేదు. తండ్రిమాటేనా అంతభయభక్తులతో పాటించాడో లేదో అనుమానమే. అతని పరీక్షా, నాచదువూ అయిపోయి, ఇద్దరమూ స్వదేశము ఒక్కసారే చేరుకున్నాము. తరువాత అతను వివాహముచేసుకున్నాడు. ఇంకో నాలుగు సంవత్సరములపిమ్మట మాపద్మావతి పుట్టింది. పురిటిముందు నారాయణరావుభార్యకు చాలాజబ్బు చేసింది. జీవించదని అంతా అనుకున్నారు. రెండు ప్రాణాలలోనూ ఒకటేనా దక్కదేమోననేస్థితిలో నన్ను రమ్మని టెల్లిగ్రాం వచ్చింది. నాకూ పిల్లలు లేరు. నేను అప్పుడు మధురలో ఉండేవాడిని. అతను బరంపురంలో ఉండేవాడు. నేనూ, నాభార్యాకూడా పరుగెత్తాము. అక్కడ డాక్టరుతోటి మాట్లాడి, కేసు బ్రహ్మాండము మీద నాచేతులోకి తీసుకుని, నెలరోజులు యమునితో యుద్ధముచేసి నాస్నేహితుని భార్యను బ్రతికించాను. పురిటికికూడా నేనే దగ్గర ఉన్నాను.

౨

క్రమేణా తంటాలుపడి మేమిద్దరము ఒకఊళ్లోనే ఉండేపర్పాటు చేయించుకొన్నాము. ఇందులో ఎవరికి మార్పుఅయినా రెండోవాళ్లుకూడా నానాతంటాలు పడి మార్పించుకునేవాళ్లము.

పద్మ ఎప్పుడూ మాఇంట్లోనే ఉండేది. దాని ఆటలూ, పాటలూ, ముద్దులూ, ముచ్చటలూ చెప్పనలవికాదు. అవి తలచుకుంటూనే ఈవ్యర్థజీవనము గడుపుకుంటున్నాను. ఈనా ఆఖరురోజులలో ఆస్మరణమే, ఆసంకీర్తనమే నాకు భగవన్నామస్మరణా, సంకీర్తనాను. మధుర, బృందావనము, యమునాతీరారణ్యములూ, గోకులము చూచినప్పుడు వైష్ణవ భక్తుల కెట్టిఆనందము కలుగుతుందో, నాతల్లి తిరిగినచోట్లూ, కూచున్న కుర్చీలూ అవీచూస్తే నాకూ అట్టిఆనందమే కలుగుతుంది. ఆమె వల్లనే నాలో ఉండే నాస్తికత పోయి ఆస్తికత ఏర్పడ్డది. ఆపిల్లతనుకాంతి చూస్తే తప్తకాంచనశబ్దముయొక్క భావము తెలుస్తుంది. ఆమె అర్ధనిమీలితనేత్రములు చూచినతరువాతనే పురాతనరాజపుత్రచిత్రరచనాసౌందర్యము అర్థమైనది. ఆమెపలుకులూ, నడకలూ చూచినపిమ్మటనే, 'శారికాకీరపంక్తికి చదువుచెప్ప, బర్హిసంఘములకు మురిపములు గరపు, మదమరాళంబులకు చూపు మందగతులు'—అనేపంక్తుల భావము పూర్తిగా ద్యోతకమైనది. నేపెంచినపిల్లఅనే అభిమానముచేత అతిశయోక్తి చెపుతున్నాననుకోవద్దు. అన్నికాలములయందూ, అన్నిదేశములయందూ కవులకు గాయకులకూ శిల్పులకు చిత్రలేఖకులకూ స్వప్నములయందు, భావములయందు కనుపించుచున్న దివ్యసౌందర్యమూర్తియొక్క మూర్తి నాపద్మ. ఇంక నేమి చెప్పగలను? నాతల్లికి పదిసంవత్సరములు పూర్తిగా నిండకుండానే, నారాయణరావు హఠాత్తుగా

ఇన్‌ఫ్లుయంజా వచ్చి చనిపోయాడు. దానితో మాకు వియోగము ఏర్పడ్డది. నారాయణ రావుభార్య పిల్లలను తీసుకుని వాళ్లస్వగ్రామము చేరింది. పిల్ల చదువుకోసమేనా నా దగ్గర ఉంచమన్నాను. 'అన్నయ్యా, నేను మట్టుకు ఇంకను ఏమి చూసుకొని బ్రతకను, అదికూడా కాస్త ఇంట్లో లేకపోతే! తక్కిన వాళ్లిద్దరు బొత్తుగా పసికూనలా యిరి ఎలా గడుస్తుంది' అని విచారించింది. నేను ఏమీ సమాధానము చెప్పలేక, స్తంభితకంఠంతో, పూరితనయనాలతో నాతల్లిని ముద్దాడి పంపించేశాను. తరువాత అప్పుడప్పుడు శలవులలో వస్తూవుండేది మా యింటికి. నెలా రెండు నెలలూ ఉండిపోతుండేది.

ఇట్లా రెండుసంవత్సరములు గడచినాయి. పద్మకు పండ్రెండవసంవత్సరము జరుగుతోంది. త్వరగా వివాహము చెయ్యమని అయినవాళ్లు, కానివాళ్లుకూడా తొందర చేశారు. తల్లి తనభర్త బాగుండగా రజస్వలానంతరవివాహాలు చాలామంచివనీ, అతిబాల్యవివాహాలు చాలా దూష్యములనీ అనేక ఉపన్యాసా లిచ్చింది. అనేకమందిచే తన అధికారబలిమిచేత, వాళ్లపిల్లలకు రజస్వలానంతరవివాహాలు చేయించింది. కాని స్వవిషయము వచ్చేసరికి నాకూతురుజోలి నీ కెందుకనలేకపోయింది, సలహాదార్లను. విద్యార్థికులూ, బ్రాహ్మలూ చేసే దౌర్జన్యాలు వేరొకళ్లు చెయ్యలేరు చూశిచూశి. అన్నిటికీ మతమో, సంఘమో మనకు శరణు. ఆలోచిస్తేమట్టుకు మనిషియొక్క పిరికితనము తప్ప మఱొకటి కాదు. ఎక్కడో ఒక అగ్రహారీకుల పిల్లవాని కిచ్చి ఫలానప్పుడు వివాహమని నాకు శుభలేఖ వచ్చింది. అంతకు ముందు నాకేమీ కబురు లేదు. దానితో నిర్ఘాంతపోయి, తిరుగురైలులో వాళ్లఊరు చేరుకున్నాను.

నారాయణరావుకు ఏకోదరులు ఎవ్వరూ లేరుగాని ఒకవేలువిడిచిన అప్పగారు ఒకామె ఉండేది. చాలా తక్కువస్థితిలో ఉండేవాళ్లు పాపం. ఇతను చాలాసహాయంగా ఉండేవాడు. ఆమెకు ముగ్గురు కొడుకులు. సుందరం కడసారం. ఈపిల్లవాని మూడోయేట, తండ్రి, కృష్ణలో స్నానం చేస్తుండగా ఆనకట్టు తలుపు మీద పడి పోయాడు. ఆవార్త విని తల్లి ఆత్మహత్య చేసుకుంది. పెద్దకుఱ్ఱవాళ్లిద్దరూ కాస్త జ్ఞానంవచ్చినవాళ్లు. వాళ్లకేదో తగుసహాయంచేసి సుందరాన్నిమట్టుకు తనదగ్గర పెట్టుకుని కొడుకుకంటె ఎక్కువగా పెంచాడు.

సుందరం నిజంగా సుందరమూర్తే. సౌందర్యానికి తగ్గ సుగుణసంపత్తి, ఉదారభావములు, మహదాశయములు. ఏ జమీందారీకుటుంబములోనో పుట్టవలసినవాడుకాని నిరుపేదబ్రాహ్మణ కుటుంబములో పుట్టవలసిన వాడు కాదు. కవిత్వమూ, గానమూ అతనికి పుట్టుకతోటే వచ్చినాయి. అతను మాట్లాడుతుంటేనే ఏదోపాట పాడుతున్నట్లుగా ఉండేది. ఆ మార్దవమూ, మాధు

ర్యమూ, సౌకుమార్యమూ చెప్పనలవికాదు లెండి. ఏడాబామీదనో నిలబడి, ఏకోకిల పాటో వింటూనో, ఏ సూర్యోదయమో చూస్తూనోఉంటే, అతని చెవులకు లోకాతీతమైన ధ్వనులు వినపడుతూ, కన్నులకు దివ్యదర్శనములేవో అవుతూఉండే వనుకుంటాను. ఆసమయాల్లో అతన్ని చూస్తే మట్టుకు కుర్రవాడైనా, నిశ్చలసమాధిలోనున్న మహాయోగివలె నుండేవాడు. చూచి నమస్కరించ బుద్ధి అయేది. మా పద్మకు కూడా, వాని ధ్యానమే, వాని మాటలే, వాని భావములే, ఆకవిత్వమే, ఆగానమే అబ్బింది. విశేషించి నాతల్లికి చిత్రలేఖనము కూడా చక్కగా అబ్బింది. అతను నిద్రలో చూచి వర్ణించిన స్వప్నములనూ, అతని మనోవీథిలో పరుగెత్తే భావములనూ నా తల్లి చిత్రములలో బంధించేది. కొన్నిరోజుల వరకూ వాళ్లు ఆపటములు చూచి ఆనందించుకునేవారు. ఈ రహస్యానందము వాళ్లిద్దరిమధ్యనే. రెండోకంటివాళ్లకు తెలిసేది కాదు. వాళ్లు ఎప్పుడూ చెప్పేవారుకారు. చెపుతేమట్టుకు ఇవన్నీ ఎవరికిఅర్థమవుతాయి. ఇదంతా నాపద్మ నన్ని అగాధములో ముంచిపోయిన కొంతకాలమువరకూ నాకూ తెలియలేదు. కాని, బ్రహ్మ ఎక్కడేనా ఒకమొగవాని కోసము ఒకఆడదాన్ని సృష్టిచేసి ఉంచాడూ అంటే ఆపిల్లవాడికోసము ఈ పిల్లను పుట్టించాడు అనుకునేవాళ్లము. ఆటలల్లోనూ, పాటలలోనూ, మాటలలోనూ వాళ్లిద్దరూ ఒక్కటే. భేదమనేమాట ఎప్పుడూ లేదు. సృష్టిలో ఏ ఇద్దరూ ఇలా ఏకీభవించడము నేను కని విని ఎరుగను. మీరేమైనా ఎరుగుదురేమో నాకు తెలియదు. వాళ్లిద్దరి హృదయాలూ ఎప్పుడూ ఒక్కటిగానే స్పందిస్తూ ఉండే వనుకుంటాను. ఇద్దరి శ్వాసలూకూడా పరిశీలిస్తే ఒక్కమాదిరిగానే ఉండే వనుకుంటాను.

ఇంట్లోఉన్న ఇలాంటి పిల్లవాడిని వదలుకుని ముక్కూమొగమూ ఎరుగని పరాయి సంబంధముకోసము పాకులాడేవాళ్లు ఎక్కడేనా ఉంటారా? ముంజేతిమాణిక్యాన్ని వదలుకుని, మూలనున్న గులకరాతికోసం వెతుక్కోడంలో అర్థమేమైనా ఉన్నదా?

అనేకవిధాల ఆవిడతోటి చెప్పాను; వాదించాను. కోప్పడ్డాను. ఏమిచేస్తే ఏమి లాభము? ఆడవాళ్లకు, అందులో ధనవంతులైన వితంతువులకు, వాళ్లకు తోచినంతేకాని ఇంకొకళ్లు చెపితే ఎందుకు వింటారు. ఎంత పు చెప్పినా ఆవిడది ఒక్కటే పాట. "ఈపిల్లవాడికి ఏమీలేదు. రెక్కల మీద ఆధారపడవలసిందేను! అవతలవాళ్లకు బోలెడంత ఉంది. నాపిల్లకూ, పిల్లపిల్లలకూ ఏమీ లోటు ఉండదు." ఇదితప్ప వేరుమాట లేదు. ఏమిటి దానికి సమాధానము? డబ్బు ఎంతపని చేస్తోందో చూశారా! డబ్బు పాపహేతువనీ, దాని వలన వచ్చే సౌఖ్యములన్నీ నిజంగా దుఃఖ

దాయకములనీ చెప్పగలిగిన వేదాంతమునకు పుట్టినిల్లయిన మన దేశములో, ధనసమార్జన యందాసక్తి లేకుండా, యాచన చేసుకుంటూ జీవయాత్ర గడపవలసిన బ్రాహ్మణకుటుంబములో పుట్టి, అరుంధతీ, అనసూయాదిమహా పతివ్రతలను ఆదర్శముగా పెట్టుకున్న విద్యావతియైన ఒకబ్రాహ్మణస్త్రీ, ఇతరులు ఆస్తివంతులని ఇంట్లో సంబంధము మానుకున్నదంటే ఎంతదారుణము, ఎంతసిగ్గు! బ్రాహ్మణులలో జరిగే ప్రతివివాహములోకూడా డబ్బుదగ్గర పేచీలేనిది ఒక్కటేనా ఉందా! వేలంపాట పెట్టి, పోటీలు పెట్టి, కోడళ్లను కొనుక్కొని, తరువాత వాళ్లను వేచుకుతినే ఈబ్రహ్మరాక్షసులేకాదూ మనకు సనాతన ధర్మమార్గదర్శకులూ, ఉపదేష్టలూను.

పద్మను రహస్యంగా పిలిచి, 'నువ్వు ఒప్పుకున్నావా అమ్మా' అని అడిగాను. తలవంచుకొని, వినపడీ వినపడకుండా, 'ఏమిచెయ్యగలను' అంది. అని, ఒక్క క్షణము ఊరుకుని, నా మెడకు తన రెండుచేతులూ పెనవేసి ఒక్కమాటు కడుపు చెక్కలయేటట్లు రాగాలెట్టి, 'మామా, నన్నెందుకు విడిచిపెట్టావు నువ్వు? మీ ఇంట్లోనన్ను ఉండనివ్వకపోయినావా? పంపనని మాఅమ్మతో దెబ్బలాడకపోయినావా? నీ కామాత్రము అధికారము లేదూ? నీకూ నామీద ఇంతదయ లేకపోనా! ఇంతకూ నిన్ననవలసినపనేముంది? పరమేశ్వరునికే నామీద కటాక్షము లేనప్పుడు నీకు లేకపోవడములో ఆశ్చర్యమేమున్నది?' అని ఒక్కపరుగున అవతలకు పారిపోయింది. ఆఅన్నమాటలూ, ఆనిలబడ్డ వైఖరీ, ఆ కళ్లలో నిప్పులూ చూచి హడిలిపోయినాను. నేను చచ్చినతరువాత యమధర్మరాజేవన్నా ప్రశ్నలువేస్తే ఎంతభయపడేవాడినో ఇప్పుడూ అంతభయపడ్డాను, నిజంగా. ఆప్రశ్నలు వేసింది దేవుడేకాని, ఆపిల్ల కాదనే ఇప్పటికీ నానమ్మకము. వాటి కేమిసమాధానమున్నది? దోషినే. ముమ్మాటికీ దోషినే. ఈ దోషమంతా తల్లిది కాదు, నాదే. నా మెడకు చుట్టినచేతులు ఉరిత్రాళ్లయి నన్ను చంపినా బాగుండేది అనుకున్నాను. అలా ఎందుకు జరుగుతుంది. జీవచ్ఛవములా బ్రతికి ఈపాపఫలమంతా అనుభవించవద్దూ. నా పాపఫలము నేనుకాకపోతే ఇంకెవ్వరనుభవిస్తారు? ఈజన్మలో చేసినదాని కీజన్మలోనే అనుభవము కావడముకూడా మంచిదే! అందుకనే అనుభవిస్తున్నాను.

నేను పిల్లనెత్తుకుపోయి మాట్లాడకుండా సుందరాని కిచ్చి పెళ్లిచేద్దామా అనుకున్నాను. అలా చేసినా బాగుండేదేమో. కాని నాకు ధైర్యం చాలకపోయింది. నా కేమి అధికారమున్నది? ఆపిల్లపైన నాకున్న అవ్యాజానురాగము తప్ప మరేమీ లేదు. అందుచేత యీపని చేశానంటే కోర్టువారంగీకరించరు. చదువుకున్న సన్న్యాసి కున్నంత పిరికితనం మరెవ్వరికీ ఉండ దనుకుంటాను.

ఆ ప్రయత్నము విరమించుకుని నాఉద్యోగా నికి నేను పోయాను.

పెళ్లికి నేను వెళ్లలేదు. నాభార్యను మట్టుకు పంపించాను. మామూలు తగువుల తోటీ, బిగువులతోటీ అయిదురోజులూ అలా అలా జరిగాయి.

* * * *

3

యౌవనాంకురమైనతరువాత మాపద్మ సౌందర్యము వర్ణించడానికి నాబోటివానికి సాధ్యముకాదు. ఆమె ఎదుటనిలబడితే పెద్ద మెరుపుమెరుస్తే కన్ను చెదిరిపోయినట్లుండేది. ఎవరైనాసరే ఆపిల్లఎదుట నిశ్చేష్టులై శిలా విగ్రహాల్లా అలా నిలబడిపోవలసినదే. ఆసౌం దర్యానికి తగ్గ సుగుణసంపత్తి,వినయవిధేయత, విద్యాభిమానము, సంస్కృతాంధ్రములం దొకపాటి పాండిత్యము, జన్మాంతరసముపా ర్జితమైన గానకళ, చిత్రలేఖనానైపుణ్యము- అబ్బా-ఇటువంటిపిల్ల సృష్టిలో ఇంకొకతె ఎక్కడేనా ఉన్నదండి!

భర్త అయిదవఫారము మూడేళ్లుతప్పి అంతటితో చదువు చాలించి ఇంటిదగ్గర కూచున్నాడు. చూడడానికి ఒకమోస్తరుగా బాగానే ఉంటాడు. కాని అంతే. మరేవిశే షము చూతామన్నా కంచుకాగడావేసి వెతకినా కనుపించదు. మామూలు అగ్ర హారీకపు లక్షణాలన్నీ ఇతనిలోనూ మూర్తీభ వించినాయి. తంత్రగొట్టుతనం, ఇతరులను చూస్తే అసహనం, విపరీతమైన అహం భావము, ధనపరభామినీవాంఛ, కొంచెము జూదము-ఇంక నాసుగుణసంపత్తి ఎరుగనివా రెవరు? నిత్యము మనకళ్లఎదుట, కోర్టులోను, ఆసుపత్రులలోను ఈజాతివారు ప్రత్యక్ష మౌతూనే ఉంటారు. వారివైఖరి చూడ గానే అగ్రహారీకుడురా అని మూడుపంక్తు లాముఖాన్ని వ్రాసిఉంటుంది.

ఇందులో ఏ అంశములోనూ పద్మ మొగుడు ఇంకొకళ్లకు తీసిపోడు. విశేషము మాట్లాడుతే పేచీ ఒకటి. పిల్లను పుట్టింటికి పంపడానికి పేచీ. తీసుకురావడానికి పేచీ. దగ్గ రున్నప్పుడు ఇంక చిత్రవధే. వివరముగా వర్ణించడ మెందుకు? డబ్బున్నదనుకొని అగ్రహారీకులకు పిల్లనిచ్చుకున్న ప్రతితం డ్రికి ఈఅనుభవము తెలిసినదే. తేడా ఏమీ లేదు. అతిశయోక్తి అంతకంటే లేదు. ఒక సారి పండుగలకు వచ్చినప్పుడు నేను చూడ్డా నికి వెళ్లాను. నాతల్లిని ఆనవాలుకట్టలేక పోయాను. అంత, అలా మారిపోయింది. ముఖంలో ఎప్పుడూ తాండవిస్తూఉండే మంద హాసముగాని, కళాకాంతులుగాని ఎక్కడా లేవు. భోజనందగ్గరైనా ఎప్పుడూ పుస్తకం విడువనిది పుస్తకమన్నమాట ముట్టుకోడము మానేసింది. సంగీతమూ, చిత్రలేఖనమూసం గతి చెప్పనే అక్కరలేదు. పిల్ల చూస్తే సగ మైపోయింది.

ఒకరోజు సాయంకాలము దగ్గర కూర్చో పెట్టుకొని, ఆమాటా ఈమాటా చెప్పి, 'ఏమమ్మా, ఇలా అయిపోయినావు? ఓ చదువులేదు, సంగీతము లేదు, మాట లేదు, మంతి లేదు. ఏమీ లేదు. ఏమిటి కారణము తల్లీ, నాతోటి చెప్పవూ' అన్నాను. ఒక్కక్షణం అట్లే ఆకాశం కేశి చూస్తూ ఊరుకుంది. అశ్రువులతో నిండిన తన రెండు కళ్ళూ నక్షత్రకాంతిని ప్రతిఫలిస్తున్నాయి. 'ఏముంది మామా చెప్పడానికి? అగ్రహారపు కోడళ్ల అవస్థలు నీకు తెలియవు గనుకనా! అనుక్షణం అన్నిటికీ రంపపు కోతే. కూచుంటే తప్పు, నుంచుంటే తప్పు. శుభ్రమైన బట్ట కట్టుకుంటే తప్పు. కొత్త వస్తువు పెట్టుకుంటే తప్పు. ఇం కెలా బ్రతకడము? ఆమహారాజుకు ఏమీ అక్కర్లేదు. ఎక్కడెక్కడికో తిరిగి ఏ రెండో జాము వేళ్లో, మూడోజాములోనో వస్తారు. ఆయన కేమి, మగవాడు. నోరెత్తడానికి వీలులేదు. పగ లెప్పుడేనా ఇంటిదగ్గరుంటే నన్నూ నాతల్లినీ దూషించడముతో సరిపోతుంది. ఇంక నాకు చదువెందుకు, సంగీత మెందుకు? ఎవరు చూచి ఆనందించను? ఆ ఇంట్లో ఎవ్వరికీ లేనప్పుడు నాకుమట్టుకు దానివల్ల కలిగే ఆనంద మేముంటుంది? ఇక్కడంటే సుందరం బావ'—అని యింక మాట్లాడలేకపోయింది. ప్రతిఅక్షరమూ దాని హృదయములో నుంచి చీల్చుకొచ్చింది. ఆహా! ఆపిల్ల ఎంత బాధ పడుతున్నది. అన్నికష్టాలు ఈ పిల్లకే రావలెనా? అన్నీ చూస్తూరా యిలా ఊరుకోవలసిన దేనా అని చాలా విచారించాను. ఏమి చెయ్యగలను?

౪

మాపద్మకి పదహారేళ్లు పూర్తిగా నిండలేదు. నేను వేలూరులో ఉన్నాను. హఠాత్తుగా ఒకనాడు సాయంకాలము పద్మకు ప్రాణంమీది కొచ్చినదనీ, నాకోసము బెంగ పెట్టుకున్నదనీ, వెంటనే రమ్మనీ, పిడుగువలె ఉత్తరము వచ్చింది. జబ్బుగా ఉన్నట్లు ఉత్తరమేనా లేదు. ఏమిరా భగవంతుడా అని నేనూ,నాభార్యాకూడా వెంటనే బయలుదేరి వెళ్లాము. పిల్ల ఆసుపత్రిలో ఉందన్నారు. వెంటనే అక్కడికి వెళ్లాము.

పిల్ల శల్యావశిష్టముగా ఉన్నది. ప్రాణమంతా కళ్ల లో ఉంది. సంధికూడా ప్రవేశించింది. కళ్లు రెండూ జ్యోతుల్లా ప్రకాశిస్తున్నాయి. మొదట నన్ను గుర్తించలేదు. చూపు ఈలోకముమీద లేదు. నాడు పుట్టిన రోజున చూచినట్లుగానే నూతనప్రపంచాన్ని పరీక్షచేస్తున్నట్లుగా గది నాలుగుమూలలా చూస్తూ నాకేశి చూచి ఒక్కసారి దృష్టి నామీద నిలిపింది. నన్ను గుర్తించుకుంది. ముఖంలోకి ఎక్కడలేని ఆనందము వచ్చింది. నన్ను దగ్గర కూర్చో మని సంజ్ఞచేసింది. కూర్చున్నాను. ఒకచేతితో నా చెయ్యి పట్టుకుని రెండవచేతితో నాముఖమంతా తడుముతూ 'అమ్మయ్యా, వచ్చావు మామా,

ఇంక నాకు ఫరవాలేదన్న మాటే. ఇంక నే బతుకుతాను కాదు మామా. నన్ను బ్రతికిస్తావు కాదూ. ఇన్నాళ్లనుంచి ఎందుకు రాలేదయ్యా! ప్రాణం పోతూంటేకూడా కాస్త చూచిపోకూడదా' అంది.

బల్లిలా మంచాన్ని అంటిపెట్టుకున్న ఆ ఆకారము, గర్భనిర్భేదమైన ఆమాటలూ చూచి, వినేసరికి నాకడుపు తరుక్కుపోయింది. ఎక్కడలేని దుఃఖమూ వచ్చింది. నాజన్మలో మొదటిసారి బారుమని చిన్నపిల్లవానికిమల్లే ఏడ్చాను. నాతల్లికళ్లుకూడా నిండినాయి. అయినా తనదుఃఖాన్ని ఆపుకొని పెద్దదానికి మల్లే నన్నూరడించడము మొదలుపెట్టింది ....

వెంటనే వెళ్లి అక్కడ దొరసానితో మా తల్లిసంగతి మాట్లాడినాను. ఏమిటి జబ్బు అన్నాను. మీరు మందేమిస్తున్నారు? ఇంతవరకూ ఎందుకు ముదరనిచ్చారు? అని గుక్క తిరగకుండా వంద ప్రశ్నలు వేశాను. ఇన్ని ప్రశ్నలు వినగానే ఆమెకు కొంత కోపము వచ్చినది కాని నేను ఫలానా అని చెప్పగానే, నాతో సావధానముగా మాట్లాడింది. మాట్లాడడాని కేమున్నది? "వ్యాధి ఏమో తెలియదు. కారణ మంతకంటే తెలియదు. ఏ పరీక్షకూ, ఏమందుకూ లొంగలేదు. మేమేమీ లోటుచెయ్యలేదు. పిల్ల ఇంకొక్కరోజుకంటె జీవించదు. కాని ఆలోచించగా నాకొక్కటి తోస్తోంది. పిల్లజబ్బు శరీరసంబంధమైనది కాదు. మానసిక మని తోస్తుంది. దుర్భరమైన మనోవ్యథ ఏదో ఈపిల్లని కుంగదీసి, గుండె పాడుచేసి, ఒకవిధమైన క్షయవ్యాధిలోకి దింపింది. ఇంత చిన్నపిల్ల కంత మనోవ్యథ ఉండడానికి తగ్గ కారణము కనుపించదు. తల్లినడుగుతే అటువంటి దేమీ లేదంది ఆమె. అయినా మీరు కూడా యోచించండి" అన్నది దొరసాని. యోచన కేమున్నది? దొరసాని ఊహించినదే వాస్తవము. పిల్లశరీరములో జబ్బేమీ లేదు. ఏవిధమైన దోషమూ లేదు. నవవికసితపుష్పములో మాలిన్య మేముంటుంది? ఆమెవ్యాధి మానసికము. కన్నతల్లికూడా కనిపెట్టలేకపోయింది.

తనకు అవసానము సమీపించినదని పద్మకూడా తెలుసుకున్నది. మధ్యాహ్నము నన్ను దగ్గర కూర్చోపెట్టుకుని, పూసగుచ్చినట్లంతా చెప్పింది. వాళ్లు తన్ని పెట్టిన బాధలు, అన్న మాటలు, చేసిన అవమానములు ఆఖరుకు భర్తకూడా అనుక్షణమూ అవమానించుటే. దానితో ఆపిల్లగుండె బద్దలై బెంగపెట్టుకుని మంచముపట్టింది. ఇదంతా ప్రపంచాని కేమి తెలుస్తుంది? ప్రపంచము దాకా ఎందుకు? కన్నతల్లికి తెలిసి ఏడిసినది కనుకనా! మాటలు ప్రాణాలుతీస్తాయా అంటారు. అనుభవించేవాళ్లకుకాని తెలియదు. కత్తితో పొడుస్తే నాలుగురోజుల్లో పుండు మానుకొస్తుంది. మాటతోపొడుస్తేఆజన్మాంతమది బాధిస్తోనే ఉంటుంది. పైగా పద్మ మామూలుపిల్లకాదు. అతిసున్నితమైన మనస్సు

దానిది. ఈలోకపు పిల్లకాదది. ఆ అతిలోక సౌందర్యముతోపాటు దాని గుణములన్నీ కూడా లోకాతీతములే. దానిఆటలు, పాటలు, భావములు, ఆదర్శములు, ఆనందములు-అన్నీ లోకాతీతములే. అదెవ్వరూ కనిపెట్టలేక పోయారు. శరత్కాలములో సాయంసంధ్య యందు ఆకాశమున చిత్రితమైన రంగులు చూస్తే కొన్నిరోజులవరకూ దానికి తిండి కూడా అక్కరలేకపోయేది. ఒక చక్కని పువ్వు చూస్తే చాలు, ఒకమంచిమాట వింటే చాలు, ఒక ఇంపైనమూర్తి చూస్తేచాలు, ఒళ్లు మరచిపోయేది. ఈలోకంలో పడి మానవాకృతి దాల్చి ఈమురికిలో తిరుగుతున్నా, ఈమాలిన్య మేమీ దాని కంటలేదు. దాని ఊహలూ, చూపులూ ఏలోకము లోనో సంచరిస్తూఉండేవి. మన అందరివలె జన్మాంతరవాసనలను పూర్తిగా వదలలేక పోయింది ఆపిల్ల. ప్రయాణమధ్యమం దాజీవు డిక్కడ ఒక్కక్షణం విశ్రమించా డన్న మాటేకాని దృష్టిఅంతా ముందుప్రయాణము మీదనే ఉండిపోయింది. శరీరసౌఖ్యములనేవి శాశ్వతములు కావనీ, బ్రహ్మానందమే శాశ్వతమనీ, అది కేవలము జ్ఞానలబ్ధమనీ మనకు ప్రతిమునలమ్మా చెపుతుంది. కాని ఎవరేనా శరీరసౌఖ్యము వదలుకొని, ఎప్పుడు మానసికానందమే అనుభవిస్తున్నవాళ్లను చూచి మనము అర్థముచేసుకోలేముసరిగదా పిచ్చ ముండావాళ్లని, విశాఖపట్నమో, మద్రాసో పంపేపర్పాటు చేస్తాము.

పద్మకు పెళ్లిచెయ్యక తప్పదనుకున్న నాడు సుందరాని కిచ్చిచేస్తే తీరిపోయేది. లేదూ, పెళ్లీ వద్దు, పేటాకులూ వద్దు, మాట్లాడక ఊరుకుని దాని పుస్తకాలతో, దాని సంగీతంతో దాన్ని విడిచినాబాగుండేది. ఏదీ లేకుండా, తెలిసో తెలియకో, తల్లి చేతులారా పిల్లను హంతకుల చేతుల్లో పెట్టింది. వాళ్లు నిర్భయంగా మూడుసంవత్సరములలో పిల్లను వధించారు. ఇది కోర్టులో రుజువుకాకపోవచ్చుకాని, ముమ్మాటికీ ఇది హత్యకాని వేరొకటి కాదు. 'నేను ఆయనతో ఏశరీరసౌఖ్యమూ కోరలేదు! మామా, దైవసాక్షిగా నాకక్కరలేదుకూడాను. నాభావనాప్రపంచములో నన్నెందుకు తిరగనివ్వ కూడదు మామా! దానివల్ల వాళ్ల కేమి లోటు?' అన్నది నాతల్లి.

చిన్నపిల్లలు వాళ్ల కేమి తెలుసునను కుంటాము. వాళ్ల కేమి తెలుసునో తెలుసుకునే తల్లిదండ్రులెంతమంది ఉన్నారు, మనవాళ్లలో. ఆసాయంకాలమే అస్తమిస్తున్న సూర్యుడుతోపాటు నాతల్లికూడా అస్తమించింది. పద్మము ముకుళించుకుపోయింది. పళ్లెములో హారతికర్పూరములా హరించిపోయింది.

నా చేతులతో ఈ పాడులోకములో ప్రవేశపెట్టాను. ఈ పాడుచేతులతో పరలోకానికి సాగనంపాను......................

ఇంక నాఉద్యోగ మెందుకు తగలెయ్యను.

నాతల్లిని బ్రతికించలేని వైద్య మెందుకు, మానుకున్నా. అన్నీవదలుకున్నాను. నా తల్లే నాకు పరమేశ్వరునియందు భక్తి కుదు ర్చింది. ఆయనపాదములనే నమ్ముకున్నాను, ఎప్పటికైనా నాతల్లిదగ్గరకు తీసుకుపోడా అని.

పగలంతా నాతల్లి కడసారిపలుకులు చెవులలో గంటలుకొట్టినట్లు మోగుతూ ఉంటాయి. రాత్రంతా శ్మశానజ్వాలలో నా తల్లి మొగము...శివశివా...

భావసంకీర్తనము

బాలాంత్రపు వేంకటరావు

౧

శోధించినకొలంది సొంపు పెంపగుచున్న
దియుఁ, దలఁచినకొలఁదిని దగులుమి
గులుచున్నదియు, వాడుకొనుకొలఁదిని వన్నె
కెక్కుచున్నదియు, గ్రహించినకొలఁ
దినికలకలఁ గళదేఱుచున్నదియుఁ, గ
దలిచినకొలఁదిని గలుపువలపుఁ
దెలుపుచున్నదియును, నిలిపినకొలఁదిని
నిండుచందురుఁబోలు నిగ్గుజగ్గు
తో వెలయుచున్నదియునగు నావిశుద్ధ
భావసుమము, నాజీవసంజీవసుమము,
మీఁదఁ గట్టియుంటిని నీవినోదమునకు
ఎపు డనుగ్రహించెదవో? నీయిష్టము ప్రభు!—

౨

ప్రారబ్ధమగు నాసుమాపణమ్మున, వాస
నాకుసుమమ్ము లనేకములుగ
నమ్మివైచితిని. చిత్రమ్ములును, వివిధ
కర్మదోహదములఁ గౌతుకములు
నైనపుష్పమ్ముల నమ్మివైచితిని. సం
చితములును, రసశోభితములు నగు
మృదులతాంతముల సమ్మదమున నమ్మివై
చితిని. సరమ్ములుఁ, జిత్రకంచు
కములు, నంగీలు, నుష్ణీషకములుఁ జెల్లె;
ఒకపవిత్రహృదబ్జమే యున్నదింక;
విలుచుకొనుమయ్య! దీని నావెలయొసంగి,
వేగ నాయంగడిని నెత్తివేయుదుఁ బ్రభు!—

౩

ఈదీనదాసునిపైదయగల్గెనే!
వచ్చితే! దర్శనమిచ్చితె! ప్రభు!
ఆనందబాష్పపాద్యము స్వీకరింపుము!
నామనఃకమలాసనమ్మున నుప
విష్టుఁడవగుము! విశిష్టభక్తిరసప్ర
పూర్ణవాక్సుమములఁ బూజఁగొనుము!
నాపుణ్యఫలముల నైవేద్యము గ్రహింపు;
మంతరంగ శుభనిశాంతమందు,
భావ సుమశయ్యనలవోక పవ్వళింపు;
మాత్మవల్లకీప్రణవనాదామృతము ప్రి
యంబొ? జీవరాగప్రణయామృతము ప్రి
యంబొ? సెలవిమ్ము! నాసేవలందుము ప్రభు!—

అభినవాంధ్రకవి పండితసమ్మేళనము

ద్వితీయసమావేశము, రాజమహేంద్రవరము 19-12-33

(శ్రీముఖనామసంవత్సర శు ౧౨ గురువారము. ౨౮-౧౨-33.)

అధ్యక్షోపన్యాసము: ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావు

తెనుఁగుందోఁటల భావగీతలను ర
క్తిం బాడుటో, పూలమ
ళ్ల నోయారంబుగ దిద్దుటో, యమృతవా
ల్లభ్యం బుపాసించుటో,
ససలం దేనెలు తీయుటో పొదల పొం
తన్ గోయిలన్ బిల్చుటో
జననీ! వేదికలేల? లేవె యిఁకయు
ష్మత్సేవయం దన్యముల్.

ఇసుకమబ్బుల బొమ్మరిండ్లు తీర్చెద రెవ్వ
రానల్ల చెరువుమైదానమందు
ముత్యాలు తూర్పార బోయుచున్నా రెవ్వ
రాపాలయేటి వాలయిన మడక
లక్షువత్తులనోములను నోముచెవ్వ రా
కంచుదీపాలు వెల్గించినారు
శీతదుగ్ధకణాభిషేకం బొనర్తు రె
వ్వారు పార్థివపూజఁ బచ్చనింట
ఆధనుర్మాస హిమదరహాస సుముఖి
పుట్టిన దినాలపండుగప్రొద్దులందు
లలితకళల బ్రహ్మోత్సవముల నొనర్తు
రభినవాంధ్రపండితకవు లహహ సుకృతి.

అనుద్వేగకరం వాక్యం
సత్యం ప్రియహితంచ యత్,
స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ
వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే.

—గీత. ౧౭. ౧౫.

సభాసీనులయిన సహృదయలోకమునకు సాష్టాంగములు; అమృతవ్యవసాయకులయిన అనుచర కవికులమునకు అభివాదములు.

ఈ కవిపండితసమ్మేళనమునకు నన్ను అధ్యక్షునిగాఁ బిలిచిన మీ స్నేహ గౌరవముల కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. పిలువని పేరంటమునకుఁ బోరాదు; పిలిచిన పేరంటమునకుఁ బోకుండనురాదు. నేను మీ యాహ్వానమును నమ్రశిరస్కుఁడనై యంగీకరించుటకు ఇదియే కారణము. అంతేకాని యీ గౌరవభారమును వహించుటకుఁ దగిన ప్రత్యేకయోగ్యత లేమియును నాయొద్దలేవు.

మన మిప్పు డొకవిచిత్రకాల పరివర్తనలోఁ జిక్కి నిస్సహాయముగా పరిభ్రమించుచున్నాము. పరిషత్తులు, వార్షికోత్సవములు, గ్రంథాలయసభలు, సారస్వత సమావేశములు, విద్యావాసరములు—ఇట్టి వెన్నియో మన నాగరకజీవితమునం దాచారములైనవి. వీనికెల్లను అధ్యక్షులు తప్పనిసరి. తీర్మానములు, సవరణలు, సమ్మతులు—ఇట్టి

దెంతోతంతు జరుపక తప్పదు. ఈ కలాప మంతయును ఇతరరంగములయందు అని వార్యమయిన నగుఁగాక, సాహిత్యసత్త్రాక మందుఁగూడ అవసరమా? గోష్ఠియొక్కటే ఇట్టిసభలవలన వాగ్రవ్రతు లర్థింపఁదగిన పరమప్రయోజనము. అది యెంతఅల్పమయి నను పదివేలే.

ఆంధ్రదేశమునందుఁ గేవల సారస్వత కృషికై పలుసంస్థలు ఏర్పడినవి. ఆధునికాంధ్ర కవిపండితసమ్మేళనముగూడ నం దొకటి. ఏతద్ద్వితీయసమావేశము రాజమహేంద్రనగ రమున జరుగుట మిగుల నానందదాయకము. ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు రాజమహేంద్రవరమే పురుడుపోసెను. ఆంధ్రనాగరకతకు రాజ మంద్రియే పెంపుడుతల్లి. ఆంధ్రుల సంస్కార దీక్షకు రాజమహేంద్రమే యజ్ఞశాల. భవ భూతి సంస్కృతసరస్వతితో తరంగితమయిన గోదావరీగర్భమందే నన్నయభట్టారకుఁడు భాషాశుక్తి సంతానమును శాసించి తన మహాభారతహారమునకు నీరుగల నిండు ముత్యముల నేరికొనెను. ఆంధ్రుల సంస్కార యోగమునకుఁ బ్రమాణముగా వీరేశలింగ దీక్షితుఁ డిందే తన యనుష్ఠానమునకుఁ బూర్ణాహుతిఁ గావించెను. అనర్గళధారా చతురయు, ఉదారమృదుచరణయు నగు చిలకమర్తికోకిల మిచటనే తన చైత్రయాత్ర ను సలిపెను. ఆంధ్రుల యితిహాసపురాణ మును విభాగించిన వీరభద్రవ్యాసు లీతీర్థ వాటికయందే కాపురముండెను. తెనుఁగునాటి పంటలను రంగులరాసులుచేసిన దామెర్ల రామహస్త మీచిత్రకూటమందే తన ఉద యార్ఘ్య మర్పించెను. అనేక జాతి వనస్పతు లకు ఈ జీవలంకయందే అంట్లు త్రొక్కఁబడి నవి. అల్పప్రజ్ఞుఁడ నగు నేనును నిండారఁ బాఱు నఖండగోదావరి యొడిలోనే నా ప్రథమగీతమును బాడితిని. నన్నీ మహా సభకు అధ్యక్షునిగాఁ బిలుచుట కిదియే ప్రధానకారణమై యుండనోపు.

రసికులారా, నాయవస్థ నేఁడు మిగుల క్లిష్టముగ నున్నది. సభ్యులో సర్వతోముఖ సాహితీసంపన్నులు. సభాకార్యమో బహు ముఖవిశిష్టమయినది. నే నేమి ప్రసంగింప వలెనో నాకే బోధపడుటలేదు.

అయితే మనసు మిణకరించుట లేదు. కంఠము కంపించుట లేదు. ఉల్లాసమే, ఆవే శమే, ప్రబుద్ధప్రకాశమే నన్నలముచున్నది. అంతరాకాశమం దెందో కందలించు శబ్ద సంహితను మీకు వినిపింప వేడుకయగు చున్నది. దృగ్వీథియందుఁ దాండవించు రూప కలాపమును ప్రదర్శించు ఔత్సుక్యమును ఉత్కటముగా నున్నది.

ఈతీగెలు అనునిమేషమును తీరుతీరులఁ బుష్పించుచున్నవి. తొలకరితేనెలు ఎడతెగక రాలుచున్నవి. ఎంతపాడినను శకుంతములకు ఎలుఁగు రాయకున్నది. ఈకిలికించిత క్రియా కలాపమంతయును తెనుఁగుతోటలో జరుగు చున్న చైతన్యస్వామి శోభనోత్సవము

కాదా! ఆధునిక కవికుమారు లందఱును ఈ ఆనందవనమునందు, సౌభాగ్యవీథులలో, ప్రసన్నజీవనసరస్సులచెంత మాధుర్య సహకారచ్ఛాయల నాశ్రయించిన వైఖానసులే. వీరి తన్మయతరంగములే భావగీతములు.

భావకవిత్వమన నేమి ?

భావకవిత్వమన నేమో తెలిసికొనుటకు ముందుఁ గవిత్వమన నేమో నాయభిప్రాయమును నివేదింతును. కవియొక్క కర్మయే కావ్యము. అయితే కవులన నెవరు? మంత్రద్రష్టలై ఛందస్సుల నవతరింపఁజేసిన వైదికఋషులు కవులు. విజ్ఞానపారంగతులై ఉపనిషత్తుల నుపపాదించిన బ్రహ్మవాదులు కవులు. ఆనందోపాసకులై మానవజీవిత మాధుర్యమును సంకీర్తనము జేసిన కాళిదాసాదులు కవులు. అయితే ఈమహాకవుల కందఱకును ఏకాదర్శమే గోచరింపదు. లక్ష్యలక్షణముల రెంటిను అంతరమగపడుచున్నది.

వైదికమహర్షులకు ఋతము లక్ష్యము. ప్రకృతిని, తన్మయమయిన పంచభూతములను, ఏతన్నేపథ్యనిష్ఠితుఁడైన పురుషుని వారన్వేషించిరి. వారిసాధన తపస్సు. వారికి దర్శనమే సిద్ధి. తపస్తప్తమై బృంహితమైన వారి ఆత్మాంబరమందు ఆచ్ఛాదితమైన జ్యోతిర్లేఖనమే వారిఛందస్సు. అందువలననే ఇప్పుడుగూడ ధ్యానధారయందు వారిమంత్రములు జృంభకాస్త్రములవలె నూర్ధ్వశిఖలతో మన కగపడును.

ఉపనిషత్కర్తలు తత్త్వవేత్తలు, బ్రహ్మవాదులు. వీరికి దర్శనసిద్ధికంటె సాధనశుద్ధి యధికము. జిజ్ఞాస, మీమాంస మున్నగు వైజ్ఞానికవీథులు వీరి త్రోవలు. స్వాధ్యాయప్రవచనములు వీరికి అప్రమాదానుష్ఠానములు. తపశ్శక్తిస్థానమును జ్ఞానయోగ మాక్రమించినది.

ఇంతవఱకును వాఙ్మయమునకు ఏ అతీతవిషయదర్శనమో, ఏతత్త్వజిజ్ఞాసయో లక్ష్యముగ నుండెను. మహాకవి వాల్మీకియే తొలుదొల్త నీఛందఃకలశములలో మానవజీవితక్షీరములను బోసెను. 'మధుమయఫణితీనాం మార్గదర్శీ మహర్షిః' అని ఒకకవి కీర్తించిన దందువలననే! అనంతరము మహర్షి వాల్మీకి వాచాసంప్రదాయమునే కాళిదాసాదు లనుసరించిరి. ఈబృహత్పరిణామమునందు వాఙ్మయమునకు లక్ష్యమేమైన భేదించినదా? ఔనని నా విధేయవాదము. ఈ భేదమునే మహాకవి భవభూతి ఒక అనుపమసూక్తములోఁ బ్రకటించెను:

లౌకికానాం హి సాధూనా
మర్థం వా గనువర్తతే,
ఋషీణాం పున రాద్యానాం
వాచ మర్థోఽనుధావతి.

అలౌకికమో పారలౌకికమో యై ప్రజ్వలించుచున్న కవిత లౌకికమై, సాధువై ప్రసన్నమయినది.

నే నీ పరిణామమును సూచించుటకు రెండు కారణములు కలవు. మొదటిది వాఙ్మయవిధాత లయిన కవులకు లక్ష్యభేద ముండెనని చూపుట. రెండవది వాఙ్మయ రూపమైన కవితకుఁగూడ వేఱువేఱులక్షణము లేర్పడె నని నిరూపించుట. కవితకు లౌకిక ప్రతిపత్తి పట్టినతరువాత నే కావ్యాను శాసనములు కొమ్మలుసాగినవి; ధ్వన్యాలోకములు తలలెత్తినవి; బహుమతములు బయలు దేఱినవి; గుణదోషవిచారము కొనసాగినది; దృష్టిభేదములు స్పష్టపడినది.

నేనిచ్చట కావ్యనిర్వచనములను వర్గీకరింపఁదలఁచలేదు. వాని తారతమ్యములను తర్కించుటకు నాకధికారమును చాలదు. కాని, ఒక్కముక్క చెప్పెదను. కావ్యమునకు రసమే ఆత్మ అను నిరూపణము విశ్వసించువారిలో నే నొకఁడను. 'హ్లాదైకమయ' మైన కావ్యమువలన నర్థింపఁదగిన పరమప్రయోజనము ఆనందము. ఆఆనందో పాసన గావించువాఁడే భావకవి. ఆకవియొక్క స్వీయభావమే ప్రధానముగాఁగలది భావకవిత. భావమనఁగా కవి యభిప్రాయము.

"భావయతి బోధయతి కవే రభిప్రాయ మితిభావః"-అని గురుబాలప్రబోధిక. ఇంకఁ గొంచెము విస్తరించిన నాయీ యాశయము తేటపడఁగలదు. కావ్యమునకు వస్తువు కావలెను. వస్తుసంవరణమునందు భావకవికి తన స్వానుభవమే యధికరణము. పూర్వ వాఙ్మయమందు లేదని వదల నక్కఱలేదు. నాయికానాయకులకు ఆలంకారికులలక్షణము లనుకూలించునా, ప్రతికూలించునా యని విచారించ నవసరము లేదు. వర్ణనాదుల యందుఁగూడ నిట్లే.

'దానిమ్మపువ్వువంటి తరుణి కెమ్మోవిపై
మల్లెపువ్వులనవ్వు సుళ్లుదిరుగ'

అని నే నొకచో వాడితిని. ప్రసిద్ధుఁ డగు పండితులొకరు 'ఈ యుపమానము కవిసంప్రదాయము కాదే' యనిరి. స్థాలీపులాకముగా నిదిచూపితిని.

దృష్టిభేదము :

భావకవులకుఁ బ్రత్యేకములయిన లక్ష్యలక్షణములు కలవు. అందుఁ బ్రధానమైనది స్త్రీవ్యక్తి. మన వాఙ్మయమునందు అధికముగా కాముకావరణమందే స్త్రీ ప్రదర్శింపఁబడినది. ఆమె యౌవనావస్థయె యెక్కువగా వర్ణితము. అంగోపాంగ వర్ణనలయందుఁగూడ అతివ్యాప్తియే పట్టినది. ప్రణయమర్యాద యందును సాధారణముగా 'చ్యుతి' యామెదే.

భావకవిత్వమునందు స్త్రీ మాతృపీఠమునం దాసీనురాలగును. కవి కాముకునివలెఁ గామింపక తల్లివలె దగ్గఱకుఁ బోవును. యౌవనావస్థయందుఁగూడ ప్రకృతికృపణుఁడయిన పురుషుని ధూర్తచారమునకు తోఁణకక నిండుకుండవలె నిలుచును. అబలాసమ్మితముగ నాతనికి పుత్రభావము నుపదేశించును. భావకవి ప్రకృతి నెల్లప్పుడును పూజ్య

బుద్ధితో సమీపించును. స్థూలవస్తుభ్రాంతితోఁ బైఁబడఁడు.

ఆచార్యశంకరులకు దేవీస్తనద్వంద్వమునందు సూర్యచంద్రులు ద్యోతమయినట్లు భావకవికి పాలకుండలో, అమృతకలశములో గోచరించును. ఇట్లంటినని యువకుల ప్రణయ సంభావనము భావకవితయందు నిషిద్ధమని యూహింపరాదు. మిథునానురాగపోషణ మందుఁగూడ సంభోగశృంగారమునుగాక ఉపనాగరక సాహచర్యమునే యుత్పాదించును. భవభూతి యాదేశించిన 'సుమానుష ప్రేమ'ను భావకవి ప్రాప్యముగా నారాధించుచున్నాఁడు. కాని భోగ్యముగా నధఃకరించుట లేదు. అతని రసోపాసన కధిష్ఠాన దేవతకూడ నాప్రేమయే. చూడుఁడు: పద్మభ్రమరములకు మిథునానురాగము కావ్యసంకేతమే.

ఐనను,

సందెలను దారిదప్పి మిళిందసుతులఁ
దేనెపాలిచ్చి చీఁకట్లఁ దిరుగనీక
ఉదయమగుదాఁక యొడిలోన నిదురఁబుచ్చుఁ
జేరదీసిన మమతకుఁ జిక్కి నలిని.

అని మాతృప్రేమ మాధుర్యమును గానము చేయుటకు వెనుదీయఁడు.

ఈ ప్రచండభావనయందు అతనికి ఆవరణము చాలినది కాదు. అందుచే నతివిశాలమగు ఆత్మదేశమునందు తన యనంతమాతృభావమును మూర్తీభవింపఁజేసెను. దేశమకుటమునందే యావన్మాతృప్రాభవము నావహింపఁజేసెను. ఆమె ముఖమునందే విశ్వేదేవతల దివ్యతేజస్సునంతయు నుపలక్షించెను. ఇట్లంటినని భావకవిని బండవాస్తవికునిఁగాఁగాని నాస్తికునిఁగా గాని భావింపకుఁడు. అతనికి యీశ్వరుడు కలడు. అయితే నిర్వికల్పుఁడయిన ఆ అనాదిపితతో వికల్పజగన్మయుఁడైన తా నెట్లు మెలఁగవలెనో బోధపడుటలేదు. అందువలన భావకవి ఆ తండ్రిని సాక్షిగానే వదలి తల్లిని ప్రత్యక్షదైవముగా సమీపించుచున్నాఁడు. అనశ్వర దైవాంశలగు భూతపంచకమును ఉపగమ్యద్వారములుగా దరియుచున్నాఁడు. త్రిమూర్తులుగాని, తక్కిన ముక్కోటిదేవతలుగాని అతని భావన కధిష్ఠాన దేవతలు కారు. అతఁడు ఆత్మను స్వస్వశూన్యముగా భావించుపంథకు దూరముగా నిలువఁబడెను.

ఈ ఆత్మావలోకనసాధనయందు అతఁడును పెక్కులవలంబనములను పాటించెను. తాను నాయికయై ప్రాణవిభుని రాకకు నిరీక్షించు వాసకసజ్జికవలె తీయని వాకిండ్ల ముందు నిలువఁబడెను. తాను రాధయై బాలగోపాలుని లీలాసాహచర్యమునకు ఉత్కూలితలూగెను. తాను ఆటకాఁడై సర్వమును విస్మరించి జగత్ప్రాణవీచికలపై తేలియాడు ఆనందహంసమును బిలిచి బ్రతిమాలి దాని కాళ్లుపట్టుకొని నుత్తరలోకమున కెగిరిపోవ నుంకించెను. కాని అన్నిటను అతని అపేక్షణ మొక్కటె. తాను ముక్తుఁడైపోవలెనని కాదు. తారవలె తెగిపడి తాను సందర్శిం

చిన మహత్తర సౌందర్యమును, అనుభవించిన ఆవేశానందములను ఆంధ్రభారతీవీథుల యందుఁ జిత్రింపవలెనని చింత; గానము చేయవలెనని కాంక్ష. అయితే ఈ పితృపక్ష సాధనలయం దన్నిటనుగూడ ఆతనిపిపాస చల్లారినది కాదు. తనకు ఇష్టదేవత దేశము. ఆమెకు ఆప్తపుత్రుఁడు తాను. బ్రహ్మాండమైన ఈ మాతృప్రాభవమంతయును తనదే యని యతని విశ్వాసము. దాని నిష్టాపూర్తికై వినియోగించుకొనుటకు ఆతనికి హక్కు గలదు.

అందువలననే అతఁడు గోదావరీ గర్భమందు ఆంధ్రనాగరకతను, తద్విశాల వక్షమునందు నానాదేశములనుండి వరహాలబస్తాలను వేసికొనివచ్చిన ఆంధ్రనౌకలను జూచుచున్నాఁడు. శ్రీహర్షునికంటె శ్రీకృష్ణరాయలె అతనికి అధికాప్తుఁడు. కాళిదాసునకు అలకా ఉజ్జయినీ నగరములవలె భావకవికి అమరావతీ రాజమహేంద్రవరములు సర్వసభ్యవిన్యాసమునకు ఆటపట్టులైనవి. నారదుని భక్తిసంహితలకంటె త్యాగరాజస్వామి కీర్తనలయందే ఆతనికి బ్రహ్మానందస్తోత్రము లందుచున్నవి. ఈ సాధనయొక్క ఉత్కంఠదశలయం దతఁడు బొగ్గుగనులలో దేశద్రోహుల పాపసమాధుల నరయును. సస్యసంపుల్లము లయిన సుక్షేత్రములయందుఁ బరోపకార పరిపాకము నందిన సంపన్నగృహస్థుల జీవితసాఫల్యము నాకాంక్షించును. సకలశాస్త్రవిజ్ఞానవిశాలములయిన ప్రకాశవాటికలయందు విస్మృతవిద్వజ్జనవిహారములు వీక్షించును. నిత్యసౌందర్యనిభృతము లయిన పూఁదోఁటలలో ఆంధ్రీమతల్లుల నిర్మలాభిజాత్యపరిమళమును బసిపట్టును. ఉద్రేకవ్యగ్రము లయిన యువజనవాటికలలో ఉత్సాహశక్తియోగము నుపలక్షించును.

సారస్వతపక్షమందుఁ గూడ భావకవికి దృష్టివైలక్షణ్య మున్నది. ఆతనికి ఆంధ్రవాఙ్మయమంతయు భావకవిత్వమే. నన్నయభట్టారకుఁడు వాగనుశాసనుఁడే కాక ఆంధ్రుల యావన్మహోదయమునకును స్థాపకాచార్యుఁడు. ఏలయన ఆంధ్రుల తేజోవిన్యాసము మగధసామ్రాజ్యమునాటినుండియు వెలిఁగినది. కాని అంతయు నదృష్టమై పోయినది. వేంగి దేశమందుఁ బుట్టిన పంపనివంటి మహాకవులు కన్నడములోఁ దమప్రతిభను దాఁచుకోవలసివచ్చెను. బౌద్ధులయిన ఆంధ్రు లెందఱో తమవిజ్ఞానదీపములను ఏ ప్రాకృతవిద్యాలయములలోనో వెలిఁగించియుందురు. ఈ జాతీయవిపత్తు నఱికట్టిన దిట్ట నన్నయభట్టారకుఁడు. సంస్కృతమైనను ప్రాకృతమైనను మఱి యేదేశ్య మయినను తెనుఁగుదేవికిఁ బుట్టిన తెనుఁగువారికి ఇతరమే యగును. అందువలన భాగ్యవిధాత లాంధ్రులైనను అన్యదేశ్య కోశములందు సుబద్ధమైనందున నది ఇతరులసొత్తే అయినది. ఆంధ్రపండితులు ఆంధ్రభాష నాదరింపమియే యీవిపత్తునకుఁ గారణము. ఆంధ్రులజాతీయ సౌభాగ్యమును నిలువరించుటకు ఆదియందు

సువర్ణపు ఖజానా గట్టిన అక్షరరమ్యశిల్పి నన్నయభట్టారకుఁడు. సూక్ష్మముగాఁ బరిశీలించిన ఈ ప్రసన్నధారాజీవమె ఆంధ్రకవుల రచనలయందెల్ల ద్యోత మగును.

తిక్కన సోమయాజి దిద్దినద్రౌపది యందు ఆంధ్రసతీస్వరూపస్వభావములు పొడ కట్టుచున్నవి. ఆతని రాయబారపుఘట్టములలో తాను స్వయముగా రాయభారియై తీర్చిన సంధిసంధానప్రతిభ లద్దములోవలె బింబించుచున్నవి. పోతనార్యుని మహాభాగవతప్రవాహములో ఆంధ్రుల మాధుర్యోపాసనాతరంగములు వినఁబడుచున్నవి. శ్రీనాధుని వాచారథముమీఁద ఆంధ్రులకళాప్రియకేతనము లెగురుచున్నవి. అల్లసాని పెద్దన యల్లికలలో తెనుఁగుతీఁగెల తీరుతీయములు పొంది పూచి పరిమళించుచున్నవి. పారిజాతాపహరణమందుఁ బ్రతిఫలించు సత్యభామ 'ఆంధ్రసుందరుల యభిమాన గర్వలక్ష్మిని బ్రదర్శించుచున్నది. స్వర్గలోకములోని పారిజాతమును శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామదొడ్డిలో పాఁతినట్లే గీర్వాణ నందనములోని సాహిత్య-బదనికలను శ్రీకృష్ణరాయలు చిన్నమ్మదేవి కన్నె తెనుఁగుతోఁటలో నాటించెను. సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయము ఆంధ్రుల జాతీయ కళాపరిపూర్ణోదయమె కాని వేఱుకాదు. ఆభిజాత్యసాలంకారనిష్ఠమైన ఆంధ్రకవితా కామనీయకము తోఁటకాల్వలకు నీళ్లుద్రిప్ప సుగాత్రీ సహజ సౌందర్యముగాఁ బరిపక్వ మయినది. ఇది దేశకాలానుగతమైన ఆంధ్రసాహిత్య పరిణామమే యని నా విజ్ఞప్తి.

విద్యానగరమందు విప్పారినవాఙ్మయము ఆనాఁటి ఆంధ్రుల సమస్తజీవిత వైభవమును నాగరకాభిరుచులను కన్నులకుఁ గట్టుచున్నది. లేకపోయినచో అందు ఉపలక్షితములగుచున్న ఒక క్రొత్తరికము, పడుచుగర్వము, రిరంస, రసికవిన్యాసము మొదలగు స్వతంత్రరేఖలు అంతవిలక్షణములుగ నుండియుండవు. ఇంతయేల, ఆంధ్రులకు 'సశరీర స్వర్గసుఖము సమకొనిన' మహోదయకాలమది. ఇఁకఁ గళాపూర్ణోదయ వాతావరణములోఁ దెనుఁగుమిఁటీ ఉయ్యాలలూఁగు పడుచులు స్వర్గలోకసుందరులను గాలితోఁ దన్న కేమిచేయుదురు! ఈ యద్భుతదృశ్యమును ధ్వన్యంతరముగాఁ జిత్రించియుంచిన సూరనార్యునకు నమస్కారము.

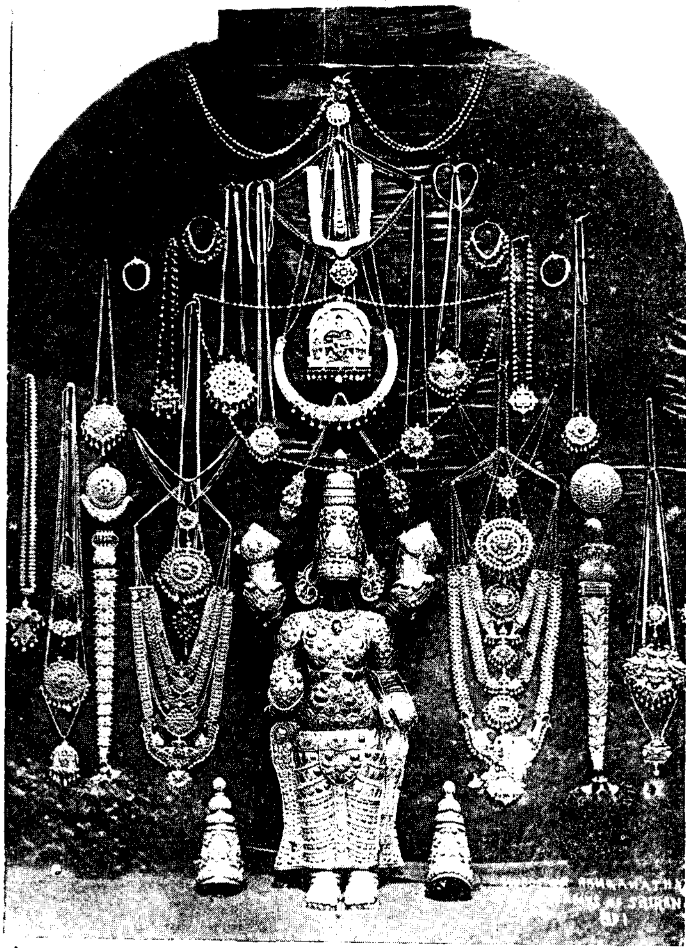
వాఙ్మయమును భావకవి కేవలశబ్దవ్యాపారమునకే కాక భావసంగ్రహమునకుఁ గూడ సమానప్రపత్తితో నధ్యయనము సేయుచున్నాఁడు. ప్రయోగమునందును అదేదృష్టి నభ్యసించుచున్నాఁడు. భావకవి ఆస్తికుఁడు. ఆతనికి పురాణయుగములును, యుగచరిత్రములును విశ్వాసపాత్రము లయినట్లే వర్తమానయుగవిన్యాసముగూడ నతనికి వాస్తవప్రాయమె. ఇం దతనికి మిథ్యామీమాంస లేదు. అందువలన తానున్న జీవితావరణమును యథావబోధముగా నన్వ

యించుకొని నిరూపించుకొనుచున్నాఁడు. నవ్యసభ్యతను సంపన్నము గావించుచున్న వివిధకళాకలాపమును సానుభూతితో సఖ్యము చేసికొనుచున్నాఁడు; దాని పరమార్థమును ధ్యానించుచున్నాఁడు; తత్సాహచర్యమును అర్థోన్ముక్తకంఠముతోఁ బాడుచున్నాఁడు. యుగాంతరములనుండి యింతవఱకు రాశీభూతమై జీవించియున్న విజ్ఞానప్రమాణములతో ఆధునికనాగరకాదర్శములను బరిశీలించినప్పుడు అతనికిని గొన్ని సామ్యవైషమ్యములు ఎదురుపడుచున్నవి. ఇప్పట్టుల నతఁడు ఆర్యునివలె 'ఆత్మగతినే ప్రమాణముగా' నంగీకరించుచున్నాఁడు. వసంతమురాక కోకిలకంఠము గానమునకు శ్రుతికాదు. మేఘోదయముగాక నెమిలి నృత్యమునకై పులకితముకాదు. లేగ లేక పాడియావుపొదవున పాలు చేఁపవు. అట్లే అంతస్సున రసస్పందముగాక, కవితాదర్శనము కాదని భావకవి విశ్వాసము.

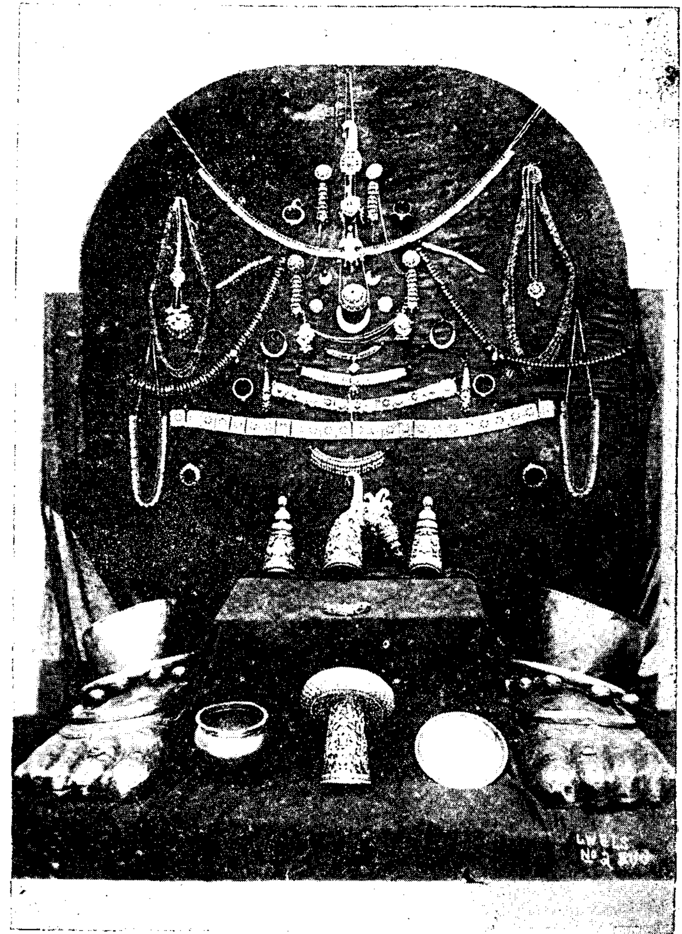
అందుచేత శబ్దప్రయోగమందును, రూపకల్పనయందునుగూడ నతఁడు ఆత్మపరతంత్రుఁడు కాక విధిలేదు. హృదయాకాశమందు విహరించు శబ్దవిహంగము ఈయన భవవిన్యాసమునే పక్షచాలనమందును, స్వరకల్పనయందును ప్రదర్శించుచున్నది. ఈ సూత్రమునుబట్టియె భావకవి యక్షుని విలాపమందుఁ గాళిదాసకంఠరవమును వినుచున్నాఁడు. సంజయురాయబారమందు తిక్కనమంత్రి ప్రజ్ఞాపాటవమును పరిమాణించుచున్నాఁడు. ప్రవరాఖ్యుని జీవితప్రవృత్తియందు శిష్టరసికాకృతిని గుర్తించుచున్నాఁడు. శాలీనుని యానందనిరూపణమునందు సూరనార్యుని రసోపాసనావిధానమును ఉపలక్షించుచున్నాఁడు. ఇక నతనికి ఆంధ్రవాఙ్మయము భావకవితాప్రబంధము కాదా!

ఆర్యులారా, నా యనుభవమునుబట్టి భావకవి కావ్యాదర్శములను, దృష్టిభేదమును, జీవితసాధనమును, కళాప్రవృత్తిని, దిఙ్మాత్రముగా సూచించితిని. ఇందలి ఉక్తానుక్తదురుక్తములను బరామర్శించుటకు అభినవపండితులే యర్హులు. కాని ఒక్కమనవి: భావకవి నాస్తికుఁడుమాత్రము కాఁడు; భాషాసేవకుఁడుగాని, భాషాద్రోహికాఁడు. ఆద్యుఁడై, యనంతుఁడైన ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడే అతనికిఁ బ్రభువు. సర్వసంపన్నమైన దేశ మొక్కటే అతనికి మాతృమూర్తి. అనశ్వరకల్యాణమయి యైన సరస్వతి యొక్కటే యాతని కుపాస్యదేవత. తన్మయుఁడై సంకీర్తనము చేయు కవిని బొగడినను తెగడినను ఒక్కటే.

అభినవవాఙ్మయమునందు అపభ్రంశమునే యన్వేషించు పండితులను విడువుఁడు. మార్పున కులికిపడు మహనీయుల నుపేక్షింపుఁడు. మార్పుజగల్లక్షణముగానే తోఁచుచున్నది. గృహనిర్మాణము మాఱినది. వేషములు మాఱినవి. పాకములు, రుచులు మాఱి

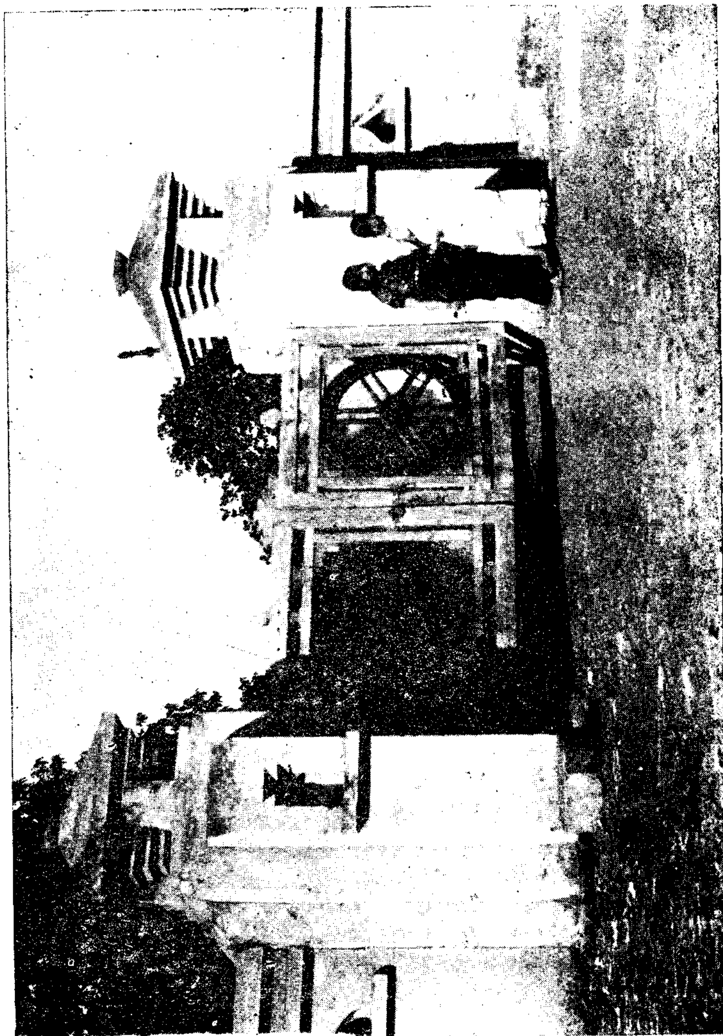
౪. నవరత్నఖచితము లగు రంగనాథస్వామి ఆభరణములు

౫. రంగనాయకాదేవి ఆభరణములు

విశ్వభారతి (శాంతినికేతనము) చిత్రములు

(వి. ఆర్. చిత్ర.)

౮. గ్రంథాలయము

నవి. బుద్ధులు మాఱినవి. పఠనపాఠనవిధాన ములు మాఱినవి. జీవితాశయములు మాఱి నవి. ఇఁక సాహిత్యము మాఱకుండునా? మాఱకుండఁగలదా?

వాఙ్మయమునందుఁ దారతమ్యచర్చ తేలని ప్రశ్న. కాళిదాసమహాకవి వాఙ్మయము సర్వాంగసుందరముగ నున్నది. దాని నతిక్ర మించినరచన యింతవఱకును రాలేదు. కాని మిగిలినకవులు మానివేసిరా? అస్తమించిన సూర్యచంద్రులు తిరిగి ఉదయించుచునే యున్నారు. విడిచినరాసులలోనికి నక్షత్ర ములు తిరిగి వచ్చుచునేయున్నవి. ఏయేటి కాయేడు తొలకరించుచునేయున్నది. ఎండిన తటాకములు మరల నిండుచునేయున్నవి. ఏళ్లలోని ప్రాతనీరు వెళ్లగా క్రొత్తనీరు తటా యించుచున్నది. క్రొత్తబియ్యములో తీపి యెక్కువ. జున్నుపాలలో జిడ్డు లెస్స. క్రొ త్తావకాయలో రుచికాంతులు ప్రాతదానిలో లేవు. కావున క్రొత్తయే లేదనుట ఉత్త వితండవాదము.

తెనుఁగుతోటలో నిపు డొక క్రొత్త పూత పూచుచున్నది. దాని కింత యలజడి యేల? సజీవ వనస్పతులు ఋతువు రాగానే పల్లవింపక మానవు. అట్లే సజీవసాహిత్య ములును.

ఇది యొక ప్రబలమైన ప్రఘూర్ణనసమ యము. దేశకాలపాత్ర పరిజ్ఞానము అపా రముగా విస్తరించినది. అన్యదేశజనసంపర్క మధిక మైనది. భిన్నభాషా నాగరకములకు సంగమస్థానములు పెక్కులైనవి. అనేక విజ్ఞానవికాసములకు అన్యోన్యసాహచర్యము కుదిరినది. దేశాంతరవస్తుదర్శనమునకు వాణి జ్యము రహదారులు వేసినది. ఈ సంఘర్షణ మందు పాదులు కదులును; రంగులుమారును. ఈ మార్పే భావకవనమందలి స్వరభేదము నకుఁ గారణము; రూపకల్పనకు లక్ష్యము; రచనకు రీతి.

ఆప్తులైన కవిసోదరుల కొకవిజ్ఞప్తి. జీవి తము క్లిష్టసమస్యలలో నుక్కిరి బిక్కిరి యగుచున్నది. శాస్త్రవిజ్ఞానముమానవముఖ లాలస కెంత యుపకరించెనో దుఃఖబీభత్స మునకును అంతకంటె నధికముగా సహకరిం చినది. జాతులు అర్థదూషితము లైనవి. ఆత్మవిలాసము పరత్రాసమునకు తావిచ్చి నది. మతములు మాత్సర్యమునకు మార్గ ములు తీసినవి. ధర్మసూత్రములు ధన సంచయరభసమునందు తెగిపోయినవి. బుద్ధి కౌశల్యములను యంత్రము లాపోశనముపట్టి నవి. ఈ మహాకల్లోలమందు, ఈ విభ్రాంతి లో చైతన్యదీప మాఱిపోకుండ నిలుపవలెను; కర్మయోగము కూలిపోకుండ కాపాడవలెను; విజ్ఞానవీణాతంత్రులు తెగనీయక రక్షింప వలెను. ప్రాణులను పాంచాలికలగా మాఱ నీకుఁడు. ఈమహోద్ధరణము ఆనందోపాసన వలననే సాధ్యము. మీరు ఆనందవ్రతులు. సౌందర్యమన్నను, రసమన్నను, ఆనంద

మన్నను మనకు ఏకావరణ జన్యములే. మీరు ఆనందగీతమునే పాడుఁడు. ఆనంద సూత్రములనే అల్లుఁడు. ఆనందమూర్తినే చిత్రింపుఁడు. స్వాచ్ఛందముగా బాడుఁడు. సుఖముగా నల్లుఁడు. సర్వతోముఖముగా చిత్రింపుఁడు.

ఊహాగానము

శేషాద్రి రమణకవులు

ఆకెక్క లేయున్న మింటికి రివ్వుమనుచు
నెగిరి జలదవిమానంబు నెక్కి మృదుల
పవనమున సేదదేరి దిక్పటల మరయ
నుభయసంధ్యావసరముల నభిమతంబు
దీఱ విహరింపనే మాతృదేశమందు.

తుంగభద్రాతరంగవాతూలహతికి
విలయగీతిక శ్రుతిచేయు విజయనగర
దైన్యగతి జూచి లోన సంతాపపడెద.

గౌతమీతీరకాంతారగణమునందు
మాయమైచన్న వేంగిసామ్రాజ్యచిహ్నా
లరసి కన్నీరునింపుదు నహరహంబు.

కాలగర్భాంతరితమైన కాకతీయ
రాజపదపద్మచిహ్నితారామములను
బాష్పదుగ్ధంబుతోడఁ దర్పణము లిడెద.

రెడ్డిఱేఁడుల నెత్తుటిజిడ్డు గార
కొనుటచే నెఱ్ఱవారిన కొండవీటి
దుర్గశిఖరంబులందు సంతోషబాష్ప
వారి జడిగొనఁ బాడెదఁ బ్రళయగీతి.

ఆంధ్రతత్త్వంబు నరయుటకై ప్రసన్న
కృష్ణవేణీతరంగరోచిష్ణునీర
బిందుసంసిక్తసానువై పెంపుఁగనిన
శ్రీగిరి ప్రదక్షిణం బొనర్చెదను దొలుత.

పిదప నాగార్జునతపస్వి సదయదృష్టి
కాస్పదంబైన ధరణీధరాంతికమునఁ
గానఁబడుచున్న బౌద్ధవిగ్రహకదంబ
మరసి సంతోషమందుదు ననుపదంబు.

తీరికనుబట్టి యమరావతీపురస్థ
బౌద్ధనిర్మాణకలిత భూభాగమందు
నడఁగి యంతస్థవహ్నిచే నుడుకుచున్న
చిత్రవిగ్రహముల చెంతఁ జేరి కొంత
తడవు విలపించి కన్నీటిజడి నొనర్తు
శిథిలవిగ్రహముల కభిషేచనంబు.

అంతతోఁ దృప్తికాదేని యాంధ్రనగర
పావనక్షోణిలో నణుభాగమగుచు
నడఁగియుండెద; సుడిగాలి కవనిఁ దొరఁగి
మింటి కెగరెద; మాతృభూమికిఁ బ్రదక్షి
ణం బొనర్చెద.................
..................తదనంతరంబు నేను.

సంగీతపరిషత్తు, చెన్నపురి-ఏడవ సమావేశము

ప్రారంభోపన్యాసము

సర్ సి. వి. **రామన్** మహాశయుడు

నేడు మనలను దారసిలు గ్రోఫ్ఫవింతలలో సంగీతమునకు మనపయినిగల స్వాధీనత యొకటి యెన్నదగియున్నది. నా మొదటిప్రేయసితోడ నేతగులమిగల దనునింప నాకు గలదు. కాని ఆ వట్టివాదును నే నంగీకరింపను. నా కిరువురు ప్రియురాండ్రు గలరు— కాంతి, ధ్వని. నేను వారి నిరువురను సమానముగ ప్రేమింతును. జీవితము సామాన్యముగ చప్పనిది; అభిరుచి కలిగించునది కాదు. కాని ప్రకృతి మనకొరకు కొన్ని వ్యావృత్తులను గల్పించుచున్నది. వానిలో రాగము, (వన్నె), శబ్దమును మున్ముందు పొడగట్టునని. వన్నె విషయ మిప్పుడు మనము విపులముచేయ నక్కరలేదు. మీదృక్కుల నటుసారించుడు. వన్నెకు మానవజీవితమున గల పలుకుపడి మీకు దృగ్గోచరము కాగలదు. (నవ్వు)

సర్ సి. వి. రామన్ మహాశయుడు

జీవితము,తనవైశాల్యమును వెల్లడింప వన్నె నొక సాధనముగ గ్రహించుననునది ప్రకృతితత్త్వవేత్త కెఱుక. చెట్లపూలు చూడుడు! ఆకుచిల్కల నాలోకింపుడు! పక్షుల గాఢనైల్యమును పరీక్షింపుడు! మానవుడు మొదలుగాగల యీజంతుజాలముల లేవన్నెల తిలకింపుడు! జీవనమహాకార్యముల నిర్వహింపవలసివచ్చినప్పుడే ప్రకృతి తనయలంకరణముల నీచిత్రప్రజ్ఞను చూపించును. ఇట్లే జీవితపు హెచ్చుతగ్గులుకూడ నామె గీతరూపమున సువ్యక్తములు కావలెను.

బెంగుళూరులో నాయింటివద్ద, ప్రత్యూషస్నానమునను, తమ జీవితానందము నొక్కుమ్మడి గానము సేయు వేనవేలుపక్షుల మధురధ్వనులే నన్ను మేల్కొలుపుచుండును. అవి యుదయించు సూర్యభగవానునకు స్వాగతమొసగును. మరియు కూర్చుచున్న పదార్థవిజ్ఞానవేత్తను మేల్కొలుపును. ఇట్లగును.

ఆవేగశిక్ష

మనము జీవులము. పక్షు లెట్లు తమగానమును మానజాలవో, అట్లే మనము గీతానుభవాకాంక్ష నతిక్రమింపజాలము. స్వేచ్ఛగ వెడలవిడుచు హృదయావేగమున కాదు, ఆయావేగపరంపరలశిక్షించుటయందు-కళావైభవపు ప్రత్యక్షానందము గలదు. ఏవో అయిదారువన్నెల నేపటముననో నేను స్వేచ్ఛగ, చిందరవందరగ పూయుదునేని అది చిత్రరచన కాజాలదు. ఇట్టిదియు చిత్రరచనయే యని సిద్ధాంతముచేయు సంస్థయు నొకటి గలదని వినుచున్నాను. కాని మనలో బహుళసంఖ్యాకులము, కళకు శిక్ష యావశ్యక మని నమ్మికొన్నవారమే. ఒక గొప్పకళాశిల్పమును రచింపవలె నన్న స్వాధీనమయి,

తీర్చిదిద్దిన యూహాప్రవాహ మవసరము. మరియు ఊహాకంటెను భిన్నమయిన ప్రతిభాసంపత్తి కావలయును. సంగీతమునగూడ నిట్లే. ఉద్రిక్తము లయిన హృదయములనుండి కట్టుబాటెరుగక వెడలు కేకలు, కూకలు జీవితవైశాల్యమును వెల్లడింపజాలవు. అట్టి సంగీతమునకే మన మలవాటుపడియున్నాము. సంగీతమనునది, తొలుతవశపరచికొని, పిమ్మట దిద్దినమార్గమున వెడలవిడచు నాద మనవలెను. ఆనందము, ఊహాప్రవాహము, శిక్షాక్రమము, అన్నిటికిభిన్నమైన ప్రతిభాసంపదయు కలసి కళయగుచున్నవి.

స్త్రీ పురుషులపయి సంగీతమున కీస్వాధీనత యెట్లుగలుగుచున్నదో నిర్వచించుసమర్థత శాస్త్రమున కింకను అలవడలేదని, శాస్త్రపరిచయముగల వాడనగుటచే చెప్పుచున్నాను. మనలోనినరములను నాళములను కదలించి మనల నెట్లీసంగీతము గిలిగింతపెట్టుచున్నదో చెప్పుటకే యాధారమును శాస్త్రమున లేదు. అది జీవిత విచిత్రములలో నొకటిగ నిలిచినది. కాని యీమహా విచిత్రవిధానముల కొన్నిటినయిన నిర్ధారింప శాస్త్రము సప్రయత్నముగ తోడ్పడగలదు. గొప్ప గొప్పశాస్త్రజ్ఞులకు వారివారిప్రయత్నముల నుత్సాహమొసంగి తోడ్పడిన వీరాగ (వన్నె) గీతములే యనుట సత్యము. శాస్త్రముగాని, శాస్త్రజిజ్ఞాసగాని కేవలము తెలివితేటలవలననే కలుగు ననుకొనుట పొరపాటు. సహజోత్సాహమును, శాస్త్రసంబంధమైన యుత్సాహమును వేర్వేర నిర్వచించుట చాలకష్టమని ఈవర కెన్నిసారులో చెప్పితిని.

ఇంతవరకు జేసిన శాస్త్రజిజ్ఞాసాఫలితము లనేకములకు ఈరాగగీతములే మూలములయినవి. పందొమ్మిదవశతాబ్దిలోనివాడగు హెర్మన్ వాన్ హెల్మ్హోల్ట్జ్ అను గొప్పప్రతిభావంతుని పేరు మీలో చాలమంది వినియుందురు. ఆయనప్రతిభాసంపత్తిని చాటుచు నాతడు రచించిన "దృగ్విధానము" "శాబ్దికస్పర్శానిరూపణము" అను రెండుత్కృష్టగ్రంథములు నేటికిని కదలని కట్టడములై నిలచియున్నవి. ఆతడు పూనుకొనినకార్యము, సంగీతవిధానమున సామాన్యలక్షణములందు ముఖ్యమయినవానిని శారీరకముగ నన్వయించి తెలిసికొని నిర్ణయించుట. హెల్మ్హోల్ట్జ్, రెలే మున్నగు నాకోలదిమందిప్రముఖులవెనుక నీశబ్దశాస్త్రము కొంత కాలగ్రస్త మయినది.

అణువు, రేణువు, కణము మున్నగు వస్తునిర్మాణవిజ్ఞానసాధనములవంక శాస్త్రవేత్తల దృక్కులు మరలుటవలన ఈశబ్దవిషయకజిజ్ఞాస పెడత్రోవంబడినది. ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమున నాకు నేనే వేరొకశాస్త్రజిజ్ఞాసంబడిన నెక్కుడులాభకరమని యెంచి ఈవిషయమును విడచిపెట్టితిని. అయినను వెనుకటిపదిసంవత్సరములలోను ప్రపంచమందంతటను గానవిద్యావ్యాసంగము గొప్పపునరావృత్తిని బడసినది. వింతగనుండును గాని, దీనికి కారణము సంగ్రామసన్నాహమున బడిన యూహాపరతంత్రతయే. అప్పుడు శాస్త్రవేత్తలు తుపాకులచప్పుడును విభజించి క్రోడీకరింపవలసివచ్చినది అప్పుడది శబ్దవిషయకజిజ్ఞాసను రగుల్కొల్పినది. ఈ. నవీనాసక్తియే రేడియో, వైర్లెస్ మున్నగువానిని కనిపెట్టుట కవకాశమొసంగినది. అప్పుడీశబ్దవిషయక శాస్త్రమునకు నూత్నజీవితపరిమాణము గలిగినది. ఇందులకు కారణములలో ముఖ్యమయినది (హిందూదేశమున నంతగ కాకున్నను) ఇతరదేశములందన్నిటను ప్రజామోదమును బడసి ప్రబలిన (ఆకసమున లీనమయిపోవు దూరశబ్దమును వినిపించు) రేడియోసాధనము. మరియును శబ్దనిరూపణాగారనిర్మాణముకూడ దీనికి కారణమయినది.

ఎన్నిలోపము లాపాదించినను, వెనుకాడక, నిందితమయ్యును నిలచి ముందుకువచ్చి దూరస్థులయిన సంగీతవిద్వాంసులయొక్కయు, సంస్థలయొక్కయు సంగీతమాధుర్యమును, చాకచక్యమును (సంపూర్ణముగ కాకున్నను మేనమామపోలికగనయిన) మనకు వినిపించు గ్రామఫోనుయంత్రము నానాట జనామోదమునుబడయుచున్నది. అది సహజవాణికి దగినప్రతి కాదని నేనెఱుగుదును. నే నొప్పుకొనుచున్నాను (చప్పటులు). ఈవిష

యమున మనకు నూతనాసక్తి గలుగుచున్నది. మరియు, దీనికిని మానవునకును శారీరకముగ, మానసికముగగూడ గల సంబంధవిశేషమును నిర్ణయించు శాస్త్రజిజ్ఞాసవిషయమున నిప్పుడిప్పుడు మరియు గట్టి యాసక్తి గలుగుచున్నదని చెప్పమరచితిని.

చిక్కు సమస్య

హిందూదేశములోని మనము ఈ సంగీతమునకు "నాదబ్రహ్మ"మనుపేర (శబ్దదేవత) దేవత్వ మొసంగి మతసంబంధమును గలిగించినారము. దాని యోచితిని నే నిచట తర్కించనుగాని, సంగీతమున కంతటి వశీకరణ సత్వమున్నదనియు, ఆసత్వనిర్వచనమను ఘనసమస్య యొండు మనముందు గలదనుటయు నిర్వివాదాంశములు. గాలితరగలు మనలను తాకి మన యంతర్నాళములను కదలించునని సులభముగ చెప్పవచ్చును. కాని అన్నికదలికలును నానందదాయకములు కావుగద—వానిలో గొన్నిట నేదో సౌకుమార్యము, ఏదోసున్నితము, ఏదో వింత గలదు. శారీరకనిర్మాణమునకంటె స్పార్శికవిధానమున విశేషశక్తి గలదని హెల్మోల్ట్సుమున్నగువారి యభిప్రాయము. రెండుమూడురంగుల నొకటిగా కలిపినప్పుడు వానికలయికయందలి విధానమును కొందరు నిరూపింపజాలరు. కాని, చెవిమాత్ర మట్లుగాక, కలసి ప్రవహించు, అయిదు, పది, లేక యిరువది శబ్దభేదములనుగూడ నొకదానినుండి యొకదానిని వేఱుపఱచి వివరింపగలదు. నేర్పరియైన ధ్వనివేత్త ఒకశబ్దమును విభజించి, అందు పండ్రెండుకంటె నెక్కువగ స్వరములను విభజించి చూపగలడు. ఈ యద్భుతశక్తికి కారణముగ శ్రవణనాళనిర్మాణమున నిందుల కనువయి రవమును ప్రతిశబ్దించుజవ మున్నదనిగాని, లేదా, చెవిలో ప్రతిశబ్దించు చిన్నయంత్రసాధన మున్నదనిగాని మనము సామాన్యముగ చెప్పికొనవచ్చును. కాని ఇట్టి నిర్వచనము ఆసమస్య వెలియించునుదట్టు కబురే. పిమ్మట నేమగును? ఇట్లుత్పన్నమయిన నాళచలనము ఎట్లు ప్రచారముచేయును? అది శారీరకనిర్మాణమున ముఖ్యస్థానము నెట్లు చేరును? దానివలన మన కానంద మెట్లుగలుగును? శ్రోత దీని నెప్పుడు గుర్తింపగలుగుచున్నాడు! వట్టిశారీరకమైన యుద్రిక్తతకును, గానమువలన గలుగు గంభీరాంతర్నాళికాసంచలనముల సందడులకును చాలవ్యత్యాసము గలదు. ఇక్కడ మనము తెలిసికొనవలసిన శారీరకమానసిక ప్రకృతితత్త్వసమస్య యొకటిగలదు. కడచిన కొలదిసంవత్సరములలోను, వస్తునిర్మాణకారణమయిన యణుతత్త్వమును కనిపెట్ట నుపయోగించిన సాధనములవలననే క్రొత్తమార్గముల క్రొత్తవింతలను కనిపెట్ట ననువగుచున్నది. బహుశః అనతికాలములోనే, శారీరకశక్తులను మనము పూర్తిగ కనిపెట్టగలభాగ్యము మనకు లభింపవచ్చును. ౨౦, ౨౧-వ శతాబ్దములలోగూడ సంగీతాత్మ, సంగీత తత్త్వము, సంగీతసహజత్వమును గూడ నింకను వెనుకబడియేయున్నవి.

నిగూఢప్రతిభాసంపత్తి

సంగీతనిగూఢనిర్మాణములను తునాతునకలుగ విభజింపగలుగునాడయినను మనముమాత్రము గానమాధుర్యము ననుభవించి మెచ్చికొనుచునేయుందుము గాక! సామాన్యునకు శుష్కమయి అభిరుచిగలిగింపని వస్తుతత్త్వవిభాగమునకంటె సమ్మేళనమున నెక్కుడు సౌఖ్యము గలదు. దీనివిషయము, హెల్మోల్ట్సు తన గ్రంథమున కడపటియధ్యాయమున తెల్లముగ చెప్పియున్నాడు.

ఆతడు సమర్థుడగుట, చేయబూనిన కార్యము యొక్కపరిణతికి లొంగిపోలేదు సరిగదా, ఇతరులకంటె తానెక్కుడుగ మార్గదర్శియై నిలచినాడు. అట్లయ్యును తానుచెప్పినదికూడ నీసమస్యను మునువ్రేల దాకి విడచుటయేయని యాతడుగ్రహించెను. ఇందలి విశేష మొకటి గలదు. ఈగొప్పగొప్పశిల్పములన్నియు ప్రతిభావంతులే యొనర్పవలెనని తెలిసికొనవలెను. గ్రామఫోనుచేయి త్రిప్పి త్యాగరాజును ప్రత్యక్షునిగ చేయగలరా? అది యింకను మానవశక్తిని మించినకార్యమే. ప్రతిభ యెక్కడనున్నను అనిర్వచనీయమే. ప్రతిభావంతు డెచట ప్రభవించునో మనము కనిపెట్టగలమా? ఉత్కృష్టములయిన చిత్రములను శిల్పములను చూచియు, ఉన్నతము

లయిన గీతరచనలను వినియు, సామాన్యవస్తుసంపద నుండియే గొప్పసృష్టి చేయగల, దైవప్రసాదితమయిన ప్రతిభగలవానిని మనము తెలిసికొనవలయును. ప్రతిభా సంపత్సమస్యను విడదీసినగాని మనము సంగీతతత్త్వ సమస్యను విడదీయలేము. ఏలనన, ఇవిరెండు నొండొ కటిని సృష్టించుకొనుచున్నవి. గాయకున కంఠముఖ్య మయినది కాకపోయినను, ఇంకదనుక నా కభిరుచి మెండుగ గలిగించిన దింకొకయంశము గలదు. అది గాన యంత్రములవిషయము. ఈయంశమునుగూర్చి యొక వ్యాసమును వ్రాసి పదార్థవిజ్ఞానసర్వస్వమున కొసంగిన గౌరవమునుగూడ నేనందితిని. అందులో మనహైందవ గానయంత్రముల కొన్నిటి శాస్త్రీయనిర్మాణమును, సామ్యతను గూడ చూపింపగలిగితిని. అందులకు నేను సంతసించుచున్నాను. మృదంగమును చూడుడు. అది అద్భుతశబ్దసాధన నిర్మాణము. అసాధ్యముగ గోచరించు నపస్వరజాలముతో కలపి యది వీణవలెను, వేణువువలెను, ఆరోహణస్వరసామ్యత నొడగూర్పగలదు. ఈ మూడును గొప్ప గానయంత్రములుగ పరిగణింపబడు చున్నవి. ఏలనన మృదంగమున నపస్వరములు, సవ్యస్వర ములును కలయుచున్నవి.

కేవలశాస్త్రజ్ఞునకును, గాయకునకును సామాన్య లక్షణములు కొన్ని గలవు. అందరు కళావేత్తలును అందు ముఖ్యముగ గాయకులు, తమకళకు లొంగిపోవు దురు. అనగా పరవశులయి కళలో కలసిపోవు దురు. శాస్త్రజ్ఞుడు ఏకార్యమునందయినను, అది అత్య ల్పముగ నితరులకు గోచరించినను, అతనికిమాత్రము కాలముతోగాని, కష్టముతోగాని నిమిత్తము లేకుండ దానిని నిర్వర్తింపవలసినయావశ్యకత గోచరించును. అదియే సృష్ట్యాత్మ. అదియె ద్రష్టసహజజ్ఞానము.

దాక్షిణాత్యగాయకుల కభినందనము

వెనుక చాలకాలము, గానకళ, గాయకులు కూడను సాంఘికముగ వెనుకబడియుండిరి. గాయకు లును, గానయంత్రకళానిపుణులునుగూడ దాసులవలె కనబడుచుండిరి. ఇంకను క్రిందయిపోయిరి. ఇట్లు వారు వెనుకబడుటచే గౌరవవంతు లనుకొను స్త్రీపురుషు లెవ్వ రును గానకళాభ్యాసమును చేయనొల్లరైరి. కాని అదృష్టవశమున దాక్షిణాత్యులీవిషయమున నిప్పుడు కాస్త నయముగ నున్నారు. ఇందులకు బహుశః, మహా వైద్యనాథఅయ్యరు, శరభశాస్త్రి మున్నగు గాయక శిఖామణుల స్వార్థరహితగానాభిమానమే కారణమయి యుండును. వీరు, పేదరికమునుగాని, నిరుత్సాహకర ములగు పరిస్థితులనుగాని పరిగణింపక తలయెత్తి తమ కళను, ప్రేమింపదగినదానిగ, మెచ్చుకొనదగినదానిగ, అంతేకాక గౌరవనీయమయినదానిగ నొనర్పగలిగిన ధీరులు. ఈగానసంస్థ గానౌన్నత్యమును వెల్లడించి గాయకులకు తగినస్థానమును సాంఘికముగ నిరూపింప గలుగునేని అది కడుంగడు శ్లాఘనీయము. అదియే చాలును. గానము మానవుని జీవశక్తులలో నొకటియని, అది తమజీవితముల నుద్ధరించుసాధనములలో నొకటి యని, అది హృదయనాళముల ప్రేమతో గదలించి జీవి తపుటొంటరితనమునుండి పైకెత్తి దైవసామీప్యమును చూపగలదని హైందవులు తెలిసికొనినగాని గానమున కుచితస్థాన మేర్పడదు. గానమును, గాయకులును గూడ తమగౌరవమునకు పాత్రులని వారెఱుంగవలయును. ఈ సంస్థ ఈకళను క్రమపద్ధతుల నడపించుచు సంగీతము నేర్చుకొన ననువగుగ్రంథముల ప్రచురించుచు, ఇంక ననేకమార్గముల దీనికి సాయపడుచున్నది. ఈసంస్థచేసిన కార్యములు వారీవిషయమున నొసంగిన చేయూతను ప్రస్ఫుటము చేయుచున్నవి. ఏటేట సమావేశమగుచు నీసంస్థ గానసువార్తను ప్రజలకు సువ్యక్తముచేయు చున్నది. దీర్ఘకాల మీసంస్థ ఇట్టియుపకృతుల జేయు చుండును గాక !

హైందవగానమునట్లే రష్యా, ఇటలీ, ఐరోపా గానములనుగూడ నేను మెచ్చుకొన నేర్చినాడను. అట్టులని యాక్రొత్తమెప్పులు నాకుగల దాక్షిణాత్య గానాభిమానమును త్రోసివేయునవి కావు. నిస్సంశయ ముగ వివిధరసగ్రహణాసక్తియే బ్రతుకుపసందు. ఇతరుల ప్రజ్ఞలను మనము లక్షింపనినాడు మనప్రజ్ఞల నితరులు గుర్తింపలేదని మన మనలేము. ఐరోపాగానమును

మనము మెచ్చికొననప్పుడు ఐరోపావారు సునగాన మును అవ్యక్తశబ్దజాలముల గడబిడయనిన మనము నొచ్చికొనగూడదు. ఇది యొక్క-గానవిషయముననే కాదు-జీవితవిధానమున నన్నివిషయములను ఇతరుల నుండి మనము గ్రహింప సిద్ధపడవలెను. అందు తగినవాని నన్వయించికొని, మానవజీవితమున కనువుగాని తదితర మును పరిత్యజింపవలెను. గానవిషయమున మనము పాశ్చాత్యావేగములను నేర్చుకొనవలెను. వానిని మనము నిరసింపరాదు. ఇతరత్రగూడ నిట్లే మనము విశాల హృదయములతో నితరులలోని మంచిని మెచ్చికొన వలెను.

అభివృద్ధ్యావశ్యకత

గొప్పదినములు మనకు గడచినవి. మనగానయంత్ర ములలో ననేకములు ప్రాచ్యదేశములబుట్టినవే. అయినను ౧౮-వ శతాబ్దిలో ఇంగ్లీషునుండివచ్చిన ఫిడేలును సగౌర [illegible] మనము వెనుకనే నేను. ప్రాతపద్ధతులతో సంతుష్టిపొంది మన మూరకొన గూడదు. ఐరోపాదేశపు "ఫిడేలు" విద్యావంతుల నుండి నేర్చుకొనవలసిన విద్యాశేషము గలదు. ప్రాత పునాదులమీద మనము క్రొత్తవిద్యను నిర్మింపవలెను. అదియే మానవస్వభావతత్త్వము. అదియే అభివృద్ధి కరమును. మన మభివృద్ధి నందవలెను, లేదా అడగి పోవలెను. మనము కాలానుగాములము కాక నిలుతుమేని మనకున్న విద్యకూడ నశించును. అభివృద్ధివలననే మన కున్న దానిని నిలువరించికొనగలము. ఈసంస్థకు నేను చెప్పువార్త యిదియే.

తమ్ము తెలియక, ఎవ్వ రేమనుకొన్నను లక్షింపక పరిశ్రమాభిమానముగలిగి పనిచేయువా రరుదు. ఈ పరిషత్తు అధిపతి చేయుచున్న మహాప్రయత్నములను మనము గుర్తింపవలెను. హైందవవిద్యాసౌభాగ్యమును గొప్పచైతన్యముతో పునరుద్ధరింప సర్వశక్తులధారవోయు నీపరిషత్తును చెన్నరాజ్యము గుర్తింపకుండ జాలదు.

మన యాహారము, 3—సవరణలు

పుట.	కలము.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౦౮	—	6	19.64	10.64
,,	1	12	సమీకరణము ఘటనుబట్టి	సమీకరణమను శక్తినిబట్టి
౧౦౯	1	16	282%	.282%
,,	1	17	376%	.376%
,,	2	6	అదనము	అధమము
,,	—	34	Caped	Red
౧౧౦	కడపటిపంక్తి		Relation	Relationship
౧౧౧	1	11	చేబియ్యి	ఉప్పుడుబియ్యి
౧౧౨	1	12	1½ ఔన్సుల	12 ఔన్సుల

శరదాగమము

ఉభయభాషాప్రవీణ, వారణాసి లక్ష్మీనారాయణ

పడమటికొండనుండి వడి బ్రాగ్గిరిచెంతకు నిత్య మెన్నియో
తడవలు యాత్రసల్పుట దదంతరమందు లభించు దిగ్వధూ
కలితరహః ప్రచారముల గ్రాలుట నీరసమొంది వెల్లనై
సుడివడి నిల్కడంగనక సోలెడుమేఘు డనేకభంగులన్.

కమ్మనితెమ్మెరల్ విసరగాదొడగె న్నలుదిక్కులందు జుం
జుమ్మని తేనెటీగలు ప్రసూనరసంబుల గూర్పజొచ్చె స్వ
చ్ఛమ్మగు చంద్రికాకలితస్వైరవిహారముల న్వధూవరుల్
సమ్మతిసౌఖ్యముల్ గనగ శారదరాత్రులు వచ్చె జెచ్చెరన్.

వానలు తగ్గిపోవ వరిపైరులు పచ్చనికంకు లీని పై
పైని సువర్ణకాంతులను భాసిలి కల్గినవార లిట్టు ల
త్యానతశీర్షులై మనుట ధర్మవటంచును బోధసల్పుచం
దాన శిరంబులెల్ల వినతంబులుగా విలసిల్లె ధారుణిన్.

పండినచేల మంచెలను భాసిలు కర్షకబాలబాలికా
మండలి నైజగీతముల మైకొని స్వాగత మిచ్చుచుండ మా
ర్తాండుడు గొంత శాంతిగన ధారుణి సస్యఫలప్రపూర్ణయై
యుండ శరద్వధూమణి సమున్నతితో జనుదెంచె వేడుకన్.

కూలంబులను దాకి ఘోషంబులను బెట్టి ప్రవహించునదులు స్వల్పంబు లయ్యె
పురివిచ్చి నెఱియాడి ముఱియు మయూరముల్ ముదమీగి తోకలు ముడిచికొనియె
గాఢాంధకారసంకాశమేఘము లెల్ల తెల్లనిముక్కలై తిరుగజొచ్చె
ఘనగర్జితములతో గ్రాలుసౌదామినుల్ క్షణభంగురంబులై సమసిపోయె
దెసలు తెలుపయ్యె దెమ్మెరల్ తేలికయ్యె - సర్వజనచిత్తములతో దివి స్వచ్ఛమయ్యె
శశికి నక్షత్రములకు దేజంబు హెచ్చె - నవని శరదాగమంబగునవసరమున.

డిక్టేటర్ ముసోలినీ

నార్ల వెంకటేశ్వరరావు

ఫ్రెంచివిప్లవము ప్రజాస్వామిక సిద్ధాంతము (Democracy)నకు దోహదమొసగెను. ఆవిప్లవానంతరమే స్వాతంత్ర్యము, సమత్వము, సౌభ్రాత్రము (Liberty, Equality and Fraternity) అను మహాదాదర్శములు ప్రాబల్యములోనికి వచ్చెను. అప్పుడే సింహాసనములు పెల్లగిలెను; కిరీటములు నేలకూలెను. రాజవంశములు రూపుమాసెను. అప్పుడే ప్రజలచే ప్రజలకొరకు నిర్వహింపబడు ప్రజాప్రభుత్వములు (The Governments of the People, for the People, by the People) నెలకొనెను.

ఇట్లు ఫ్రెంచివిప్లవముతో ప్రాబల్యములోనికి వచ్చిన ప్రజాస్వామికసిద్ధాంతమునకు జర్మనీయుద్ధానంతరము పెద్దదెబ్బ తగిలెను. ఆమహాసంగ్రామము ముగిసినంతనే "ప్రజాస్వామికసిద్ధాంతము నిష్ప్రయోజనము."(Democracy is a failure) అను ఘోష బయలుదేరెను. వెంటనే పెక్కుదేశములందు ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు రూపుమాసి, "డిక్టేటరుషిప్పులు"(Dictatorships)తలలెత్తెను. ఇట్టిదేశములలో రష్యా, ఇటలీ, టర్కీ మున్నునవి ప్రధానములు. మొన్న మొన్ననే జర్మనీలో సహితము నాజీ "డిక్టేటరుషిప్పు" నెలకొల్పబడినది.

అలెగ్జాండరు
(ముసోలినీ తండ్రి)

నేడు రష్యాకు స్టాలిను, ఇటలీకి ముసోలినీ, టర్కీకి కెమల్ పాషా, జర్మనీకి హిట్లరు డిక్టేటర్లుగా నున్నారు. వీ రందరిలోను ముసోలినీ అగ్రగణ్యుడని చెప్పవచ్చును. అందుచే నతని జీవితచరిత్రను మనమందరమును ముఖ్యముగ తెలిసికొనవలసి యున్నది.

డొవియా అనుగ్రామమున ౧౮౮౩-వ సం. జులై, ౨౯-వ తేదీని అలెగ్జాండరు రోజామాల్టొనీల గర్భమున ముసోలినీ జననమందెను. అలెగ్జాండరు కమ్మరి. రోజామాల్టొని ఉపాధ్యాయిని. ముసోలినీవెనుక వారికి మరొకకొడుకును, కుమార్తెయు కలిగిరి. ఆకొడుకుపేరు ఆర్నాల్డో. కుమార్తెపేరు ఎడ్విజి.

అలెగ్జాండరు నిరక్షరకుక్షి. ౨౬-వ యేటివరకత డొకకమ్మరివద్ద పనిచేసెను. తదుపరి డొవియాలో స్వంతముగ కొలిమిని పెట్టుకొనెను. సాంఘికవాద (Socialism) మనిన అతనికి ప్రేమ. సాంఘికవాదప్రచారములో నతడొకసారి కొన్ని మాసములపాటు కారాగారవాసము సహిత మనుభవించెను. శిక్షకాలము పూర్తియైన క్రొత్తలోనే అతడు రోజామాల్టొనీని

రోజామాల్టొనీ (ముసోలినీతల్లి)

పరిణయమాడెను. సాంఘికవాదప్రచారములో నలెగ్జాండరు మొదట క్లేశముల ననుభవింపవలసి వచ్చినను, తదుపరి ఆతనికి గౌరవము లభించెను. స్థానిక సాంఘికవాదులు ప్రాబల్యములోనికివచ్చినప్పుడతడు కొంతకాలము ప్రెడాపియో

పురపాలకసంఘసభ్యుడుగ పనిచేసెను. తదుపరి మగ కొంతకాలము ఆసంఘమున కధ్యక్షపదవినిగూడ నలంకరించెను. అలెగ్జాండరు దయార్ద్రహృదయుడు. కాని ప్రబలోద్వేగి. ఉద్వేగములో దౌర్జన్యప్రయోగమునకు సహితము వెనుకాడెడువాడు కాడు.

రోజామాల్టోనీ విద్యావతి. ఆమె ప్రాథమిక పాఠశాలోపాధ్యాయిని పరీక్షలో నుత్తీర్ణురాలయ్యెను. వివాహకాలమువరకొకపాఠశాలలో నుపాధ్యాయినిగ పనిచేసెను. వివాహానంతరము స్వగృహములోనే ప్రయివేటుపాఠశాలను పెట్టుకొనెను. ఆమె కడు శాంతస్వభావురాలు. ఎల్లప్పుడును ధర్మమార్గానువర్తినియై మెలగుచుండెడిది. ముసోలినీ తండ్రియెడ గౌరవమును జూపుచుండెడివాడు. కాని తల్లి యనిన అతని కపారమైన భక్తి. ఆమెకోమలహృదయ మెక్కడ నొచ్చిపోవునో యని అతడు కడుజాగరూకతతో మెలగుచుండెడివాడు.

ప్రారంభమున తల్లియే ముసోలినీకి విద్యగరపెను. ౫-వ వత్సరము వచ్చుసరికే అతడు చక్కగ చదువను, వ్రాయను నేర్చుకొనెను. ఇటలీలో సాధారణముగ నారవయేట బాలబాలికలను పాఠశాలలో ప్రవేశపెట్టుదురు. అప్పుడే ముసోలినీనిసహితము పాఠశాలలో జేర్చిరి. కాని స్వేచ్ఛాప్రియుడగు నాబాలకునికి పాఠశాలనిబంధనలు రుచింపవయ్యెను. అందుచే నతడు వీలుచిక్కినప్పుడెల్ల గైరుహాజరగుచుండెడివాడు. స్నేహితులను వెంటగొని చెట్లను, పుట్టలను బట్టుకొని తిరుగుచుండెడివాడు. అతనియల్లరిపనులనుగూర్చి పెక్కుగాథలు గలవు. అతడొకప్పుడు ఎవడో పన్నుకొనిన యుచ్చులోనుండి కొన్నిపక్షులను పట్టుకొనిపోవుచుండెను. ఉచ్చుపన్నుకొనినవా డిదికనిపెట్టి వెంటబడెను. ముసోలినీ ముందును, అతడు వెనుకను కొంతదూరము పరుగెత్తిరి. ఇంతలో నొకకాలువ వచ్చెను. వెనుకముందు గానకయే ముసోలినీ దానిలో దుమికి, ఆవలిగట్టును చేరెను. ఉచ్చుపన్నుకొనినవాడు నీవలియొడ్డుననే యుండిపోయెను. [illegible] కాల్వను దాటుచున్నను ముసోలినీ చేతిలోని పిట్టలలో నొకదానినైనను పట్టుజారి పోనీయలేదు. ఈపట్టుదల నేటికిని అతనిలో గలదు.

ఇట్టి చిలిపిచేష్టలలో ముసోలినీస్వభావమును చక్కగ నిరూపించునట్టిది మఱొకటి గలదు. ఒకనాడు కొంతమంది బాలురతో గలసి ముసోలినీ "ఆపిల్సు" దొంగతనమునకై బయలుదేరెను. అప్పుడు వారిలో నొకడు చెట్టుపైకెక్కి పండ్లను దులుపుచుండెను. తక్కినవారందరును రాలినపండ్లను ఏరుకొనుచుండిరి. ఇంతలో తోటయజమాని పరుగెత్తుకొనివచ్చెను. బాలురందరును కాలికి బుద్ధిచెప్పిరి. తొందరపాటులో చెట్టుపైనున్న బాలుడు క్రిందబడి, కాలు విరుగగొట్టుకొనెను. తోటయజమాని యెక్కడ కొట్టిపోవునో యని అతడు లబలబ మొత్తుకొనుచుండెను. కాని యాతని గతినిగూర్చి విచారించువాడే లేడు. ముసోలినీమాత్రము తిరిగివచ్చి, [illegible] భుజములపై నెక్కించుకొని, సురక్షిత[illegible]మునకు [illegible]గొనిపోయెను.

తో[illegible] [illegible] కాక ముసోలినీ [illegible] లాగుచుండెడివాడు. [illegible] వనో [illegible] వెంటపెట్టుకొని [illegible]నను. [illegible] బడుచుండెడివాడు. ఈ కలహములలో కాలు చేతులు నొప్పిపట్టెను,

ముసోలినీ (తన సింహశాబకముతో)

తల బ్రద్దలైనను లెక్కచేసెడివాడు కాడు. బాల్య యుద్ధముల మచ్చలు కొన్ని నేటికిని ముసోలినీశరీరముపై గలవు. వాని నతడు కడుగర్వముతో జూపుచుండును. తన కున్నను, లేకున్నను, చేతనున్నతినుబండారములను తోడిబాలుర కొసగుచు, స్వార్థత్యాగబుద్ధిని ప్రదర్శించుచుండుటవలన ముసోలినీని వారందరును ప్రేమించుచుండెడివారు.

ఇట్లు ముసోలినీ జీవితములో మూడువత్సరములు గడచెను. అప్పు డతని భవితవ్యతను గూర్చి తల్లిదండ్రు లాలోచింపదొడగిరి. తండ్రి యతనికి కమ్మరిపనిని నేర్పెద ననెను. కాని తల్లి యందులకు బొత్తుగ నంగీకరింపలేదు. ముసోలినీ యల్లరిపిల్లవాడుకావచ్చును. బడి నెగబెట్టి, చెల్లచేమలవెంట తిరుగుచుండవచ్చును. కాని కనబడినపుస్తకమునెల్ల నతడు జదువుచుండెడివాడు. అప్పు డప్పుడు గంభీర స్వరముతో నింటిగోడల కుపన్యసించుచుండెడివాడు. దీనినిగాంచి "నీకేమైన పిచ్చిపట్టినదటరా?" అని తల్లి ప్రశ్నింప, "అమ్మా! లేదే! మరి, నేనే ఉపన్యాసాలివ్వటం నేర్చుకుంటున్నానే. ఎప్పుడైనా యిటలీకి నాతో పనిపడుతుందేమోనే!" అని ప్రత్యుత్తరించుచుండెడివాడు. అందుచే నతని కున్నత విద్య చెప్పించితీరవలెనని తల్లి పట్టుపట్టెను.

భార్యపట్టుదలమీద, అలెగ్జాండరు ౧౮౯౨-వ సంవత్సరము అక్టోబరుమాసములో కొమరుని ఫెన్ జాన్ లోని పాఠశాలలో జేర్చెను. గ్రామాంతరమున కేగి చదువుకొనుట ముసోలినీ కంతగ నచ్చలేదు. పైపెచ్చు పాఠశాల, దాని నిబంధనలు మున్నగువానిని గాంచిన అతనికి మొదటినుండియు తలనొప్పి. కాని, తల్లిమాట కాదనలేక "వల్లె" యనెను. ఆపాఠశాలలో జేరుటకై పోవుటకుముందు వారముదినములు పొలముపుట్టలవెంట మనసార దిరిగెను.

అక్టోబరు ౧౫-వ తేదీని ప్రాతఃకాలమున అలెగ్జాండరు బండి కొకగాడిదను కట్టి, దానిలో కొడుకు నెక్కించుకొని, ఫెన్ జాను బయలుదేరెను. దురదృష్టవశమున దారిలో నొకసారి బండి బోల్తా కొట్టెను. ముసోలినీ తలక్రిందుగ పడెను! ఇట్లు గాడిదబండితో నవస్థపడుచు, తుదకు వా రెట్లో గమ్యస్థానమును జేరిరి. అక్కడ ముసోలినీని సులభముగనే పాఠశాలలో జేర్చుకొనిరి. పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయుడు ముసోలినీని చూచినంతనే "చురుకైనవాడు" అని సంతసించెను. కొమరుని విడిచిపెట్టి వెళ్లునప్పుడు అలెగ్జాండరు కంట తడిపెట్టెను.

ముసోలినీ కొంతకాలము ఆ పాఠశాలలో చదివెను. పూర్వమువలె తక్కినబాలురతో నత డక్కడ కూడ కలహించుచుండెను. కాని విద్యాభ్యాసములో నత డసమానప్రజ్ఞావిశేషములను ప్రదర్శించుచుండుటచే నుపాధ్యాయు లతని దౌష్ట్యముల నంతగ పాటించెడువారు కాదు. ఇట్లుండ నొకనా డతడు సహాధ్యాయునితో గలహించి, చేతనున్న చాకుతో నతనిని పొడిచెను. ముసోలినీకి దానితో నక్కడినుండి యుద్వాసము చెప్పిరి!

తదుపరి ఫెన్ జాకు సమీపములోనే యున్న "టీచర్సు ట్రెయినింగ్ కాలేజీ" లో నతడు చేరెను. అక్కడకూడ తిరిగి ప్రాతపాటయే. ఒకనా డతడు ముగ్గురు బాలురపై తిరుగబడి, వారినందరిని చావమోదెను. పిమ్మట ఉపాధ్యాయు లెక్కడ శిక్షింతురో యని, పాఠశాలను వదలి పారిపోయెను. అప్పు డలెగ్జాండరు పుత్రుని క్షమించి, తిరిగి పాఠశాలలో జేర్చుకొనుడని కోరెను. "మీవాడు విద్యార్థులలోకెల్ల తెలివిగలవాడు. అందుచే తప్పని సరి వచ్చినది." అని యుపాధ్యాయు లతనికి పునఃప్రవేశ మొసగిరి. తుద కట్లో ౧౯౦౧-వ సంవత్సరమునందు ముసోలినీ విద్యాభ్యాసము పరిసమాప్తిగావించి, డొవియాకు తిరిగివచ్చెను.

రోజామాల్టొనీయారోగ్యము మొదటినుండియు సరిగనుండెడిదికాదు. ౧౯౦౧-వ సం. ఆమెస్వాస్థ్యము మరింతచెడిపోయెను. అందుచే ముసోలినీ ౧౯౦౨-వ సం॥ వరకు తల్లికి పరిచర్య గావించుచుండెను. ఇంతలో నాగ్రామములో నొకయుద్యోగము ఖాళీ

యయ్యెను. ముసోలినీ దానికి దరఖాస్తు చేసెను. కాని యతని కది లభింపలేదు. అప్పుడు ముసోలినీకి కొంత నిరుత్సాహ ముదయించెను. అలెగ్జాండరుమాత్రము లేశమైనను హతాశుడు కాలేదు. అతడు పుత్రునుద్దేశించి యిట్లు పలికెను: "నాయనా! ఈ కుగ్రామము నీకు తగినది కాదు. దీనిని వదలి విశాలప్రపంచములోనికి పొమ్ము. నేడుగాకున్న రేపైనను నీవు దేశోద్ధారకుడవు కాగలవు." ఆసమయమున అలెగ్జాండరు జిహ్వపై భవిష్యద్వాణి తాండవించుచుండెనో!!

ముసోలినీ పునఃప్రయత్నమొనర్చి, పార్మాపరిసరప్రాంతములో నుపాధ్యాయపదవిని సంపాదించెను. అతడక్కడ ౪౦ మందిబాలురకు విద్యగరపుచుండెను. అతనికి ౫౬ లైర్లు (ఇటాలియనునాణెములు) వేతనము లభించుచుండెను. దానిలో అతడు ౪౦ లైర్లను అన్నపానీయములు, వసతి మున్నగువాని కుపయోగించుచుండెను. తక్కినవానితో గ్రంథములను కొనుచుండెను. ఆదినములలో నతనికి చాలవిశ్రాంతి లభించుచుండెడిది. దానినంతయు నతడు గ్రంథపఠనమున కుపయోగించుచుండెడివాడు. అప్పుడే యతడు చిత్రకళ, నృత్యగానములు, కత్తిసాము మున్నగువానిని సహితము కొంతవరకభ్యసించెను.

కాని ముసోలినీవంటి స్వాతంత్ర్యప్రేమియు, స్వేచ్ఛావిహారియు నొకకుగ్రామములోని పాఠశాలనంటిపెట్టుకొని బ్రతుకగలడా? అతడచిరకాలములోనే తనయుద్యోగమునకు రాజీనామా నొసగి, విదేశయాత్రకై బయలుదేరెను.

విదేశయాత్ర గావించు నుద్దేశ్యముతో బయలుదేరెనే కాని, ముసోలినీవద్ద నాలుగురూకలైనను లేకుండెను. ఉన్న కొలదిపైకమును బయలుదేరిన రెండవనాడో, మూడవనాడో చెల్లిపోయెను. అప్పుడతడు తల్లికి తంత్రీవార్త నొసగెను. ఆమెయు తంత్రీవార్తద్వారానే ౪౫ లైర్లను (షుమారు రు. 30-0-0 లు) పంపెను. దానితో నతడు మరికొంత దూరము ప్రయాణము సాగించెను! ఇంతలో నెన్నికల సందర్భమున మరికొందరు సాంఘికవాదులతోపాటు తన తండ్రియు అరెస్టుచేయబడినట్లు వార్తాపత్రికల వలన నతనికి తెలియవచ్చెను. అప్పుడతడు వెనుకకు తిరిగిపోవుటయా, లేక ముందునకు సాగిపోవుటయా అని కొంత తటపటాయించెను. కాని ముందుకు ప్రయాణము సాగించుటకే నిశ్చయించెను.

డోనా రాచెలె (ముసోలినీ భార్య)

ఎట్లో ముసోలినీ స్విట్జర్లాండు చేరెను. అక్కడ లాసానీ, జెనీవా మున్నగు నగరములలో కూలి నాలి చేయుచు కొంతకాలము గడపెను. అతడెక్కువగ తాపీపని చేయుచుండెను. ఆపనియైనను అన్నప్పుడెల్ల లభించుచుండెడిదికాదు. అందుచే నతడెన్నోసార్లు పస్తు పరుండవలసివచ్చెడిది. అప్పుడప్పుడు తలదాచుకొనుటకైనను చోటు లభించెడి కాదు. గత్యంతరము లేక వంతెనక్రింద నూరియో, ఖాళీపెట్టెలలో దూరియో నిద్రించుచుండెడివాడు. ఈ స్థితిలో బిచ్చమెత్తుకొని తినుచున్నాడను నేరముపై నతడొకసారి చెరసాలలో

సహితము వేయబడెను. అయినను కష్టపరంపరలను సరకు గొనక, ముసోలినీ విదేశసంచార మొనర్చుచు, నూత్న వినూత్నానుభవములను గడించుచుండెను.

ఇట్లు ముసోలినీ ౧౯౦౫-వ సం వరకు సంచార మొనర్చెను. ఆదినములలో నతడు కేవలము స్విట్జర్లాండులోనేకాక, ఫ్రాన్సు, జర్మనీదేశములలో సహితము కొంతకాలము పర్యటన మొనర్చెను. పెక్కుచోట్ల నతడు కార్మికులలో విప్లవభావప్రచార మొనర్చి, సమ్మెలను కట్టించెను. అప్పు డతనిని అరెస్టుచేయుటకు చాలవారంట్లు పుట్టెను. వానిని తప్పించుకొనుటకై అత డొకచోటినుండి మరియొకచోటికి పలాయితు డగుచుండెను. తుదకు ముసోలినీని స్విట్జర్లాండునుండి బహిష్కరించు ఉత్తరువు గావింపబడెను. ఆయుత్తరువు మొన్న మొన్నటివరకు అమలులో నుండెను. ఇటీవలనే స్విస్ ప్రభుత్వమువారు దానిని రద్దుగావించిరి.

౧౯౦౫-వ సం. విదేశపర్యటనమును ముగించి, ముసోలినీ స్వగృహమును జేరెను. ఆవత్సరములోనే యతని తల్లి పరమపదించెను. అప్పటి కామె వయస్సు ౪౪ సం.లు మాత్రమే. ఈయకాల మాతృమరణము ముసోలినీహృదయమును వేదనాసంక్షుభిత మొనర్చెను. తల్లియనిన అతని కపారమైనభక్తి గలదని పూర్వ మొకసారిచెప్పియుంటిమి గదా! తన దుఃఖము నెడ సానుభూతిని ప్రకటించుచు లేఖవ్రాసిన యొకమిత్రునికి ప్రత్యుత్తర మొసగుచు అత డిట్లు వ్రాసెను: "నాతల్లియుద్బోధనల ననుసరించుచు, ఆమెను భక్తిపూర్వకముగ స్మరించుకొనుచుండు భాగ్యమొక్కటిమాత్రమే నా కిక మిగిలినది."

తదుపరి మాతృవియోగదుఃఖమును విస్మరించుటకు ముసోలినీ స్వజాతికిచెందిన డోనారాచెలె అను నామెను పరిణయమాడెను. అప్పుడే ఫోర్లీలోనున్న కార్మికజనసంఘమునకు కార్యదర్శిగకూడ జేరెను. కార్యదర్శిగ నున్నందుల కతనికి నెలకు ౧౨౫ లైర్లను వేతనముక్రింద నిచ్చుచుండెడివారు. అది భుక్తికే సరిగ సరిపోవుచుండెడిది కాదు. ఆదినములలోనే యతనికి ఎడ్డాఅనుపుత్రిక జనించెను. ఆబాలికొరకతఁ డప్పు డొక పాత ఉయ్యెలమంచమును కొనెను.

ఇట్లు దారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నను ముసోలినీ లక్ష్యమొనర్చుచుండెడివాడు కాదు. తాను నమ్మిన కార్య మొనర్చుటలో నెన్నికష్టము లెదుర్కొన్నను జంకుస్వభావ మతనికి మొదటినుండియు లేదు. ఆదినములలో సాంఘికవాది యొక డతనిజీతమును ౨౦౦ లైర్లకు హెచ్చించెద ననెను. కాని ముసోలినీ యధిక వేతనమును గైకొనుట కంగీకరింపలేదు. తనయనంగీకారమును దెలుపుచు అతడు ఛలోక్తిగ నిట్లనెను: "ఈ జీతముతోనే సేవింగ్సుబ్యాంకు ఎకౌంటు పెట్టుకొనవలెనని నే ననుకొనుచుండ, నా కధికవేతన మేల?"

విదేశపర్యటన మొనర్చుచున్నప్పుడే ముసోలినీ వార్తాపత్రికలకు వ్యాసములను వ్రాయుచుండెడివాడు. తదుపరి వ్యాసరచనపై నతని కభిరుచి మెండయ్యెను. అందుచే నతడు దానినే వృత్తిగా బెట్టుకొనదలచి, ౧౯౧౦-వ సంవత్సరము జనవరి ౧-వ తేదీని ఫోర్లీలో నొకచిన్నవారపత్రిక (La Lotta di Classe) ను ప్రారంభించెను. ఈపత్రిక కార్మికజనోద్యమమునకు సంబంధించినది. సాంఘికాపచారములయెడ దృష్టిని మరల్చి, కార్మికులను విప్లవమునకు పురికొల్పుటయే దీనిముఖ్యోద్దేశము. ఇదిగాక తనజీవితములో ముసోలినీ మరిరెండుపత్రికలను స్థాపించెను. వేరొకదానికి సంపాదకుడుగ పనిచేసెను.

ఫోర్లీలో కార్మికసంఘకార్యదర్శిగను, పత్రికాసంపాదకుడుగను పనిచేయుచు ముసోలినీ ఫిడేలును వాయించుటకూడ నేర్చుకొనదొడగెను. అప్పు డతనికి ఫిడేలు నేర్పిన సంగీతవిద్వాంసుడు తనశిష్యునిగూర్చి యిటీవలనే కొన్ని వివరముల నిట్లు తెలిపెను:

"౧౯౦౮-వ సం. అక్టోబరు ౮-వ తేదీని ముసోలినీ నావద్దకు వచ్చి ఫిడేలు నేర్పుమని నన్ను కోరెను. నే నతనికోర్కెను మన్నించుటకు తొలుదొల్త కొంత శంకించితిని. అప్పటి కతని వయస్సు ౨౫ సంవత్సరములు. ఇంతకన్న లేతవయస్సులో నభ్యాసము గావింపదొడగినగాని, సంగీతవిద్యలో ప్రావీణ్యము రాదని నేనంటిని. కాని ముసోలినీ తప్పక నేర్పవలసిన

పనుచు పట్టుపట్టెను. అంతయుత్సాహమును జూపుచున్నవానిని కాదనలేక నేను 'వల్లె' యంటిని. అప్పుడు ముస్సోలినీవద్దనున్న ఫిడేలు మంచిదికాదు.

కార్మిక - ముస్సోలినీ

కాని యప్పటికి దానితోనే సరిపెట్టుకొనవలెననియు, నెమ్మదిమీద మంచిదానిని కొందుననియు యతడు చెప్పెను. నావద్ద విద్య నభ్యసింప మొదలిడిన కొలది మాసములకే ముస్సోలినీ విశేషప్రజ్ఞను ప్రదర్శింప నారంభించెను. కేవలము సంగీతవిద్యలోనేకాక, తదితరవిషయములందుగూడ నతడు సహజప్రజ్ఞాధురంధరుడని నేను త్వరలోనే గ్రహింపగలిగితిని. సారస్వత, రాజకీయములనుగూర్చి మే మాద్యంతముగ జర్చించుచుంటిమి. ఇట్లు కొన్నిమాసములు గడచినపిదప ముస్సోలినీ పెక్కువారములు నావద్దకు రాలేదు. దీనికి కారణమేమైయుండునా యని నే నాశ్చర్యపడుచుంటిని. ఇంతలో నొకనా డతడు తిరిగి వచ్చెను. ఆశ్చర్య సంభ్రమములతో "ఇన్నివారము లెచ్చోటి కేగితివి?" అని నేనడిగితిని. అతడు కడు ప్రశాంతముగ "జైలునకు! నా పత్రికలో నేను వ్రాసిన కొన్నివ్యాసములకుగాను నాకు మూడువారములు కారాగారవాసశిక్ష విధించిరి" అని చెప్పెను. "ఈ శిక్షను రద్దుగావింపుడని రాజకీయప్రతిపక్షులను నీవు కోరలేదా?" అని నేను తిరిగి ప్రశ్నించితిని. "లేదు. రాజకీయరంగమునకు దిగినవాడెట్టికష్టములు వచ్చినను, వానిని భరించుటకు సంసిద్ధుడై యుండవలెను" అని యతడు గంభీరముగ ప్రత్యుత్తర మొసగెను."

ఈ సందర్భముననే తన్ను విచారించుచున్న న్యాయాధీశు నుద్దేశించి ముస్సోలినీ యిట్లు పలికెను: "మీరు నన్ను వదలినచో నది మదావమానము. శిక్షించినచో నది గౌరవప్రదము" ముస్సోలినీ జైలుజీవితము దుర్భరమని యెన్నడును భావించి యెరుగడు. అతడు తనశిక్షాకాలమును గ్రంథపఠనమున కుపయోగించుచుండెడివాడు. ఫోర్లీ చెరసాలలో నున్నప్పుడే యతడు జాన్‌హస్ అను బొహీమియన్ దేశభక్తాగ్రగణ్యుని సంగ్రహజీవితచరిత్రను వ్రాసెను.

చెరసాలజీవితమువలన సంగీతవిద్యాభ్యాసమున కిట్లు తాత్కాలికముగ విఘ్నము గలిగినను, ముస్సోలినీ పూర్వోత్సాహమును గోల్పోవక, తిరిగి ౧౯౧౦ - వ సంవత్సరాంతముదనుక దానిని నేర్చుకొనెను. అప్పటికతనికి ఫిడేలువాద్యములో నసమానసామర్థ్య మలవడెను. నాటినుండి నేటిదనుక నేకొలది విశ్రాంతి లభించినను, దాని నతడు ఫిడేలు వాయించుకొనుట నిమిత్తము వినియోగించుట కెంతయు నానందపడుచుండును.

ట్రెంట్‌నగరములోనున్న సాంఘికవాదసంఘమునకు కార్యదర్శిగను, తత్సంఘవార్తాపత్రిక (de Popolo) కు సహాయసంపాదకుడుగను పనిచేయవలసినదనుచు ౧౯౧౦-వసంవత్సరాంతమున ముస్సోలినీని కోరిరి. నిక్కువముగ నిటలీలో నొకభాగమైనను, ఆదినములలో ట్రెంట్‌నగరము ఆస్ట్రియాప్రభుత్వపుస్వాధీనములో నుండెను. అచ్చట ఇటలీదేశభక్తుల ప్రాణమానధన

ముల కెట్టి రక్షణయు లేకుండెను. ఐనను నిస్సంకోచముగను, నిర్భయముగను ముసోలినీ నూత్నపదవిని స్వీకరించెను. నిరపాయకరమైనకృత్యము లొనర్చుటలో నతని కసలు ఆనందమే లేదు. అందుచేతనే నేటికిని ముసోలినీ సింహపుబోనులో నిరాయుధుడుగ ప్రవేశించి సింహకిశోరములతో నాడుకొనుచుండును! విశ్రాంతి కొరకు గంటకు ౭౦, లేక ౯౦ మైళ్లవేగమున మోటారు కారును నడుపుచుండును!!

నూత్నపదవిని స్వీకరించినక్రొత్తలోనే ముసోలినీ ట్రెంట్ మున్నగుప్రాంతములు ఇటలీదేశభాగములనియు, వానిని ఇటలీలోగలుపుకొనవలసియున్నదనియు సూచించుచువ్రాసెను. అందుచే పోలీసువా రతనిపై నొకకన్ను వేసిరి. దీనిని సరకుగొనక ౧౯౧౧-వ సం. అక్టోబరుమాసములో నతడు "ఇటలీ సరిహద్దు అలాకాదు" అని బహిరంగముగనే వ్రాసెను. వెంటనే పోలీసువా రతనిని అరెస్టుచేసి, కొంతకాలము చెరసాలలో నుంచినపిదప ఆస్ట్రియానుండి బహిష్కృతు నొనర్చిరి.

తరుపరి ముసోలినీ "అవంతి" (Avanti=ముందుకుపొమ్మ!) అను తీవ్రసాంఘికవాదపత్రికకు సంపాదకు డయ్యెను. ఆపత్రికలో నతడు నిప్పులుగ్రక్కు వ్యాసములను వ్రాయుచుండెను. అతడు సంపాదకత్వము వహించినపిమ్మట పత్రికచందాదారుల సంఖ్య ౧౦,౦౦౦ నుండి ౩౦,౦౦౦ వరకు పెరిగెను. "అవంతి"లో నత డొకప్పుడు "ప్రతిపక్షులు నన్ను చంపెదమని బెదరించినచో వారిని వెంటనే చంపుటకు నీకు హక్కుగలదు" అని వ్రాసెను. ఇట్లు తీవ్రముగ వ్రాసి, విప్లవమును ప్రేరేపించుచున్నాడను నేరముపై ప్రభుత్వమువా రతని నొకసారి అరెస్టుచేసిరి. కాని వెంటనే వదలివేసిరి.

ఇంతలో జర్మనీమహాసంగ్రామము ప్రారంభమయ్యెను. అప్పుడు ఇటలీలో మూడువిభిన్నపక్షములు ప్రబలెను. మొదటిపక్షమువారు ఇటలీ జర్మనీతో జేరవలెననిరి. రెండవ పక్షమువారు ఇటలీ తటస్థముగ నుండుట శ్రేయస్కరమనిరి. ఇక మూడవపక్షమువారు ఇటలీ మిత్రమండలితో (Allies) జేకముగావలెననిరి. ముసోలినీ మూడవపక్షమును సమర్థించెను. ఇదియతనిసాంఘికవాదమిత్రుల కెంతమాత్రమును రుచింపలేదు. వారందరును ఇటలీ తటస్థముగ నుండవలెనను కూటమువారు. అందుచే ముసోలినీ ౧౯౧౪-వ సం. సెప్టెంబరు నెలలో "అవంతి" సంపాదకత్వమునకు రాజీనామా నిచ్చెను. దానితో నతని పూర్వమిత్రులందరును ప్రబలశత్రులైరి. అతనిని వారు "ద్రోహి" అని నిందింపగడగిరి.

ముసోలినీ (యుద్ధరంగమున)

పిమ్మట ౧౯౧౪-వ సం. నవంబరు నెలలో సాంఘికవాదపక్షసభ జరిగెను. ఆసభలో ముసోలినీని పక్షమునుండి తొలగింపవలసినదనుచు తీర్మానింపబడెను. అప్పుడు తనప్రవర్తనను సమర్థించుకొనుటకై ముసోలినీ యుపన్యసింపగోరెను. కాని సభికులందరును మాటచొరబడకుండ కేకలు, బొబ్బలు పెట్టసాగిరి. ఈ యల్లరిని నిర్లక్ష్యమొనర్చి ముసోలినీ యొకగంభీరోపన్యాస మొన

గెను. ప్రారంభములో నల్లరిచేసినవారందరును ఉపన్యాసము పూర్తియగుసరికి మంత్రముగ్ధులైరి!

ఇష్టమిత్రులందరును పరమశత్రులైనను ముసోలినీ చలింపలేదు. అతనికి గలిగిన దురదృష్టములకు వగచుచు నొకమిత్రుడు వ్రాసినలేఖకు ప్రత్యుత్తర మొసగుచు ముసోలినీ యిట్లు వ్రాసెను: "ఇట్లంతయు జరిగినప్పటికిని పరమేశ్వరుడు నన్ను మహత్కార్యముల కుద్దేశించెనను విశ్వాసము నాకుగలదు. ఇట్టి పరమ శ్వాసికి జీవితములో నపజయము గలుగునా!"

బెనిటో ముసోలినీ (ఫాసిస్టుసంఘ నాయకుడు)

తదుపరి ౧౯౧౪-వ సం. నవంబరు ౧౫-వ తేదీని ముసోలినీ "ఇటలీ ప్రజలు" (de Popolo d' Italia) అను పత్రిక నొకదానిని మిలాన్‌నగరములో స్థాపించెను. ఆ పత్రికాకార్యాలయము చాలచిన్నది. క్రిందియంతస్థులో ముద్రణాలయ ముండెను. పైయంతస్థులో సంపాదకీయశాఖ యుండెను. సంపాదకీయ శాఖలో మూడుగదులుమాత్రమే యుండెను. ఆగదులైనను పెద్దవి కావు. వానిలో నొకదానికి తలుపులు లేకుండెను. కాని ద్వారబంధముపై "దయచేసి తలుపులను మూయుడు" అని పెద్ద యక్షరములతో వ్రాసియుండెను.

ఇట్లు సాధనసంపత్తి తక్కువగానున్నను ఉత్సాహము, కార్యదీక్ష, స్వార్థత్యాగము మున్నగువానికి మాత్రము కొఱత లేకుండెను. దేశసేవాతత్పరులైన కొందరు యువకులు ముసోలినీకి సహాయ మొనర్చుచుండిరి. డిగ్రీలను, యోగ్యతాపత్రములను జూచి, ముసోలినీ వారిని నియమింపలేదు. కేవలము వారిసామర్థ్యమునే పరిగణించెను. అట్లే వారును ప్రతిఫలము నాశింపలేదు. కేవలము దేశహితార్థము సేవచేయ సంకల్పించిరి. ఇట్టిచో వారు "యజమాని", "సేవకులు" అను నీచభేదభావములు లేకుండ సోదరులవలె బనిచేయుచుండిరనుటలో నాశ్చర్యము లేదుగదా!

ఇక ముసోలినీసంగతి ప్రత్యేకముగ జెప్పనక్కరలేదు. అతడు కార్యతత్పరతలో నిద్రాహారముల సహితము మరచుచుండెను. సంపాదకీయములను వ్రాయుచున్నప్పు డతడు తన్నుతానే విస్మరించుచుండెడివాడు. అప్పు డెవరైనను తనగదిలో ప్రవేశించి, వ్యాసమునుండి దృష్టిని మరల్చినచో నతనికి విపరీతముగ కోపము వచ్చెడిది. ఈసందర్భములో ఒక చక్కనికథను పేర్కొనవలసియున్నది. ఒకనాడు ముసోలినీ సంపాదకీయమును వ్రాయ నుద్యమించుచు, పత్రికాకార్యాలయపుబాలు నొకనిని పిలిచి "నా కొకకప్పుకాఫీని తెచ్చిపెట్టుము. ఇక్కడి కెవ్వరును రాగూడదు. ఎవడైనను వచ్చినచో కాల్చివైచెదను" అని చెప్పెను. ఒకటి రెండు నిమిషములలో నాబాలుడు తిరిగివచ్చి, భయపడుచు "అయ్యా, కాఫీని తెచ్చితిని" అనియనెను. అప్పుడు ముసోలినీ యుగ్రుడై "కాల్చివైచెదను! జాగ్రత్త!" అని పిస్తోలుపైకితీసెను. ఆపాదమస్తకము కంపించుచు బాలుడు పరుగెత్తెను. ఆకాఫీ చివర కేమయ్యెనో తెలియదు!

ఇట్లు రేయుంబవలు పనిచేయుచు, ముసోలినీ బ్రహ్మాండమగు ప్రచార మొనర్చెను. తత్ఫలితముగ సాంఘికవాదులకనుకూలముగ నున్న మంత్రివర్గముపోయి,

క్రొత్తది వచ్చెను. ఆక్రొత్తమంత్రివర్గమువారు మిత్రమండలివారితో నేకమై ౧౯౧౫-వ సం. మే ౨౪-వ తేదీని యుద్ధమును ప్రకటించిరి. ముసోలినీ వెంటనే తన సంపాదకత్వమును తమ్మునికి ఒప్పగించి, తాను సామాన్యభటునివలె సైన్యమున జేరుట కేగెను. కారణాంతరములచే మొదట కొంతయాలస్యము జరిగినను ౧౯౧౫-వ సం. ఆగష్టు ౩౧-వ తేదీని ముసోలినీని ౧౧-వ రెజిమెంటులో సైనికభటునిగ జేర్చుకొనిరి.

ముసోలినీ, ప్రెడాపియాలో కార్మికమిత్రులమధ్య

రణస్థలిని ముసోలినీ అశేషధైర్యస్థైర్యములను ప్రదర్శించెను. అపాయకరమగు స్థలములందెల్ల ముందతడే ప్రత్యక్షమగుచుండెను. ఎన్నియోపర్యాయములు బాంబులతని దగ్గరనే ప్రేలెను. కాని యతడెప్పుడును వెనుకంజ వేయలేదు. ఒకనాడు ఆస్ట్రియనుబాంబు అతనికి ౧౦ అడుగులదూరములోనే ప్రేలెను. దానితో నేల దున్నినట్లయ్యెను. చెట్టొకటి పడిపోయెను. ముసోలినీచేతిలోని తుపాకి విరిగెను. దుస్తులు చినిగిపోయెను. ముఖము మట్టితో కప్పుపడిపోయెను. కాని యతని కిసుమంతయైనను గాయము తగులలేదు. ముసోలినీ కిట్లే కడువిచిత్రముగ పెక్కుగండములు తప్పెను. చరితార్థుడు కానున్నవాని కకాలమరణము కలుగునా !!

యుద్ధభూమిలో ముసోలినీ తనసహజౌదార్యమును, స్వార్థత్యాగప్రవృత్తిని పెక్కుసారులు ప్రదర్శించెను. ఒకనా డిరుపక్షములవారికిని సంకులసమరము జరుగుచుండెను. మరఫిరంగులు దారుణాగ్నివర్షమును కురిపించుచుండెను. అట్టితరి ముసోలినీసోదరసైనికు డొకడు క్షతగాత్రుడై ప్రక్కనే పడియుండుట గాంచెను. వెంటనే వాని నతడు తానున్న సురక్షితస్థానమునకు జేర్చుటయేకాక, వాని సేదదీర్చుటకై ప్రాణాపాయము నైనను సరకుగొనక, మంచినీటిని తెచ్చియిచ్చెను. ఇట్లే నిరుపమానమైన ధైర్యస్థైర్యములను ప్రదర్శించుచున్నందులకు ముసోలినీకి సార్జెంటు పదవి యొసగబడెను. ఒకపతకముకూడ బహూకరింపబడెను.

౧౯౧౫-వ సం. సెప్టెంబరునుండి ౧౯౧౭-వ సం. ఫిబ్రవరివరకు ౧౮ మాసములకాల మిట్లు ముసోలినీ రణక్షేత్రమున బోరుసల్పుచుండెను. ఈకాలములో ౧౯౧౫-వ సం. డిసెంబరు, ౧౯౧౬-వ సం. నవంబరుమాసములలో మొత్తము రెండుసార్లు మాత్రమే యతడు సెలవు పుచ్చుకొనెను. ఇట్లు ౧౮ మాసములు సర్వవిధాపాయముల నెదుర్కొనుచున్నను ముసోలినీ కొక్కగాయమైనను తగుల లేదు. కాని ౧౯౧౭-వ సం. ఫిబ్రవరి ౨౨-వ తేదీని ఘోరమైనప్రమాదము జరిగెను. ముసోలినీయును, అతనిదళమును శత్రువులపై బాంబులను ప్రయోగించుచుండిరి. ఇంతలో వా రుపయోగించుచున్న "మోర్టారు" ప్రమాదవశమున బ్రద్దలయ్యెను. దానితో కొందరుసైనికులు గాయపడిరి. మరికొందరు మృతినందిరి. అప్పుడు ముసోలినీకికూడ విపరీతముగగాయములు తగిలెను. రక్తము వెల్లువలై స్రవించెను. రక్తస్రావము స్పృహపూర్తిగ తప్పిపోయెను. రోంచి ఆసుపత్రికి తీసుకొనిపోయినప్పు డతడు బ్రతుకునని యెవ్వరికిని ఆశ లేకుండెను. వైద్యపరీక్ష గావించినప్పు డతని

శరీరమున సుమారు ౪౧ గుండ్లు కాన్పించెను. వానినన్నిటిని శస్త్రచికిత్సయొనర్చి వెలికితీయవలసివచ్చెను. శస్త్రచికిత్సాసమయములలో మత్తుమందును గైకొన నిరాకరించుచున్నందువలన ముసోలినీ చాలబాధపడవలసివచ్చుచుండెను. కాని ధీరతతో దాని నతఁడు భరించుచుండెను!

క్షతగాత్రుఁడై ముసోలినీ వైద్యాలయమున బ్రవేశించినమాసమునకు రణనీతికి విరుద్ధముగ ఆస్ట్రియనులు దానిపై బాంబులను విసరిరి. అప్పుడు క్షతగాత్రుల నందరిని మరొక సురక్షితస్థానమునకు జేర్చిరి. ఒక్క ముసోలినీనిమాత్రము కదల్చుటకు వీలులేకుండెను. అందుచే పరిచర్యకొరకొక వైద్యుని, దాదిని నియమించి, ముసోలినీని అక్కడనే వదలివేసిరి. అప్పు డగ్నిగోళవర్షములోనే ముసోలినీ కొన్ని దినములు గడపెను.

తరువాత యొకనాఁడు యిటలీదేశపు ప్రభువగు మూఁడవ విక్టర్ ఎమాన్యుయెల్ గారు ముసోలినీ ధైర్యసాహసములనుగూర్చి వినియుండుటచే, వైద్యాలయమునకు వచ్చి యతనిని పరామర్శించిరి. పరామర్శించి వెళ్లుచు వారు "ఇతఁడు ముమ్ముందు పైకిరాఁగలఁడు" అని పలికిరి. ఆజోస్యము త్వరలోనే ఫలించెను.

ముసోలినీ పతాకమునకు తలయొగ్గుట

౧౯౧౭-వ సంవత్సరము ఆగష్టు మాసములో ముసోలినీ కొంచెము కోలుకొనెను. అప్పటికైన నతఁడు కఱ్ఱతోడులేనిదే నడువజాలకుండెను. తదుపరి సెప్టెంబరుమాసములో నతఁడు తిరిగి తనపత్రికకు సంపాదకత్వభారమును వహించి, పూర్వమువలె తనరచనాపైపగ్గళముచే మాతృదేశమున కసమానమైన సేవ గావింప దొడఁగెను.

ఇంతలో జర్మనీయుద్ధము ముగిసెను. కాని యిటలీకి శాంతి చేకూరలేదు. ఆదేశమునగల సాంఘికవాదులు, సామ్యవాదులు మున్నగు కార్మికపక్షీయులు సమ్మెలను కట్టించుచు, జాతీయజీవనమును స్తంభింపజేయుచుండిరి. రణరంగమునుండి తిరిగివచ్చిన సైనికులను నడివీధులలో నవమానించుచుండిరి. త్రివర్ణజాతీయపతాకము నూడబెరికి, దానిస్థానమున, రక్తవర్ణధ్వజము (Rd eFlag)ను ప్రతిష్ఠించుచుండిరి. మిలాన్, టూరిన్ మున్నగు ప్రదేశములలో కొన్ని యంత్రాగారములను బలవంతముగ నాక్రమించుకొనుచుండిరి. పొలములను స్వాధీనపరచుకొను డనుచును, పైర్లను నూర్చుకొనుడనుచును ప్రజలను ప్రేరేపించుచుండిరి. ఇట్లు దేశమంతయు నరాజకముగ నుండెను. త్వరలో బోల్షివిక్ విప్లవము వచ్చునట్లుండెను. అట్టివిప్లవము నరికట్టుటకు ముసోలినీ ౧౯౧౯-వ సం. మార్చి ౨౩-వ తేదీని "ఫాసిస్టు" పక్షమును స్థాపించెను.

సాంఘికవాదులు, సామ్యవాదులు మున్నగువారు యెఱ్ఱనిదుస్తులను ధరింతురు. అందుచే ముసోలినీ తనపక్షీయులకు నల్లనిదుస్తుల నేర్పరచెను. (దుస్తుల వర్ణమునుబట్టియే ఫాసిస్టులను సాధారణముగ "బ్లాక్‌షర్ట్సు" అని పేర్కొందురు.) ప్రతిపక్షులు ఆయుధపాణులై యుండిరి. ముసోలినీ తనయనుచరులకు గూడ నాయుధముల నొసఁగెను. ఫాసిస్టులు ప్రాచీనకాలపు రోమను పద్ధతి ననుసరించుచు, కుడిచేతిని ముందున కెత్తి "సాల్యూట్" చేయవలెననికూడ నతఁ డేర్పరిచెను. ప్రారంభములో ప్రతి

పక్షులు ఫాసిస్టుపక్షమునుగూర్చి తమ పత్రికలలో జేర్కొననైనను లేదు. కాని త్వరలోనే వారు దానిని గూర్చి పుటల నన్నిటిని నింపవలసి వచ్చెను.

ముసోలినీ, నల్లదుస్తులతో
రోముదాడి

ముసోలినీ గావించిన ప్రచండప్రచారముకారణముగ నచిరకాలములోనే దేశమందల్లెడల ఫాసిస్టుపక్షశాఖ లేర్పడెను. పెక్కుమంది దానిలో సభ్యులుగజేరనారంభించిరి. ఇట్లు ఫాసిస్టుపక్షము ప్రాబల్యములోనికి రాదొడగినంతనే, పలుప్రదేశములలో తత్పక్షీయులకును, ప్రతిపక్షమువారికిని పోరాటములు ప్రారంభమయ్యెను. ఈ పోరాటములలో గొందరికి ప్రాణములు కూడ పోవుచుండెను. ఫాసిస్టులు కార్మికసంఘ కార్యాలయములను విశ్రాంతిగృహములను తగులబెట్టదొడగిరి. ప్రతిపక్షులు ప్రాబల్యములోనున్న పురపాలకసంఘముల నన్నిటిని దౌర్జన్యముగ నాక్రమించుకొనసాగిరి. ఇట్లు ౧౯౨౨-వ సం. అక్టోబరువరకుభయపక్షములకును కలహము జరిగెను. ఈ సమయములో ముసోలినీని రెండుసార్లు అరెస్టుచేసి, ఏలనో వెంటనే వదలివేసిరి.

తుదకు ౧౯౨౨-వ సం. అక్టోబరు ౨౮-వ తేదీని ముసోలినీ చరిత్రప్రసిద్ధమైనట్టి "రోముదాడి"ని (March on Rome) లేవదీసెను. వివిధరాష్ట్రములనుండి మూడులక్షల మంది ఫాసిస్టులు మూడు దళములక్రింద బయలుదేరి, రోమునగరప్రాంతమం విడిసిరి. దాడిని ప్రారంభించిన పకపూర్వము "ఇటలీదేశాభ్యుదయమే మా ధ్యేయము" అని ముసోలినీ యొక్క ప్రకటన గావించెను. రోమునగర పరిసరముల విడిసినంతనే యప్పుడు ప్రధానమంత్రిగ నున్న ఫాక్టాకు ౨౪ గంటలలో రాజధానీ నగరమును వీడిపొమ్మనుచు అత డొక యంత్యసందేశము నంపెను. ఫాక్టా దానిని నిర్లక్ష్య మొనర్చి యుద్ధసన్నాహ మొనర్పసాగెను. అతడు రెండు సైనికదళములను సిద్ధపరచెను. రోము నగరద్వారములను మూయించెను. పిదప ఇటలీదేశమందంతటను సైనికశాసనము ప్రకటించుటకు అనుజ్ఞ నొసగుడనుచు మూడవ ఎమాన్యుయెల్ గారిని కోరెను. కాని రాజుగారు దాని కంగీకరింప లేదు. అప్పుడు సైనిక శాసనమును ప్రకటించిన దేశమంతటను రక్తము వెల్లువలై ప్రవహించును. జాతియంతయు నశించును. ఇటలీ రూపుమాసిపోవును. అందుచే వారు ఫాక్టాను ప్రధానామాత్యపదవినుండి తొలగించి, నూత్నమంత్రివర్గము నేర్పరుప ముసోలినీని ఆహ్వానించిరి.

ఈయాహ్వానము నంగీకరించి ముసోలినీ అక్టోబరు ౩౧-వ తేదీని తనమంత్రివర్గము నేర్పరచెను. ఆ నాటినుండియే అతడు యిటలీదేశమునకు డిక్టేటరయ్యెను. ఆనాటినుండియే యిటలీ సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధినందసాగెను. ఆచరిత్రప్రసిద్ధదినము ఇటలీ దేశస్థులకు నేడు పర్వదినము!

కావ్యకల: ఆశయవైశిష్ట్యములు

కొంపెల్ల జనార్దనరావు

నేడు ప్రజాచిత్తము ననుసరించి వ్రాస్తున్నారట కావ్యములు. పూర్వము ప్రభుచిత్తము ననుసరించి వ్రాసేవా రన్నమాటకు ఒక్కొకయెడ ప్రబంధములే కాక భారతరామాయణాదులుకూడ గుఱికాక తప్పించుకొనవాయెను. కాని ధర్మపరతంత్రములూ, సత్యపరతంత్రములూ అయిన పురాణేతిహాసాదులు (రామాయణముకూడా ఆకట్టలోనే కట్టివేతురు.) ప్రభుచిత్తమునకు తగిలి వంకరలు తిరగడము నింద్యమనే వచనశక్తిలో పరమలక్ష్యములు అపాకృతములు కాక నిల్చినవి. పురాణాదులు ధర్మాదిపరతంత్రము లని అంగీకృత మైనది.

ప్రబంధరచనమున, ప్రభువు వైష్ణవుడాయెనా కవి శివపక్షపాతిఅయ్యు వైష్ణవపారమ్యమునకై తనకావ్యములో మల్లువట్టినవంటి నిదర్శనాలతో ప్రభుప్రీతి ఆకావ్యశక్తిని పట్టి నడపించిన దని అంకించుకొందురు. కాని ప్రబంధాలలో సహా, ఉత్తమచరిత్రములు ఉదాత్తనాయకములుగా నిరూపించడము చూస్తే కవి తనప్రభుని ముఖప్రీతికంటె ఆ ధర్మవిజయమునే—ధర్మప్రవృత్తికి రక్షాకింకరుడైన వీరవతంసుని వృత్తము పదనిడి—గుఱిచూచినట్టు తెలియవస్తుంది. కృతిస్వీకృతి కావించి కవికి మడిమాన్యములూ, జాంబూనదాంబరతాంబూలములూ (ఎప్పుడు ఇస్తే ఏమి) ఇచ్చేరాజు తనకు వినిపించేకావ్యవస్తువున ఎవ్వరో మనుమార్గవర్తియట, ఒకానొకప్రభువు కీర్తితుడు కాగా, తన అల్పతరత్వమునూ, అల్పత్వమునూ బట్టి కాబోలు తా నావస్తువున నిల్వతగనివాడై అట ఉపదేశము ఏరుకోవలసినప్పుడు, ముఖప్రీతికొలతలతో చూస్తే, విముఖత పొందని రాజుకాని, అది అంచించని కవికాని, యిరువురూ కాని మూఢులని మనము గ్రహించవలసిఉంటుంది. ప్రబంధయుగమంతా, అప్పటి లోకమంతా అట్టిదే కావలెను! కాని, అదృష్టము బాగుండి, ఆప్రభువుకూడా తాను ఏ ధర్మపరిరక్షకుగాను పీఠ మధిష్ఠించినట్టు ప్రజలు భావించకమానరో దానికే తత్పరుడై అంతమాత్రపు పదవితో అలరినవా డాయెను. కాని అట్టి కథలు అవి ప్రభున కిష్టమైనవి కనుకనే రచించినకవులు తాము ప్రభుచిత్తము ననుసరించినమాట అంచించినవారే అనవచ్చు. ఆరుచి ప్రభువునకు నేర్పినవా రెవరు? ప్రభువు తన ధర్మపదవికి బద్ధుడై ఉండియే తీరుతున్నప్పుడు ఒకవేళ అతని ప్రీతికై చేసినది ధర్మముప్రీతికై, ప్రజలక్షేమమునకై కాకపోదని అంచించినా రని స్వీకరించి, పూర్వకవిత్వము ప్రభుప్రీతికై అనగా ప్రభుప్రీతికై కాదని యెంచవచ్చును. సంఘచిత్తమే

అంతటిది! 'సరే, ప్రజాచిత్తము ప్రభుచిత్తమును అనుసరించి ఉండేది కనుకనే కావచ్చు కాని, ప్రబంధకవిత్వము ప్రభుచిత్తము ననుసరించినదన్న మాటవాస్తవము కాకపోయినదా? ఆ ప్రభుచిత్తము ననుసరించిన ప్రజాచిత్తము నేడు విడివడి తనదారిని తాను పోతున్నదన్నదే చెప్పేమాట; అలాగే కవితకూడా అట్లు ప్రజాచిత్తము ననుసరించిన దనియే చెప్పేమాట.'—ఇది, ఆవాదములో మిగిలే సారాంశము.

(వంశరక్తముపేర ఒక్కనిసుగును శక్తిగాపట్టి, ఆశలూ, నిరాశలూ గద్దెకైయుద్ధాలు చేయించగల) ఆనాట సంఘవృత్తమున అంతప్రాముఖ్యము వహించిన ప్రభమూర్తి యెదుట (పోనీ, ప్రభమూర్తియెదుటనే) ఆదర్శప్రభువృత్తము కాని, ఆదర్శమానవ వృత్తముకాని, రసికముగా ఆలపించడము, అదియెక్కువ సంఘచిత్తమును అనుసరించడమె అగునేమో! ఆదర్శమానవవృత్తమన్నదే ప్రధానముకూడా—ఆ మానవుడు తరుచు ప్రభు వవుతూవచ్చెను; ప్రవృత్తి కాతడు శాసకుడు కనుక.

అయితే అధర్మబోధక యీకావ్యము ఒడలువంచి వేసికోలేదు. ఉపదేశముధరించినా కాంతాసమ్మితత్వములో విలసిల్లినది. ఆ రెండు మంత్రాలకూ కూడా ప్రజలూ, ప్రభువూ ఒక్కలాగున ముగ్ధులయిరి. ప్రభువు తన ప్రభుత్వము అట సంభావనపడసినందుకు కాదు; ప్రజ తన ప్రభువుకటాక్షము అందువల్ల మెత్తబడిన దని కాదు; అటు ధర్మమూ, ఇటు కలా కలిసి

'సద్యః పరనిర్వృతయే
కాంతాసమ్మితతయోపదేశయుజే'

అన్న సూక్తిగుచ్ఛము మన్ననగాంచినది ప్రభువుకంటెను ఎక్కువగా, — ప్రభువు వల్లనూ ప్రజవల్లనూకూడా. ప్రభువు ప్రజలలో ఒక రసికుడై, రసికతకు సూదంటురాయియై నిలిచినాడు:—లోకప్రవృత్తికే అతడు శాసకుడాయె. కేవలము ప్రభుచిత్తము రంజిల్లడమే ప్రచోదించిన కావ్యరచన కావలెనంటే, సంధియుగ మనిపించుకొన్న కాలమునందలి కావ్యములవంటివి అవతరించి ప్రబంధాలను తమ వ్యతిరేకతతో కాపాడుతూనే ఉన్నవి.

మన లాక్షణికులు ఉపదేశమన్నది ఒక విధిగా కావ్యమును చేపట్టమనలేదు. రసాత్మకతతోడనే, రమణీయముగనే, కావ్యమును లక్షించిరి. జీవితమునకు కృతజ్ఞత చూచి జీవితముకంటె కళ ఇతరమును ఉపాసించకపోతే ఉపదేశము తనంత తా వలచి వచ్చినది. నిజమయినకళ కళకోసమె, కళగానే నిలిచి, కళ ఉపదేశాత్మకము కావలెనన్న వాదమును డీకొనడముకాదు, గర్భితము చేసికొంటుంది; మింగివేస్తుంది. సర్వమునూ మిగిలే ఆ రసాత్మకతనే నాటివారూ ఉపాసించిరి.

'Art is not one aspect of life; it is the whole of life seen in one aspect.' అన్నసత్యము నే వారూ ఒకవిధముగా వాస్తవ పఱచిరి. దీనికి నేడు, ఇందఱి అనుభవాల సమవాయము సమన్వయించడమె అక్కఱ లేదు; ఇతరుల కథలు తరవడమె అక్కఱ లేదు. ఒకవ్యక్తిది చిదానందనిహితమైన నిండుబ్రతుకు కళవస్తువు కాగల దని వాస్తవీకరిస్తున్నారు. పూర్వలాక్షణికుల పరిశీలనము చూచినా, అతిలోకప్రతిభాశాలి అయిన కవి అనే విశిష్టమానవుని సత్త్వోద్రేకమున నిలిచిన లోకవృత్తము—బ్రదుకు—రసీభవించి కావ్యము కట్టుతుందన్నది ఇప్పటికీ (లక్షణముగా) మార నొల్లదు. ఇపుడు కళాలోకాన రసాశ్రయము లైన ఉపాధుల అర్హతలు మఱింత లోతులకు చూచి దిద్దినారు. భావనవల్ల చైతన్యము గొనే కళాసృష్టికి స్వతంత్రత చేకూరి ఇంకొకపరిణతి మెట్టు దొరకినది. (ఇదివఱకు సంస్కృతమున నే కాక తెలుగున సహా ఇట్టిది లేనిదని కాదు; వ్యవస్థాసౌష్ఠవము, ప్రాచుర్యము దానికి నేడు సిద్ధించినది.)

నేడు పరిపాలనమూ, జీవితపథమూ ప్రజాచిత్తవృత్తుల విజయఘోషముతో నిండి ఉండడమె యీ మార్పునకు కారకమై కాని, యీ మార్పులో నిరూఢమైకాని నిల్చిన దని చెప్పడము స్థూలసార్థకతను తృప్తిపడవలెను. ప్రాభవము, ఆహోపురుషిక ఉట్టిపడ్డ పరిపాలకులనాడునయితము (ఏ దేశమున అయితే ఏమి) గొప్ప 'లిరికు' కవులు విజృంభించినది ఇట్టిప్రోద్బలములవల్లనే అని చెప్పడానికి, ఆకవులసంఖ్యా, వారి రచనాపరిణతీ తాముకూడా ఎదురొడ్డుతవి. భావపరిపాకముగా అవతరించిన యీ నవ్యఫక్కికను పరిశీలించినపుడు సాంఘికములైన అవస్థలు ఎంతటి లెక్కకు వచ్చేని? అవకాశములు కల్పించేవిమాత్రము అవుతూవస్తవి. ధర్మము మాట చేవు డెలుగు నని, అనుభవము నామూలసందర్శనముమాత్రమే అవలంబించడముచేత నేడు పూర్వపుసంఘపరత విడినది.

సంఘపరత అనగా సంఘమనిపించుకొనే ప్రజాగ్రంథికి సాకల్యముగా భద్రముద్ర చూపే మహదాశయనిధి అయిన వృత్తమును కావ్యకలయందు రంగరించే పూనిక; ఆసంఘములో మెందలే ప్రజల చిల్లరజీవితమునుండి కావ్యవస్తువు సంతరించుకొనే నేటి యత్నము ప్రజాపరత అని, సంఘపరతకంటె విశిష్టమైనట్టిదని, చదువుకో వీలు లేకపోలేదు. కాని అంతటితో గ్రంథము పూర్తి కాదు

కొందఱువిమర్శకులు, ఉపదేశముద్రలు మనసువదలక, కళ ఉపదేశాత్మక మన్నది ఒకప్రత్యేకవిజయమతముగా పట్టి ఫలాన కవులు 'సందేశములు' పలుకుతున్న దివ్యతరు లని వారికి జయలాంఛనములు విసరజూతురు. కాని, ఆకవులు 'సందేశములు' పలకడమందే, ఉపదేశములు చిలకడమందే తమ విశిష్టత నిలుపుకున్నవా రయితే వారికి

కవులుగా జయలాంఛనములు నిరాకరించే సంసిద్ధత నేడు కలాభ్యాసన పరిపాకమునే చూపుతున్నది. అన్వేషణమే, జిజ్ఞాసయే నేడు కావ్యసత్త్వము; జీవితమే—తానే—సందేశమై కనబడుతున్నది వీరికి. ఇంతతో సంఘచిత్తమునుండి వ్యక్తిచిత్తము తనవిముక్తి పరిణతము చేసికొన్నది.

కావ్యకల ప్రభుసంఘచిత్తముల ననుసరించినదన్నా, ప్రజాచిత్తముననుసరించినదన్నా అసలు రసికమైన వ్యక్తిచిత్తమే తన అనుకంపతో మనసులోనికి తీసికొన్న లోకవృత్తమును పాడుతూ తన రాగచ్ఛాయలతో ఆయా చిత్తానుసరణములు చేసినదన్నమాట. ఆ వ్యక్తిచిత్తము నేడు (తన కంపము తాను చెప్పడము కాకపోతే) తనయెడ తన అనుకంపను వినియుక్తము చేసికొని, తనను తానే అనుసరించసాగినది. భుక్తికవితనుండి స్వచ్ఛపడి కావ్యకల వ్యక్తికవితగా జయిస్తున్నది.

భారతీయ విద్యాచరిత్రము — పీఠిక

భారతదేశచరిత్రమునకు సంబంధించిన ప్రమాణములను బరిశీలించునెడ శాసనములందును, సంస్కృత వాఙ్మయమునను, విదేశీయుల వ్రాతలయందును తాత్కాలికవిద్యావిధానమునుగూర్చినయంశము లెన్నియో నాకు లభించినవి. వీని యాధారమున నేను ౧౯౩౨-వ సంవత్సరము జనవరినెలలో "ప్రాచీనభారతీయవిద్యాసంస్థ" లను గూర్చి రాజమండ్రి గవర్నమెంటు ట్రెయినింగు కాలేజీలోను, సెప్టెంబరునెలలో "భారతీయ విద్యా విధానపరిణామము"ను గూర్చి ఆర్యాపుర సంస్కృతపాఠశాలలోను రెండుపన్యాసముల నొసంగితిని. వానిని మిత్రులు కొందరు విని ప్రకటింపుమని కోరిరి. అప్పుడు నే నీయుపన్యాసములను విపులీకరించి "భారతీయవిద్యాచరిత్రము" అను పేర గ్రంథరూపమున నిర్మించితిని.

ఇయ్యది 'భారతి' లో ౧౯౩౩-వ సంవత్సరము జూలై నెలనుండి డిశంబరునెలవరకును వెలవడిన యారు సంచికలలో బ్రకటింపబడినది. ఇందు ప్రాచీనకాలము నుండి క్రీ.శ. ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమువరకునుగల విద్యావిధానములును, సంస్థలును, వానిచరిత్రమును సంగ్రహముగ జేర్కొనబడినవి. ఆయాయధ్యాయములను రచించుటలో ముఖ్యముగ నుపకరించినయాధారముల నధ్యాయారంభముననే తెలిపితిని. అవిగాక యితరము లెన్నియో కలవు. ఈ చరిత్రమునందలి ప్రత్యేకవిభాగములనుగూర్చి విశేషముగ పరిశోధనము జరుగవలసియున్నది. విద్యావిషయకములగు గ్రంథము లాంధ్రభాషలో నరుదుగ నున్నవి. పాశ్చాత్యులు విద్య (Education) నొక శాస్త్రముగ పరిగణించి కృషిచేసియున్నారు. ఈవిజ్ఞాన విభాగమునుగూడ నాంధ్ర వాఙ్మయమున జేర్పవలసియున్నది. పండితులీ కర్తవ్యమును నెరవేర్తురు.

ఈ గ్రంథమును రచించుటకై నన్ను బ్రోత్సహించిన నామిత్రులు శ్రీయుత శేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు బి. ఏ. బి. ఇడిగారికిని, యీచరిత్రమును బ్రకటించి, గ్రంథరూపమున దీయించి యిచ్చిన భారతీపత్రికా కార్యాలయమువారికిని నావందనములు.

౨౩-౧-౧౯౩౪ } మారేమండ రామారావు.

నిదురపోవేమి?

శ్రీ పిఠాపురము యువరాజు

నిదురపోవేమి, ప్రియసఖా! నిదురపొమ్ము
నిదురపోవుచో మఱచిపో నీదు బాధ
లశ్రుజలపూర్ణమౌ నీ నయనయుగళము
వంతబొందెడి నీ యాత్మబరువు తెలిపె.

కంఠమందలి నీ దుఃఖగాద్గదికము
మనసులోనున్న బాధను గనుపఱచెను
దుఃఖమయమును మఱి యెంతో దుర్భరంబు
నైన సంసారయాత్రచే నలరినావు
కష్టములనెడి కెరటాల కలవరంబు
నొందు చెన్నినాళ్లో నీవు కుందినావు
మల్లిపూవును బొందంగ మనసుపడుచు
దదనుగుణమైన త్రోవనే తప్పినావు
వేణునాదంబు నాలింప వేడ్కపడుచు
భీకరాక్రోశరావమే వింటివయ్యా
మేరునగరాజ శిఖరాగ్ర మేఘమందు
నింద్రచాపంపు రత్నాల నేరనెంచి
కాలవశమున నజ్ఞానకాననాంత
రనిబిడ నిశీథవీథి బఱచితి వీవు;
తేనెటీగలతో నీవు తేనెకొఱకు
బువ్వుపువ్వును మూర్కొన బూనినావు
కాని యశనిపాతంబుచే గాలిపోయె
లేతలైనట్టి నీ రెండు ఱెక్క లకట!

మిణుగురు పురువులను జూచి మింటనుండు
తారలని యెన్ని, త్రోవను దప్పి వచ్చె
నంచు భ్రమచెంది మతిసెడి యాసపడుచు
దరికి జేరగ నవియెల్ల దరలిపోయె;
పాడినావు నీ వొకమాఱు పాట యేదో
పాట యర్థము తెలియకే పాడినావు
కాని యందలి విరహంపుగాన మంత
మానినీ మనోవీథుల మాఱుమ్రోగె;
సుఖము లేదు! నీకెప్పుడు సుఖము లేదు!

నీదుగాలి సోకినమేర నిజముగాను
సుఖమె లేదయ్యా; యికనీవుసుఖముకొఱకు
బాటుపడుటేల సుఖమేడ? మాట వినుము
వెఱ్ఱియూహల నన్నింటి వెడలద్రోచి
కపటనాటకమంతయు గట్టిపెట్టి
నిదురపొమ్మయ్యా, ప్రియసఖా, నిదురపొమ్ము
నిదురపోవుచో మఱచిపో నీదుబాధ.

వినోద శిల్పము

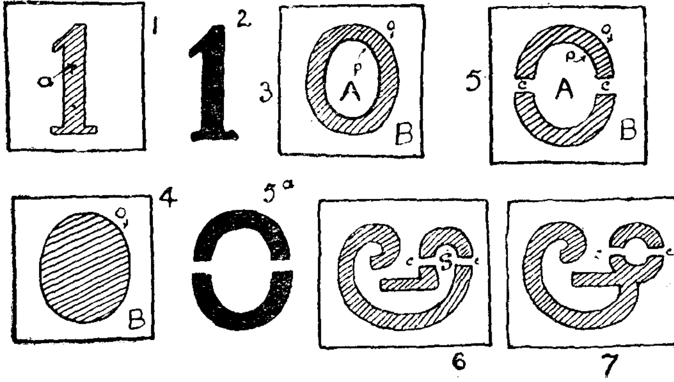
కోతలమూలమున అచ్చొత్తుట

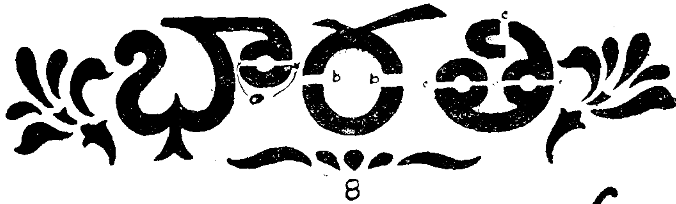
(Stencilling)

కో. నరసింహాచారి

అక్షరములనుగాని, అంకెలనుగాని, చిన్న చిన్న పేరులనుగాని చాలమారులు వ్రాయవలసివచ్చినప్పుడు కోతలమూలమున అచ్చొత్తుట చాలసహాయకారి యగును. ఒక అట్టమీదగాని, సన్నని తగరపురేకు మీదగాని నకలులు తీయవలసిన విషయమును జంటగీతలమూలమున వ్రాసి గీతలపై కోసి మధ్యనుండుభాగమును చిత్రము 1 a వలె తీసివేయవలెను. పిమ్మట ఆ రేకును మరియొకకాగితముపై నుంచి రేకునందలి సందునందు మనయిష్టమువచ్చిన రంగును కుంచెతో పూసినయెడల చిత్రము 2 నందు వలె నదేగుర్తు పడును. ఈరీతిగ మనకు కావలసినన్ని నకలులను దీయవచ్చును. చిత్రము 1 యందుగలది మిక్కిలి సులభమగు దృష్టాంతము. కాని, చిత్రము 3 నం దుండునట్టి సున్నను కోయవలెనన్న సున్నకుగల రెండుగీతలందును, వెలుపలిగీతం వెంబడి కోయగనే మధ్యనుండు A అను దీవి నిలుచుట కాధారము లేక యూడి వచ్చును (చిత్రము 4). అప్పుడు A అను దీవి నిలిచియుండుటకుగాను దానిని బయటిరేకు భాగము B తో చేర్చియుంచుటకు c, c, అను భాగములను కోసివేయక నిలిపియుంచవలెను (చిత్రము 5). తర్వాత నా రేకును వేరొక కాగితముపై నుంచి దానియందలి సందునందు రంగు పూసినయెడల సున్నయొక్క గుర్తు చిత్రము 5 a యందలివిధముగ నేర్పడును. ఈరీతిగ దీవు లేర్పడు చోటులను తక్కినభాగములతో చేర్చియుంచుటను ముఖ్యముగా గమనించి ఎట్టి అక్షరములనుగాని, అంకములనుగాని, అలంకార రూపములను గాని కోయవచ్చును. 6, 7 చిత్రములందును c, c, భాగములను కోయరాదు. 6 చిత్రము నందు దీవి లేకున్న S అను భాగము మిగుల సన్ననిదై చక్కగా నిలువజాలదు గాన దానికిగూడ c, c, అను ఆధారముల నుంచవలసియుండును.

చిత్రము 8 యందు భారతి యను పేరును, దాని కిరుప్రక్కలను, క్రిందను అలంకార చిహ్నములును కోయబడిన రేకు

మూలమున జేయబడిన అచ్చు కలదు. దీని యందు a, b, c అను ప్రదేశములందు గల ఆధారములు కోయబడక యున్నవి. 9, 10, 11 చిత్రములందు ఇతరవిధములగు రూపములు కలవు. ఇటువలెనే జంతురూపములును, పక్షిరూపములును, మనుష్యరూపములునుగూడ నచ్చొత్తుటకు సాధ్యమగును. సృష్టిరూపములందు స్వభావానుగుణముగ నాయాభాగములకు సరిరంగుల నుపయోగించవచ్చును. ఆకులకు పచ్చయు, పూవులకు వాటిరంగును వేర్వేరుగ వేయవచ్చును.

అచ్చువేయుట కుపయోగించు రంగులను మిక్కిలి నీరుగా కలుపుకొనరాదు. అట్లైన యెడల కుంచెతో రంగు వేయునపుడు, రంగు ఆధారపు అట్ట, రేకు - వీటి క్రిందుగా పారి చిత్రము చెడిపోవును. కాన రంగులు పారిపోకుండునట్లు గట్టిగా నుండవలెను.

నాటకపు నోటీసులను ఈ విధముగ స్టెన్సిల్ (Stencil) మూలమున అచ్చువేయుట చాల చౌకయగును.

వేదములు - త్రయీశబ్దము - వేదములు మూడా, నాలుగా ?*

కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ

కొంతకాలమునుండి వైదికవాఙ్మయమునుగూర్చిన పరిశోధనములను ఆధునికులగు ప్రాచ్య పాశ్చాత్యవిద్వాంసులు సలుపుచున్నందులకు మనము సంతసించవలయును. తత్పరిశోధనమునకు ఫలితముగ వేదములు మూడా నాలుగా యనుసంశయము పైవిమర్శకులలో కొందఱకు కలిగినది. ఇదివఱకు వేదార్థనిర్ణయార్థము ద్వాదశాధ్యాయాత్మకమగు పూర్వమీమాంసాశాస్త్రమును రచించిన జైమినిమహర్షికిగాని, ఉత్తరమీమాంసాశాస్త్రమును రచించిన వ్యాసభగవానునకుగాని, నిరుక్తకారుడగు యాస్కాచార్యునకుగాని, వ్యాకరణశాస్త్రప్రవర్తకులగు పాణిని పతంజల్యాదులకుగాని, ఆపస్తంబ, ఆశ్వలాయనాది కల్పసూత్రకారులకుగాని, వేదాంగవ్యాఖ్యాత లగు శబరకుమారిలాదివేదవేత్తలకుగాని, వేంకట, స్కందస్వామి, భట్టభాస్కర, విద్యారణ్యాది వేదవ్యాఖ్యాతలకుగాని వేదములు మూడా నాల్గా అనుసంశయ మేలకలుగలేదు ? అనువిషయము మన కాశ్చర్యమును కలిగించును. అయినప్పటికిన్నీ "యుక్తియుక్తం వచో గ్రాహ్యం" అనున్యాయము ననుసరించి క్రొత్తగా సంస్కృతభాష నభ్యసించి వేదవిమర్శచేయబూనిన మన యీప్రాచ్యపాశ్చాత్యవిమర్శకులవాదమునందు సారమున్న గ్రహించుటయో, లేక పొరపాటున్న అట్టివానికి సవరించుకొనమని చెప్పుటయో న్యాయము కావున మేమిచట ఆవిమర్శకులవాదమును సంగ్రహముగ ప్రథమమున తెలిపి తరువాత ఆ విషయమును యథామతి విమర్శించుచున్నారము.

ఆదియందు మూడే వేదము లనువారి వాదసారము

౧. వేదములకు "త్రయీ" అనుశబ్దము నిఘంటువులందును, వైదికవాఙ్మయమునందును ప్రచురముగ గనంబడుచుండుట.

౨. అతిప్రాచీనము లగు ఛాందోగ్యబ్రాహ్మణాదిగ్రంథములందు 3 వేదములని మాత్రమే కనంబడుచుండుట.

ఉదాహరణము :—

౧. అగ్నేర్ఋచో వాయో ర్యజూంషి సామాన్యాదిత్యాత్, స ఏతత్త్రయీం విద్యా మభ్యతపత్.

—ఛాందోగ్య. ౬. ౧౭.

౨. అగ్ని వాయు రవిభ్యస్తు త్రయం బ్రహ్మ సనాతనమ్, దుదోహ యజ్ఞసిద్ధ్యర్థ మృ గ్యజు స్సామలక్షణమ్.

—మను. ౧. ౨౩.

3. ఛాందోగ్యముకంటె అర్వాచీనము లగు గ్రంథములందు వేదములు నాల్గని చెప్పబడుట.

ఉదాహరణము :—

౧. అరే, అస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఽథర్వాంగిరసః.

—బృహదారణ్యకం. ౪. ౪. ౧౦.

౨. ఏకత శ్చతురో వేదా న్భారతం చైత దేకతః, పురా కిల సురై స్సర్వై స్సమేత్య తులయా ధృతమ్. చతుర్భ్య స్సరహస్యేభ్యో వేదేభ్యో హ్యధికం యదా, తదా ప్రభృతి లోకేఽస్మి న్మహాభారత ముచ్యతే.

* నా 'వైదికవాఙ్మయచరిత్ర' (అముద్రితము) నుండి.

3. యో విద్యా చ్చతురో వేదాన్ సాంగోపనిషదో ద్విజః, నచాఖ్యాన మిదం విద్యా న్నైవ స స్యా ద్విచక్షణః. —మహాభారతము.

పైన గనంబఱచిన ప్రమాణములవలన ఋగ్యజుస్సామవేదములుమాత్రమే త్రయీశబ్దవాచ్యములయి ఆదికాలమునందు వేదములుగా పరిగణింపబడుచుండుటచేత ముఖ్యవేదములనియు, కావుననే ఛాందోగ్య, మనుస్మృత్యాదులందు మూడు వేదములని స్పష్టముగా చెప్పబడియున్నదనియు, తరువాత కొంతకాలమునకు అథర్వవేద మేర్పడి దానికి ప్రాశస్త్య మేర్పడిన తర్వాత, బృహదారణ్యక, మహాభారతాద్యర్వాచీన గ్రంథములందు అథర్వవేదమునుగూడ వేదములలో పరిగణించి నాల్గువేదము లను వ్యవహారము ఏర్పడినది. కనుక నేటికి వేదములనగా నాల్గనువ్యవహారము రూఢిలోనికి వచ్చినదనియు పై విమర్శకుల వాదసారమయి యున్నది.

ఇందులకు సమాధానము

త్రయీశబ్దము వేదమంత్రములందుగల రచనాత్రైవిధ్యముచేత ఏర్పడినదిగాని వేదములయొక్క సంఖ్యచేత ఏర్పడినది కాదు. ఋక్కు, యజుస్సు, సామము అనునవి వైదికవాఙ్మయమునందుగల రచనావిభేదముయొక్క నామములు. నియతాక్షరములుగల పాదములుగల మంత్రమునకు ఋక్కని పేరు. ఇట్టిరచనకు మన లౌకికభాషయందు పద్యమనియు, శ్లోకమనియు వ్యవహారము గలదు. పాదవిభాగములేని రచనావిభేదమునకు యజుస్సని పేరు. దీనిని మనలౌకికభాషయందు గద్య మనియు, వచన మనియు వ్యవహరింతురు. ఋగ్యజుర్భిన్నమయి (అనగా గద్యపద్యములకంటె వేఱయి) న గానరూపరచనావిభేదమునకు సామమని పేరు. దీనిని మనలౌకికభాషయందు గేయము, గానము, పాటలు అని వ్యవహరింతురు. లౌకికభాషయందుగల భాషావిభాగమంతయు గద్య, పద్య, గానాత్మకముకంటె విభిన్నముగ నెటుల లేదో అట్లే వేదచతుష్టయమునందుగల మంత్రములన్నియు ఋక్కు, యజుస్సు, సామము అను త్రివిధరచనలకంటె వేఱుగా లేదు. కావున రచనాత్రైవిధ్యము ననుసరించి వేదములకు త్రయీనామము ప్రాచీనార్వాచీనవాఙ్మయమునం దంతట వ్యవహరింపబడుచున్నది. మఱొక విశేషము. ఋక్కులుమాత్రము గలది ఋగ్వేదమనియు, యజుస్సులుమాత్రము గలది యజుర్వేదమనియు, సామములుమాత్రము గలది సామవేద మనియు కొందఱు తలంచుచున్నారు గాని అది చాలపొరపాటు. వైదికవాఙ్మయపరిచయముగలవా రిట్లు తలంపజాలరు. నిజమేమనగా అపారమయిన వైదికవాఙ్మయము ఆదియందు అఖండాకారముగ వేదమని వ్యవహరింపబడుచు రచనాత్రైవిధ్యముచేత "త్రయీ" అను నామమును వహించెననియు, తరువాత యజ్ఞాదిక్రియాసౌకర్యార్థము హోతృ, అధ్వర్యు, ఉద్గాతృ, బ్రహ్మలకు సంబంధించిన మంత్రసమూహమును పృథక్కుగా విభజించుటచేత ఋగ్వేదాదినామములతో వ్యవహరింపబడుచున్న దనియు నెఱుంగవలయును.

౧. ఋగ్వేదము — ఋగ్లక్షణములగుమంత్రములు నాల్గువేదములం దున్నప్పటికిన్ని ఏగ్రంథమునందు ఋగాత్మకములగుమంత్రములు అధికముగను, యజుర్లక్షణములగు కుంతాపాదిమంత్రములు అల్పముగను ఉన్నవో అట్టిగ్రంథము ఋగ్వేదమని వ్యవహరింపబడుచున్నది.

౨. యజుర్వేదము—యజుర్లక్షణములగు మంత్రములు నాల్గువేదములం దున్నప్పటికిన్ని ఏగ్రంథమునందు యజుర్లక్షణయుతములగుమంత్రము లధికముగను, ఋక్సామలక్షణములగు మంత్రము లల్పముగను, ఋఙ్మంత్రములనుగూడ యజుస్సును వ్యవహరించి వినియోగాదికము నేగ్రంథమునందు ఏర్పఱచియున్నారో అట్టిగ్రంథము యజుర్వేదము అని వ్యవహరింపబడుచున్నది.

3. సామవేదము—స్తోమములకు గానమునకును మూలభూతములయిన ఋక్కులును, స్తోభలక్షణములయిన కొన్ని యజుర్మంత్రములును ఉన్నప్పటికిన్ని సామరూపములగు మంత్రము లధికముగ ఏవేదమునందు గలవో అట్టిగ్రంథము సామవేద మని వ్యవహరింపబడుచున్నది.

ఇటులు వేదత్రయమునకును రచనాత్రైవిధ్యము ననుసరించి నామత్రయమేర్పడినది.

౪. అథర్వవేదము—ఈవేదమునందున్నూ ఋగ్యజుస్సామములను త్రివిధరచనలుగల మంత్రములున్నను యజ్ఞప్రక్రియకు ప్రథమప్రకాశకుడగు అథర్వమహర్షి యొక్క నామమునుపట్టిగాని, లేక యీవేదమునందుగల అత్యధికసంఖ్యగల సూక్తములకు అథర్వమహర్షి ద్రష్ట యగుటచేతగాని, అథర్వవేదము అని వ్యవహరింపబడు చున్నది.

ప్రాచీనగ్రంథములందు మూడువేదము లనియు, అర్వాచీనగ్రంథములందు నాల్గువేదము లనియు చెప్ప బడియున్నదనువారికి సమాధానము:—

ఈవిభేదము గ్రంథములను చక్కగా పరిశీలించి చెప్పినది కాదు. ఏలయనగా ఏగ్రంథమునందు మూడువేదములని చెప్పబడియున్నదో ఆగ్రంథమునందే మఱొకచోట నాలుగువేదములనియు, నాలుగు వేదములనిచెప్పి యున్న గ్రంథమునందే మఱొకచోట మూడువేదము లనియు చెప్పియున్నదను విషయమును ఆయా గ్రంథములను పరిశీలించిన గనబడును. చూడుడు:—

మూడువేదములని చెప్పిన ఛాందోగ్యమునందే మఱొకచోట—

౧. ఋగ్వేదం విజానాతి యజుర్వేదం సామవేద మథర్వాణం చతుర్థమ్. (ఛాందో. ౭, ౭)

మనుస్మృతియందు (౧౧, 33) ఇట్లు గలదు:—

౨. శ్లో. శ్రుతీ రథర్వాంగిరసీః కుర్యాదిత్యవిచారయన్,
వాక్శస్త్రం వై బ్రాహ్మణస్య తేన హన్యాద
రీన్ ద్విజః.

నాలుగువేదములని చెప్పిన శతపథబ్రాహ్మణము నందే మఱొకచోట (౧3. ౫, ౮.) ఇట్లుగలదు—

3. త్రయో వేదా అజాయంతాగ్నే రృగ్వేదో వాయో ర్యజుర్వేద స్సూర్యా త్సామవేదః.

౪. త్రయో వేదా ఏతఏవవాగేవర్గ్వేదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణ స్సామవేదః. ౧౭. ౧. ౫.

నాలుగువేదములనిచెప్పిన మహాభారతమునందు:

౫. అగ్నిహోత్రం త్రయీ విద్యా. (౧. ౧౦౦. ౬౬)

౬. కచ్చి ద్ధర్మే త్రయీ మూలే (౨. ౫. ౯౮)

౭. న సామ ఋగ్యజు ర్వర్ణాః.(3.౧౫౦.౧3) అనియు గలదు.

కనుక ప్రాచీనగ్రంథములందు మూడువేదములని చెప్పబడినదనియు, అర్వాచీనగ్రంథములందు నాలుగు వేదములని చెప్పబడినదనియు చెప్పుట ప్రమాణవిరహితము.

పాణిన్యాచార్యుడు స్మరించలేదు కావున అథర్వవేదము నవీనమనువారికి సమాధానము:—

ఋగ్యజుస్సామలక్షణము లగు మంత్రములే నాల్గు వేదములం దుండుటచేత ఋగ్యజుస్సామస్మరణము చేతనే అథర్వవేదముకూడ స్మరింపబడినట్లు తలంప వలయును. అథర్వయనుమంత్రలక్షణము వేఱుగా లేక పోవుటచేత అథర్వశబ్దమునకు లక్షణము నొసంగవలెను. ఇదియునుంగాక శాకలాదిశాఖలకు ఋగ్వేదమని సాధారణనామ మెట్లో, కఠాదిశాఖలకు యజుర్వేదమని సాధారణనామమెట్లో, కౌథుమాదిశాఖలకుసామవేదమనిసాధారణ నామమెట్లో, అదేవిధముగా శౌనకాదిశాఖలకుఅథర్వవేద మని సాధారణనామము గలదు. శాకలాదిసంహితాగ్రంథములకు దృష్టత్వము పాణినిసమ్మతముకాదు. పాణిని కంటె అతిప్రాచీనకాలమునుండి పరంపరాప్రాప్తమయి వచ్చుచుండుటచేత ప్రోక్తత్వము పాణిన్యభిమతమయి యున్నది. కనుకనే ఋగ్వేదశాఖాప్రవక్తలగు శాకలాదులనుగూర్చి "సూ, శాకలాద్వా. (౪. 3. ౧౨౮)" చెప్పినట్లే అథర్వవేదీయ శౌనకసంహితాప్రవక్తయగు శౌనకునిగూర్చి "సూ. శౌనకాదిభ్య శ్ఛందసి (౪. 3. ౧౦౬)" అని సూత్ర మొనర్చియున్నాడు. 'ఛందసి' యనుటకు ప్రత్యుదాహృతముగ శేఖరుడు 'శౌనకీయా శిక్షా' అని ఉదాహరించుటచేత ఇప్పుడు గనంబడుచున్న శౌనకసంహిత (అథర్వవేదము) మాత్రమేకాక 'శౌన

క్షీయశిక్షాగ్రంథముకూడ పాణిన్యాచార్యు డెఱుంగుననీ మనము విశ్వసింపవచ్చును. ఆ ప్రోక్తాధికారమునందే,

సూ. "కాశ్యపకౌశికాభ్యా మృషిభ్యాం ణినిః" (౪. ౩. ౧౦౩)

సూ. "ఆథర్వణికస్యైకలోపశ్చ."(౪.౩.౧౩౩)

అని సూత్రించియుండుటచేత అథర్వవేదకల్ప సూత్రమగు కౌశికసూత్రమును "ఆథర్వణికానాం ధర్మ ఆమ్నాయోవా ఆథర్వణః" అనువిషయములు పాణిని కాలమునందు సుప్రచారమేయని గ్రహించవచ్చును. నిరుక్తకారుడగు యాస్కాచార్యుడు పాణినికంటె పూర్వుడని కొందఱు తలంచుచున్నారు. ఆ నిరుక్తము నందును, తన్మూలభూతమగు నిఘంటువునందును అథర్వ వేదప్రశంస గలదు. కావున పాణిని స్మరించలేదు కనుక అథర్వవేదము నవీనమనుట సాహసము. ఋగాదివేదము లకు హౌత్ర, ఆధ్వర్యవ, ఔద్గాత్రాదినామము లెట్లు న్నవో అట్లే అథర్వవేదమునకుకూడ అనేకనామములు వైదికవాఙ్మయమునందు గలవు.—

అథర్వాంగిరసమనియు (అథ. ౧౦. ౭. ౨౦), అథర్వవేదమనియు (గోపథబ్రా. ౧. ౨౯), అంగిరో వేదమనియు (శతపథబ్రా. ౧౩. ౪. ౩. ౮), భృగ్వంగి రసమనియు (గో. బ్రా. ౧. ౧. ౩), బ్రహ్మవేద మనియు (అథర్వ. ౧౫. ౬. ౮) క్షత్రవేదమనియు (శతపథ. ౧౪. ౮. ౧౪. ౨), యాతువేదమనియు (శత. ౧౧. ౫౨. ౨౦), భేషజా అనియు అథర్వవేదప్రశంస, ఇతరవేదములందు (అథ. ౧౧. ౮. ౧౪) మున్నగు నామములుగలవు.

ఋగ్వేదమునందు—'చత్వారిశృంగా త్రయో అస్యపాదాః' (౪. ౫౮. ౩) అనుమంత్రము గలదు. నిరుక్తకారుడగు యాస్కాచార్యు డీమంత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చుచు "నాల్గువేదములు నాల్గు కొమ్ములు" అని వ్యాఖ్యాన మొనర్చియున్నాడు.

మ. ఋచాం త్వఃపోష మ్యాస్తే పుపుష్వాన్
గాయత్రం త్వో గాయతి శక్వరీషు;
బ్రహ్మాత్వో వదతి జాతవిద్యాం యజ్ఞస్య
మాత్రాం విమిమీత ఉత్వః.

—ఋ. ౧౦. ౭౧. ౧౧.

హోతయనుఋత్విక్కు ఋగ్వేదమంత్రముల తోడను, ఉద్గాతయనుఋత్విక్కు సామవేదమంత్రము లచేతను, బ్రహ్మయనుఋత్విక్కు అథర్వవేదమంత్రముల తోడను, అధ్వర్యువను ఋత్విక్కు యజుర్వేదమంత్ర ములతోడను యజ్ఞమును నిర్వహించుచున్నారని యా స్కాచార్యుడు తననిరుక్తమునం దీమంత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చియున్నాడు.

యజుర్వేదమునందు:—ఋగ్భ్యస్స్వాహా యజు ర్భ్యస్స్వాహా సామభ్య స్స్వాహాఽంగిరోభ్య స్స్వా హా వేదేభ్యస్స్వాహా.

—తైత్తిరీయసంహిత. ౭. ౫ ౧౧. ౨.

ఇచట "అంగిరోభ్యస్స్వాహా" యనుటచేత అథర్వవేదము గ్రహింపబడినది.

ఋచో య జూగ్ంషి సామా న్యథర్వాంగిరసః.

—తైత్తిరీయబ్రాహ్మణము. ౩. ౧౨. ౮. ౨.

"పయ ఆహుతయో హవా ఏతా
దేవానాం యదృచః......
ఆజ్యాహుతయో హవా ఏతా
దేవానాం యద్యజూగ్ంషి......
సోమాహుతయో హవా ఏతా
దేవానాం యత్సామాని......
మేద ఆహుతయో హవా ఏతా
దేవానాం య దథర్వాంగిరసః."

—శుక్లయజుః. శతపథ. ౧౩. ౫. ౭. ౩. ౬.

"తస్య యజురేవ శిరః
ఋగ్దక్షిణః పక్షః
సామోత్తరః పక్షః
అథర్వాంగిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా."

—తైత్తి-ఉపనిషత్. ౨. ౧. ౩.

"భేషజం వా ఆథర్వణాని"

—(సామ) పంచవింశబ్రాహ్మణ ౧౬. ౧౦. ౨.

"ఋచో యజూగ్ంషి సామా న్యథర్వాంగిరసః."

—తై. ఆర. ౧౧. ౯. ౧౦.

గోపథబ్రాహ్మణముండకోపనిషత్తులు అథర్వవేదమునకు చెందినవగుటచేత ఆగ్రంథములనుండి ప్రమాణముల నిటప్రదర్శింపలేదు. అన్ని వేదములయొక్క కల్పసూత్రములందున్నూ, రామాయణమహాభారతాదీతిహాసములందున్నూ, ప్రామాణికములగు ఇతరార్షేయగ్రంథసముదాయమందున్నూ అథర్వవేదమునకు సంబంధించినయుల్లేఖ గలదు. మన వైదికవాఙ్మయమునందు గాని, ఆర్షేయములగు పౌరాణికవాఙ్మయమునందుగాని, కాళిదాసాదిమహాకవిప్రోక్తములగు లౌకిక వాఙ్మయమునందుగాని ఆదియందు మూడువేదములే యుండి తరువాత అథర్వవేదము వెలసినతరువాత వేదములు నాల్గని వ్యవహరింపబడిన వనుసిద్ధాంతము కంఠోక్తముగ గాని, సూచనముగగాని తెలుపబడియుండలే దనువిషయమును పాఠకులు గమనించవలయును.

పైన గనంబఱచిన ప్రమాణములవలన ఋగ్యజుస్సామవేదములు మూడింటియందున్నూ అథర్వవేదముయొక్క ప్రశంసయుండుటచేత అన్ని వేదములవలెనే అథర్వవేదముకూడ ప్రాచీనమేయనియు, త్రయీశబ్దముయొక్క ప్రవృత్తికి కారణము వేదమంత్రములయొక్క రచనాత్రైవిధ్యమేకాని మఱొకకారణము లేదనియు పాఠకు లెఱుంగుదురుగాక!

ఈ విషయమునే సర్వానుక్రమణీవృత్తియందు వ్యాఖ్యాత ఇట్లు నిరూపించియున్నాడు:—

శ్లో. వినియోక్తవ్యరూపశ్చ త్రివిధ స్సంప్రదర్శ్యతే;
　ఋగ్యజు స్సామరూపేణ మంత్రో వేదచతుష్టయే.
అహే బుధ్న్య మంత్రం మే
　గోపాయే త్యభిధీయతే;
ఋక్పాదబద్ధా, గీతంతు సామ
　గద్యం యజుర్మంత్రః
చతుర్ష్వపిహి వేదేషు
　త్రిధైవ వినియుజ్యతే.

పై శ్లోకములవలన గ్రంథభేదముచేత వేదములు నాల్గు అయినప్పటికిన్నీ, పైనాల్గువేదగ్రంథములందునూ గల రచనాత్రైవిధ్యముచేత పై నాల్గువేదములకు త్రయీత్వముకూడ నిరాఘాటముగ చెల్లును.

మఱొకవిషయము: అథర్వవేదము లేనికాలమునందు ఋగ్యజుస్సామవేదములకు త్రయీ, అనుపదము వ్యవహరింపబడెనని చెప్పెడివారీ క్రిందివిషయమును గమనించవలయును. స్వయముగ అథర్వవేదమునందనేకస్థలములందు ఋగ్యజుస్సామములయొక్క వర్ణనము గల మంత్రము లనేకములు గలవు:—

మం. యత్రఋషయః, ప్రథమజా
　ఋచ స్సామ యజు ర్మహీ,
ఏకర్షి యస్మి న్నర్పితాః స్కంభంతం
　బ్రూహి కతమస్స్విదేవసః.-అథ.౧౦.౭.౧౪.

మం. విద్యాశ్చ వా అవిద్యాశ్చయచ్చాన్య దుపదేశ్యమ్,
　శరీరం బ్రహ్మ ప్రావిశ దృచ స్సామాథో యజుః.

౧. ౧౦. ౨౩.

అప్పు డీమంత్రములప్రాదుర్భావకాలమునందు అథర్వవేదము లేదని చెప్పినయెడల అసంగతముగా నుండునుగదా. కనుక వేదములకు త్రయీశబ్దము పర్యాయపదముగా నున్నదని వేదములు మూడని చెప్పుట మాత్రము ప్రామాణికము కాజాలదు.

మహాత్ముని రాక

తుమ్మలవల్లి వేంకటరత్నము పంతులు

నిజపదస్పర్శచే నిమ్నోన్నతాయిత క్షితిమండలము సమీకృతి వహింప
నిర్మలమందహాసోర్మి నానావర్ణ విమతత్వ మైకవర్ణ్యముభజింప
ఆత్మబాహాయష్టి నాతలాతలమర్దిత శ్వపాకాళి కైదండ గొనగ
తనయహింసాపరత్వములో జలాచల విశ్వంబును ప్రశాంతి నిశ్వసింప
తనదువ్యాహారసరణిలో ననుపదంబు - నఖిలమతబోద్ధ లైకకంఠ్యముననిలువ
నాంధ్రమాతృకయాశీస్సు లందికొనగ - తా నరుగుదెంచె మోహనదాసుడిపుడు.

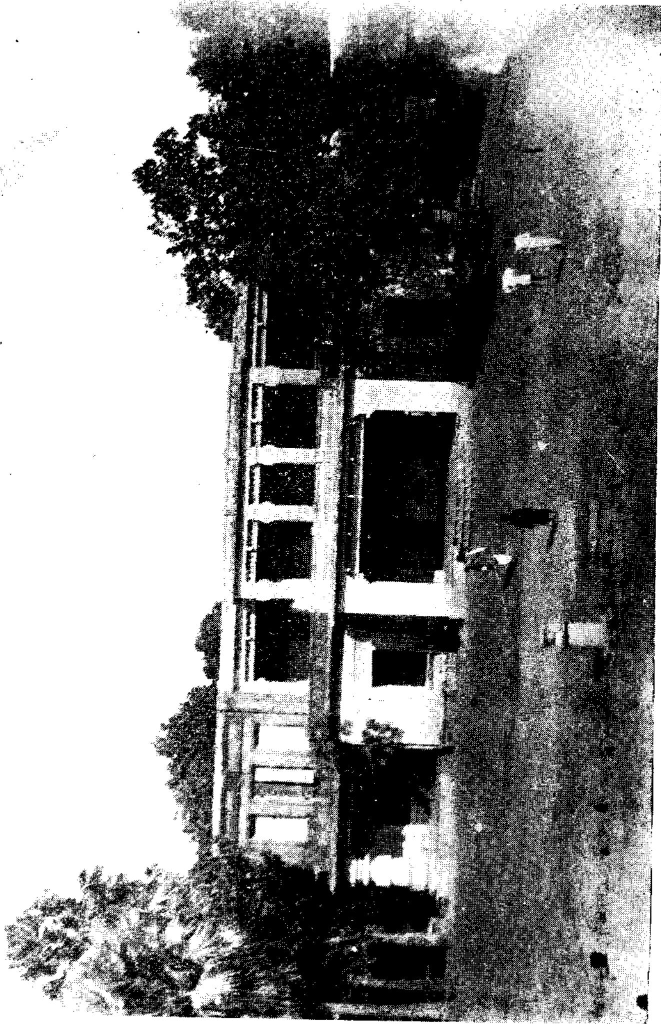
కోకిల లొండొరుఁ బిలిచికొన్నవి, వాని రవమ్ము బంచమ
స్వీకృతియే వెలార్చెను వచించెడి స్వాగతవాక్ప్రణాళికఁ
చీకటితోనె కొంత వికసిల్లె మనోజ్ఞకుసుంభరక్తిమఁ
ప్రాకటలీల నేడిచట బంచమభూతముఖాంచలంబులుఁ.

అది యస్పృశ్య మవాచ్యహా నొక గరీయంబౌ మహోరేఖకా
భ్యుదయం బాంధ్రవసుంధరోపరి స్వయంభూ నేత్రరోచిస్సుధా
స్పదమై,—ఘోరతమిస్రపుంజ మవనీపశ్చార్ధగోళాన కా
ర్తిదమై పర్వ—వెలింగె నేడు గుజరాతీ వైశ్యవర్చస్సుగఁ.

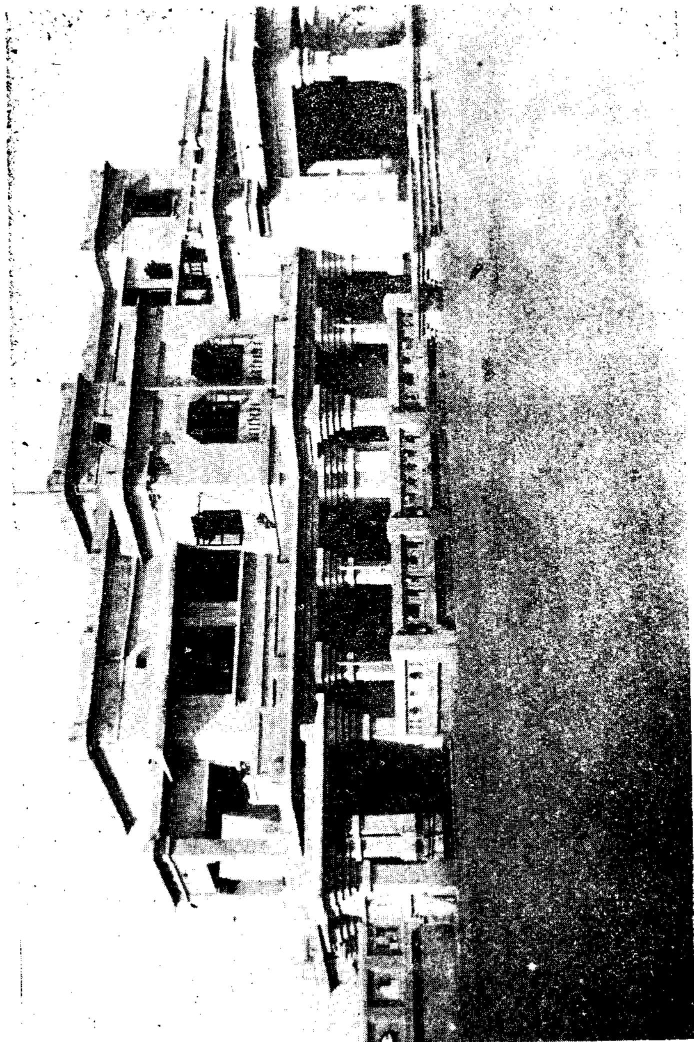
అది యనార్షం బనాగ్నేయమైన తేజ-మద్ది నిర్ధూమధామ హోమాగ్నిజిహ్వ
అనుచు గనకకలాపాదు లతనిలోన-నాహుతియొనర్చె నంగనావ్యూహ మిచట.

హృదయము తేనెసోన లెగయింపగ జేరెడు మేకపాలతో
నెదిగిన కుక్షిలోన జగమెల్ల ధరించెడి ధైర్యలక్ష్మి తా
బెదవుల దాండవించుగతి బెంపువహించిన వాక్ప్రవృత్తిలో
నొరిగిన పిన్ననవ్వ భరతోర్వికి బాసటగాదె నిచ్చలుఁ.

హరిజనసేవకై వెడలినట్టి మహాత్ముని పాదపూజకై
కురిసిన నేటి యీ కనకకోమలవర్ష పరంపరాప్లుతిఁ
మురియు వసుంధరాస్థలిని మోసులు వెట్టి స్వతంత్ర సస్యముల్
విఱుగబడుఁ నిరంతరము వ్రీహిభరాలసవేపితంబులై,

3. గ్రంథాలయము

౧. 'ఉత్తరాయనము'—రవీంద్రుని భవనము

ఆయుర్వేదము: ఆలోపతీ

డాక్టరు కనగాల లక్ష్మీ నరసింహారావు

గమ్యస్థానము చేరడానికి క్రొత్తమార్గాన నడచేటప్పుడు అక్కడక్కడ ఒక్కొక్కమజిలీలో కొంచెము ఆగి వెనకకు తిరిగి కాస్త సింహావలోకనము చేసి "ఇప్పుడు మనము ఎక్కడ ఉన్నాము? ఇక ముందు ఎట్లు పోవలెను?" అనేసంగతులు నిర్ణయించుకోవడము నేతకుమాత్రమే కాకుండా సహచరులకూ, అనుచరులకూకూడా ప్రయోజనకరముగా ఉంటుంది. ప్రస్తుతసందర్భములోకూడా అంతే.

ఆయుర్వేదాన్ని గురించి ఇప్పటికి మూడువ్యాసాలయినవి. మొదటివ్యాసములో ఆయుర్వేదాన్ని నేను ఏప్రకారముగా గ్రహించానో సంగ్రహముగా సూచించాను. అనగా చెప్పదలచినదానిలో శతాంశముకూడా చెప్పలేదని నాఅభిప్రాయము. కాని మామూలుధోరణిలో కాకుండా క్రొత్తధోరణిలో విషయాన్ని ప్రదర్శించడమువల్ల నేను దానిని ఏదృష్టితో చూస్తున్నానో తెలిసేనిమిత్తము, నాదృక్కోణము ఇదమిత్థమని నిర్ణయించడమూ, అందుకు కారణాలుకూడా చెప్పడమూ తప్పనిసరి అయినది. కాని కొందరికి ఈదృక్కోణనిర్ణయావశ్యకత తగినంత బోధపడినట్టుగా కనుపించదు. ఎందుచేతనంటే ఆయుర్వేదాన్ని గురించి వ్రాయడము ప్రారంభించి మొదటి వ్యాసము కావడముతోనే దృక్కోణనిర్ణయముకొరకు ఇంతగా వ్రాస్తూఉంటే, ఇక అసలువిషయములోకి దిగేది ఎప్పుడు? అనేప్రశ్న కలుగడము సహజము. కాని దృక్కోణాన్ని గురించి ముందుగా నిర్ణయించుకుంటేనేతప్ప విషయాన్ని గురించి ఏమిచెప్పినా ప్రయోజనము లేదు. వ్రాసేవారికి, చదివేవారికి భాష ఒక్కటే అయినప్పటికీ, కొద్దిమందికితప్ప మిగిలినవారి భావాలు వేరుకావడమువల్ల ఒకరినొకరు అర్థముచేసికోవడానికి అవకాశము ఉండదు. అడుగడుగుకూ మితిమీరిన సందేహాలు కలుగుతవి. అది సహజము. అప్పుడు "నాదృక్కోణము ఇది, మీదృక్కోణము అది" అని చెప్పుకోవలసిన అవస్థ తటస్థిస్తుంది. అంతకంటే ముందుగానే దృష్టిభేదమునుగూర్చి విమర్శించి దృక్కోణాన్ని నిర్ణయించి, వ్రాయతలచుకొన్నదేదో ఆతరువాతనే వ్రాస్తే నాదృష్టితో చూచేవారే నావ్రాతలను చదువుతారు; విషయము గ్రహిస్తారు. నాదృష్టితో చూడలేనివారూ, చూడతలచుకోనివారూ సాదరముగా చదువనే చదువరు. ఒకవేళ చదివినా గ్రహించరు. కనుక ఈదృష్టినిర్ణయమువల్ల వారికీ, నాకూకూడా వృథాప్రయాస తప్పుతుంది. నాదృష్టితో చూచేవారికి సందేహాలు కలుగకనేపోవచ్చును. ఒకవేళ ఏవయినా సందేహాలు కలిగినప్పటికీ అవి సులభంగా తీర్చడముకు అవకాశము ఉంటుంది. కాని దృష్టిలోనే భేదము కలిగినప్పుడు ఒకరుచెప్పేది మరొకరికి కేవలము విరుద్ధముగాను, అసందర్భముగాను, హాస్యాస్పదముగాను కనుపిస్తుంది. అట్టిసందర్భములో కలిగే ప్రశ్నలకు సహృదయత, సౌమనస్యము ఉండదు. అందుచేత వాటికి సమాధానము చెప్పకూడదు. ఒకవేళ సమాధానము చెప్పడానికి ప్రయత్నముచేసినప్పటికీ ప్రయోజనము ఏమీ ఉండదు. కనుక దృక్కోణనిర్ణయమే ప్రథమకర్తవ్యము అయినది.

అప్రత్యక్షవిషయాలనుగురించి విచారించేటప్పుడు నామతః ఎన్నోదృక్కోణాలు ఉన్నట్టు కనుపించినా నిజమయినవి రెండే. అన్నీ ఈరెంటిక్రిందకూ రావలసినవే. ఒకటి పారమార్థికమూ, రెండవది వ్యావహారికమూ. ఒకటి సూక్ష్మమూ, రెండవది స్థూలమూ. సృష్టియొక్క ద్వైరూప్యమంతా ఈస్థూలసూక్ష్మాలలో ఇమిడి ఉన్నది. Nothing is lost when a candle burns — అనగా కొవ్వొత్తి కాలినప్పుడు

పోయిందేదీ లేదు అని ఈనాటి విద్యార్థులు చదువుకొనే రసాయనశాస్త్రగ్రంథాలలో ఉంటుంది. కేవలము స్థూలదృష్టికి ఇది ఒక పిచ్చిమాటలాగ కనిపిస్తుంది. కాని రసాయనశాస్త్రపరిచయము ఏమాత్రము ఉన్నప్పటికీ దానిభావము అర్థమవుతుంది. కొవ్వొత్తియొక్క రాసాయనికవస్తుసమ్మేళనమునకు భంగము కలుగడమువల్ల రూపము అదృశ్యమైనదే కాని అసలు వస్తువులు నశించిపోలేదని అతనికి బోధపడుతుంది. అవసరమయితే శాస్త్రప్రయోగము (scientific experimentation)వలన ఋజువుపర్చడమునకు వీలుంది. కాని "మనుష్యుడు మరణించినాడు" అన్నప్పుడు దహనసంస్కారాదులవలన పాంచభౌతికశరీరము పంచభూతములతోనూ కలిసిపోయిందంటే అర్థమవుతుందే కాని శరీరము మరణించినా దానిలోని ఆత్మపదార్థము మాత్రము ఏవిధమైనమార్పున్నూ చెందకుండా నిలచి ఉన్నదని చెపితే మామూలు రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడికి మాత్రము విరుద్ధమైన విషయముగా తోస్తుంది. కాని ఆత్మానాత్మవివేకము పొందిన తత్త్వవేత్తకు అదివరకే తెలిసిన ఒక సాధారణవిషయముగా కనుపిస్తుంది. కేవలము అచేతనమూ, మానవనిర్మితమూ అయిన పదార్థము విషయములోనే స్థూలసూక్ష్మదృష్టిభేదమునకు ఇంత అవకాశము ఉన్నప్పుడు భగవన్నిర్మితమయి ఆత్మతో కూడియుండిన చేతనపదార్థాలలో ముఖ్యమైన మనుష్యుడివిషయములో ఏవిధముగా ఉండేదీ వేరే చెప్పనక్కరలేదు. అందుచేతనే మృత్యువు దేహానికేగాని ఆత్మకు లేదని చెప్పినందుకుగాను "సాక్రెటీజు" వంటి మహానుభావుడికి మరణదండన విధించారు. మనుష్యుడు మరణించడముతోనే, అనగా ఆత్మ శరీరాన్ని విడచినతోడనే ఆశరీరములో ఉండే పంచభూతముల సమ్మేళనానికి భంగము కలిగి దేనిలోనిది దానిలో కలిసిపోయినప్పటికీ ఆత్మ మాత్రము మార్పుచెందక ఒకేవిధముగా నిలచిఉంటుంది అని చెపితే ఆత్మానాత్మభేదము తెలిసికోగలిగినంత సూక్ష్మదృష్టికలవాడికి అర్థమవుతుంది. స్థూలదృష్టితో చూచేవాడికి అసందర్భముగా కనిపిస్తుంది. ఆయుర్వేదానికి ఆలోపతీకి ఇట్టితారతమ్యమే ఉంది.

అందుచేతనే ప్రాక్పశ్చిమదృష్టులంటే ఏమిటో, అవి ఏవిధముగా ఏర్పడినవో, వాటికి భేదము ఎందుకు కలిగినదో, అవి మనకు ప్రపంచములో ఏవిధముగా వ్యక్తమవుతున్నవో, వాటికి ఉండేభేదము ఆయుర్వేద ఆలోపతీ వైద్యసంప్రదాయములలో ఏవిధముగా కనుపిస్తున్నదో ఇదివరకే సూచించాను. ఈదృష్టిభేదము మొదట్లోనే గుర్తిస్తే అనవసరమైన సందేహాలకు, అపోహాలకు అంతగా అవకాశము కలుగదు. ఒకవేళ ఏమైనా కలిగినా అవి తీర్చడము సులభము. కనుక ఆయుర్వేదానికి భారతీయదృష్టికి ఉండే సంబంధము చెప్పడముతోపాటు ఆలోపతీకి పాశ్చాత్యదృష్టికి ఉండే సంబంధము చెప్పవలసివచ్చినది. మొత్తముమీద ఆయుర్వేదము ప్రతివిషయమూ పారమార్థికముగా సూక్ష్మదృష్టితో లోతుకుదిగి చూస్తుందనీ, ఆలోపతీవ్యావహారికముగా స్థూలదృష్టితో పయిపయినమాత్రము చూస్తుందనీ ఇదివరకే స్పష్టపరచాను. కాని ఈవైద్యసంప్రదాయాలకు ఈవిధమైన దృష్టిభేదము కలుగడానికి ప్రబలమైన హేతువు ఏమయి ఉంటుంది? అనే ప్రశ్నకు సమాధానము కావాలి.

ఆయుర్వేదానికి ఆధారము యోగదృష్టి. ఆలోపతీకి ఆధారము ఆధునికశాస్త్రప్రయోగము, తార్కికపద్ధతి. మనస్సు భ్రమప్రమాదములకు వశమై ఉన్నదనే సంగతి గ్రహించి జ్ఞానసముద్రుడయిన పరమేశ్వరధ్యాననిమగ్నులైన మహర్షులు సమాధ్యవస్థయందు దర్శించిన మహాసత్యాలతో ఆయుర్వేదము నిండి ఉన్నది. వేలకొలదిసంవత్సరాలు గతించినప్పటికి ఆసత్యాలు నేటివరకు మారలేదు. అందుచేతనే అవి సత్యాలని చెప్పడానికి అవకాశము కలిగింది. అట్టి సత్యాలపయిన నిలచి ఉన్నదే ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రము. ఆకారణమువల్లనే దాని మూలసిద్ధాంతాలకు మార్పుకలుగలేదు. కాని ఆలోపతీ వైద్యశాస్త్రముయొక్క సిద్ధాంతాలు భ్రమప్రమాదవశములైన ఆధునికశాస్త్రప్రయోగముమీదా, తర్కపద్ధతులపయినా నిలచిఉండడమువల్ల అవి తరుచుగా మారుతూ ఉంటవి అనేసంగతి జగత్ప్రసిద్ధము. ఈలాటి సందర్భాలున్నవని తెలిసినవారు

కూడా ఆయుర్వేదము ఏవిధమైన అభివృద్ధిన్నీ పొందకుండా పూర్వకాలములో ఎట్టి స్థితిలో ఉండేనో ఇప్పుడున్నూ అట్టి స్థితిలోనే ఉన్నదనిన్నీ, ఆలోపతీ దినదినాభివృద్ధి పొందుతూఉన్నదనిన్నీ సామాన్యముగా అనేమాట. అనగా వారి అభిప్రాయప్రకారము దేనికీకూడా మార్పు కలిగితేనేకాని అభివృద్ధి లేదని తేలింది. ఆవిధముగా ఆలోచిస్తే ఆయుర్వేదానికి అభివృద్ధి ఏమీ లేదని చెప్పవలసివస్తుంది. కాని సత్యము మారదు. మారేది సత్యముకాదు. అయితే అభివృద్ధి అంటే ఇక అర్థము ఏమిటి ? అసత్యాన్నుండి సత్యాన్ని పొందడానికి చేసే మహాప్రయత్నమే అభివృద్ధి అని చెప్పాలి. ఇంగ్లీషులో దీనికి పర్యాయపదం "ప్రోగ్రస్" (Progress). సరిగా యోజిస్తే అది ప్రాప్తికొరకు చేసే అన్వేషణముకాని వ్యాప్తివికాసాలను సమకూర్చే అభివృద్ధీ, విజృంభణమూ కాదు. మార్పులేని శాశ్వతసత్యాలకూ, స్థిరసిద్ధాంతాలకూ మాత్రమే అట్టివ్యాప్తివికాసాలు పొందడానికి అధికారము ఉన్నదికాని ఎప్పటికప్పుడు సత్యాలనేభ్రాంతి కలిగిస్తూ గడియగడియకూ మారేటటువంటి ఆభాస సత్యాలకు అధికారములేదు. కాని మనము ప్రత్యక్షముగా చూచేది దీనికి కేవలమూ విరుద్ధముగా ఉన్నది. ఏమంటే, తరుచుగా మారుతూ ఉండే సిద్ధాంతాలతో నిండిన ఆలోపతీకి విశేషప్రచారమూ, వ్యాప్తివికాసాలూ, అనగా తద్రూపకమైన అభివృద్ధి ఉన్నదనీ, ఆయుర్వేదానికి అట్టి అభివృద్ధి లేదనీ ఒప్పుకోకతప్పదు. ఇది చాలా అసందర్భముగాను, అన్యాయముగాను కనిపిస్తుంది. ఈ సమస్యకు "దీని భావమేమి తిరుమలేశ" అని ప్రశ్న వేసికొంటే సమాధానము ఏమి వస్తుందో చూస్తాం.

"యథా రాజా తథా ప్రజాః" ఉభయులకూ, అనగా ప్రభుత్వానికీ ప్రజకూకూడా సత్యంపయిన అనాదరము, అసత్యంపయిన ఆదరము కలిగినవి. ప్రస్తుత ప్రభుత్వవిధానమూ, ప్రస్తుతవిద్యాపద్ధతీ, పాశ్చాత్యనాగరకతాప్రభావమూ అన్నీ ఇందుకు కారణాలైనవి. అందుచేత అమానుషములైన ఆయుర్వేదసత్యాలు శాశ్వతముగా నిలిచేవి అయినప్పటికీ ఈ కాలములో ఆలోపతీపొందే అభివృద్ధి ఆయుర్వేదము పొందడము అసంభవము. అది పొందతగిన అభివృద్ధి వేరు. దేశకాలపాత్రాలనుబట్టి శాస్త్రంయొక్క కళారూపము మారుతూ ఉంటుంది. అనగా వ్యాప్తివికాసాలతో కూడిన అభివృద్ధి పొందుతూఉంటుంది. సత్యము దేశకాలపాత్రభేదాన్నిబట్టి వివిధరూపాలువహించి వ్యాప్తివికాసాలు పొందుతూ తానుమాత్రము మారకుండా ఉంటుంది. కనుక సత్యానికి మార్పులేకపోయినా వ్యాప్తివికాసరూపకమైన సంతతాభివృద్ధి దానికి సిద్ధిస్తూన్నది. సత్యంకావడమువల్ల అది పొందే అభివృద్ధి ప్రపంచకల్యాణానికి తోడ్పడుతుంది. ఆలోపతీసంగతి వేరు. ఆధునికశాస్త్రరీత్యా అది సత్యాలని భ్రమించినవాటిని అమలులో పెడుతుంది. అనగా మానవకోటిమీద ప్రయోగిస్తుంది. ఆప్రయోగములో కలిగే ఫలితాలనుబట్టి కొంతకొంత కాలానికి కొన్నికొన్ని సిద్ధాంతాలు మారుతూఉంటవి. మార్పుచెందిన ఆసిద్ధాంతములు తిరిగీ మనుష్యులపైని ప్రయోగించి చూచినమీదట కలిగే ఫలితాలనుబట్టి తిరిగీ కొన్ని మారుతూఉంటవి. ఈవిధముగా ఆధునికశాస్త్రములూ, వాటినిబట్టి ఆలోపతీ వైద్యశాస్త్రమూ అనుదినమూ మారుతూ తద్రూపకమైన అభివృద్ధి పొందుతూ ఉన్నవి. సత్యాలైనా కాకపోయినా ఎప్పటికప్పుడు సత్యాలని నమ్మినవాటిని ప్రజపైన ప్రయోగించి చూడకపోతే వారిశాస్త్రము ముందుకు నడచే ఉపాయము లేదు. ఒకసిద్ధాంతము సత్యమనే భ్రాంతితో కొంతకాలము అమలులోఉండి తరువాత పొరపాటని ఋజువుపడేసరికి దానిప్రయోగమువల్ల ఎంతమందికో అపాయము తటస్థించిఉంటుంది. శాస్త్రపరిశోధనావిధానములో ఈప్రజాక్షయముకుకూడా ఒకగౌరవస్థానము ఉన్నదని వారి సంప్రదాయము. ప్రాచీనమహర్షులు చెప్పిన సత్యసిద్ధాంతాలను గ్రహించి వాటి వ్యాప్తివికాసాలకు తోడ్పడడానికిబదులు ఎప్పటికప్పుడు వారు సత్యాలనుకొనే సిద్ధాంతాల ప్రచారప్రయోగాలకు తోడ్పడడము న్యాయము కాదు.

దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టి ఆయుర్వేదానికి అభివృద్ధి కలుగలేదు. ప్రభుత్వాదరము లేకపోవడాన్ని బట్టిన్నీ, పాశ్చాత్యనాగరకతావ్యామోహములో పడిపోవడమువల్ల భారతదేశానికి కలిగిన స్వస్వరూపజ్ఞానశూన్యతనుబట్టిన్నీ ఆయుర్వేదసత్యాలకు వ్యాప్తినికాసాలు పోయినవి. అనగా దేశకాలపాత్రానుసరణంగా ఆయుర్వేదశాస్త్రం కళారూపం వహించి అభివృద్ధి పొందడము లేదన్నమాట. అందుచేతనే భారతీయుల ఆయురారోగ్యాలకు తీరనిలోపము కలిగింది. అంతేకాకుండా సత్యాలనేభ్రాంతితో అసత్యసిద్ధాంతాలను భారతీయులపైన ప్రయోగించడమువల్ల ఆలోపతీ భారతదేశానికి చేసిన అపకారానికి నిష్కృతిలేదు. అది దేశానికి చేసిన ఉపకారము ఆవంతఅయితే అపకారము కొండంత. ఆలోపతీ ప్రపంచానికి చేస్తూఉన్న అపకారాన్ని తెలుపుతూ పాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రవేత్తలు కొందరు దాన్ని ఖండించడాన్నిబట్టి భారతదేశములో కూడా, ముఖ్యముగా విద్యాధికులలో కొంత అలజడి కలిగింది. ఆలోపతీవైద్యశాస్త్రాన్ననుసరించి చేసే చికిత్సయొక్క గుణము నిలచేదికాదనీ అప్పటికప్పుడు కొంతవరకు రోగనివారణ చేసినట్టు కనుపించినా క్రమక్రమముగా అపకారము చేస్తుందనీ, అనేకమందికి బోధపడింది. అంతేకాకుండా దాన్ని ఖండించిన ఇతరపాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రాలపైని వారికి కొంత అభిమానముకూడా కలిగింది. అనగా హోమియోపతీ (Homoeopathy), టిష్యూరెమిడీసు (Tissue remedies) న్యాచురోపతీ (Natureopathy), క్రోమోపతీ (Chromopathy) మొదలైనవాటియందని నా అభిప్రాయము.

అట్టిసమయములో ఆయుర్వేద పునరుద్ధరణానికి దేశములోని మహామహులు చాలాపాటుపడడమువల్ల ఆయుర్వేదానికి ఒకస్థానము ఏర్పడడమూ, అదినిలబడడానికి అవకాశముకలగడమూ తటస్థించినవి. దేశములో ఆయుర్వేదకళాశాలలు స్థాపించి, విద్యార్థివేతనములిచ్చి యువకులకు ప్రోత్సాహము కలిగించడమువల్లనూ, అక్కడక్కడ సభలుచేసి ఆయుర్వేదముయొక్క గొప్పతనాన్ని గూర్చి జనులకు బోధించడమువల్లనూ దేశములో ఆయుర్వేదవైద్యాన్ని గూర్చి గడచిన ముప్ఫైనలభైసంవత్సరాలకాలంలో గొప్పప్రబోధము కలిగినది. వంగదేశముమొదలైనవి ఇంతకంటే కొంచెముముందుగానే మేలుకొన్నవి. అట్టిస్థితిలో ఏమిచేయాలో ప్రభుత్వానికి తోచలేదు. ఆయుర్వేదానికి తగినంత ఊత ఇచ్చి అభివృద్ధిలోకి తీసికొనిరావడానికా మనసొప్పదు. నిర్మూలనము చేయడానికా సాహసములేదు. అందుచేత వారి మామూలుపద్ధతిప్రకారము దాని బాగోగులు నిర్ణయించి రిపోర్టుపంపేనిమిత్తము ఆలోపతీవైద్యశాస్త్రములో ఆరితేరిన ఒకభారతీయుణ్ణి నియమించారు. "తానొకటితలస్తే దైవ మొకటి తలుస్తాడు" అన్నట్టుగా ఆభారతీయుడు సత్యాన్వేషకుడు కావడమువల్ల ఆయనకు సత్యమే గోచరించింది. అందుచేత ఆయన ఆయుర్వేదముయొక్క గొప్పతనాన్ని గూర్చి విశదపరుస్తూ దానికికూడా దేశములో ఒకస్థానము ఉన్నదని తెలియచేశాడు. ఇది పచ్చివెలక్కాయ గొంతుకపడ్డట్టయినది. కొరవిపెట్టి తలగోక్కున్నట్టయినది. చెన్నపట్నములో గవర్నమెంటు స్కూలు ఆఫ్ ఇండియన్ మెడిసన్ (Government School of Indian medicine) స్థాపించడానికి పూర్వరంగముగా పరిణమించింది. ప్రస్తుతము యల్. ఐ. యమ్. లను తయారుచేసేది ఇదే. ప్రభుత్వానికి దీనియెడల సవతితల్లిప్రేమ ఉన్నదనే సంగతి అందరికీ తెలిసినవిషయమే. కాని దాని అధ్యక్షుని ఉదారాశయాలనుబట్టి అది క్రమక్రమముగా అభివృద్ధిచెందే సూచనలు కనుపిస్తున్నవి. మన రాజధానిలో ఆయుర్వేదపునరుద్ధరణానికీ, దాని క్రమాభివృద్ధికీ తోడుపడినవారిలో ముఖ్యులు అనేకబిరుదాంకితులై కీర్తిశేషులైన పండిత డి. గోపాలాచార్యులు గారున్నూ, డాక్టరు లక్ష్మీపతీ, క్యాప్టను శ్రీనివాసమూర్తీ, డాక్టరు కోమనుగార్లున్నూ చిరస్మరణీయులు. ఇకముందు ఆయుర్వేదాభివృద్ధికి ఎవరెంత పాటుపడినప్పటికీ, దాని పునఃప్రతిష్ఠాపనమునకు కారకులైనవారిలో వీరు అగ్రగణ్యు లని చెప్పక తప్పదు.

కాని ఈ విషయములో ఎవరెంత పాటు పడినా ఎదురీతగా పరిణమించింది. ప్రభుత్వాదరము లేకపోవడమువల్ల కష్టముఎక్కువ, ఫలము తక్కువ. ప్రభుత్వమువారి దృక్కోణము మారనంతవరకు వారు దానికి ప్రచారము కలిగించరు. మొన్నమొన్నటివరకు ఆయుర్వేదము విస్మృతము కావడమువల్ల తగినంత ప్రచారము ఉంటేనేగాని దాని ప్రాముఖ్యము జనులకు బాగా బోధపడదు. కాని ఎవ రెన్ని ఆటంకాలు కలిగించినప్పటికీ ఆయుర్వేదానికి ఈపాటి అభివృద్ధి కలిగిందనే విషయముకూడా ఒక గొప్పసంగతే. జనసామాన్యమునకూ, విద్యాధికులకూకూడా ఆలోపతీవైద్యంపైన, అందులో ముఖ్యముగా "ఇంజక్షనుల" (Injections) ఎడల ఉన్న వ్యామోహానికి మితిలేదు. ఆయుర్వేదముపయిన వారికి కొంతఅభిమానము ఉన్నమాట వాస్తవమే కాని, దానియెడల తగినంత కాంక్ష కలగలేదు; దానికి తగినంత ప్రాముఖ్యమును ఇవ్వవలెననే దీక్ష కలుగలేదు. పాశ్చాత్యనాగరకతావ్యామోహములో మునిగిపోయి, యుక్తాయుక్తములను, హితాహితములను నిర్ణయించగలిగిన శక్తిని కోల్పోయిన భారతీయుల హృదయములో దాని శక్తిసామర్థ్యాలూ, గొప్పతనమూ లగ్నముకాకపోవడమే ముఖ్యకారణము. ఆలాజరగడానికి ప్రభుత్వసహాయము అవసరము. అది కలిగినప్పుడే దానికి తగినంత ప్రచారము కలుగుతుంది. దాని అభివృద్ధికి తగిన సౌకర్యాలు ఏర్పడుతవి. అప్పుడు ఆయుర్వేద, ఆలోపతీలకు ఉండే తారతమ్యాన్ని ప్రయోజనాన్ని అనుసరించి హిందూదేశములో దేనికి ఎటువంటి స్థానము ఇవ్వవలసినదీ నిర్ణయము అవుతుంది.

ప్రస్తుతము ఏదయినా వ్యాధిని ఆలోపతీ అసాధ్యమని వదలివేసినప్పుడుమాత్రము గత్యంతరము లేకపోవడమువల్ల ఆయుర్వేదవైద్యునివద్దకు పోతారు. అనగా రోగము ముదిరి రోగి ఇటూఅటూ అనేస్థితిలో ఉన్నప్పుడు ఆయుర్వేదము శరణ్యము అవుతూ ఉన్నది. ఆలా అయినప్పటికీ ఆయుర్వేదము యథాశక్తి సహాయపడుతూనేఉన్నది. అసాధ్యమనుకొనే అనేకవ్యాధులను నివారణచేసి ఆలోపతీవైద్యులకు ఆశ్చర్యము కలిగిస్తూ ఉన్నది. ఆయుర్వేదసంప్రదాయాన్ని అనుసరించి అసలు వ్యాధి రాకుండానే కాపాడడానికి, వచ్చిన రోగాన్ని సులభముగా నివారణచేయడానికీ తగినంత సాధనసంపత్తి ఉన్నది. కాని ఆలోపతీయెడలనూ, దానికి సంబంధించిన 'ఇంజక్షనులు' మొదలైన నూతనపద్ధతులయెడలనూ ఈనాటివారికి-పట్నములలోనివారికీ పల్లెలలోనివారికీ, చదువుకున్నవారికీ చదువుకోనివారికీ సామాన్యముగా అందరికీ కలిగిన వ్యామోహాన్ని అనుసరించి ఆలోపతీకి కలిగిన ప్రభావము వర్ణనాతీతము. అందుచేతనే ఆయుర్వేదమువల్ల పొందతగిన లాభములో శతసహస్రాంశముకూడా దేశము పొందడములేదనేసంగతి కేవలము మనకు ప్రత్యక్షవిషయమై ఉన్నది. దీనికి ప్రతీకారము ఏమిటి అంటే ఏమి చెప్పను? తన ఆయురారోగ్యాలను కాపాడుకోడానికి అవసరమైన పద్ధతులను అవలంబించడానికీ, ప్రతికూలమైన పద్ధతులను తొలగించడానికీ దేశానికి స్వాతంత్ర్యము లేకపోయినప్పుడు ఏమిచేయగలము? ఆచేసేది ఎంతవరకు ప్రయోజనకరముగా ఉంటుంది అనేది విమర్శనీయాంశము.

ఉదయము నిద్రలేచినదిమొదలు రాత్రి తిరిగీ నిద్రపోయేవరకు మానవుడు ఆచరించవలసిన విధినిషేధరూపములైన సమస్తకర్మములు చాలావరకు ఆయురారోగ్యములకు సంబంధించిఉన్నవి. ఆర్యసంప్రదాయాన్ననుసరించి, ఆయురారోగ్యాలకూ విద్యావినోదానికీ, మతసాంఘికరాజకీయపరిస్థితులకూ తీరని పరస్పరసంబంధము లున్నవి. ఇహమందు జగత్కల్యాణము సమకూర్చడానికీ, పరమందు ముక్తిని సంపాదించడానికీ ఆయాధర్మాలు నిర్వర్తించడము అనేది చాలా సహాయకరముగా ఉంటుంది. పూర్వము గమ్యము పొందడానికి ఇవన్నీ సాధనాలుగా పరిణమించేవి. కాని గమ్యము ఎప్పుడయితే మరపునకు వచ్చినదో, ఒక్కొక్కసాధనము ఒక్కొక్కగమ్యముగా తోచినది. అందుచేత వాటికి ఉండే పరస్పరసంబంధముతోపాటు దేనికి ఎట్టి స్థానము ఇవ్వవలెను? అనే ఆలో

చినకూడా పోయింది. అందుచేత వివిధధర్మములకూ ఉండే సామరస్యముకంటే వైరుధ్యము ఎక్కువగా గోచరమవుతుంది. ప్రపంచమనేది పరమేశ్వరుడు రచించిన ఒకమహాకావ్యమనీ, ప్రతిమానవజీవితమూ ఆమహాకావ్యములో ఇమిడిఉండి దానిని పోషించే ప్రత్యేక కావ్యమనిన్నీ, వ్యక్తియొక్క అభివృద్ధి వ్యక్తికి మాత్రమేకాకుండా, సమస్తమానవజాతికీ, తద్వారా ప్రపంచముకూ ప్రయోజనకరమనిన్నీ ప్రతిభారతీయుడూ గమనించతగిన ముఖ్యవిషయము. ఆవిధమైన విశాలదృష్టితో చూడడమువల్లనే మహర్షులు భగవత్ప్రేరితులయి, ధర్మాధర్మాలకూ, సత్యాసత్యాలకూ ఉన్న భేదము తెలిసికొని జగత్కల్యాణముకొరకు విధినిషేధరూపములైన ధర్మాలు నిర్ణయించారు; సత్యాలను బోధించారు.

అహంకారరహితులై, భేదభావము నశింపజేసికొని, భగవద్ధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠులయి, సమాధ్యవస్థయందు సమస్తసత్యములను దర్శించిన మహానుభావులకుమాత్రమే మానవజాతిని శాసించడమునకు అధికారమున్నది కాని తదితరులకు లేదు. అట్టిమహాపురుషులుబోధించిన సత్యాలను తెలిసికొని వారు విధించిన ధర్మాలను ఆచరించడము ప్రతిభారతీయునికీ ముఖ్యకర్తవ్యమయియున్నది. "శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధనమ్" అనేసూక్తిని పురస్కరించుకొని మనవారు ఆయురారోగ్యపరిపాలనము కొరకు నిర్ణయించిన విధులూ, చేసిన హితోపదేశములూ విశేషముగా ఉన్నవి. కాని ప్రస్తుతపరిస్థితులనుబట్టి అవి ఆచరించడమునకుకాని, వాటికి ప్రచారము కలిగించడమునకుకాని ఎంతవరకు సాధ్యమవుతుంది అనేది ఆలోచించవలసి ఉన్నది. కాని ఎవరు ఎట్టిమార్పు కలిగించవలెనన్నా మొదట సత్యాసత్యవిచక్షణమూ, తరువాత సత్యస్వీకరణమూ, అసత్యనిరాకరణమూ కలిగితే వాటివాటికి సంబంధించిన ధర్మములాచరించడము, అధర్మములను త్యజించడము తటస్థిస్తుంది. కనుక ఆలోపతీ ఆయుర్వేదాలనుగురించి ఈసత్యాసత్య విచక్షణజ్ఞానము ఏవిధముగా పొందగలమో, ఆపొందిన జ్ఞానము జీవితములో ఏవిధముగా ఆచరణలోనికి తీసికొనిరాగలమో ముందు వ్యక్తపరుస్తాను.

నిష్కాసనము

పాటిబండ మాధవశర్మ

ఏడుపుగూడ నొక్కకళయే యనునూహ యతించి నేర్చుకొ
న్నాడను నేనుగూడ మలినాశ్రులు రాల్చుచు నేడ్చుకొంట; ఈ
యేడుపు నాయెడంద గ్రసియించుచునున్నది; వద్దటన్ననున్
వీడదు! నన్ను జుట్టి విలపించు ని దెక్కడిపాపకర్మమో!

ఓ శిశిరాంధభీషణతనూ! వలమానదృగంత విస్ఫులిం
గాశుభరూపకమ్మున భయంకరమోహనమూర్తి వీవు ఆ
క్రోశము సేయ నా బెదురుగుండియ లార్చుకపోవు! నీ మహా
వేశము నింక నే ననుభవింపఁగఁజాల భరింపఁజాలనున్.

లేతయెడందలన్ గరుణలేక గ్రసించి భుజించునీవు దం
ష్ట్రాశ్రితటిదుగ్రవక్త్రమున ద్రాగ్రశనాశని యల్లలాడ, వి
ద్యోతితవీక్షణమ్ముల మహోల్బణమోహముతోడ నాపయిన్
చేతులు సాఁచి కౌఁగిటికిఁ జేరుచుకొంటివి నాఁటినాఁటికిన్.

మంచికి చెట్టకున్ దెలివిమాలి గతానుగతిన్ సదా ఉపా
సించితి నింతకాలము! త్యజించితి నీనిముసమ్మునుండి! వీ
క్షించఁగఁజాల మోహకలుషీకృతమా భవదాననమ్ము; చూ
పించకు, నా సమక్షమును వీడి తొలంగుము శోకరాక్షసీ!

కోరి సృజించుకున్న యతిఘోరతవాకృతి కెన్నియే నమ
స్కారములు; ఇంక నాతలఁపుచాయలఁ దారక లేచిపొమ్ము! దు
ర్వారయశస్తృషాతురత వ్యర్థ మొనర్చితి నోభయంకరా
కారిణి! ఎంతయో మధురగానము నీకయి యేడ్చికొంటలో! (?)

పూవులపూజ సల్పెడి కవుల్ గల రాదెసపోక యేల నా
పై వలపూని యీపగిది వ్యర్థముగా విలపింతువు? ఇంత కే
నీవలలోనఁ జిక్కెనని నింద యొనర్చెదువారు లోకులు! ఓ
దేవి! తొలంగిపొమ్మిఁక, గతించిననేస్తము విస్మరించుచున్!

నీ కుటిలాక్షిపాతములు, నీ బిగియారు కవుంగిలింతలున్
నీ కఠినోష్ఠపానములు నే భరియింపఁగఁజాల! వానికై

యాంకొని దేవురించెడు మహాత్ములం జేరంగంబొమ్ము! వార లీ
లోకుల మెప్పుదూరులకు లోగరు, నీయెడ బద్ధభక్తులుౘ.

బంగరుపాదుకల్ దొడిగి, బంగరుదండము కైవసంబుగా,
సింగపు గద్దెపై నిలువంజేసి, భవత్ప్రణయాతిభీషణా
పాంగము వేచియుండిన తపస్వుల నేత్రము రోసి, మద్గృహా
ప్రాంగణమం దమంగళకరంబుగ నేడ్చుచు నిల్తు వేటికే?

కాళిమ లోలగించెడు మొగమ్ముపయిౘ వికృతాట్టహాస రే
ఖాళి జుగుప్స రేపంగ వికావిక నవ్వుచు, నీయసృక్ప్రప
న్నాళికలౘ స్రవించు నయనమ్ముల నాపయి మచ్చుజల్లి, మో
హాలసు నన్ను ఘోరనరకాధ్వముపా లొనరింప నెంతువో!

ఈచిఱునవ్వులం దివతళించిన నా నిరుపేదగుండెపై
చాచిన నీ కఠోరకరచాలనపూర్వక మంత్రపార దు
ర్వాచికమందు లుబ్ధమయి పాడఱిపోయిన నాయెడంద కీ
నీచవిషాదభావ మలినీకృతియే తగుశాప మయ్యెడిౘ!

తారలంగాంచి యేడ్తును, సుధాకరఖండముం గాంచి యేడ్తు, వి
స్ఫారితమా ప్రియావదనపంకజమందున మృత్యుదేవతా
కారముం గాంచి యేడ్తును, సుఖంపడంజాలక యేడ్తు, నింతని
ష్కారణశోకదగ్ధ మగు జన్మము గాంచియు నేడ్తు నిత్యముౘ.

ఐహిక దైహిక ప్రబలయాతన లంటంగరాని, ధర్మసం
దేహము ముట్టరాని యతినిర్మలవృత్తికవిత్వమంటి; నా
యూహలు మాఱిపోయె; కలుషోగ్రభయానకనారకోర్వి, శో
కాహతశుష్కజీవితమ యయ్యె కవిత్వము నాకు నేంటికిౘ!

చేయంగలంత ఘోరమును చేసితివో కటుదుఃఖదేవి! నా
యీయెద వట్టిపోయె, నిట నేమిభుజించెదు రిత్తయెమ్ములౘ?
తీయనికంఠముౘ పగులందీసితి; జీరలువోవుగొంతుతో
హేయపుం బాట బాడి మురియించెద నేగతి నింక లోకముౘ?

"మధురకణములు" నుండి.

భారతీయ భిన్నాహారములు—వాటిగుణదోషములు

క్రమధాటి వెంకటగిరి, బి. ఏ., యం. యస్ సి (ఆనర్సు).

పిల్లలభోజనమజ్జనాంశముల తలిదండ్రులు తమ యనుభవములనే పాటింతురు. తెలిసియో తెలియకయో వారు శారీరకశాస్త్రానుగుణముగ నాహారముల నుడుకవనిచ్చెదరు. ఇంతియేకాక, జీర్ణకారులను పెక్కుద్రవములు స్రవించుకొరకై షడ్రుచులుగల పాకముల చేయుటయందసాధారణప్రజ్ఞ గడించినవారు. అయినను దేహపోషణార్థమైన కొన్నివిషయములు స్వల్పము లనియో, లేక అజ్ఞానముచేతనో పాటింపక పచనముచేయుచున్నారు. కొందరు బియ్యమును మెరుగుపెట్టించి రుద్దిరుద్ది కడిగి వండుచున్నారు. అన్నము మల్లెపువ్వులవలె నుండవలెనట! కూరగాయల నుడికించి నీరు పారబోసి తాళింపుచేయుచున్నారు. ఇట్టివి తెలియక చేసెడు పనులనియు, మిక్కిలి యమూల్యపదార్థములను భుజియింపక కేవలము చెత్తనే తినుచున్నామనియు తెలియుటకును, ఆహారవిషయముల ప్రాముఖ్యమును తెలిసికొనుటకును ఈక్రిందియంశములు వివరింపబడుచున్నవి.

ఆహారమననేమి? శరీరమనుగృహమును దిట్ట పరచునదియే ఆహారము. ఇది యైదువిధములు:

(౧) మాంసకృత్తులు (Proteins). ఇవి నత్రజనిత సమ్మేళనపదార్థములు - గ్రుడ్లు, పాలు, పెరుగు, మినుములు, మాంసము మొదలగునవి.

(౨) కర్బనోదజనితములు (Carbohydrates): చక్కెర, బెల్లము, తేనె, పిండి మొదలగునవి.

(3) చమురులు (Fats): నూనె, నేయి, క్రొవ్వు మొదలగునవి.

(౪) ఖనిజద్రవ్యములు.

(౫) జలము.

ఇవియే పంచభూతములని చెప్పిన చెప్పనగును. ఇవియే నిజమగు నాహారద్రవ్యములు; ఇవి శరీరమున కమృతతుల్యములు. వీటిని కొలదిగనో గొప్పగనో భుజింపనిజీవి లేదు.

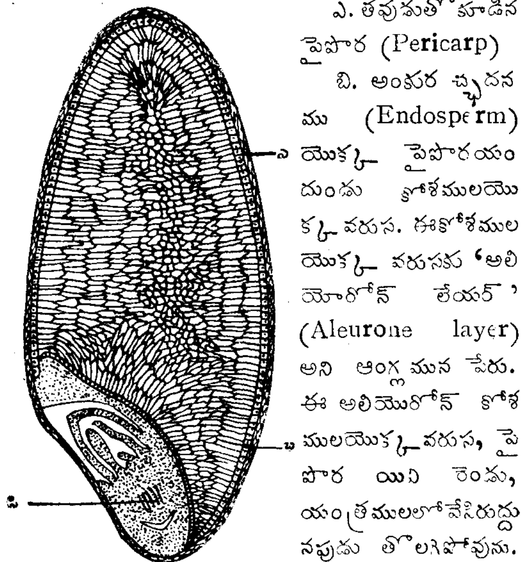
పైపేర్కొనబడిన పంచవిధరసములు సాధారణముగ నొకవస్తువునందే కానుపింపవు. కనుకనే వివిధాహారపదార్థములతో మిశ్రభోజనమే చేయుచున్నాము.

ఇటీవల పైపేర్కొనబడిన పంచరసములేకాక, మరికొన్నివస్తువులు మనదేహపోషణార్థము ఆహారపదార్థములయందు ముఖ్యముగ చేరియుండవలెనని శాస్త్రజ్ఞులు నిరూపించినారు. ఈయమూల్యపదార్థములకే వైటమిన్సు (Vitamins) లని పేరు. 'వైటల్' అన ప్రాణదాతలను జీవసత్తలనియు, 'అమైన్' అన నత్రజనితపదార్థమనియు నెరుంగనగు. ప్రాణదాతయగు నీ 'వైటమిన్' లేని పదార్థములను భుజించితిమేని వివిధజాడ్యములపాలగుదుము. కాన మనదేశమందు అన్నిజాతులయొక్కయు ఆహారపదార్థముల గుణములను, వాటివలని లాభనష్టములను, వాటిని సంస్కరించువిధమును తెలిసికొనవలెను.

మనదేశమునందెల్లెడలను గోధుమలు, బియ్యము, యవలు, జొన్న, మొక్కజొన్న, చామలు మొదలగు ధాన్యములే ముఖ్యాహారములుగ వాడబడుచున్నవి. ఈధాన్యములను వేర్వేరుగాను, రెండుమూడు రకములు మిశ్రముచేసియు వండి భుజించుచున్నారు. ఈధాన్యములలో కొన్ని దంపడము, విసరడము మొదలగు సంస్కారములు లేకయే ఆహారపచనమునకు యోగ్యములై యున్నవి. ప్రతిధాన్యముయొక్కయు ఊకయందును, ఊకకు క్రిందిపొరయందును, బీజస్థాన (Embryo) మందును మంచి పుష్టినొసగు గుణములతో గూడిన పదార్థములు చేరియుండును. కనుక ఇట్టి ధాన్యములు అత్యుత్కృష్టాహారసామగ్రులు.

బియ్యమును వండుటకు మునుపు దంపుట, చెరుగుట, కడుగుట మొదలైన సంస్కారములు ఆవశ్యకము. పల్లెటూళ్లలో వడ్లను పెద్దపెద్దరోళ్లయందు పోసి రోకళ్లచే దంచి బియ్యమును తయారుచేయుచున్నారు. ఇట్లు చేయుటవల్ల బియ్యముయొక్క పైపొర చాలమట్టుకు బియ్యమునందే యిమిడియుండును. పట్టణములందు ఉడకబెట్టిన వడ్లనుగాని, పచ్చివడ్లనుగాని యంత్రములచేత పొట్టుతీయించుటయే కాక, అన్నము తెల్లగనుండుటకొరకై మెరుగును బెట్టించుచున్నారు. ఈకారణమువలన పుష్టికారకములైన బియ్యపు ముఖ్యభాగములు నశించుననుట తేటతెల్లమే. పైయందమున కాశించి, దేహదార్ఢ్యమునకత్యంతము నుపయోగకరములయిన పదార్థములను ఇట్లు నాశపరచుట కడుంగడు శోచనీయము.

౧. గోధుమగింజయొక్క ఊర్ధ్వపరిచ్ఛేదనాభాగము (Longitudinal Section)ను చూపునట్టి చిత్రము.

ఎ. తవుడుతో కూడిన పైపొర (Pericarp)

బి. అంకురచ్ఛదనము (Endosperm) యొక్క పైపొరయందుండు కోశములయొక్క వరుస. ఈకోశముల యొక్క వరుసకు 'అలియోరోన్ లేయర్' (Aleurone layer) అని ఆంగ్లమున పేరు. ఈ అలియోరోన్ కోశములయొక్క వరుస, పైపొర యివి రెండు, యంత్రములలోవేసిరుద్దునపుడు తొలగిపోవును.

సి. బీజగర్భము (Embryo of Germ)

ధాన్యములలోనెల్ల గోధుమలు అత్యధిక పుష్టికారకములనియు, బియ్యము అత్యల్పపుష్టికారకమనియు జీవశాస్త్రపరిశోధనలవలన నిరూపింపబడినది. తక్కిన ధాన్యముల గుణములు ఆ రెండిటికిని మధ్యనున్నవి. ధాన్యము లన్నిటియందును, ఆహారమునకు ముఖ్యపదార్థములైన మాంసకృత్తులు, క్షారశిల, స్వర్జకము, లోహము, భాస్వరము, వైటమినులు మొదలగునవి కొన్నిలోపించియుండును. ఇట్టిలోపములు కొన్ని ధాన్యములలో అధికముగను, మరికొన్నిటియందు అల్పముగను ఉండును. అన్నిధాన్యములకంటె బియ్యమునందు ఈ లోపములు అత్యధికముగ నున్నవి. బియ్యము ప్రథమమున యంత్రముల కిచ్చి మెరుగుపెట్టుట, తరువాత చూపు కింపుగానుండుటకై గుద్దిరుద్ది కడుగుట, పిదప గంజివార్చుట – ఈ క్రియలవలన అత్యుత్కృష్టపదార్థములెల్ల మట్టిపాలై, కేవలము నిస్సారమైన పిప్పి మిగులుచున్నది. కనుకనే బియ్యము హైందవాహారములలోనెల్ల అతినికృష్టమైనదని శాస్త్రజ్ఞులచే నిశ్చయింపబడినది.

౨. బియ్యపుగింజను మెరుగుపెట్టుటవలన చెందుమార్పులు.

1

1. వడ్లగింజ. పైపొట్టుతో చేరియుండునది.

2

2. పైపొట్టును తీసివేసినపిమ్మట, పైపొర (Pericarp), గర్భము(Embryo) తో చేరియుండుటను చూపు చిత్రము. నల్లరంగుతో కనుబరచియుండునది గర్భము (Embryo).

3

3. మెరుగుపెట్టినపిమ్మట బియ్యపుగింజయొక్క రూపము. పైపొర, గర్భము, ఇవి రెండు తొలగింపబడినది.

హిందూదేశపు వాతావరణస్థితి, వర్షము, వ్యవసాయవిధానము ఒక్కొక్క ప్రదేశమునందొక్కొక్కవిధమై యుండుటచే, ఆయాస్థానముల గుణముల ననుసరించి యేదైన ఒకధాన్యముమాత్రమే యచ్చటపండుట

3. యంత్రములతో మెరుగుపెట్టిన బియ్యమును తినిపించిన పక్షి.

(పాలిన్యూరిటిస్ (Polyneuritis) వ్యాధియొక్క ప్రారంభదశ)

కనువై యుండును. కనుక ఆయాస్థలములందు పండెడు ధాన్యమే అచ్చటిప్రజ ఆహారమున కెక్కువగ వాడుకొనుట సహజము. ఉత్తరహిందూస్థానమందు పశ్చిమోత్తరపు మాగాణములు పంజాబు, బెలూచిస్థానము సంయుక్తరాష్ట్రములు-ఈప్రదేశములందు గోధుమలు అత్యధికముగ పండుచున్నవి. ఈప్రదేశనివాసులైనపఠానులు, పంజాబీయులు, సిక్కులు, బలుచీలు, రాజపుత్రులు, పహారీలు మొదలగువారికి గోధుమలే ముఖ్యాహారము. వీరు ఇతరధాన్యాహారములను గోధుమాహారమునకు ఉపదంశముగ నుపయోగింతురు. మధ్యహిందూస్థానమందలి కొన్నిప్రదేశములందు, బొంబాయి దక్కను దేశములలో సైతము గోధుమలు విస్తారముగ పండుచున్నవి. అయినప్పటికిని ఇచ్చటిజనులు-మహారాష్ట్రులు కేవలము గోధుమాహారమే భుజింపక, బియ్యము, గోధుమలు రెంటిని చేర్చి తినుచున్నారు. పశ్చిమమున బీహారు, బెంగాలు దేశములందు, మదరాసు రాజధాని ఆద్యంతము ప్రధానాహారము బియ్యమే. కర్ణాటక ప్రదేశములందు చాములు, కొఱ్ఱలు, రాగులు అధికముగ పండుచున్నవి. కనుక అచ్చటి జనులు ఈధాన్యములనే అధికముగ భుజించుచున్నారు.

ఉత్తరహిందూస్థానమునుండి దక్షిణమునకు రానురాను, ఆయాప్రదేశములయొక్క ముఖ్యధాన్యములయందలి పుష్టికారకగుణములు క్రమేణ తగ్గిపోయియున్నవి. దీనికితోడు దక్షిణదేశస్థుల యాహారములో మాంసకృత్తులు, క్రొవ్వు, వైటమినులు చాల లోపించియున్నవి. ఉత్తరదేశస్థులు పాలును, మాంసమును అత్యధికముగ పుచ్చుకొందురు. దాక్షిణాత్యులు, పౌరస్త్యులు క్షీరమాంసములను చాల మితముగా వాడుచున్నారు. వీరిలో అనేకులు, ఈపుష్టికారకములగు ఆహారమును భుజింపక కేవలము తండులాహారమునే ప్రధానముగభుజించుచున్నారు. పఠానులు మాంసాహారులగుటచే మేక, గొఱ్ఱెల మాంసమును అధికముగా పుచ్చుకొనుటవలన వీరి శరీరప్రకృతి ఉత్తమమైయున్నది. దీనికి తోడు వీరు పాలు, పెరుగు, నేయి, వెన్నలను అత్యధికముగ తినుచున్నారు. సిక్కుల మాంసాహారభక్షణము వీరికంటె మితము. కాని పాలు, పాలతోచేసినపదార్థములు విశేషముగ భుజింతురు. మహారాష్ట్రులుసైతము పాలు, పాలవస్తువులు అమితముగ తినుచున్నారు. వీరు మాంసకృత్తులతోచేరిన ఆహారపదార్థములు—గ్రుడ్లు, చేపలు భుజింతురు. బంగాళాదేశస్థులు, కర్ణాటకులు, మద్రాసీలు—వీరందరు కేవలము శాకాహారులే. వీరిలో మాంసభక్షకులు చాలకొద్ది. వీరు దధిక్షీరఘృతములను సైతము విరళముగ వాడుచున్నారేకాని ఉత్తరదేశస్థులవలె విశేషముగ వాడువారుకారు. ఈకారణములవలన దాక్షిణాత్యులను ఔత్తరాహులతో పోల్చినచో, వీరు భుజించెడి యాహారమునందు మాంసకృత్తులు, వైటమినులు లోపించియుండుటవలన, వీరిదేహస్థితి చాల అధమమై యున్నది. కందిపప్పు మొదలైన ద్విదళధాన్యములు, కూరగాయలు హిందూదేశ మాద్యంతము ఆహారమునకు వాడబడుచున్నవి. అయినను కలిగినవారికి మాత్రమే ఈపదార్థములు సులభములు. దక్షిణదేశస్థులయొక్క ఆహారపదార్థముల యందలి పుష్టికారకగుణములు లోపముగుటవల్ల వారియొక్క దేహాకృతి,

దేహదార్ఢ్యము, శక్తిసామర్థ్యములు అన్నియు క్రుంగి యున్నవి. ఉత్తరదక్షిణదేశస్థుల కుండు శరీరభేద ములు కడు నాశ్చర్యకర మైనవి. ఔత్తరాహులైన పఠానులు, బలూచీలు, సిక్కులు, రాజపుత్రులు, పంజాబీలు, మహారాష్ట్రులు మొదలయిన వారియొక్క బలిష్ఠకాయములు, శౌర్యసాహసములు, దృఢసం కల్పత మొదలగువాటిని—పూర్వదక్షిణనివాసులైన మద రాసీలు, బెంగాలీలు, కర్ణాటకులు—వీరియొక్క దుర్బలదేహములు, క్రుంగిన స్వరములు వీటికి పోల్చి చూచిన క్లిష్టమైన భేదము లగుపడుచున్నవి.

మాంసకృత్తులతోడి ఖనిజద్రవ్యములు (Mineral Salts), వైటమినులు సైతము ఇట్టిభేదముల కలిగించుటలో ఎక్కువగ పాల్గొని యున్నవి. మరియు వంశానుగతమైన కారణములు, వాతావరణము, కులమతాచారములు మొదలైనవి పైజెప్పిన భేదము లుప్పతిల్లజేయుటకు చాల సంబంధించియున్నవని నిస్సంశయముగ నుడువనగును. అయినప్పటికిని ఆహా రమే అన్నిటికంటెను ప్రధానమైనది. మన హిందూ దేశమందలి భిన్నజాతుల యాహారముల యొక్క పుష్టి కారకగుణములు ఇటీవల కొన్ని యుత్తమ పరిశోధ నలచే చక్కగా నిరూపింపబడినవి. పరిశోధనవిధాన మిాక్రింద వివరించినరీతిగ జరుపబడెను.

సాధారణముగా ఆహారపదార్థములయొక్క గుణములు కనుగొనుటకు, ఎలుకలచే అట్టి ఆహారపదార్థ ములను తినిపించి, వాటిదేహలక్షణములను పరిశీలించి, ఆహారమువిలువను కనుగొనుట యొకపద్ధతి. కొన్ని యెలుకలను గుంపులుగా విభాగించి, హిందూదేశపు ముఖ్యాహారములలో నొక్కొక్కగుంపు కొక్కొక్క యాహారము వండి తినిపింపబడెను. ఈ వంటకములు ఆయాజాతివా రెట్లు వండుదురో అదేరీతిని తయారు చేయబడెను. పరిశోధనాంతమున, ఒక్కొక్క సమూహమున కొసగబడిన యాహారపు విలువయొక్క సరాసరి ఫలితమ్ములు ఈ క్రింద పొందుపరచినట్లు ఏర్పడెను. మిక్కిలి పుష్టికరమైన యాహారమును తినిన ఎలుకలు తక్కిన ఎలుకలకంటె ఎక్కువతూనిక గలిగి యుండునని ఎరుంగవలయును.

౪. యంత్రములతో మెరుగుపెట్టిన బియ్యమును తినిపించిన పక్షి.

(పాలిన్యూరిటిస్ (Polyneuritis) వ్యాధియొక్క మధ్యమదశ)

ఆ హా ర ము

ప్రతియెలుకయొక్కయు శరీరపు సరాసరితూనిక

			గ్రైనులు
సిక్కుల	యాహారము	తినిన ఎలుక	౨౩౫
పఠానుల	,,	,,	౨౩౦
మహారాష్ట్రుల	,,	,,	౨౨౫
కర్ణాటకుల	,,	,,	౧౮౫
బంగాళాదేశస్థుల	,,	,,	౧౮౦
మద్రాసీల	,,	,,	౧౫౫

పై పట్టిక ననుసరించి సిక్కుల యాహారమే మిక్కిలియుత్తమమైనదని తెలియుచున్నది. ఈ యా హారమందు ఈక్రిందివస్తువులు చేరియుండెను: గోధుమ పిండితో చేసినరొట్టె, పాలు, పాలతోచేసిన పదార్థ ములు, పప్పు దినుసులు, కూరగాయలు—కాబేజి, కారటిదుంప, ఎఱ్ఱ వంకాయలు, దుంప కూరలు,

వారయున కొంకతూరి యెనుకలు, క్రొవ్వుతో గూడియుండు మాంసము, మంచినీరు. అన్నిటి కంటె అధమమైనదని నిరూపింపబడిన మద్రాసీల యాహారమందు చేరినవస్తువు లేవన, బాగుగారుద్దికడిగిన మెరుగుబియ్యము వండిన యన్నము, కందిపప్పు, కూరలు, ఊరుగాయలు, ఇతరసంబారపు దినుసులు, సస్యతైలములు, కొద్దిగా పాలుచేర్చిన కాఫీకషాయము, కొద్దిగా మజ్జిగ, నేయి, టెంకాయ, పోకచెక్క, మంచినీరు. పైచెప్పిన సిక్కుల యాహారమును తినిపించిన ఎలుకలు ఒక్కొక్కటియు సరాసరి ౨౩౫ గ్రేనులతూనిక కలిగియుండెను. మద్రాసీల యాహారముతినిన ఎలుకలు ఒక్కొక్కటియు ౧౫౫ గ్రేనులుమాత్రము తూనిక గలిగియుండెను. కనుక ఈరెండు విధముల ఆహారములకును గల భిన్నస్వభావములు విశదమైనవి.

౫. యంత్రములతో మెరుగుపెట్టిన బియ్యమును తినిపించిన పక్షి.

(పాలిన్యూరిటిస్ వ్యాధియొక్క ఉచ్ఛదశ)

పైతెలిపిన పరిశోధన ఫలముల ననుసరించి మనుష్యులయొక్క భౌతికారోగ్యములు, శక్తిసామర్థ్యములు వారుభుజించు ఆహారపదార్థములపైననే చాలవరకు ఆధారపడియున్నవని తెలియుచున్నది. కనుక మనదేశమందలి జనులకు ఉత్తమమైన ఆహార మెట్టిదని తెలిసికొనుట త్యావశ్యకము. మెరుగుపెట్టుట మొదలైన సంస్కారములు లేని యేదైన నొకరకపు ధాన్యము, లేక కొన్నిదినుసుల ధాన్యముల మిశ్రపచనము, పాలు, పెరుగు, వెన్న, నేయి, కందిపప్పు మొదలగు ద్విదళ ధాన్యములు (Legumes) తాజా ఆకుకూరలు, కాయగూరలు, దుంపకూరలు, పండ్లు, మంచినీరు, మితముగా కొంతమాంసము — ఈ వస్తువులతో కూడియుండెడు ఆహారము ఉత్తమమైనదని చెప్పవచ్చును.

ఆహారవిషయమున ఇంకను కొన్నిసంగతులు ముఖ్యముగ తెలిసికొనవలయును. మనదేశముయొక్క అధికమైన తాపప్రమాణము, అనావృష్టి మొదలగు వాయుగుణపరిస్థితులు మనము తినెడియాహారపదార్థములయొక్క పుష్టికారకగుణములందు చాలమార్పులను కలుగజేయుచున్నవి. కూనూరునందలి పాశ్చర్ పరిశోధనాలయము (Pasteur Institute) నందున్న కర్నల్ మెకారిసన్ (Colonal Mecarrison) అను శాస్త్రవేత్త యీ విషయమై కొన్నిపరిశోధనల సలిపెను. వేసవికాలమందు ఎండిన బయళ్లలో గడ్డి మేసిన పశువులపాలయందు దేహారోగ్యమునకు ముఖ్యముగ కావలసిన వైటమినులను జీవసత్త్వాలలో వైటమిను 'ఏ' యొక్క పరిమితి చాల తగ్గియుండుననియు, వర్షఋతువులందు సొంపుగా పెరిగిన పచ్చికబయళ్లలో మేతమేసిన యావులపాలయందు దిట్టిలోపము లెవ్వియును ఉండవనియు నిరూపించినారు. కనుక పొట్టనిండ ఆహారము లేక పస్తుండు ఆవులయొక్క పాలయందును, మంచిపచ్చిగడ్డిమేయనట్టి యావులపాలయందును వైటమిను 'ఏ' యొక్క పరిమితి క్రుంగిపోవుటవల్ల ఇట్టి పాలను త్రావువారి దేహస్థితియు అధమముగ పరిణమించును.

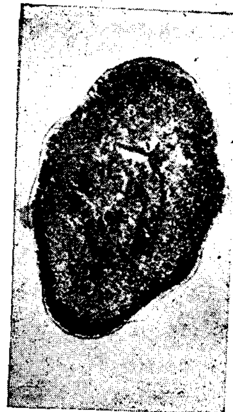
బంగాళాదేశస్థులు, కర్ణాటకులు, మదరాసీలు కేవలము బియ్యమే ముఖ్యాహారముగ భుజించుచున్నారని యిదివరకే తెలిసికొంటిమి. కనుక ఇట్టియాహారము వలన కలుగు లాభనష్టములు తెలిసికొనుట చాలముఖ్యము.

మొదట అన్నము తయారుచేయుటకుపూర్వము, బియ్యమును యంత్రములయందు మెరుగుపెట్టుటవలన చెందుమార్పులను విశదముగ నెరుంగవలయును. వడ్లను దంచి, చెరగి తయారు చేసిన బియ్యముయొక్క పైభాగమంతయు ఒకపొరచే కప్పబడియుండును. దీనిక్రింద

మరియొకపొర కలదు. ఈ క్రిందిపొరయందు మాంస కృత్తులు విస్తారముగ చేరియుండును. దీని లోభాగమందు పిండిపదార్థము లుండును. ఈ క్రిందిపొరను చేరి ఒక సన్న నిరంధ్రమువలె బీజస్థాన (Embryo) ముండును. మనము సాధారణముగ దంచి తయారుచేసిన బియ్యము మడ్డిరంగుతో నుండును. ఈ మడ్డిరంగును పోగొట్టుటకు బియ్యమును యంత్రములయందు మెరుగు పెట్టుదురు. ఇట్లు మెరుగుపెట్టుటచే బీజస్థానము, పైపొర—ఇవిరెండును బియ్యమునుండి తొలగిపోవుట వలన మాంసకృత్తుల, ఖనిజపదార్థముల పరిమితి చాల తగ్గిపోవును. బీజస్థానమునందును, పైపొరయందును మన యాహారమునకు ముఖ్యముగా కావలసిన వైటమిను 'బి' యనుపదార్థ ముండుటవలన, మెరుగుపెట్టిన బియ్యమందు ఈ వైటమిన్ 'బి' లోపించియుండును.

మనహిందూదేశమందలి ధాన్యములలో నెల్ల బియ్యము చాల నిస్సారమైనది. ఇందులో అనేకలోపములు గలవు. ముఖ్యమైనది వైటమిన్ 'బి' యొక్క లోపము. బియ్యముయొక్క ఆహారపు విలువను కనుగొనుటకు దీనితో తయారుచేసిన యాహారమును, దీనితో చేర్చి మరికొన్ని యాహారపదార్థములను కోళ్లు, పావురములు మొదలైన పక్షులకు తినిపించి, వాటియందు కలిగెడి మార్పులను కనుగొనుటకు కొన్ని పరిశోధనలు గావింపబడెను. అధికముగ మెరుగు పెట్టిన బియ్యమును తినిపించిన పక్షులకు ఒకవిధమైన పాలిన్యూరిటిస్ (Polyneuritis) అనురోగము వచ్చును. ఈరోగముయొక్క చిహ్నములు మెరుగుపెట్టిన బియ్యమును తినిపించిన రెండుమూడువారములలోపుగానే కనబడును. ఈపక్షులకు పార్శ్వవాయువు వచ్చి, క్రిందపడి కదలుటకు మెదలుటకు శక్తి లేకపోయి తుదకు చనిపోవును. ఈవ్యాధితో చచ్చినపక్షులయొక్క అవయవములుసూక్ష్మదర్శిని యంత్రముతో పరిశీలించినచో, ఈ పక్షులనరములయొక్క కణములు కృశించియుండుట కానవచ్చును. మనుష్యులకుకూడ కేవలము మెరుగుపెట్టిన బియ్యమే తినుటవల్లన, పక్షులకు వచ్చిన పాలిన్యూరిటిస్ (Polyneuritis) వ్యాధివలెనే బెరిబెరి (BeriBeri) అనువ్యాధి సాధారణముగ వచ్చును. ఈ వ్యాధియొక్క లక్షణము లేవన, మొదట జీర్ణశక్తి, ఆకలి నశించుట, రోగి అలసినట్లుండుట, మనస్సు క్రుంగినట్లు ఎప్పుడును విచారముగ నుండుట, మోకాలిక్రింద భాగమందలి కండరములందు మొదట నొప్పిపుట్టి, దేహమంతటను వ్యాపించుట, అవసానకాలమున ఊపిరితీయుటకుకూడ కష్టమై, పార్శ్వవాయువు పుట్టి చనిపోవును. ఈరోగము వచ్చినవారికి స్పర్శబలము తగ్గి జ్ఞానముగూడ కొంత తగ్గును. స్పర్శేంద్రియసంబంధములైన భాగములయందు ఉబ్బుచూపి, సూదులతో పొడిచినట్లు పోటులెత్తి, చురుకు, మంటలు, తిమురు పుట్టును. ఇదిగాక బియ్యముతో వండినయన్నము తినువారిలో దేహదార్ఢ్యము చాల అధమమై ఇతరసామాన్య భౌతికశక్తు లన్నియు క్రుంగియుండును. మరియు బియ్యపు అన్నము తినువారిలో నిరుపేదలయొక్క శరీరప్రకృతి అతిత్వరలో అంటురోగములకు వశవర్తియై పోవునట్టిదిగా నుండును. వీరికి శ్వాససంబంధమైన రోగములు, జాఠరాంత్రసంబంధరోగములు (నీళ్లవిరేచనములు, గ్రహణి, మరిడి జాడ్యము, కడుపునొప్పి), రక్తక్షయ, చర్మరోగములు, బెరిబెరి మొదలైననానావిధవ్యాధులు తరచు సంభవించుచుండును.

౬. బియ్యపుగింజయొక్క ఊర్ధ్వచ్ఛేదనాభాగము (Longitudinal Section)

ఊక ఊడగొట్టిన పిదప, పైపొర (Pericarp), క్రింది పొర (Subpericarp) లు చెదరగొట్టబడక యథాస్థితిలో నుండువిధము.

పైతెలిపిన రోగములు రాకుండ నడ్డగించి, మన శరీరారోగ్యమును ఉత్తమస్థితిలో మంచుకొనుటకు.

ప్రాతబియ్యము, మెరుగు పెట్టినబియ్యము, వీటితో వండిన అన్నము భుజింపకుండ నుండవలెను. వడ్లను అప్పుడే దంచి, చెరగి చేసినబియ్యమును వండి తినవలెను. ఉప్పుడు బియ్యముకూడ ఆహారమునకు తగినదే. ఈ యుప్పుడు బియ్యము యెంతప్రాతదైనను, శిథిలమైనను దీనితో వండిన యన్నము తినువారికి బెరిబెరిరోగము వచ్చుట కవకాశముండదు. ఈ విధమైన బియ్యముల నుపయోగించుకొనుట కవకాశము లేనియెడల మాంసకృత్తులు, క్రొవ్వు విస్తారముగ చేరియుండెడి పదార్థములను అన్నముతో చేర్చి భుచ్చుకొనవలెను. వైటమిను 'బి' విస్తారముగనుండు పదార్థములు భుజింపవలెను. చిక్కుడు కాయగింజలు, బటాణిగింజలు మొదలగు కాయధాన్యము లందు వైటమిను 'బి' విస్తారముగ చేరియుండును. ఇవి కాక వేరుసెనగ, బాదాము, అక్రోటు మొదలగు విత్తుల యందుగూడ ఈ వైటమిను చేరియున్నది. పండ్లయందును ఈ వైటమిను విస్తారముగనుండును. ఆరంజి, నిమ్మ, అరటి, ద్రాక్ష మొదలగుఫలములు చాల ఉత్తమమైనవి. వీటన్నిటికంటెను సీమవంకాయ (Tomato) మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. ఇందులో ముఖ్యమైన వైటమినులన్నియు అతివిస్తారముగ చేరియున్నవి.

౬. యంత్రములయందు మెరుగుపెట్టుటకుముందు, ఉడకబెట్టిన ఉప్పుడు బియ్యపుగింజయొక్క ఊర్ధ్వపరిచ్ఛేదనా భాగము.

క్రింది పొరమాత్రము యథాస్థితిలో నున్నది.

తండులాహారుల విషయమై యింతమాత్రము తెలిసెను. ఇక గోధుమాహారులసంగతిని తెలిసికొందము. గోధుమాహారముయొక్క గుణములను తెలిసికొనుటకై పై తెలిపిన మెకారిసన్ (Mecarrison) శాస్త్రవేత్త కొన్ని పరిశోధనలు సలిపిరి. ఇతర-ఉపదంశము లేవియును లేక కేవలము గోధుమాహారముతోనే కొన్ని ఎలుకలను మేపగా, వాటిలో మరణసంఖ్య మిక్కిలి అధికమాయెను. శ్వాసకోశసంబంధమైన అంటురోగములు పుట్టుటయే యట్లు మరణించుటకు ముఖ్యకారణము. కేవలము గోధుమాహారమే యివ్వక, దీనితోపాటు వైటమిను 'ఎ' మితముగ నుండెడు నువ్వులనూనె కొంతయు, గోధుమగింజలయందిలి ఖనిజద్రవ్యముల లోపములను క్రమపరచుటకై కొంతయుప్పును చేర్చి తినిపించినయెడల యెలుకలు దీర్ఘకాలము బ్రతికియుండునని నిరూపింపబడెను. గోధుమాహారములో ముఖ్యమైన లోపము క్రొవ్వును కరగించెడు (Fat-soluble) వైటమినులని వీరి పరిశోధనలవల్ల నిశ్చయింపబడినది. కనుక కేవలము గోధుమలే ఆహారముగ భుజించుటవలన వైటమినులయొక్క లోపములకు సంబంధించిన నాసారోగములు, నేత్రరోగములు, శ్వాసకోశరోగములు, ఆంత్రరోగములు, మూత్రరోగములు మొదలైనవి తరచుగా వచ్చుచుండును. కొన్ని సమయములందు గండమాల (goitre) రోగము సహితము అధికముగ వచ్చుచుండును.

మూత్రకృచ్ఛ్రము (Stone) అను రోగము ఉత్తరహిందూస్థానమున అధికముగను, దక్షిణమున విరళముగను వ్యాపించియున్నది. ఈ రోగము బియ్యమన్నము తినువారిలోకంటె గోధుమలు వండి తినువారిలో మిక్కిలి వ్యాపించియున్నది. హిందూదేశపు ధాన్యములలో నెల్ల మూత్రకృచ్ఛ్రరోగమును కలుగజేసెడిగుణములు గోధుమలయందత్యధికముగను, బియ్యములో అల్పముగను, తక్కినధాన్యములలో వీటిరెంటికిని మధ్యస్థముగను నున్నవని కొన్ని పరిశోధనలవల్ల కనుగొనబడెను. కనుక ఈ రోగముయొక్క వ్యాప్తి ఆయా దేశములధాన్యములయొక్క గుణముల ననుసరించి యుండును. మరియు యంత్రములయందు తయారు చేసిన గోధుమపిండియందు ఈరోగమును పుట్టించెడి

గుణముగల పదార్థములు తొలగింపబడుననియు, కనుక యంత్రములయందు తయారుచేసిన గోధుమపిండి ఉత్తమ మైనదనియు తెలియుచున్నది. మరియు, మూత్ర కృచ్ఛ్రరోగము, మనము భుజించెడి యాహారపదార్థములందు స్ఫురేతముల (Phosphates) యొక్క పరిమితి తగ్గియుండినను, సున్నము అధికముగ చేరియుండినను సంభవించును. ప్రస్తుతము ఈజాడ్యము విషయమై మరికొన్ని నూతనపరిశోధనలు జరుపబడుచున్నవి.

గండమాల రోగము, భోజనపదార్థములయందు అయొడిన్ (Iodine) అను మూలపదార్థము లోపమగుటవల్లను, స్ఫురేతములు, సున్నములు లోపమగుటవల్లను పుట్టును. కనుక ఈపదార్థములను విస్తారముగ కలిగియుండెడు పాలు, పండ్లు ఆహారము ఈరోగములను కుదుర్చుటయేకాక, రాకుండ నివారింపగలదు. పైతెలిపిన రోగములేకాక మరికొన్ని రోగములు కేవలము మనముభుజించెడి యాహారపదార్థములందలి, పుష్టికారకగుణముకల పదార్థములు లోపించియుండుట వల్ల సంభవించుచున్నవి. క్రిమిదంత (Dental caries) మొదలైన దంతరోగములు, వైటమిను 'సి' 'ఏ' లు లోపించియుండెడు ధాన్యాహారములు తినెడి హైందవులలో మిక్కిలి ప్రబలముగ వ్యాప్తిహొందియున్నవి. తాజాకూరగాయలు భుజింపకుండెడివారలలో దంతములయందు రక్తము స్రవించుట (Pyrrhoea) మొదలైన రోగములు ఉద్భవించును. నికృష్టాహారము, తక్కువయాహారము భుజించెడి హైందవస్త్రీలలో గర్భిణీవ్యాధులు అత్యధికముగ సంభవించుచున్నవి. ఇవిగాక ఇంక ననేకరోగములు నానాటికి క్రొంగ్రొత్త రూపములతో పుట్టుచున్నవి. వ్యాస మతిదీర్ఘమగునని వాటినెల్ల వివరించుట ప్రస్తుతము మానుకొంటిని.

పై వివరించిన నానావిధరోగముల నివారించుటకు రోగ లక్షణములను గాని, ఔషధోపచార వివరణములనుగాని ఆమూలముగ తెలిసికొని చికిత్స చేయుటకంటె, ప్రతియొక్కరును ముఖ్యముగ జీవిత పరిస్థితులను జక్కదిద్దుకొని, ఉత్తమాహారపానీయములను లోపములు లేకుండ సమకూర్చుకొనిన చాలును. నేటికాలమున తదితరసమస్య లన్నిటికంటెను ఆహార సమస్యను చక్కదిద్దుకొనుట హిందూదేశీయులకు కేవల మత్యావశ్యకమైయున్నది. నానాటికిని వృద్ధిజెందుచున్న హైందవ జనసంఖ్యకు హిందూదేశమాత సంపూర్ణాహారము నొసగనూర్ప జాలకున్నది. కనుక సాంఘిక-ఆర్థికపక్షములుగా నేటికాలమునకు అనువుగానట్టి పూర్వాచారములను చక్కదిద్దుకొనుటయు, వ్యవసాయవిధానములను, పశువుల పరిస్థితులను, పరిశ్రమములను, ఉత్తమపరచుటయు, అన్నిటికంటె ముఖ్యముగా సంతానాభివృద్ధిని హద్దులో నుంచుటయు దేశక్షేమమునకు మూలకందములు.

౮. యంత్రములయందు మెరుగుపెట్టిన పచ్చిబియ్యపుగింజయొక్క ఊర్ధ్వపరిచ్ఛేదనాభాగము (Longitudinal Section).

గర్భకోశము (Embryo), క్రిందిపొరలు రెండును తొలగింపబడియున్నవి.

నికృష్టాహారమునకును, దేహాలస్యమునకును గల సంబంధములను సూక్ష్మముగ వివరించిచూచినయెడల నిస్సంశయముగ తేలెడియంశ మేమన, ఆయురారోగ్యములను వృద్ధిపొందించుటకు ఉత్తమాహారము అత్యావశ్యకమని. ఔత్తరాహులైన పఠానులు, సిక్కులు భుజించెడి క్షీర, శాకాహారములే యట్టియుత్తమాహారములు. కనుకనే హిందూదేశస్థులెల్లరికంటెను పైపేర్కొన్న తెగలవారు ఆరోగ్య భాగ్యమును, దృఢశరీరమును పొందగలిగియున్నారు.

హరిజనులు హిందువులుకారా? మహాత్ముఁడు హిందువుకాఁడా?

చిలుకూరి వీరభద్రరావు

(అనువృత్తము)

ఇటీవల పంజాబుదేశమునందు మోహెంజోదరో, హరప్పాప్రదేశములలో నూతనముగా బయల్పడిన పురాతననగరములలోఁ గన్పట్టెడి వేలకొలఁది సంవత్సరముల నాఁటి విజ్ఞాననాగరికతాసూచకములగు వస్తువిశేషములకుఁ గర్తలుగానున్న ప్రజ "లేజాతివారికిసంబంధించిన వారు? వారిమతమేమి?" అను ప్రశ్నములు పుట్టఁగాఁ బురాతనవస్తుపరిశోధకులయిన పండితులు పెక్కండ్రు చర్చించుచు నిదమిత్థమని నిర్ణయింపఁజాలక పత్రికల ద్వారా తమతమవాదముల బలాబలములను బ్రకటించి నిరూపించుకొనుచున్నారు.

మొట్టమొదట భూమండలమునఁ బుట్టిన 'భూత జాతి' అణ్ణభూతజాతివారని యెల్లవారెఱుంగుదురు. ఈభూతజాతియె ప్రపంచమునంతయు నాకాలమున వ్యాపించియుండెనని యెఱుంగనగును. ఈభూతజాతి యనేకశాఖలతోఁ గూడుకొనియుండి కాలక్రమమున అణ్ణభూతజాతిగఁ బరిణామమును గాంచియున్నది. అణ్ణ భూతజాతులలో నెన్నిశాఖలుగలవో వీనిలోఁ గూడ నన్నిశాఖలు గలవనియె విశ్వసింపఁ దగును. నవీనశిలా యుగమును (Neolithic Age) గూడఁ గడచినవెనుక, యనఁగా నిప్పటికి దాదాపుగాఁ బదివేలసంవత్సరములకుఁ బూర్వమె లోహములను గనుపెట్టఁగలిగి రాళ్లతోను, అప్పలతోను దమకుఁ గావలసిన గృహోపకరణాదివస్తు సామగ్రిని నిర్మాణము చేసికొనుటకుమాఱుగా ఇనుము, రాగి, కంచు మొదలగులోహములతో నిర్మాణముఁజేసి కొనుటకు మొదలుపెట్టియుందురని యూహింప నవ కాశముగలదు. ఈకాలమును లోహయుగమని చెప్పఁ దగును. ఈకాలమున హిందూదేశములోని ముఖ్యనదు, లనఁగా వైఘు, కావేరి, కృష్ణ, గోదావరి, మహానది, నర్మద, సబర్మతి, యమున, గంగ, సింధునదీతీరము లందు నసంఖ్యాకజనంబు లిప్పటివలెనె నివసించుచుండి రనుమాట మఱువరాదు. ఈఅణ్ణులనువారు సింధునది యొక్క యుపశాఖలగు పంచనదీమధ్యప్రదేశములందు నివసించినవారగుటచేతనో, ఐదు వేర్వేఱువృత్తుల నభ్యసించినవారగుటచేతనో, వేర్వేఱుప్రదేశములం దుండి వేర్వేఱుభాషలను మాట్లాడుచు నొకే ప్రదేశ మునకువచ్చి వేర్వేఱుశాఖలవారుగా నివసించుటచేతనో వీరలకుఁ బంచాణ్ణులనుపేరు వచ్చియుండును. వీ రా ప్రాంతములయందు నివసించుచుండినకాలమున వీరినుండి యే పరిణామమును జెందిన అరయణ్ణులతోడ సమ్మేళ నముఁ జెందినవెనుకఁ బాంచాలురను పేర వ్యవహరింపఁ బడియుందురు అత్యంత ప్రాచీనకాలముననే హిందూ దేశములో నాగరికతావిజ్ఞానముల నలవఱచుకొని సుప్ర సిద్ధిని గాంచినవారిలో నీపంచాణ్ణులనువారినే తొలు దొల్తఁ బ్రశంసింపవలసియుండును

ఆంధ్రదేశములో నేఁటికాలమున వడ్రము, కమ్మ రము, కంచరము, కాశి, కంసాలి (స్వర్ణకార) పనులు చేయువారిని పంచాణ్ణువారని వ్యవహరించుట చిర కాలమునుండి పారంపర్యముగా వ్యవహరింపఁబడుచుండిన సంప్రదాయము నెవ్వరును మఱువరాదు ఈతెగలవారు తాము విశ్వకర్మసంభూతులమనియు, విశ్వకర్మ పంచ శిరస్కుఁడు గావునఁ బాంచాననవారమనియుఁ జెప్పు కొనుటయేకాక గ్రంథదృష్టాంతములతో నిరూపించు కొనుచున్నారు ఆర్ష విజ్ఞానమనునది వీరినుండియె మొల కెత్తినటుల గన్పట్టుచున్నది గావున 'పంచాణ్ణ' శబ్దము వీరి పూర్వులు వహించిన ప్రాచీనజాతిశాఖానామమును దెల్పునదియై యుండె ననుటకు సంశయింప నక్కర

లేదు. శివునకుఁ బంచాననుఁడను నామాంతరముగలదు. బ్రహ్మకుఁగూడ నైదుశిరస్సు లుండెనుగాని తదనంతరము నైదవశిరస్సును హరుఁడు హరించుటంజేసి చతుర్ముఖబ్రహ్మ యయ్యెను. ఈ పంచవిధశిల్పులచరిత్రము స్కాందపురాణమున నాగరఖండములో వివరముగా విస్తరింపఁబడినది. విశ్వకర్మ దేవతలశిల్పిగా వర్ణింపఁబడియెను. వీనికి మనువు, మయుఁడు, త్వష్ట, శిల్పి, తక్షుఁడు, లేక దైవజ్ఞుఁడు నను నైదుగురుపుత్రులుగలరు. కమ్మర, కమ్మరపనులుచేయుటయందు మనువు, వడ్రపుంబనులు చేయుటయందు మయుఁడు, కంచరపుఁబనులు చేయుటయందు త్వష్టయు, ఱాతిపనులు చేయుటయందు శిల్పియు, వెండిబంగారుపనులు చేయుటయందు దైవజ్ఞుఁడును బ్రఖ్యాతికెక్కినవారగుటచేత నీయైదుగురను లోకకార్యముల నిర్వహింప విశ్వకర్మ నియమించెనఁట. ఈ శిల్పవిజ్ఞానము పూర్వకాలమునఁ బ్రపంచమున కంతటికి వ్యాపించినట్లుగా హైందవవాఙ్మయము వేనోళ్లఁ జాటుచున్నది. విశ్వకర్మ దేవతలశిల్పి; వాని కుమారుఁడు మయుఁడు దానవులశిల్పి అని హైందవవాఙ్మయమునఁ గన్పట్టుటచేత దేవదానవభేదమును నాకాలమున నంతగాఁ బాటింపని హైందవజాతిపూర్వులనియే మనము నిశ్చయింపవచ్చును. ఈదేవదానవులకుఁ దల్లులు వేఱుగాఁ జెప్పఁబడియున్నను దండ్రి యొక్కఁడే. అతఁడేకదా కశ్యపప్రజాపతి. దక్షిణాపథవాసులు మయశిల్పమును విశ్వకర్మశిల్పముతో జోడించుట గమనింపఁ దగిన విషయము.

ఈపంచాణ్ణులు తొలుదొల్త అండిభూతమును ఆదిశక్తిగను, అణ్ణాండిని ఆదిపురుషునిగను భావించి పూజించుభావము వీరినుండియే మొలకెత్తినది. ఈయాది పురుషుఁడైన అణ్ణాండిని అనంతుఁడని తరువాతివారు భావకల్పనముఁజేసినారు. అణ్ణ + అండ = అణ్ణాండ యగుచున్నది. 'అణ్ణండ, అణ్ణంద, అణ్ణంత = అనంత' అనునది శబ్దపరిణామముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. అనంతుఁడు చావులేనివాఁడు. అనంతునకుభూమి మోయువాఁడని పురాణప్రసిద్ధిగలదు. ఆదిశేషునకుఁగూడ నట్టి ప్రసిద్ధిగలదు. "శేషోఽనన్తో వాసుకిస్తుసర్పరాజః" అని అమరనిఘంటుకారుఁడు వ్రాయుచున్నాఁడు. సర్పములకు రాజు వాసుకిగాని శేషుఁడు గాఁడు. చీనావారు తమసరిహద్దులలో నివసించెడి యణ్ణులను శేణ్ణులు, లేక శేకాణ్ణులని వ్యవహరించినవారగుటచేత హిందువులు శేషశబ్దమును ('శేణ్ణ-శేష్ణ-శేష' అని శబ్దపరిణామము) అనంతశబ్దమునకుఁ బర్యాయపదముగఁ జేసి యాదిశేషువుగూడ భూమిని మోయుచున్నాఁడని పురాణములందుఁ జొప్పించియుండుటచే లోకవ్యవహారమునఁగూడ నట్లే భావింపఁబడుచుండుట సంభవించినది. అణ్ణాండులు తమ జన్మస్థాన మెచ్చటనో తెలిసికొన సాధ్యముకానంతరీతిగా భూమండలము సర్వత్రవ్యాప్తిఁగాంచియుండుటచేత అనంతునిగూడ మనవారంతములేనివానిగ భావించి యాశబ్దమును సంస్కృతభాషలోనికిఁ గైకొని యాదిదేవునకుఁ (అణ్డిదేవునకు) బర్యాయపదముగ వాడినారు. పురాణాదిగ్రంథములమాట యటుండనిచ్చినను నిటీవలి నిఘంటుకారులుకూడ అనంతుఁడుగూడ విష్ణువని పక్కాణించిరి. అనంతుఁ డనఁగా పురాణములలో శివుఁడనిగూడఁ జెప్పిరి. అథర్వణోపనిషత్తులలో రుద్రునకుఁగూడ అనంతనామము వాడఁబడినది అనంతుఁడు విశ్వంభరుఁడగుటవలన విష్ణువనుటలోను, విశ్వనాథుఁడగుటవలన శివుఁ డనుటలోను, పంచాణ్ణులు అనంతుని పంచాననునిగాఁజేసి విశ్వకర్మ, లేక విశ్వబ్రహ్మగాను భావించుటలోను నాశ్చర్యమేమియుండును? ఈఅనంతుఁడే పురుషసూక్తములో సహస్రశీర్షములు, సహస్రాక్షులు, సహస్రపాదములు గల విరాట్పురుషుఁడుగా వర్ణింపఁబడియున్నాఁడు. ఇయ్యది తరువాతి భావకల్పనము. ఆకాలమునందు శైవవైష్ణవభేదములు లేవు; అయ్యవి తరువాతి భావకల్పనలు. పంచాణ్ణులు మొట్టమొదట సింధుతీరమునందు వర్ధిల్లుచుండినకాలమున నైదుమోములుగల యనంతునే యారాధించుచుండిరి. తరువాత సుమేరియారాష్ట్రప్రజలతోడ సంబంధ మేర్పడిన వెనుకనే అనంతుని పంచాననునిగను, విశ్వకర్మగను నిరూపించి యారాధింపఁ దొడంగిరని యూహింపఁదగును. ఇట్టియూహకుఁ గారణమేమనఁగా స్కాందపురాణములోని నాగరఖండమున ద్వితీయా

శ్వాసమున నారదుఁడు మేరుదక్షిణదిగ్భాగంబున విశ్వకర్మసుజ్ఞాది బహుకాలం బచ్చటనుండి యతని సామర్థ్యాతిశయం బంతయు గార్గేయమహామునివలనఁ బండ్రెండులక్షల పదునూఁడువేల గ్రంథసంఖ్యఁగలవిశ్వకర్మపురాణము వినుటయు నది తత్తల్లోకంబులనున్న సంఖ్యాప్రకారంబును, విశ్వకర్మముఖాద్యవయవంబులఁ బాద్మాద్యష్టాదశపురాణోత్పత్తిప్రకారకథనంబును నెఱింగించినట్లు సూతునకుం జెప్ప నాతఁడు శౌనకాదిమహర్షులకుఁ జెప్పినట్లు చెప్పఁబడియుండుటయేకాని యన్యము గాదు. ఈపురాణములు క్రీస్తుశతాబ్దమున కేవల తిరిగి రచింపఁబడినవి గావున నియ్యవి రచింపఁబడునాఁటికి నీతెగలవారిలో నట్టి యభిప్రాయము లుండియున్నవని మాత్రము మనము గ్రహింపవలసియుండును. దేవభాషలోమాత్రమె ప్రజలను విభులనిరి గనుక విశ్వకర్మశబ్దముకూడ నాభాష మొలకెత్తినతరువాతనె ప్రచారము కలిగియుండును. ఈకాలము మనము తలపోయు పంచాణ్ణులకాలమునాటిదికాదు. నేను ప్రశంసించెడు కాలము మోహెంజొదరోహరప్పాలలోఁ బ్రప్రథమమున నిర్మింపఁబడిన నగరములనాటికాలము. సుప్రసిద్ధాంధ్రకవియగు కృష్ణదేవరాయలు తనయాముక్తమాల్యదయం దీయనంతుని నీక్రిందివిధముగా స్తుతించి యున్నాఁడు:

"సిరినొక్కప్పుడు కన్మొఱంగి హరిద
    జ్జేర న్బ్రహర్షించు ను
ర్వరకు న్వంచనఁగూడఁగాఁగలుగు భా
    స్వచ్చంద్ర శాలాపరం
పరలయ్యె న్బహువైన యెవ్వని ఫణా
    పంక్తు ల్భజింతు న్నిరం
తరముం దాంతుని నయ్యనంతుని నతీ
    తబ్రహ్మకల్పాంతునిన్."

హరికి లక్ష్మియు, భూమియు భార్యలు. అందు లక్ష్మి యెప్పుడును ఆయనవక్షఃస్థలమున నుండును. కనుక నామెకుఁ దెలియకుండ భూదేవినికూడుట హరికి సాధ్యముగాదు. భూమిని హరి కూడుట సవతియైన లక్ష్మికి నిష్టముగాదు. ఇట్టిస్థితియందు నెన్నఁడేని లక్ష్మికి నెఱుక లేకయె హరి తన్నుఁగూడుట తటస్థించునేని యందులకై హర్షించుచు నాయనను బొందుటకై భూదేవికి ఏయనంతుని విశాలపుం బడగల పంక్తులు ప్రకాశమానములయిన మేడలనరుసలన్నట్లు పరఁగుచున్నవో ఆ యనంతుని, జితేంద్రియుని, బ్రహ్మకల్పముకన్న నెక్కుడు కాల ముండువానిని ఎల్లప్పుడు సేవించెద నని కవి భావము. అనఁగా అనంతుఁడు ఇంద్రియనిగ్రహము గలవాఁడనియు, బ్రహ్మకల్పముకన్న నెక్కువకాల ముండువాఁడనియు, మఱియు నాతనికి మణులు గల ఫణము లున్నవనియు, వానిక్రిందనే భూమియు, హరియు విహరించుచున్నను నిర్వికారుఁడును, హరికిని భూమికినిగూడ మహోపకారిగనుండిన మహనీయుఁడును, అతీతబ్రహ్మకల్పాంతుఁడునునైన యనంతుని ఫణములను చంద్రశాలలుగా సంభావించి యుత్ప్రేక్షించి 'అవశ్యసేవ్యుఁ' డనుచున్నాఁడు. ఇట్టిజ్ఞానము, ఇట్టి భావము నాకాలమునాటి పంచాణ్ణుల కుండెనో లేదో మనము చెప్పఁజాలము. కాని అయిదుఫణములతో మనుష్యాకారముగల విగ్రహములనుజేసి యాలయములనుగట్టి యనంతుని పూజించుచుండిరని మనము భావింపవచ్చును. ఇట్టియనంతనాగ విగ్రహములు తరువాతికాలమున సంభవించిన విప్లవములలోఁ బత్తనములతోఁబాటు శత్రువులచే నాశనము చేయఁబడియుండును. బౌద్ధమతము ప్రబలముగా నుండినకాలమునఁగూడ బౌద్ధులస్థూపముల మీఁదసహిత మిట్టివిగ్రహములు చిత్రింపఁబడుచువచ్చినవి. మనయాంధ్రదేశమునందలి అమరావతీబౌద్ధస్థూపమునందు మూఁడు ఫణములు (పడగలు) గలవి, ఐదుఫణములుగలవి, ఏడుఫణములుగలవి చిత్రింపఁబడియుండుటను నేఁడును కనుగొనఁగలుగుచున్నాము. ఇరాణ్ణులు, శేషాణ్ణులు ప్రముఖులయినవెనుక పంచశిరస్కుఁడుగా భావింపఁబడుచున్న యనంతుఁడు సప్తశిరస్కుఁడుగా భావింపఁబడి ఏడుఫణములుగల విగ్రహములు చిత్రింపఁబడి యుండవచ్చును. హిందూమతము పునరుద్ధరింపఁబడినకాలమున హిందువులలో నాధ్యాత్మికతత్త్వజ్ఞానము పెంపొందింపఁబడినవెనుక నితనినే విరాట్పురుషునిగ

(విరాట్టనఁగా నామరూపరహితుఁడైన పరబ్రహ్మమునందలి మూలప్రకృతియొక్క సత్త్వగుణమైన మాయయందుఁ బ్రతిబింబించు తటస్థేశ్వరునిగ) భావించి, ఈతనికి ప్రకృతిసంబంధమైన స్థూలదేహము కలిగినప్పుడు హిరణ్యగర్భుఁడనియు, కారణదేహమును బొందినప్పుడు అవ్యాకృతుఁడనియుఁ బేళ్లు పెట్టి, ఈపురుషునే శైవులు పంచశిరస్సులుగల శివునిగాను, వైష్ణవులు సహస్రశిరస్సులుగల విష్ణువుగాను, వృషభగరుడవాహనములుగల వారుగను, గౌరీలక్ష్ములకు పురుషులైనవారుగాను, కైలాస వైకుంఠములకు నధిపతులైనవారుగాను, వేఱు వేఱుగా బుద్ధిభేదముచేత నుపాసించి సాలోక్య, సామీప్య, సారూప్య, సాయుజ్యములను జెంది, ఈయన గుణానుభవముం జేయుచు కైంకర్యపరులగుచుండ నీయనను జ్ఞానవేత్తలు మఱికొందఱు నస్మచ్ఛబ్దవాచ్యులిగా నెంచి తటస్థేశ్వరునిగా నుపాసించి నిర్వికల్పసమాధినిష్ఠచేత అపరోక్షసాక్షాత్కార పరబ్రహ్మముగా నెఱిఁగి ముక్తిఁబొందఁ జూచుచున్నారు.

పంచాణులు తమ నాగరికతావిజ్ఞానములను విస్తరింపఁజేయుచుండఁ గొంతకాలమునకు మధ్యాసియా ఖండమునందలి తఖ్కులనువారు వారి విజ్ఞాననాగరికతలతోఁగూడ వీరితో సమ్మేళనముఁ జెందిరి. తణ్డభూత జాతివారినుండి పరిణామముగాంచిన తఖ్కులు, లేక తస్సులనువారు 'హూరూఖూ' అను నుత్తరకురువులతో సమ్మేళనముఁ జెందఁగా వారే తఖ్కులనంబడిరి. ఆసియాఖండము యొక్క పశ్చిమభాగములయం దున్నవారు వీరిని 'వహ్యూ' లనికూడ వ్యవహరించిరి. ఈసంఘులనాయకులను 'మెలెచ్, మెలెఖ్, ఖాఙ్' అనికూడ వ్యవహరించిరి. ఈ 'మెలెచ్' శబ్దమె సంస్కృతములో మ్లేచ్ఛశబ్దమైనది. మఱియు పాశ్చాత్యసంఘములవారు 'వెహార్కవోధంగవో' (వృకజాతి, లేక శునకజాతి, లేక తోడేలు జాతి) అని వ్యవహరించినారు. వెహర్కశబ్దమె సంస్కృతములో వృకమైనది. "శునీగర్భసంభూతో శౌనకః, హరిణీగర్భసంభూతో ఋశ్యశృంగో మహామునిః" అని పురాణములు ఘోషింపుచున్నను శౌనకుఁడు శునకము కడుపునను, ఋశ్యశృంగుఁడు హరిణి (లేడి) గర్భమునందును బుట్టినవారని తలంచుట దుర్భ్రమగాని వారి భావ మదిగాదు. మధ్యాసియాఖండములో మంచుతోఁ గప్పఁబడి యున్నతములైన పీఠభూములను గొన్నిటిని, బాబిలోనియా, అస్సీరియాలోని ప్రజలు 'నూమా' (Nu-Ma) అనియు, తూర్వసులు (Hittites) 'సీ-నీమ్' (Si-Nim), అనఁగా తోడేళ్ల కాలుపట్టు (Wolf-Lands) భూములుగను వ్యవహరింపుచు వచ్చినారు. ఈపీఠభూములయందే మొట్టమొదట 'హూరూఖూ' ప్రజలకును, తఘ్నులకును సమ్మేళనము సంభవించి తఖ్ఖులుగాఁ బరిణామముఁ జెందినారు. ఈరెండుజాతుల సమ్మేళనమునే వారు వ్హైర్కవో-ఢంగవో (Vehrkavo Danghavo) అని వ్యవహరింపఁగా పౌరాణికులు శునకజాతియన్నారు. ఈశునకజాతి స్త్రీకిని అర్షాంగు (Archioung), లేక అఋషి (ఋషి) తెగ పురుషునకునుబుట్టిన వాఁడే శౌనకమహర్షియని గ్రహింపవలెను. వీనిసంతతి వారే శౌనకులయినారు. ఈ పంచాణులు సప్తసింధూ ప్రదేశమున మొదటి నీతఖ్ఖులతోడ నైక్యమైపోయిన వెనుకనే పంచకృష్టులని వేదములో వ్యవహరింపఁబడిరి. ఆప్రదేశమునందే వీరు నిర్మాణముగావించిన తక్షశిలా నగరముయొక్క ప్రఖ్యాతి ప్రపంచమునంతటను వ్యాపింగాంచినది. వైదికయుగమునాఁడు దస్యువులని వ్యవహరింపఁబడినది వీరే. హూరూఖూభాషలో హూర్ అనఁగా ప్రభువనియర్థము. హూరూఅనఁగా అధిప్రభువనియర్థము. సీఅనఁగా స్థలము, లేక దేశమనిపేరు. ఉన్, లేక ఉత్ అనఁగా సూర్యుఁడు, నక్షత్రము, ప్రకాశము అనియర్థము. వీనిభావమంతయు 'హూరూ' శబ్దములో ధ్వనించును. హూర్ అనఁగా పర్వతము, దేశము అనికూడ అర్థములు కలవట. ప్రకాశమను నర్థముకూడ కలదు. కాఁబట్టి 'హూరూఖూ' అనఁగా భూపతియనికూడ నర్థమగునట.

"జెండఅవేస్తా" (ఛందోవస్థానము) అను పారసీ వేదమునందు 'సప్తసింధూ' ప్రదేశము 'హప్త హింధూ' ప్రదేశముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఈ హింధూ ప్రదేశమున నివసించిన దస్యుతెగలవారిని హింధూప్రజలనక మఱెవ్వరినిగా భావింపఁగలము? అదివిపిఁదువులవీరినే చెప్పకలయు ననుకొనియెదన.

శ్రుతులలో వీరు కూర్మన్‌జాతిగ వర్ణింపఁబడినారు. కూరుఖూభాషలోవలెనే వేదభాషలోను కూర్మన్‌శబ్దమునకు ఆదిత్యుఁడనియు, రాజనియు, ఇంద్రుఁడనియు, బలవంతుఁడనియు మొదలుగాఁగల అర్థములు చెప్పఁబడియుండెను. కూర్మన్ శబ్దమునకు పృథివి యను నామముఁగూడ గల దని చెప్పఁబడియుండెను. అంతరిక్షమును, దివమునుగూడ కూర్మ శబ్దవాచ్యము లయ్యెను. కశ్యపప్రజాపతి కూర్మశబ్ద వాచ్యుఁడుగ నీక్రింది శతపథశ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడియుండెను.

"శ్రు. సయత్కూర్మోనామ ఏత ద్వైరూపం కృత్వా ప్రజా అసృజత, యదసృజతాకరోత్ తదకరో తస్మాత్కూర్మః, కశ్యపో వై కూర్మ స్తస్మాదాహుః సర్వా ప్రజాః కాశ్యప్య ఇతి."

ఈ ప్రజాపతిరూపమును దాల్చిన కశ్యపబ్రహ్మ సర్వప్రజలను సృష్టిచేసినవాఁడగుటవలన సర్వప్రజలును (కాశ్యప్యః) కాశ్యపునివలనఁ బుట్టినవారగుచున్నారు. ఇంతకుఁబూర్వము మొదట నే నుదాహరించిన కాస్సిపీ యను ప్రజలును, ఈకూరూఖూప్రజలును, ఈకూర్మనులును నొకేతెగవారనియు, వీ రాసురవిజ్ఞానసంకలితులనియు మనము బోధపఱచుకొనవలయును.

ఈకూర్మజాతి, లేక కురుజాతి యాసురవిజ్ఞానమునకు నిలయమైనట్లుగనే యాదిత్యవిజ్ఞానమునకు నిలయమయ్యెను. కురుక్షేత్రము వీరివలన నేర్పడినదే. దీనినే బ్రహ్మావర్తమని వ్యవహరించినారు. ఆదిత్యుఁడనఁగా సూర్యుఁడు. దాక్షాయణియైన అదితిగర్భమునఁ గశ్యపబ్రహ్మకుఁ బుట్టినవా రాదిత్యులయిరని పురాణప్రసిద్ధము. "ధాతా మిత్రో ఽర్యమారుద్రో వరుణః సూర్య ఏవచ, భగో వివస్వాన్ పూషాచ సవితా దశమః స్మృతః, ఏకాదశ స్తథాత్వష్టా విష్ణుః ద్వాదశఉచ్యతే" వీరేద్వాదశాదిత్యులనువారు, పన్నిద్దఱు సూర్యులు. దీనింబట్టి వేదములలో వర్ణింపఁబడిన ద్వాదశాదిత్యుల గణములన్నియును కూర్మన్, లేక కురుజాతులనుండి పరిణామము గాంచినవారని తేటపడఁగలదు. అనఁగాఁ బంచకృషులనుండి పరిణామమును గాంచినవారనియె మనము విశ్వసింపవచ్చును. (అణ్డితి, అణ్డితి, అదితి యని శబ్దపరిణామము) ఈ యాదిత్యగణములవలన వెలసిన విజ్ఞానమునే యార్యవిజ్ఞానమని వైదికులు వచింతురు. ఇయ్యది దేవవిజ్ఞానముతో మిళితమైయున్నది. ఈ విజ్ఞానము తొలుత ఆర్యవాయజో (Aryo Vayezo), ఆర్యోతురాను (Aryo-Turan) అను మధ్యాసియాఖండప్రదేశములందు వర్ధిల్లి వైదికయుగకాలమున భరతఖండమునకు, లేక యుత్తరహిందూస్థానమునకుఁ బ్రాకినది.

వీరు సప్తసింధు ప్రదేశములందు వైదికయుగప్రారంభమునను, నంతకుఁబూర్వమునను దేశస్థులై తమకంటె నాగరికతావిజ్ఞానములఁ గొఱవడియున్న ప్రజలతో నివసింపుచుండినకాలముననే ఆసియాఖండమునకుఁ బశ్చిమభాగమున కెఫ్టు, లేక కైలికియా (Keft or Kilikia) యనుప్రదేశమునందు పురాసెతియు (Pura-Setiu) అనివ్యవహరింపఁబడెడు పూరులను ప్రజలును, (వీరిని పాశ్చాత్యచరిత్రకారులు ఫిలిస్టినీసు (Phillistines) అని వ్యవహరించుచున్నారు) నాహరిన్ (Naharin) అనుప్రదేశమునందు యదువులును (వీరిని పాశ్చాత్యులు Amorites of yadai, yahudei, jaudi అని వ్యవహరించుచున్నారు) తూరుల (Tur) వలె దుస్తులను ధరించు తూర్వసులను ప్రజలను (వీరిని పాశ్చాత్యులు Hittites అని వ్యవహరించుచున్నారు), ఖెం (Khem) అను డెల్టాభూములలోనుండు అణులు (Anus), లేక ఆనవులను ప్రజలును, ద్రుహ్యులను ప్రజలును, ఆర్యోతురాను (Aryo Turan) అనుప్రదేశమునందు ప్రజలను పాశ్చాత్యులు Drug folk అని వ్యవహరించుచున్నారు) నాగరికతావిజ్ఞానములతో వర్ధిల్లుచున్నారు. వీరు పంచాణులను తెగలవారలనుండి సప్తసింధూప్రదేశములనుండి పోయి నాగరికతావిజ్ఞానములను బొంది పై ప్రదేశములయందు నివసింపుచుండినవారనియె పెక్కుప్రమాణ దృష్టాంతములతో నిరూపింపవచ్చును. వీరే వేదములలో పాంచజనులని వ్యవహరింపఁబడిరి. మనపురాణేతిహాసములలో వీరినే యయాతిమహారాజు కొడుకులయిన యదుతుర్వసుద్రుహ్యానుపూరులనుగా

మనవారు చెప్పియున్నారు. సప్తసింధూతీరములందుండెడు దస్యులు పాంచజనులతో సమ్మేళనముఁ జెందిన వెనుకనే పాంచాలు రనికూడ బ్రాహ్మణాదివైదిక గ్రంథములందు వ్యవహరింపఁబడియున్నారు. అనఁగాఁ బంచాణ్ణులనువారు పూరులతోఁ జేరినవారు పాంచాలు రనియు, కూరూఖూ ప్రజలతో సమ్మేళనముఁ జెందినవారు కురుప్రజలుగాను రెండు విభాగములుగా నేర్పడి కురు పాంచాలురని వ్యవహరింపఁబడినారు. ఈకారణము చేతనే వీరిలో వీరికి స్పర్ధలు పుట్టి కురుపాంచాలవిభేద ములు గలిగి మఱికొంతకాలమునకు మహాభారతయుద్ధము పుట్టుటకుఁ గారణమైనది. వీరిలో పాంచాలురు మొట్ట మొదట ఆర్యవాయజో అను ప్రదేశములం దుండెడి శుక్లఐరేనియనులతోఁ గలిసి యార్యవిజ్ఞానసంపన్నులై సప్తసింధూతీరములం దుండెడి ప్రజలను దస్యుకురు వులను దస్యులని వ్యవహరింపసాగిరి. దస్యువులనఁగా దొంగలు, లేక శత్రువులు అను భావ మప్పుడు కలిగినదే. అందువలననే తమ యాధిక్యమును నిర్ధారించుకొనుటకై తమకు వృకజాతిసంబంధము (Vehrkavo - Dhangavo) లేదనిపించుకొనుటకై 'కురు' శబ్దమును గ్రహించి తాము కురుప్రజలమని వ్యవహరించుకొనఁ బ్రారంభించిరి. ఈదస్యుకురువులుగూడ పాంచజనుల విజ్ఞానమును, ఆర్యవాయజో ప్రదేశములందుండెడు శుక్లఐరేనియనుల నాగరికతావిజ్ఞానములను దమనాగరికతావిజ్ఞానములతో సమ్మేళనము గావించుకొని పాంచజనులలో బలాఢ్యులయిన పూరులతో సమత్వము నాపాదించుకొనుటకై సంబంధబాంధవ్యములు నెఱపుకొను విషయమున విజయము గాంచిరి ఈకారణముచేతనే వీరును బలాఢ్యులై సప్తసింధూప్రదేశముల తమ యాధిక్యమును, సమత్వమును స్థిరపఱచుకొనుటకై యుద్రేకముతోఁ బోరాటములు పెట్టుకొని పోరాడుచుండిరి. ఈస్పర్ధలు ముమ్మరముగా నున్నప్పుడే శుక్లఐరేనియనుల గురువులయిన వశిష్ఠాదులు కురుపాంచాలురను, ఉశీనరులను ప్రజలతోను, వసువులను ప్రజలతోను సప్తసింధూప్రదేశములకువచ్చి స్పర్ధలను ప్రబలముచేసి యుందురు. ఈయూహను బలపఱచునట్టి ప్రమాణ మొకటి యైతరేయబ్రాహ్మణమునందుఁ గలదు. వశిష్ఠుఁడు ఉత్తరకురు, ఉత్తరమద్రక ప్రదేశములనుండి ఉశీనరులతోడను, వసువులతోడను కురు పాంచాలురను వెంట నిడుకొనివచ్చెనని యాయైతరేయ బ్రాహ్మణమునందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈబ్రాహ్మణమునందే విశ్వామిత్రుఁడు శునశ్శేపుని వైదికసంస్కారములచేత దేవరాతునిగఁజేసినగాథ దెలుపఁబడియుండెను. ఈగాథలోనే విశ్వామిత్రుని కుమారులు నూర్వురలోను జ్యేష్ఠులయిన అంధ్ర, శబర, పుళింద, పుండ్ర, మూతిబాలను తెగలవారు ప్రసిద్ధసాంఘికసంస్కర్తలై తమలో వైదికసంస్కారములను బ్రవేశపెట్టనుండఁగాఁ బైయైదు తెగలవారును సనాతనధర్మవాదులై "సోఽయం ధర్మస్సనాతనః" అని ధిక్కరించి యొడంబడకుండిరి. అందువలన వీరు వైశ్వామిత్రులయినను 'అంతాన్వ ప్రజాః' అని శపించినాఁడని యందే చెప్పఁబడియున్నది. ఈ యైదు తెగలవారిలోను పుళిందులు, పుండ్రులును పూరులను తెగవారి పూర్వులనియె మనము నిశ్చయింపఁదగియుండును. అణ్డ్, అణ్, అళ్, అట్ ప్రత్యయములమార్పుక్రమము ననుసరించియె పుణ్డ్, పుణ్, పుళ్, పుట్ అను పరిణామ మేర్పడి పుణ్డు, పుణ్ణులు మొదలగువారు పూలులుగను, పూరులుగను బరిణామముఁ జెందియుండవలయును. పుణ్డులను తెగవారు భరతఖండమునందంతట వ్యాపించియుండిరనుటకు దృష్టాంతము 'పూడి' యనుశబ్దమునంతమందుఁ గల గ్రామనామము (నడుపూడి, నెగ్గిపూడి, తోస్సిపూడి, కారెంపూడి మొదలుగాఁగలవి) లసంఖ్యాకములుగ నాంధ్రదేశమునమాత్రమె కాక భరతఖండమునంతటను గన్పట్టుచుండుటఁ జూపినఁ జాలును. "పుణ్డ + అర = పుండర = పుండ్ర" అనుచున్నది. మనయాంధ్రదేశములోనే పుణ్ణురాలినికులదేవతగా నారాధించు బ్రాహ్మణకుటుంబములనేకములు గలవు. తెలుఁగుభాషలో పువ్వులను పూలందురు. అణ్ణియశబ్దము 'అన్యః' అని సంస్కరింపఁబడినట్లు పుణ్ణియశబ్దము పుణ్యశబ్దముగ సంస్కరింపఁబడినది. పుణ్యజనులనఁగా రాక్షసులని యర్థము చెప్పుట వైదికసంస్కారములేని యాకాలమునాఁటి పుణ్యజనుల శీలమునుబట్టి పుణ్యశబ్దమును దుర్వినియోగపఱచుట

మూలమునఁ దటస్థించియుండును. తెలుఁగులో పురుంను శబ్దము పురుడుశబ్దమైనది. పరుషముగానుండు పురుడ జాతి సరళమైనప్పుడు బురుడజాతి యైనది. ఈ బురుడ జాతినే సంస్కృతములో 'పాండుశోపక' యని వ్యవహరించినారు.

"కర్మచండాలకాత్పుత్రం వైదేహీ పాండుశోపకమ్, లేభే బురుడజాతిత్వం సదావంశవిదారణమ్" అనఁగా కర్మచండాలునికి వైదేహస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు పాండుశోపకుఁ డనియు, వీఁడే బురుడ జాతివాఁ డనఁగా మేదరి యనియు, వానికి వెదురుబద్దల పని చేయుట వృత్తియనియుఁ గల్పనచేసి చెప్పియున్నారుగాని అయ్యదివిశ్వాసపాత్రము కాదు. పురుడశాఖవేఱు. మేదరశాఖ వేఱు. పురుండారులు వేఱనియు, మేండారులు వేఱనియు శబ్దశాస్త్రజ్ఞులయినవారు స్పష్టముగాఁ దెలిసికొనఁగలరు. పురంపరశబ్దము సంస్కృతమున పురందరశబ్దమైనది. ఇంద్రునకు పురంపరుఁ డను నామాంతరము కూడఁ గలదు. ఇంద్రాగ్నులు విశ్వామిత్రునకుపాస్యులైరి. వరుణమిత్రులు వసిష్ఠునకుపాస్యులయిరి. ఇరువురును మంత్రద్రష్టలయిరి. ఋగ్వేదములోని మూఁడవమండలము విశ్వామిత్రునిదనియు, ఏడవమండలము వసిష్ఠునిదనియు వేదాధ్యయనపరులయిన బ్రాహ్మణులకుఁ దెలియనివిషయముకాదు. విశ్వేదేవుల కధినాయకుఁ డింద్రుఁడు. ఇంద్రవరుణమిత్రు లాదిత్యగణములలోనివా రనియు, అదితి కశ్యపులను నొకదంపతులకు జనించినవారనియు మన మిదివఱకే తెలిసికొనియున్నారము. అయినను వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులకు యుద్ధములు తప్పినవి కావు. గాయత్రీ మంత్రమునకుఁ గర్త విశ్వామిత్రుఁడు. ఈవసిష్ఠకురువులు బాహ్యకర్మలయం దాసక్తికలవారై యైకశనీయుల యెడఁ గల్గు స్పర్థచే తమ సంస్కారములను విజృంభింపఁ జేయుటయె కాక తమతో నేకీభవింపని సనాతనధర్మవాదులను సంస్కారబాహ్యులనుగా నెంచి వారి నసురాంశసంభూతులనుగాను, తమ్ము దేవాంశసంభూతులగను భావించుకొని వారికంటె తా మధికుల మనిపించుకొనుటకై వారి హోమకర్మలను నడిపించుటకై అధ్వర్యులనియు, హోతలనియు ద్వివిధగురువులుండఁగాఁ దమ యజ్ఞకార్యములను నిర్వర్తించుకొనుటకై బ్రహ్మలనియు, అధ్వర్యులనియు, హోతలనియు, ఉద్గాత్రులనియు నాల్గురీతుల గురువులను గల్పించుకొని తమ వైదికమతమును విజృంభింపఁజేసినారు. విప్రశబ్దమును బ్రాహ్మణశబ్దమునకుఁ బర్యాయపదముగఁ జేసినవారు వీరేయని తలంచుచున్నాను. బ్రాహ్మణమతమును, చాతుర్వర్ణ్యమును నెలకొల్పుటకు విశేష కృషిసల్పి పాటుపడినవారు వీరే యని తలంపనగును. వీరి ప్రభావమంతయు బ్రాహ్మణభాగములలోఁ గన్పట్టఁగలదు. ఋగ్వేదమంత్రములలో భారతులని వ్యవహరింపఁబడినవారు వీరేయని కొందఱి యభిప్రాయము. అయినను విశ్వామిత్రుఁడుమాత్రము మంత్రద్రష్టలలో మొదటివాఁడుగాఁ గన్పట్టఁడు. దీర్ఘతముఁడు, కాక్షీవానుఁడు, కృత్సమదుఁడు, అగస్త్యుఁడు మొదలగువారు కలరు. ఋగ్వేదమండలములలోఁ గొన్ని మంత్రములు ముందుఁ బెట్టవలసినవి వెనుకను, వెనుకఁ బెట్టవలసినవి ముందును బెట్టియున్నటుల యనుమానింపఁ బడుచుండుటచేత సవ్యముగా ఋగ్వేదమంత్రములను బరిశీలించి విమర్శించినఁగాని యీవిషయమున నెట్టిసిద్ధాంతము జేయుటకును సాధ్యముకాదు. సరియైన కాలనిర్ణయము చేసికొనుట కెంతమాత్ర మీమంత్రములు తోడ్పడఁజాలవు కాని హిందూసంఘతత్త్వచరిత్రపరిజ్ఞానమునకుమాత్రము తోడ్పడఁగలవని చెప్పవచ్చును. మఱియు నీమంత్రములలో నుత్కృష్టమైన కవితాధార ప్రవహించుచుండుటచేత నియ్యవికూడ యథార్థచరిత్రమును బోధింపఁజాలవుకాని చరిత్రజ్ఞానమునకుఁ దోడ్పడఁగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నీవ్యాస మింతటితో ముగించి సనాతనధర్మవాదులకు నొక చిన్నవిజ్ఞప్తిని జేసికొనుచున్నాఁడను. వైదికయుగమునాఁడు జనించిన యీ కురుపాంచాలవిభేదములను బెంచి పెద్దవిగఁజేసి యార్యసంస్కారములకు లోనయిన కురుశాఖలవారు గర్వించి దేశీయులను సోదరకులములవారిని ప్రేమతోఁ జూడక బాధించి హింసించుటచేతనే విష్ణువు కృష్ణావతారమెత్తవలసివచ్చినది. ఇంద్రుఁ డనేకకృష్ణులను వారిభార్యలను సంహరించినట్లుగా ఋగ్వేదమంత్రము

లలోఁ జెప్పఁబడియుండెను. కృష్ణుఁడు వృష్ణికులమువాఁడగుటచేత వార్ష్ణేయుఁ డనికూడ వ్యవహరింపఁబడెను. పాంచాలదేశములోని సింధునదియొక్క యుపశాఖయగు పరుష్ణీనదీతీరమునందు నివసించిన కురుపాంచాలురకు వృష్ణికుల మని పేరువచ్చినది. మన పురాణాదులలో వృష్ణిగణము యాదవగణములలోఁ జేర్పఁబడినది. యాదవకులములు పదునెనిమిదింటితో నగస్త్యమహర్షి సుమేరియా ప్రాంతములనుండి హిందూదేశమునకు వచ్చెనని ప్రాచీనతమిళకావ్యములందు గూడఁ దెలుపఁబడినది. వీరు దేశీయకులములతోఁ గలసి మెలసియుండుటయేకాక సంబంధబాంధవ్యములుగూడ గలిగియుండిరి. ఈ కులములయొక్క పరిణామమె పాండుకులములు. జన్మయే ప్రధానముచేసికొని వర్ణవ్యవస్థ నెలకొల్పి బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర విభాగము గావించినవారు మొదటివారు. గుణకర్మలను ప్రధానముగఁ జేసి శర్మ, వర్మ, గుప్త, దాస విభాగములు గావించి మార్పుచేసినవారీ రెండవవారు. ఎట్లయినను దేశీయ విదేశీయ విజ్ఞానసంఘట్టనమున మిశ్రకులములవారిచే నెలకొల్పఁబడినది వర్ణవ్యవస్థ. ఈ వర్ణవ్యవస్థ రావణాసురుని కాష్ఠము వంటిది. ఇది యెప్పుడు నాఱిపోక తగలఁబడుచునే యుండును. ఇప్పుడును తగలఁబడుచుండుట మీరు చూచుచుండలేదా? రావణుఁ డొక వ్యక్తిపురుషుఁడు కాఁడు. అది యొక విపరీతమైన విజ్ఞానము. ఈ కాష్ఠము మాఱిపోకుండ సంరక్షించునది యా విజ్ఞానమె. అఱవన్ శబ్దమె ఇరైయఁణ్, లేక ఇరైవన్ అని యుచ్చరింపఁబడుచు నఱవభాషలో ప్రభువని యర్థమగుచున్నది. ఇరైవణ్ శబ్దమె సంస్కృతములో రావణశబ్దమైనది. ఈ యఱవ విజ్ఞానమునె రావణుఁ డను నొకవ్యక్తిగఁ గల్పించి వాల్మీకి రామాయణకావ్యమును గల్పించినాఁడు. ఈ విజ్ఞానమునకు త్రిమూర్తులు దాసులై యూడిగములు సలిపినారు. ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతలు మ్రొక్కుబడులు చెల్లించినారు. ముప్పదియైదుకోట్ల హిందువులు దాసానుదాసులై దాస్యబంధములచే బంధింపఁబడి చచ్చియుఁ జావనివారై అగడ్తలోఁబడ్డ పిల్లికి అదే వైకుంఠ మయినట్లు సంతోషించుచుఁ గాలమెట్లో వెళ్ళఁబుచ్చుకొనుచున్నారు. ఈ వర్ణవ్యవస్థయె లేనియెడల హిందూమతము, హిందూసంఘము ఇంతకాలము బ్రదికియుండునా యని సనాతన ధర్మవాదులు ప్రగల్భవచనము లాడుచుందురు. హిందూమతము, హిందూసంఘము నిలిచియుండుట ఆయా కాలములందు జనించిన ప్రసిద్ధసాంఘికసంస్కర్తల ప్రయత్నములమూలముననుు, వారు ప్రవేశపెట్టిన భిన్న భిన్న సంస్కారములమూలముననుు తటస్థించినదిగాని మఱియొండుచేతఁ గాదు. స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యము లేని జాతి కూపస్థకూర్మమువలె నెంతకాలము జీవించినను నేమి ప్రయోజనము?

ఈగడ్డలోఁ బుట్టిన యేడుకోట్ల ప్రజలను హిందువులు కారని చెప్పుచు వారి నంటరానివారని, చేరరానివారని భావించి కుక్కలకంటెను, పందులకంటెను, పశువులకంటెను నీచముగాఁ జూచుచు ప్రవర్తించుటయేకాక వారి యోగక్షేమములకుఁగూడ నడ్డుతగులుచుండుట మానవలక్షణమనిపించుకోదు. ఏడుకోట్లహిందువుల యోగక్షేమములను సంరక్షించుకొనఁజాలని మతము మతమనిపించుకోదు; సంఘము సంఘమనిపించుకోదు.

ఇట్టి దేశకాలపరిస్థితులందు సమస్తహిందూజనులయొక్కయు యోగక్షేమములను సమబుద్ధితో నారయుచు మహాభయంకరమైన సాంఘికవిప్లవము నరికట్టఁబూని హిందూసంఘపునర్నిర్మాణమునకై తనజీవితము నర్పణముఁజేసి దీక్షతోఁ బాటుపడుచున్న మహాత్మునకుఁ దోడ్పడక యడ్డుపడువారీశ్వరద్రోహు లనిపించుకోకమానరు. శ్రీమద్రమారమణ గోవిన్దో హరిః, ఓమ్ శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

తగిలినవేలికే తగులుతుంది

వేలాల సుబ్బారావు

(మూడవ భాగము *)

౧

ఎరుకలవాళ్ల చేతుల్లోనుంచి తాను రక్షించింది వెంకయ్యకుటుంబమే అని తెలిసినప్పుడు వీరయ్యకు కలిగిన ఆనందమునకు మేరే లేదు. సమస్త విధాల అమెరికావచ్చి అడ్డుపడి ఆదుకోవడంచేత జర్మనీ చేతుల్లోనుంచి ప్రాణాలు దక్కించుకో గలిగిన మిత్రమండలివారికైనా మహాయుద్ధాంతాన్ని ఇంత ఆనందం కలిగిందో లేదో! ఇక ఇతడు ఫలానా అనీ, ఫలాని ఉద్దేశంతో వస్తూ ఉంటే ఈలాగు తమ్మి రక్షించడానికి అవకాశం దొరికిందనీ తెలిసినప్పుడు వెంకమ్మ, వెంకయ్యలకుగూడా ఒకవిధమైన ఆదరానురాగకృతజ్ఞతాభరితమైన సుహృద్భావం కలిగింది వీరయ్యయెడల. అనంతరం వీరందరూ చీకటి పడుతూపడుతూవుండగా ముడివేముల చేరారు. వెంకమ్మ వెంకయ్యల బలవంతంమీద నాలుగైదురోజులక్కడేఉండి వీరయ్య స్వగ్రామానికి వెళ్లుతూవుంటే వాళ్లిద్దరూకూడా అతనివెంట చాలాదూరం ఊరిబయటివరకూ పోయి వెనక్కు మరలేసమయంలో వెంకమ్మ గద్గదకంఠంతో "అన్నోవ్! ఇడుగో నీమేనల్లుడు. వీడిక నీవాడే. వీణ్ణి మరవ్వద్దుసుమీ! తరుచుగా వచ్చిపోతూఉండు" అని కృతజ్ఞతాసూచక ఆనందబాష్పాలు రాలుస్తూ సాగనంపింది. అతడూ వాణ్ణి ముద్దాడి విడవలేక విడవలేక ముందుకు సాగిపోయినాడు. అదిమొదలుకొని ఈ రెండుకుటుంబాలవారి మైత్రి సాయంకాలపుసంధ్యారాగంలాగు దినదినప్రవర్ధమాన మౌతూపోయింది.

వీరయ్య జయిల్లో వున్నకాలంలోనే అతని మామ కాలంచేశాడు. ఆ సంగతి ఇంటికి వచ్చేవరకూ అతనికి తెలియదు. మామగారి సంసారం ఆప్రాంతాల్లోకల్లా చాలభాగ్యవంతమైంది. వీరయ్య కిచ్చిన పిల్లతప్ప అతనికి వేరే కొడుకులుగాని, కూతుఌగాని లేరు. అందుచే రెండుసంసారాల భారం వీరయ్యమీదే పడింది. మునపటికంటె ఎక్కువబాధ్యత వచ్చింది. సర్వానికీ ఇతనొక్కడే కర్తా ధర్తా అయినాడు, వేరేవిధమైన వారసుల గోలా లేకపోవడంచేత.

ప్రతికూలావకాశాల్లో మనసుకు గలిగే వైరాగ్యం సంసారవిముఖతా ప్రాణంమీది తెగువా సాధారణంగా అనుకూలావకాశాల్లో గలగవు. ఒకవేపు జయిల్లోని యాతనా, అవమానపుదుఃఖం, పాపభయం, ఒకళ్ల సంసారం మంటగలిపాననే అనేచింతా— ఇవన్నీ ఏకీభవించి కింకర్తవ్యతామూఢుని చేసి వీరయ్యను యోగులవారివద్దకు బరుగెత్తించాయి. కాని నృసింహయోగీంద్రులు దూరమాలోచించి చేసినపనికి ఫలం వెంటనే కన్పించింది. తా నదివరకు చేసివున్న అపకారం మాసిపోయేలాగు వెంకయ్యకుటుంబానికి మంచి ఉపకారం చేయకలిగినందుచేతా, మామగారి మృత్యువువలన ఇనుమడిగా తనమీద బడిన బాధ్యతలచేతా వెనక దుఃఖసమయంలో కలిగిన పిరికితనమూ, చాంచల్యమూ పోయి మనస్సున ధైర్యస్థైర్యాలు కలిగాయి ఇతనికి. అపకారం తనవల్ల పొందినవాళ్లకు ఇంకా ఉపకారం చేయాలనే పట్టుదల కలిగింది. ఈలాటి మనోరథపరివర్తనాలతో, రెండుమూడు నెలలు కడచిపోయినాయి. అనంతరం మళ్లీ ఒకపర్యాయం వెళ్లాడితను యోగీంద్రసందర్శనార్థం. వా రితనితో ప్రసంగిస్తూనే స్మరించారు వైఖరిమారిందనీ, రోగం తిరిగిపోయిందనీ. ఇక నేమీ భయంలేదని నిశ్చయపరచుకొని అతని అంతర్గతాభిప్రాయాని కనుకూ

---

* దీని రెండవభాగము ఆంగీరస ఫాల్గున (మార్చి '33) సంచికయందు ప్రకటితము.

లంగా "నీవుద్దేశం చాలామంచిది, వాళ్లకింకా ఉప కారం చేయాలనేది. ఇదివరక్కంటేగూడ మంచి అవకాశాలు లభించవచ్చు నీమనోరథపూర్తికి. సమయం దొరకినప్పుడుమాత్రం వెనకాముం దాడవద్దు" అని మంచి మాటలాడి పంపారు యోగులవారు.

ఇతడు వారిదగ్గర సెలవుదీసికొని ముడివేముల మీదుగా వెళ్లుదామనే ఉద్దేశంతో వచ్చేసరికి అక్కడ మళ్లీ సర్వసన్నాహం చేసుకొని కూర్చున్నాడు, వెంకయ్య, తెనాలిప్రయాణానికి సిద్ధంగా నేడో రేపో అంటూనూ. అప్పుడు వీరయ్య తనమామగారి సంగతు లన్నీ తెలియబరచి వారితాలూకు ఆస్తి యావత్తూ తన అధీనంలోకే వచ్చినందున అందులోనుంచి కావ లసినంత నేలను మంచివ్యవసాయ యోగ్యమైనదాన్ని ఇస్తాననీ, సాగుచేసుకొంటూ సర్కారుకు పన్ను చెల్లించుకొనడంతప్ప తన కేమాత్రం ఇవ్వనక్కర లేదనీ, దానిమీదవచ్చే ధాన్యంవగైరాలతో సౌఖ్యంగా జీవనంజేయవచ్చుననీ, వ్యవసాయానికి కావలసిన పశు వులనుసైతం తానే కొని ఇస్తాననీ ఇంకా ఎన్నివిధా లనో ఆశలను చూపించి వెంకయ్యప్రయాణము మాన్పించి అక్కడే నిలపాలని మనసార ప్రయత్నంచేసిచూశాడు. కాని సఫలుడు కాలేదు. వెంకయ్య సమ్మతించలేదు. "కానీ లే ! ఇప్పుడప్పుడే ఏమంత తొందర ! రెక్కలాడి నంతకాలం ప్రయత్నంచేయనీ. తరువాత ఇంటిపట్టునే కూర్చోవలసివస్తే చూడవచ్చు. వీరయ్యా, నీ విది వరకు చేసిన మేలే చాలు. ఆనాడు నీవు సమయాని కాప్రకారం రాకుంటే ఈపాటికి నాసంసారం ఏమయ్యేదో! ఆరుణం ఈజన్మంలో తీర్చుకోలేము" అని సమాధానపరిచాడు వీరయ్యని. ఇక చేసే దేముం దని ఎక్కడ వున్నా, ఎక్కడికి పోయినా, తరుచుగా తప్పకుండా క్షేమసమాచారాలు తెలుపుతూవుండ వలసిందని వాగ్దానం చేయించుకొని వీరయ్య స్వగ్రా మానికి వెళ్లిపోయ్యాడు.

౨

మనుష్యుని నానాకష్టాలపాలు చేసేదీ ఆశ. మనస్సు దానికి లోబడి సంతృప్తికి తిలోదకాలను ఇప్పించి ఎల్లప్పుడు విహంగవాహనాలమీద అంత రిక్షంలోనే సంచరిస్తూఉంటుంది; భూమివేపు దృష్టి సారింపనైనా సారింపదు. చుట్టుప్రక్కలా జరుగుతూ వుండే ఘటనలూ, సంగతిసందర్భాలూ దాన్ని మరింత మీదికే రెచ్చగొడుతూవుంటాయి కాని క్రిందికి రానీయవు ప్రస్తుతపునాగరికతాకాలంలో దాని ప్రభా వం మరింత విచ్చలవిడియైపోయింది. సాధారణజనులు మొదలుకొని రాజప్రతినిధులంతివారి పర్యంతంగల సమస్తమైనవారిమీదా ఇప్పుడుదానిఅఖండసామ్రాజ్యం. ఉచితంగా ఇతరులవల్ల సంపత్తిని పొందడం మంచిది కాదని వీరయ్య ఆనాడిచ్చిన సలహాను తిరస్కరించి ఒక విధంగా ఆశకులోనుగాక తప్పించుకొన్న వెంకయ్యే తరువాత కొంతకాలానికి మరోవిధంగా ఆశలో తగులు పడ్డాడు. మద్రాసులోని సాల్టుకొటార్లో కెదురుగుండా అకస్మాత్తుగా అతన్ని కలుసుకోవడం సంభవించింది ఒకనాడు. అంతవరకూ నాకు తెలియనేతెలియదు అతను అక్కడ వున్నాడని. తెనాలి కెళ్లిందిమాత్రం తెలుసు. ఆశ్చర్యమైంది, అతన్ని చూడగానే. "ఓహో! ఇదేమిటి వెంకయ్యా! ఇక్కడి కెట్లా వచ్చావు? ఎక్కడా వుండడం! ఏంసమాచారం?" అని అడిగితే అంతాచెప్పుకొవచ్చాడు, తెనాల్లో రెండేండ్లు గడపి ఇక్కడికి వచ్చి పట్నంలో కాపురం పెట్టాననీ, ఇక్కడికి వచ్చికూడా రెండేండ్లు దాటాయనీ, కాని మొట్టమొదట అనుకొని వచ్చినంత మంచిదశలో కాక ఎలాగో దినాలను వెళ్లదీస్తున్నాననీ. దూరపుకొండలు నునుపుకదా! ఉన్నచోట ఏదోఇంత కడుపునకు సరి పోయేలాగు దొరుకుతూవుంటే దాంతో తృప్తిచెందక దూరదేశాలకు పోయి కొండలను ఎత్తాలని మనస్సు తహతహలాడుతూవుంటుంది. తీరా అంతదూరంపోయిన తరువాత అనుకొన్నప్రకారం జరక్కపోయినరోజులు చివరకు పిచ్చిఎత్తడంకూడా సంభవమే. పెరుగుతూ వున్న యౌవనహృదయాల్లో మరింతఎక్కువ, ఈదూర దేశాలకు వెళ్లిరావలెననే కోరికల ఆడావిడి. అతని పరిచితులెవరో ముగ్గురునలుగురు మద్రాసులో ఏపని చేసినా పెద్దపట్నంకాబట్టి మంచిలాభం వస్తుందని

బయలుదేరివస్తూవుంటే వాళ్లవెంట ఇతనుకూడా వచ్చాడట. ఇంతకూ విధిప్రాబల్యం ఆశతో ఏకీభవించి మెడబట్టి గెంటుతూవుంటే ఎవరిశక్యం అవుతుంది ఎదిరించడానికి. ఏపనిచేస్తే బాగా లాభిస్తుందో దాన్ని చేయాలని వీరందరి ఉద్దేశాలట. మొట్టమొదలు పండ్ల వ్యాపారం చేద్దామని తలపెట్టారట. అందులకుగాను మద్రాసుకు వచ్చేముందే పండ్లతోటలుగల తెలుగు జిల్లాల్లో కట్టుదిట్టాలు చేసుకొని వచ్చారట, అక్కడివారు పంపుతే ఇక్కడ వ్యాపారం సాగించాలని. కాని ఎత్తుకోళ్లోనే మొత్తుకోళ్లన్నట్లు ఆమొదటివ్యాపారంలోనే లాభం గూబలకాడికి వచ్చిందన్నాడు. ఏం అంటే ఏదో పెద్దరామాయణం చెప్పుకొంటూ వచ్చినాడు. ఆక్షోభంతా ఇప్పు డెందుకూ? కాని పళ్లమ్మేవాళ్లకూ పోలీసువాళ్లకూ జరిగే తమాషాలనుగురించి చెప్పేటప్పుడు చీనాబజారువీథిలో సాయంకాలం అయిదారుఘంటలవేళ ఘటిల్లే ఘటనాల లీలాదృశ్యాలన్నీ ఒక్కమారుగా కళ్లకు పొడగట్టాయి, సంజయుడికి మహాభారతయుద్ధం యావత్తూ ప్రత్యక్షమైనలాగు. వీసమాత్రపు ఖర్చైనా లేకుండా దొరికే ఎత్తయిన ఉత్తమాశ్వాలమీద సుఖాసీనులై సార్జెంటుదొరలు రేసులుకొడుతూ ఒరణా అరణా అమ్మకంగాళ్లను తరుమకొట్టడం, దొరలు వస్తున్నారని తెలియడంతోటే అలికిడి విని బొక్కల్లోకి దూరే ఎలుకల్లాగు బేవారిసు అమ్మకంగాళ్లందరూ ఎటుపడితే అటు సందుగొందుల్లోకి దూరి పరుగెత్తడం, పళ్లమ్మకొనే స్త్రీలు నెత్తినా, చంకల్లో, చేతుల్లో పండ్లపళ్లికలను ఇరికించుకొనీ, ఎగనెత్తుకొనీ గబాగబా పరుగెత్తుతూ ఉంటే వాళ్లవెంటబడి దొరలు గుర్రాలను దౌడాయించడం, పాపం ఈ పరువుళ్ల అడావుడిలో మరింత గాభరాపడ్డ ఏభాగ్యశాలినెత్తిమీది పళ్లికైనా జారి క్రిందపడడంతోటే పండ్లన్నీ రోడ్డంతటా దొర్లుతూ పెరేడుకొట్టుతూ, దొరవారి గుర్రపుగిట్టెలక్రింద బడి నలుగుతూవున్న సమయంలోనే అటువేపునుంచి గాండ్రిస్తూవచ్చే బస్సుచక్రాలక్రింద బడి మరికొన్ని పళ్లు చిటికె చిందరవందరకావడం, తన దౌర్భాగ్యపు అసహాయస్థితికి పండ్లమ్మి ఏడుస్తూఉంటే దొర గంభీరంగా ముందుకు పరుగెత్తడమో, లేకపోతే దొరికినమట్టుకు ఖుల్లీ పళ్లను పళ్లికకత్తించి ఆ ఏడుస్తూవున్న అబలను దొడ్డికితోలుకొనిపోవడమో, ఏవంవిధమనోహర దృశ్యాలన్నీ సినీమారంగంమీదలాగు నామనోరంగంమీద ప్రతిఫలించాయి. ఇంతకూ చిట్టచివరకు తేల్చిందేమిటంటే వెంకయ్య: తోటయజమానులకియ్యాలిసిన మూల్యంక్రింద, మధ్యవర్తుల ఏర్పాటు ఉంటే దలాలులకు పొయ్యేముడుపులక్రింద, రైలుచార్జీలక్రింద, ఎక్కేచోటా దిగేచోటా రైలుబాబుల మామూళ్లక్రింద, రోడ్డుకంట్రాక్టర్ల మహసూళ్లక్రింద, షాపుల ఖామందులకిచ్చే అద్దెలక్రింద, వీళ్లందరికీ ఇచ్చేదానికి ఇబ్బడిముబ్బడి పోలీసుమామూళ్లక్రింద, కాయలు పాడైతే పోయే నష్టంక్రింద పోయిన డబ్బు పోగా మిగిలేదాంతో ప్రాణధారణమాత్రం కలుగుతూవుంటుంది. అదేకారణం కాయలను మహాప్రియంగా అమ్ముతూకూడా ఏమాసినచింకిబట్టలో కట్టుకొని ముష్టెత్తుకునేవాళ్లులాగు ఉంటారు, ఈ పళ్లమ్మేవాళ్లలో చాలామంది అని అన్నాడు. అట్లాంటప్పుడు చాలాఅణకువగా ఉండాలిసినదానికి బదులు మహాతలబిరుసుగా మాట్లాడుతూవుంటారేం పండ్లుకొనబోయినవాళ్లతో అని అడిగితే "వట్టిమూర్ఖులుకాబట్టి వాళ్ల కది సహజం. ఒకమూల కడుపులో కాలుతూవున్నా పైకి కొక్కిరిస్తూనే ఉంటారు. ముక్కు కోస్తూఉంటే నెత్తురుతాగే మచ్చు ఇది. కాని మంచిమర్యాదకలవాళ్లు సైతం నూటికి ఒకరిద్దరు లేకపోలేదు." అని అన్నాడు. మరి ఈలాటి లాభంలేనిపనిలో ఎందుకూ దిగడం ? మరో వ్యాపారం చేసుకోకూడదాఅంటే "మొదలుమొదలు లాభం వస్తుందనే ఆశతోనే దిగారు. అనుభవంమీద తెలిసివచ్చింది ఇటువంటి అమ్మకాల్లో ఏపాటి లాభాలుండేదీని. ఇప్పుడు ఉన్నట్లే ఉండి చప్పున ఇంకోపనికి దిగితే ఇప్పుడు దొరుకుతూఉన్నమాత్రమైనా దొరుకుతుందో దొరకదో పొట్టపోసుకోడానికని భయమూ. తెలివిగల మొఘాలు కనుకనా ఒకమాదిరి కాకపోతే మరోమాదిరి అఘోరించడానికి. కాబట్టి ఫుక్కిరిబిక్కిరిఅవుతున్నా అందులోనే మునగానాం తేలానాం"

అన్నాడు. అది విని సరే ఇటువంటి అసహాయమైన పరవశత్వస్థితి అన్నిరకాల ఉద్యోగాల్లో ఉందనుకొంటూ అయితే ప్రస్తుతం చేస్తున్న పనేమిటి! ఎక్కడా వుండడం అని అడిగాను. అందుకు ఒకపేటలో కాపురం పెట్టాననీ, తానూ మరిఇద్దరు మనుష్యులూ కలిసి సరుకులమోతబండిని కొన్నామనీ, రోజల్లా ఎక్కడ దొరికితే అక్కడ సరుకులు మోసుకొని పోతూ వచ్చే కూలీని పంచుకొంటున్నామనీ చెబుతూవుండగానే ఇద్దరు మనుష్యులు గున్నపెడ్డులో నుంచి సరుకులతో నింపిన బండిని ఒకదాన్ని లాక్కొని ఇతనివేపు వచ్చారు. వాళ్లు వస్తూఉండడం చూసి వెంకయ్యా తానున్న ఇంటినెంబరూ వీథిపేరూ వ్రాసుకోమని చెప్పి మర్నాడు తప్పకుండా రావలసిందనీ, ఇంకా మాట్లాడవలసిన సంగతులు చాలా వున్నాయనీ అంటూనే ఆబండివెంట వెళ్లాడు. సరేఅని నేనూ వెనక్కు మళ్లాను.

3

పంచభూతవశీకరణంచేత ఈరోజుల్లో అనేక ఆవిష్కారాలూ, వానిద్వారా నానావిధసౌకర్యాలూ గలిగాయి మానవకోటికి—రైళ్లూ మోటార్లూ, టెలిగ్రాఫులు టెలిఫోనులు; సినీమాలు రేడియోలు ఇత్యాదులు కొన్నిముఖ్య ఆవిష్కారాలు. వీటిద్వారా క్రమంగా గమనాగమన, వార్తాహరణ, మనోరంజనాదులకు జెందిన సౌకర్యాలు లభించాయి. గ్యాసు, బొప్ప, విద్యుత్తుల సహాయంతో నిర్మితాలయిన సాధనాల తోడ్పాటుతో కృతాంతకేళీరంగమనే మరోవిలక్షణ సౌకర్యాధిష్ఠానం వెలిసింది పైవాటితోబాటు. దీనిద్వారా పరలోకగమనసౌకర్యం లభిస్తూ ఉంటుంది ఇహలోకవాసికి. పట్నవాసులు ముఖ్యంగా లాభం పొందుతూ ఉంటారు వీటివల్ల—గ్రామీణులకటువంటి సౌభాగ్యం చాలాతక్కువ. కాని లేనిపోని శ్రమ ఎందుకని బద్ధకింపక పట్టణాలకు రాగలిగితే వారూ పొందవచ్చు ఈసౌకర్యలాభాన్ని నిరభ్యంతరంగా.

రైలువాళ్ల ముఖ్యమార్గ (Main lines) శాఖామార్గ (Branch lines) విభేదంలాగు ఈకృతాంత కేళీరంగాల్లోకూడా భేదా లున్నాయి ముఖ్యశాఖోపశాఖారంగాలనీ. అదిగాక పట్టణపరిమాణాన్నిబట్టి కేళీరంగప్రాధాన్యంలో హెచ్చుతగ్గులు కలుగుతూ ఉండడం సహజం. ఈ యంత్రావిష్కారయుగంలో సామాన్యంగా ఇటువంటి కేళీరంగాలులేని పట్టణాలే ఉండవు ప్రపంచంమీద. కాని ఇప్పుడు మన కథ కవసరమైందీ, నేను మీకు వివరంగా చెప్పదలచిందీ మద్రాసులోని కృతాంతకేళీరంగాన్నిగురించి. మీలో అనేకులు ఏతద్రంగసందర్శనభాగ్యం పొందేవున్నారు. గుర్తించుకోండి.

తిరువత్తూరులోని శ్రీత్యాగరాజేశ్వరుని దర్శనం చేసుకొని బయలుదేరిన ఈరంగరాజం గమనంసాగించి రాయపురంలో నారికేళమధురసం త్రాగి ఆనందించే మదిరేక్షణలకు సుఖాసనసౌభాగ్యం కలిగిస్తూ ప్రాఙ్ముఖమై ట్రాములైనువెంబడి హార్బరులోని వింతలూ విశేషాలమీద ఒకచూపు విసరి, పారిస్‌కార్నరును ఒకమూలకు ద్రోక్కి నేతిబీరకాయల్లాగు సార్థక నామధేయులగు న్యాయాధీశ న్యాయవాదులతో చేతులు కలుపుకొని, చీనాబజారు ఎస్ప్లనేడులమధ్య సర్వకాలాలందూ - ముఖ్యంగా సాయంసమయాలలో తమ గౌరవనీయహోదాలు కల తాబేదార్లందరూ కావిస్తూ ఉండే కార్యజాలాలను తనివితీరకుండా చూచి ఆనందించి ఆమోదిస్తున్నలాగు నిలువబడియున్న శ్రీసార్వభౌముల దివ్యమూర్తికి సాష్టాంగాలు పడి జనరల్ ఆసుపత్రి, సెంట్రల్ స్టేషన్లలో తనవద్దనుంచి క్రొత్తగాదాఖలైన బంధువులెవరైన ఉన్నారేమో అని విచారించుకొని పెనిటెన్షియరీ దొరగారికి టెన్షన్‌తో సలాం గొట్టి గవర్నరు బాడీగార్డు కూడానికి తూర్పుగా కులుక్కుంటూ విలింగ్డన్‌వారధిదాటి మౌంటుబజారులోని కాఫీహోటళ్ల సుగంధాలు కుత్తుకబంటిగా తేర్చుకొంటూ నీల్‌ధొరశ్రీమూర్తికి పరిక్రమాలుసలిపి తేనాంపేటమీదుగా సైదాపేటకు, ఇంకాపైకి సాగిపోతుంది. గుర్తించారా? ఇదీ ఇచటి ప్రధానమైన

కృతాంతకళేబరంగం. ఈరంగంపొడుగూనా దీంట్లోనుండి చీలి లెక్కలేనన్ని శాఖోపశాఖారంగాలు పట్నంలో నాలుగుమూలలా ప్రసరిస్తూ ఉంటాయి. లేదా నానాముఖాలుగా వచ్చి ఇందులో కలుస్తూ ఉంటాయి అనుకొన్నా సరే. ఈరంగా లన్నింటిమీదా ప్రాధాన్యతో ముఖ్యరంగంమీద దానిపొడుగూనా నిరంతరభైరవతాండవం గావిస్తూఉంటాడు భగవాన్ దండపాణి - ఏమన్వంతరంనాటిదో జరాభారంచేత క్రుంగి కదలామెదలాలేని కారెనుపోతువాహన మొందుకని రోసి ప్రస్తుతం నానాదేశవైజ్ఞానికావిష్కృతబాష్పవిద్యుత్సంచాలితాలైన వివిధవాహనయానాదులను అధిరోహించి విభూతిబలంచేత. ప్రపంచమంతటా నరబలినిషేధమై ఉన్న ఈనాగరికతాసమయంలోసైతం మానవరక్తం మరిగినదానికి మరొకటి పనికిరాదన్నట్లు కృతాంతకళేబరంగాధిదేవతకు నరబలేగాని పనికిరాదు. యమపాశాల ప్రతిరూపాలో అన్నట్లు విస్తరిల్లివున్న మీవిద్యుత్తంత్రులనూ, అడుగున రైలుపట్టాలనూ అంటిపట్టుకొని బోగీట్రాంకార్లూ, వాటినిమించిపోవాలని లారీలూ, బస్సులూ, వాటి ఎగదన్నాలని టాక్సీకార్లూ, వీటినన్నింటిని వెనుక్కుద్రోక్కాలని మోటారుసైకిళ్లూ, శ్రవణేంద్రియధర్మాన్ని వినష్టపరచే మేఘగర్జనల్లాటి ప్రచండధ్వానాలతో గంటలనూ, కొమ్ములనూ మ్రోగిస్తూ బలమైన తుపానువేగంతో మీదకూవస్తూ ఉంటే—పెనుభూతాలు,భూతాలు,పిల్లభూతాలు,చిట్టిభూతాలు లోకాన్నంతా, ఒక్కపాళంగా గ్రసించిమింగివేయడానికి వస్తూఉన్నాయా అనిపిస్తుంది, ఎదురుగగాని, ప్రక్కగాగాని నిలుచోని చూసేవాళ్లకు. ఈపరేతరాడ్రంగాల్లో విధిలేక తిరగవలసివచ్చే దరిద్రులకు ఏమాత్రం దవంత త్రుటి పొసగినాచాలు ఫైసలా అన్నమాటే వాళ్ల ఇహలీల. ఒక్కొక్కపర్యాయం ఇట్టి అజాగ్రత్తకూడా అనవసరం—ముందూ వెనుకా చూసుకొంటూ మధ్యమార్గాన్నంతా ఆరాతీసయానాలకే వదలి, ఎడంచేతివైపు Keep always to the left రూలుప్రకారం నడుస్తూఉన్నా సరే, లేక ఎదురుగుండా వచ్చేవన్నీ బాగాకనబడుతూవుంటాయనేధైర్యంతో కుడివేపు నడిచిపోతూఉన్నా సరే, లేక ప్రక్కగా దూరంగా వూరక నిలుచోని ఉన్నా సరే, కన్నుమూసి తెరచేటంతలో మీదబడి కబలించుకొని పోతూవుంటాయి, ఈభూతాలు ఎప్పుడువచ్చి పైనబడిందీకూడా తెలియదు, వాటిని పరుగెత్తిస్తూ ఉన్న యమదూతల ప్రతినిధులనదగిన డ్రైవర్ల మూర్ఖత్వంవల్ల, మొండితనంవల్ల, తామసంవల్ల, అభిజాత్యంవల్ల, నిర్లక్ష్యంవల్ల, నీలుగువల్ల,పొగరువల్ల,కుడకు తప్పదాగివుంటే వొళ్లూపై మరవడంవల్ల—పోలీసుఅధికార్లు ఎన్నోనియమాలను వీళ్లనెత్తినపడేసి అడుస్తూనేవుంటారుఒకవేపు. "జాగ్రత్త" "ఖబర్దార్" "జనసమ్మర్దంగల చోట్లల్లో గంటకు అయిదుమైళ్లకంటె ఎక్కువవేగంగా నడపవద్దు." అని హెచ్చరికలను తోవపొడుగూనా అనేకచోట్ల స్థాపించి నిరోధిస్తూనే వుంటారు వీళ్లనీ. కాని యుద్ధరంగంలో జొరబడ్డ సిపాయీలకు అక్కడి దృశ్యం కంటబడడంతోటే వొళ్లుపొంగిపోయి, ఆవేశం ఎక్కి ఒకరినొకరు నరుక్కొనిచావడంతప్ప వేరేనిగా గోచరింపనిగాగు హఠదురాగ్రహాహంకారులైన డ్రైవర్లు ఒక్కొక్కసారి తలతిక్క పంతాలుపడి వొళ్లూపై తెలియకుండా బస్సులను ఒకరినొకరు మించిపోవాలని పరుగెత్తించి రోడ్లప్రక్కల వూరక నిలుచున్నవాళ్ల ప్రాణాలు దీసి, లోపలవున్నవాళ్లను పడద్రోసి చంపి చేయిమిగిలిందని తెలిసినవెంటనే బయటకు దూకి ప్రాణాలుదక్కించుకొని పరారిఅయిబా చిత్తగిస్తూ ఉంటారు; తప్పించుకోలేకపోతే స్వయం ఆహుతీ అవుతుంటారు ఆనరమేధంలో. ఈప్రాణ నిర్యాణరంగాల్లో తరుచుగా జరుగుతూ వుండే ఘోరదుర్మరణ బలవన్మరణాలను చూడడం సంభవిస్తే కండ్లకు అంధకారం కమ్మిపోతుంది. ఆదృశ్యం స్మృతిపథం వదలనంతకాలం మనసు ఖేదోభయమూ ఆందోళనా కలుగుతూ ఉంటాయి. తలచుకొన్నప్పుడల్లా వొళ్లు జలదరిస్తుంది. నిండుప్రాణంతో కలకల్లాడుతూవుండే దివ్యసుందరవిగ్రహం ఒక్కక్షణంలో నెత్తురుతో తప్పదడిసిన చర్మాస్థికళేమాంసాలకుప్పగా మారిపోతుంది. ఎందరు ఈకృతాంతకళేబరంగాల్లో బడి అకాలమృత్యువువాత బడ్డారో, పడ

నున్నారో తెలియదు. ఎందరుతల్లులకడుపున మంట పెట్టిందో, ఎందరు వృద్ధదంపతుల కండ్లూడబెరికి వారి చేతి ఊతకర్రలను లాగిపారేసిందో, ఎందరి సతుల మాంగలికాలను త్రెంపి నుదుటికుంకుమతిలకాలను కడిగివేసిందో, ఎందరి నట్టింటిదీపాలను ఆర్పిందో ఈపాడురంగం లెక్కలేదు. అయ్యో! ఆధునిక నాగరికతకు ఈకృతాంత కేళీరంగాలే పట్టుగొమ్మలూ, చిహ్నలూనూ.

మద్రాసు జనరల్ ఆసుపత్రి, సెంట్రల్ స్టేషనుల మధ్యనుండి టవునువేపునకు వస్తూవుంటే ప్రధాన కేళీరంగాన్నుండి చీలి అయిదుశాఖారంగాలు తూర్పుగా, పూర్వోత్తరంగా ప్రసరించిపోతాయి. మొదటి నెంబరుశాఖ స్టేషనుప్రక్కనే చీలి ఎలిఫెంట్ గేటువేపూ, రెండో నెంబరు షాహుకారుపేటవేపూ, మూడోది చీనాబజారుకూ, నాలుగోది హైకోర్టుకు దక్షిణంగా సముద్రంవైపూ, అయిదోది క్యూపిడ్ బో వేపూ పోతాయి. నాలుగు, అయిదునంబర్ల శాఖారంగాలమధ్య విరాజమానమైఉంది భారతీయుల ధనమానప్రాణాదులను రక్షించడానికి తాంబూలం పుచ్చుకొని కంకణంకట్టుకొనివున్న బ్రిటిష్ యోధుల దివ్యావాసం, ఆంగ్లేయరాజ్యస్థితి మూలాధారం, సెంటుజార్జిదుర్గం. ఈదుర్గానికి తిన్నగా దూర్పున సముద్రతీరపు ఇసుకమైదానంలో నిత్యదీపావలీమహోత్సవాలు జరుగుతూవుంటాయి. ఇక్కడ దీపాలుముట్టుకు అనవసరం, జరిగేది పగలేకాబట్టి; మందుగుండుసామాన్లను తగలెయ్యడంతోటే మనకు గావలసింది. ఈనిత్యమహోత్సవాలు ఇక్కడే కాదు, సమగ్రభారతవర్షంలో ఎక్కడెక్కడ బ్రిటిష్ సైనికావాసాలు (Cantonments), దుర్గాలూ ఉన్నాయో అక్కడంతా జరుగుతూఉంటాయి. ఇవి ఆంగ్లయోధులను ఆహితాగ్నులకు అవశ్యాచరణీయాలైన ప్రాతఃకాలాగ్నికృత్యాలు, పాపం! ఎన్నివేలమైళ్లనుండో ఇళ్లూవాకిళ్లనూ, పెళ్లాంబిడ్డలను, బంధుమిత్రులను, ఇంతెందుకు సమస్తాన్ని పరిత్యాగంచేసి కేవలం పరోపకారబుద్ధితో అనాథలమై, నిస్సహాయులమై, తలలు పట్టుకొంటూ, మహానరకబాధలను అనుభవిస్తూ ఉండిన మనలను కాపాడి మనకు సూటిగా స్వర్గమార్గాన్ని చూపించి తరింపచేయాలనే దీక్షతో పడరానికష్టాలన్నీ పడుతూవుంటారు ఈవిమాతృభ్రాతృవరులు. ఈసోదరులను చూసిఅయినా మనవాళ్లు జ్ఞానం తెచ్చుకోరు. "ఎన్నాళ్లని పరాయివాళ్లనుకష్టపెట్టడం అన్యాయంగా! మనపాట్లేవో మనమే పడదాం, ఇక వీళ్లకి ఉపకారవేతనా లిచ్చిస్తే బాగుంటుంది" అని కలలోనైనా అనుకోరు. సిగ్గూ బిడియం లేకుండా "ఇంకా మీరే కష్టపడి సంపాదించిపెట్టండి. మేము కాలుమీద కాలు వేసుకొని హాయిగా కబుర్లు జెప్పుకొంటాం" అంటారు మనవాళ్లు ఎంతసేపటికీనీ. ఏంచేస్తారు పాపం వీళ్లూ! శత్రువులనేవాళ్లు ఎవరూ లేకపోయినా, ఎప్పుడేవేళ ఎటునుంచివచ్చి ఏదుర్మార్గులు మీదబడి పసిబిడ్డలవంటి భారతీయుల పీకలను నొక్కేస్తారో అని—తీరా మీదవచ్చిబడ్డతర్వాత చేసేదేముంది గనుక—కనుక, ముందుగానే ఏమిటి, ఏక్షణంలో పడితే ఆక్షణంలో తయారుగా ఉండడానికని ప్రతిరోజూ ఈపాడుతుపాకులతో, ఈమెషీనుగన్లతో, అభ్యాసా లని అష్టకష్టాలు పడుతూఉంటారు. ప్రొద్దున్నే ప్రాతఃకాలవాయుసేవనాని కని ఈదుర్గంముందుగా నడిచిపోతూవుండే ఘరానామనుష్యులకు సన్మానపూర్వక స్వాగతా లిస్తూఉంటాయి యోధుల భవ్యహాసాలూ, యంత్రశతఘ్నికల శ్రావ్యనాదాలూనూ. ఈలాగు కష్టపడుతూఉన్న వీరిని ఎంతమెచ్చుకొన్నా తక్కువేకదా? అట్లాంటప్పుడు వీళ్లను మెచ్చుకొనకపోవడం అట్లా ఉండగా మీదుమిక్కిలి వీళ్లు తమసొమ్మంతా వృథాగా తగలేస్తున్నారనీ, వీళ్లు ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్కరోజు తగలేసేదాంతో ఎన్నో బీదకుటుంబాలని పోషింపవచ్చుననీ, ఇంకా ఏమేమో అనీ మన అన్నయ్యలలో కొందరి ఏడ్పు. స్వయంగా నిర్వహించుకొనే శక్తి లేదు. పరాయివాళ్లెవరయినా వచ్చి సహాయపడుతూ ఉంటే చూసి ఓర్వలేక వాళ్లకు నామాలు దిద్దడమూనూ. కాని మన ఈ బృహన్నలల రాగాలాపాలకు జడిసి కర్తవ్యపరాఙ్ముఖులయ్యేవారు కారు మన విదేశసోదరకేసరులు. ఇవతల వీరెన్నివిధాల దుమ్మెత్తిపోస్తూ

ఉష్ణం గణింపకుండా వారి కర్తవ్యాలను నెరవేర్చు కొంటూపోతూవుంటారు.

ప్రాతఃకాలం జరుగుతూవుండే ఈ నరమారణ యంత్రాభ్యాసనాల్లో సైనికులను తరిఫీతు చేయడానికి గిండీ, సెంటుథామస్‌మౌంటులవేపునుంచికూడా ఆఫీసరులు రావలసిఉంటుంది. వీరికి టాక్సీలూ, మోటరు సైకిళ్లూ ముఫత్ సర్ఫరా అవుతూఉంటాయి. వాటి మీద ప్రధానకేళీరంగంనుండా వచ్చి నాలుగో నెంబరు ద్వారా కొందరూ, అయిదోనెంబరుద్వారా కొందరూ పరుగెత్తి మీదవచించిన ఇసుకమైదానంలో సమావేశమౌతూవుంటారు. ఈసంగతులన్నీ మీ కింత వివరంగా ఎందుకు చెప్పాలిసివచ్చిందంటే నాలుగూ అయిదు శాఖారంగాలతో, మౌంటు మద్రాసులమధ్య సైనికాధికారుల పరుగుళ్లతో, ముందు మనకు అవసరం వస్తుంది. ఉన్నట్లే ఉండి ఈపేర్లన్నీ హఠాత్తుగా ఎత్తితే అయోమయావస్థకదా. ఇక వినండి.

౮

కార్పొరేషన్‌వారి లెక్కలప్రకారం మద్రాసు నగరపు ప్రస్తుత జనసంఖ్య ఆరులక్షలన్నర. అందులో కేవలం పనిపాటలు చేసుకొనీ, ముష్టిఎత్తుకొనీ జీవించే దారిద్ర్యదేవతాసంతానాల సంఖ్య రెండులక్షలకు పైగా వుంది. వేలకువేలు శుష్కదరిద్రులు. కథనసౌకర్యానికి వీళ్లను మొదటినంబరని పిలుచుకొందాం. వీళ్లకు బొత్తిగా ఇళ్లూ వాకిళ్లూ అనేవి ఏమీ ఉండవు. పగలంతా ముష్టిఎత్తుకొనో, లేక ఎక్కడైనా దొరికితే కూలిచేసుకొనో సంపాదించుకొన్న డబ్బులతో సాయంకాలం ఏనాటి కానాడు గింజలను దెచ్చుకొని వండుకొని కడుపునించుకొంటూ ఉంటారు. ఏమీ దొరకని రోజున భగవన్నామస్మరణే. పట్నంబయటి మైదానాలు, చెట్లనీడలూ, మురికినీటికాలువగట్లూ, బాజార్ల లోని ప్రక్కబాటలూ, దుకాణాల ముంగిళ్లూ వీళ్లకు ప్రధాననివాసస్థానాలు. ధనికులు పారేసే చెత్తంతా వీళ్లకు అమూల్యమైన సామగ్రి. గవర్నరుదొరవారు మౌండురోడ్డు ప్రాసాదాల్లో, దివ్యశయనాల్లో, మఖ్మల్ పట్టుపరుపులమీద అంతనిశ్చింతగా నిద్రిస్తారో లేదో తెలియదుకాని ఈహిందూదేశపు మొదటినెంబరుబిడ్డలు వొళ్లూ పై తెలియకుండా నిద్రిస్తూఉంటారు, సర్వం వానతో తడుస్తూఉన్నా సరే, మీదవచించిన ప్రదేశాల్లో, నిర్భయంగా. వీళ్లకుండే పైనచెప్పినటువంటి ఆస్తియావత్తూ చింకిచాపచుట్టలోగాని, చినిగిన గోనె పట్టలోగాని సరిపోతూవుంటుంది. ఈ సామానుమూటలను కొంచెం మరుగ్గావుండే స్థలాల్లో పారేసి పగలంతా పనిపాటలకో, ముష్టికో వెళ్లడం అలవాటు. ఆసమయంలో వీళ్ల సర్వస్వాలను పహరాఇచ్చి కాపాడేది వాయుభగవానుడే. కాని ఎప్పుడైనా ఈవెధవల ఆస్తులన్నింటినీ సమీపంలో పారుతూఉండే ఏమురికికాల్వ నీటికో వప్పజెప్పి భగవానుణ్ణి పహరాకష్టాన్నుంచీ, వాటి యజమాన్లను మోతబరువునుంచీ తప్పించి వాళ్ల చేత ధన్యవాదాలను పొందుతూ-వుంటాడు, అనుగ్రహం వచ్చిందంటే, ఏదొరసార్జెంటైనా. లేకపోతే ఎందుకీవెధవచెత్తంతా! జనులందరూ కష్టం, దుఃఖం అనేది ఏమిటో ఎరక్కుండా ఎల్లప్పుడు ఆటపాటలతో, విందులతో, భోగభాగ్యాలతో మహానందం అనుభవిస్తూఉండేలాగు బ్రిటిష్ ధర్మకర్తలు నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగా పరిపాలిస్తూఉంటే ఈమొదటినెంబరు వెధవలు ఎక్కడనుంచి దాపరిస్తారో పట్నంబయటా లోపలా ఎక్కడజూచినా వీళ్లే చీమలపుట్టల్లాగు. మన భ్రాతృవరుల దివ్యపరిపాలనంక్రింద దేశమంతా ఎంతటి సౌఖ్యసంపత్తులతో తులతూగుతూఉందో చూసి సంతోషిస్తామనే ఉత్కంఠాభిలాషతో వేలకొలదిమైళ్లు ప్రయాణం చేసి వచ్చి నావదిగి పోర్టుబయట కాలుపెట్టడంతోటే ఈ మొదటినెంబరుపక్షులు దర్శనమియ్యాలసింది ఇంగ్లండుదొరలకూ. వారి కెల్లాంటిభావాలు కలుగుతాయి ఈ మొగాలు కంటపడడంతోటే. కాబట్టి సాధ్యమైనంతవరకు మొదటినెంబరుబిడ్డల స్వరూపాలు ఏమూలకూడా కన్పించకుండా ప్రయత్నాలు చేయవలసిందని ప్రభువుల ఆజ్ఞకాబోలు ఠాణేదార్లకందరికీ. అందునిమిత్తమే అప్పుడప్పుడు దొరసార్జెంట్లు మీద

వ్రాసినట్టుగ మొదటి నెంబరుబిడ్డల సౌఖ్యవిషయమై జాగ్రత్తపుచ్చుకొంటూ ఉంటారు.

గుడ్డికంటె మెల్ల మేలన్నట్లు వీళ్ళకంటే రవంత వాసి రెండో నెంబరుబిడ్డలు. వీళ్ళకు తలదాచుకోడానికి కొంప అనేది వకటివుంటుంది. కాని వాటి స్థితిగతులూ, ఇరుకుపొరుకులూ, అక్కడ వీళ్ళవునికీ చూస్తే ముందు యమలోకానికి పోయినప్పుడు అక్కడ వీళ్ళకు కష్టమనిపించకపోవడమేకాదు, తామేదో స్వర్గంలోకి వచ్చినట్లు భావించవచ్చుననిగూడా తోస్తుంది. ఎందుచేతంటే అక్కడ ఒక్కొక్క పాపానికి పరిహారంగా ఒక్కొక్క యాతనే అనుభవింపవలసివస్తుంది ఒకేసమయంలో. కాని ఇక్కడ ఏకకాలంలోనే దైహిక, భౌతికకారణాలచేత అనేక యాతనలు అనుభవించడానికి తరిఫీదు నొందినప్పుడు అక్కడ ఒక్కొక్కదాన్నే అనుభవించడం ఒక లెక్కా. అందుచేత నేమో తెలియదు— ఇక్కడికంటె అక్కడే సౌఖ్యమని ఏ యదృశ్యమీడియం ద్వారా తెలిసిందో ఏమిటో చెప్పలేను, ప్రతిసంవత్సరమూ ఈ మొదటి రెండు నంబర్ల బిడ్డల్లోనుంచి వందలకువందలు ప్రయాణాలుకట్టుతూవుంటారు ఆలోకానికి. కార్పొరేషన్‌వారూ, సానిటరీ వెల్ ఫేర్ లీగువారూ, సోషియోలాజికల్ బ్రదర్‌హుడ్డువారూ శతవిధాల ప్రయత్నిస్తూఉంటారు, ఏవంవిధ తైర్థిక ప్రయాణాలను అరికట్టాలినని. కాని వీళ్ళమాటలు పాటించే దెవరు? ఈ రెండో నెంబరుబిడ్డలు నివసించే యీలాంటి అనారోగ్యాలయినతావులు వేరువేరు చోట్ల రెండువందలవరకూ ఉన్నాయి మద్రాసునగరంలో. వాటిలో ఒ జేటీమధ్యభాగం ఒకటి. దీంట్లో కాపురం పెట్టాడు వెంకయ్య. ఊరిబయటి పొలాల్లో శుద్ధమైన వాయువుల సేవిస్తూ పొలాలు దున్ని పండించుకొని జీవనంచేసే ఈవ్యక్తి నానావిధరోగజనకసూక్ష్మక్రిమిసంచయపూరితాలైన దుమ్ములు రేపుతూఉండే పట్నంలోని రోడ్లమీద చెమటలు కారేలాగు బండ్లను లాగిలాగి తెచ్చుకొనే కూలిడబ్బులతో పొట్టనింపుకొని కాలమూర్తిచేత స్వకీయ జీవితాయుఃపరిమాణాన్నించి ఒక్కరాత్రిని కొట్టిపారవేయించుకొనేది దుర్గంధపరిపూర్ణమైన వాతావరణమధ్యమందలి ఒకక్షుద్రపర్ణకుటీరంలో. కొబ్బరాకులకప్పూ, వెదురుతడికెలగోడలూ ఈకుటీరవాసులను శీతోష్ణవర్షాతపాలనుంచి కొంచెం కాపాడుతూవుంటాయి. తడికెలకు లోపలా వెలుపలా పేడమన్నుపూత ఉంది. కుటికి పశ్చిమదక్షిణాల రెండుప్రక్కలా పారుతూవుండే దుర్గంధజలనాళికలు దీనికి విలక్షణశోభను గల్పిస్తూవుంటాయి. దీనికి పడమట సుమారు ౧౽ గజాలదూరాన వృక్షప్రాకారసమావృతమైనరెండు యకరాల ఖాళీస్థలంవుంది. ఆస్థలం భూతంలో ఎప్పుడైనా కుంటగా వుండిందేమో తెలియదు. కాని పట్నంలోని చెత్తబండ్లు కొన్ని ప్రతిరోజూ దానికి తమ సర్వస్వాన్నీ అర్పిస్తూ, మైదానంక్రిందికి తీసికొని వచ్చి అనంతరంగూడా సేవాకరణాన్నుంచి విరమింపనందున దిబ్బలు దిబ్బలుగా ఏర్పడి వానకురియడంచేత అందలి నానావిధబీజాలూ మొలకలెత్తి వృద్ధిపొందుటచే మొక్కల గుములతో నిండి పచ్చగా కంటిని ఆకర్షిస్తూనేఉందికాని ఒకమాదిరిసుగంధం దాంట్లోనుంచీ బయల్వెడలి అక్కడి వాతావరణపరిమళానికి శక్త్యనుసారం సహాయపడుతూవుంటుంది. ఇక ఈ గుడిసెకు పూర్వోత్తరం ఒకఫర్లాంగుదూరంలో జలాశయం వకటి. ఇది పూర్వం బృహత్ పరిమాణంలో వుండేదికాబోలు. నాలుగువేపులా చెత్తబండ్లు వచ్చిపడుతూవుండడంచేత తన చుట్టుప్రక్కల నివసిస్తూఉన్న మనుష్యాకృతుల శరీరాల్లాగే క్రమంగా పరిమాణంలో సన్నగిల్లి పోతూవుంది. నాలుగువేపుల గట్లూ చెత్తవల్ల ఏర్పడ్డాయి. అడుగునచెత్తా, అక్కడకురిసే వాననీరేకాక ఉపర్యుక్తనాళికల జలంగూడ జలాశయంలో వచ్చిపడుతూ ఉంటుంది. ఇక మీరే ఊహించుకొనండి, దీనిమీది వాతావరణంలో ఎన్ని సూక్ష్మక్రిమి సంచయాలు తేలియాడుతూవుంటాయో, తత్సమీపవాసులగు జీవులను తత్క్షణం ఐహికం వదలిపోవలసిందని ఆజ్ఞాపించడానికి సమర్థమైనవి, సత్యాగ్రహులను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాధికారుల్లాగు. పాపం వెంకయ్యస్థితి ఏంచెప్పనూ! స్వంతగ్రామానికే అనుకొంటే స్వంతదేశానికే దూర

మైంది. మనసుకువచ్చిన ఆహారం లేదు. ఒకప్పుడు పాలుపెరుగులను ఇంట్లో తక్కువలేకుండా వాడి, ఇరుగుపొరుగువాళ్లకు పోసి ఇంకా మిగిలితే మళ్లీ ఆపశువులకే పోస్తూవచ్చిన చేతికి రసంసాంబారుదేశంలో మంచిమజ్జిగైనా దొరికేదికాదు, తన ప్రాణసములైన వారికి పొయ్యాలనుకొన్నా. కాని ఎప్పుడేపరిస్థితులు సంభవిస్తే అప్పుడు వాటికే అలవాటుపడిపోతుంది మానవస్వభావం; ఉన్నదాంతోనే సరిపెట్టుకొని ఆనందిస్తూఉంటుంది. కాబట్టే స్వచ్ఛవాతావరణం పోయి, స్వంతఇల్లు పోయి, దేశం పోయి, సమస్తసౌకర్యాలూ పోయి ఇక్కడఈదీనదశలో వచ్చిపడినప్పటికీ వెంకయ్య కుటుంబం దీనికే అలవాటుపడిపోయింది. ఏంలేకపోయినా పెనిమిటీ కొడుకులూ చల్లగా వున్నారు. వీళ్లే ఇప్పుడామెకు సర్వస్వం. వీళ్లిద్దరినీ రెండునేత్రాలుగా భావించుకొని శాంతంతో కాలంగడుపుతూ వుంది. వీళ్ల పర్ణకుటీరానికి ఉత్తరభాగంలో పడమటి ముఖంగా వాకిలీ, వాకిలి అంతవెడల్పున దానిమీద ఒక చిన్నవసారా, దానిక్రిందుగా బారుతూవుండే నాళికమీద అడ్డంగా చెక్కలుపరిచి వాటిని మట్టితో నింపి నిర్మించిన చిన్నవంతెనా కుటీనిర్మాణానికి సంపూర్ణతను కల్పిస్తూఉంటాయి. ఈవసారాక్రింద వంతెనమీద వాకిలి కెదురుగుండా ఒకచాపనో, గోనెపట్టనో పరిచి తమఇంటికి వచ్చినవారిని మర్యాదిస్తారు సాధారణంగా ఈదంపతులు. నాకూ అటువంటిసన్మానమే జరిగింది మర్నాడు వెళ్లేసరికి, క్రిందటివాగ్దానం ప్రకారం. తల్లివెంటవున్న అయిదేళ్ల కుర్రవాడు సోముడే అని చెప్పారు. అప్పుడు వాణ్ణి చూస్తే పెద్దయింతర్వాత మంచి ఒడ్డూపొడుగుమనిషే అవుతాడని తోచింది తల్లిదండ్రుల్లాగు. నేను పోయి కూచున్న తరువాత వాడు వాడిఈడు గోచీపాతలరాయళ్లతో కలిసి మీదవచించిన ప్రాకారపు చెట్లనీడల్లో ఆడుకోడానికి పరుగెత్తాడు. ఆనాడు ఆదంపతులిద్దరూ మహానందంగా వున్నారు. వీరయ్యదగ్గర్నుంచి కొంచెం సేపటిక్రింద ఉత్తరం రావడమే అందుకు కారణం. సుదూరదేశంలో ప్రవాసుల్లాగు ఉండేవాళ్లకు ఇష్టమిత్రబంధువులదగ్గిరనుంచి వచ్చే వుత్తరాలు మహానందం కలిగిస్తాయి. ఇది కేవలం అనుభవంచేత తెలియాలిసిందే. అట్టివుత్తరాలను ఎన్నిసార్లు చదువుకొన్నా తనివితీరదు. మరలమరల చదువుకొని కళ్లకద్దుకొని సంతోషబాష్పాలు రాలుస్తూఉంటారు. నేను పోయి కూర్చున్నతరువాత "మావీరయ్యన్న వుత్తరంవ్రాశాడు చూడండి" అని ఒకజాబును నాచేతి కందిచ్చి గుమ్మం మీద కూచొనివున్న వెంకయ్యకు వెనుకగా వెళ్లి నిలుచుంది వెంకమ్మ. ఉత్తరం తెరుస్తూ "అయితే వీరయ్యవద్దనుంచి యథాప్రకారం ఉత్తరాలు ఉత్తరాలు వస్తున్నాయా" అని అడిగాను. "సరే! ఏ నెలలో నావద్దనుంచి వుత్తరం పోదో ఆ నెలలో తానే బయలుదేరివస్తాననే షరతూ. ఒక పట్నాన్ని రానిచ్చేడనుకొన్నారా ఏమిటి తెనాలినుంచి. ఇంతకూ అన్నం నీళ్లరుణం, అతని వశమైందికాదు అడ్డగించడానికి. మేం ఒకవుత్తరం వ్రాసేసరికీ అతను రెండుజాబులు వేస్తూవుంటాడు. ఈవుత్తరం వచ్చిన కాణ్ణుంచీ మాయింటిదానికి కాళ్లెక్కడా నిలవకుండా వున్నాయి" అన్నాడతను. దానికి సమ్మతించినలాగు సూచిస్తూ "నాకొక్కతెకేనా సంతోషం" అన్నదామె. ఇంతలో జాబునందలి ఆరంభభాగం లోలోపలనే చదువుకొన్న నేను ఆ! తెలిసింది. "మీచెల్లెలు సుఖప్రసవమైనది. ఆడపిల్ల కలిగి మూడురోజులైంది. పథ్యం బెట్టాం" అని బిగ్గరగా చదివి "ఇదేకదూ మీసంతోషకారణం ?" అని అడిగాను. "అదే! ఇంకా ముందు చదవండి" అన్నారు ఇద్దరూనూ "మీతో స్నేహసంబంధం కలిగిననాట్నుంచీ ఎట్లాగైనా బాంధవ్యం చేయాలెనని మనసులో పెట్టుకొని ఉన్న నాకోరిక దైవానుగ్రహంవల్ల నేటికి సమకూరే అవకాశం దొరికింది. ఈవుత్తరం అందినవెంటనే తప్పకుండా బయలుదేరివచ్చి పదిరోజులపాటు వుండి మీచిన్నికోడలిని దీవించి వెళ్లాలెనని నాకోరిక" అని చదివి "తెలిసిందా వెంకయ్యా, వీరయ్యభావం" అన్నాను. "అందుకేకాదండీ నేనన్నదీ మాయింటిదాని కెక్కడా పట్టశక్యంకాకుండావుందని, సంతోషం. వీరయ్య ఏదో

ప్రాశాడుకానండి మేముఅంతటిఅనుగ్రహానికి యోగ్యులంగాము. మా ప్రస్తుతపు దరిద్రావస్థ అతనికి బొత్తిగా తెలియదు." అని అన్నాడు వెంకయ్య. అంతట నేను "స్థితిగతులసంగతులు ఎప్పుడూ ఇంతే. ఒకేమాదిరి నిలుకడగా ఎవరి కున్నాయి? కాని మీపూర్వపుస్థితీ, మీతండ్రి తాతలప్రసిద్ధీ అతనికి తెలియకుండా ఉండవు." అని వెనకటిసంగతులు ఎత్తేసరికి ఇద్దరిమొగాలూ చింతాక్రాంతాలయినాయి. అది చూచి "వెంకయ్యా, అధైర్యపడడ మెందుకూ? అదృష్టానికి తలవంచవలసినవాళ్ల మేగాని మనచేత ఏమవుతుందీ? ఇంతకూ సోముడి అదృష్టం ఎట్లా ఉందో ఎవరుచూశారు?" అని ఓదార్పు మాటలు చెప్పి తప్పకుండా వెళ్లిరమ్మని సలహాఇచ్చాను. దాని కతడు "నాకూ అదే ఆలోచనగావుంది. ఎట్లాగో కడుపుగట్టుకొని నాలుగుడబ్బులు మిగుల్చుకుంటే వాటిని రైళ్లకే సమర్పించుకోవలసివస్తుంది. ఈ సంగతి తెలిసినప్పటినుంచీ వాళ్ల వదినెకేమైనా బట్టలు తీసికెళ్లి ఇవ్వాలని చాలా మనసుపడుతూ వుంది మా ఇంటిది. దాని మనస్సూ తీర్చాలి. ఏదో ఈదేశంలో ఈ మహాపట్నంలో మమ్మెరిగినవాళ్లెవరని ఏగుడ్డపాతనో కట్టుకొని కాలంగడుపుతూవున్నాం. ఈవిధంగా అక్కడికి వెళ్లడానికి మనస్కొప్పదు. ఎంత లేదన్నా నల భై యాభైరూపాయలు కావాలి. ఓము ప్ఫైరూపాయలు ఉండవచ్చు మా ఏజంటయ్యపరంగా ఇచ్చినవి. తక్కినవాటికి మా రాములును అడుగుదా మనుకొంటున్నాను. ఏదోమాదిరిగా సద్దుబాటు చేసుకొని నాకూ వెళ్లాలనే ఉంది రెండు మూడు రోజుల్లో." అన్నాడు వెంకయ్య. ఇక వాళ్లవూరి కెళ్లాలని వెంకమ్మ మనసులో కలుగుతూవున్న అభిలాష ఇంతింతని చెప్పడానికి వీల్లేదు. ఆవుత్తరంలోని సంగతులు విని, వెళ్లాలని నిశ్చయించుకొనేసరికి రాగల ఆరునెల్ల బలం లాక్కున్నట్లయి ఈమెముఖం వికసించిపోయింది. ఏనాడు బయలుదేరుతామా, ఎప్పుడు రైలెక్కుదామా అని ఉవ్విళ్లూరుతూంది. ఇంతలో ఇతనిభాగస్థుడు నాగులు వచ్చాడక్కడికి. బందరువీధిలోనుంచి అరటిగెలలను తీసుకొని తిరువళిక్కేణిమార్కెటులో చేర్చడానికి ఒప్పుకొనివచ్చానని చెప్పాడతను. అది విని వెంకయ్య సరే నాగులుతోకూడా ఈసమాచారము చెప్పి వాణ్ణివెంటబెట్టుకొని రమ్మనీ, ఉదయం నాలుగుగంటలకే బండికట్టుకొనిపోయి కనుచీకటి వుండగానే పండ్లను బండికెక్కించుకొని బయలుదేరుదామనీ చెప్పితే సరే అని అతడు వెళ్లిపోయినాడు. నాగులు ఇతని రెండోభాగస్థుడు. అటుతరువాత అతడు అక్కడికి వచ్చినకొత్తలో పడినకష్టాలనూ, ఆ సమయాల్లో తన భార్య కనబఱచిన శాంతిసహనాలను వెంకయ్య చెబుతూవుంటె చాలాసేపు కూర్చొని మాట్లాడాము. పిదప పొద్దు గుంకిపోవడం చూసి ఎంతటి తేజోరాశికైనా కాలవశుడు కాకుండాఉండడానికి వీల్లేనప్పుడు సాధారణమానవు లెంతమాత్రపువాళ్ళు అని అనుకొంటూ వెళ్లేలోపల మళ్లీ ఒకమాటు వచ్చి కలిస్తే కలుస్తానని చెప్పి నేను అక్కడనుంచి వెళ్లిపొయ్యాను.

౫

"మనుష్యులు తలపెట్టేది ఒకవిధంగా, దేవుడు తలపెట్టేది ఇంకోవిధంగా. ఏనాటికైనా ఇంతప్రయోజకుడైవచ్చినా తండ్రే నాకష్టాలన్నింటినీ తీర్చకపోతాడా అనే గంపెడాసతో ఒక్కగాని ఒక్కకొడుకూ దూరదేశంలో ఏంచిక్కులు పడిపోతాడో అని తనకెంతకటికష్టం కలుగుతూవున్నా సహించుకొని అతని క్షేమాత్రంకష్టం కలుగకుండా ఉండేలాగు డబ్బు కావలసివచ్చినప్పుడు అంతా పంపుతూ కుమారుని విద్యాబుద్ధుల కోసం తపిస్తూఉంటే తల్లీ......వూరివాళ్లకూ ఉపాధ్యాయులకూ ఆశ్చర్యం కలిగేలాగు చురుకుదనం, తెలివితేటలతో చకాచకి పైకెక్కివచ్చిన యీమెకుమారుడు బి. ఎ. తరగతిలో చదువుతూ ఇన్ఫ్లూయంజాజ్వరం తగిలి పుటుక్కున చావడమా! ఖండాంతరాల్లో నాలుగైదేండ్లు మంచిపరిశ్రమ సలిపి గొప్పగొప్ప పరీక్షల్లో నెగ్గి అనంతరం ఇంటికి మరలివస్తున్నానని జామాత వ్రాసిన ఉత్తరం చూసుకొని మహానందంతో అత్తమామలూ, హృదయాన్ని పెకలించుకొని బయటికి వచ్చేటంత మిక్కటమైన అభిలాషలు కల యతని

ధర్మపత్నీ తమ భాగ్యదేవతను బొంబయిలోనే వెళ్లి కలుసుకోనవలెననే ఆత్రంతో ప్రయాణానికి సర్వసిద్ధంగావుంటే ఆతడు ఎక్కవస్తూఉండిన స్టీమరు ఏడేనుదాటి కొంతదూరం వచ్చినతరువాత సముద్రంలో మునిగిపోయిందనే దారుణసమాచారమూ! ఇల్లూ వాకిలీ లేక ధర్మకర్తల ఔదార్యంచేత ధర్మసత్రంలోని ఒక మూలగదిలో దినాలను వెళ్లబుచ్చుకొంటూ ధర్మాత్ముల సహాయంతో తనకుగల సర్వస్వమూ అయిన మనమరాలికి చదువుచెప్పించుకొంటూ ఈ సంవత్సరం మా అమ్మ తప్పకుండా పరీక్షలో నెగ్గుతుం దంటున్నారు అంతానూ. నాతల్లే నా కిక రెండుకళ్లూనూ. స్కూలునుంచి వచ్చేవేళ దాటిపోవచ్చింది, ఇంకా రాలేదేమని తలుపుచప్పుడయితే తలఎత్తి అమ్మా అని పిలిచే అంధ మాతామహునికి ఆబిడ్డ బడినుంచివస్తూ లారీక్రింద పడిపోయిందని గుండెలుపగిలే వార్తా! మేం తలపెట్టేది ఒకటే నీవు తలపెట్టేది ఇంకోటేనా! ప్రభో! కారణం ఏమిటి? మాఅభిలాషలకు వ్యతిరేకంగా పరిష్కరిస్తూ వుంటావు! మాకు లేశమాత్రమైనా యోగ్యత లేనేలేదా ప్రపంచంలోని ఇతర స్వాతంత్ర్యదేవీకుమారులతో పాటు తదీయ ఉత్సంగాసీనసౌఖ్యాన్ని అనుభవించేటందుకు" అని ఏమేమో తలపోసుకొంటూ నడిచిపోతున్నాను, ఎస్ప్లనేడ్, సెంట్రల్ స్టేషన్లమీదుగా మౌంటురోడ్డుకు పోవాలని, హైకోర్టుకాణ్ణుంచి బయలుదేరి. పైలాంటి ఆలోచనలు రావడంచేత మనస్సంతా వ్యాకులంగా వుంది. స్వాతంత్ర్యలక్ష్మీపదారాధన నిమిత్తం అనేకకుమారీకుమారరత్నాలు స్వశరీరాలను తృణప్రాయంగా అర్పించుకొంటూఉన్న రోజు లవి ఈతడవ దేవి తప్పకుండా ప్రత్యక్షమౌతుందనే గట్టి నమ్మకంతో. కాని ఆత్మాహుతులతో ఇంకా తృప్తి కలుగలేదుకాబోలు, దేవి కనుగ్రహం కలగడంలేదు భారతీయులమీద. మీదుమిక్కిలి ప్రతిపక్షులకోర్కెలే నెరవేరుతున్నాయి ఈ సంగతి తలపునకు రావడంచేతనే మీదితర్కాలన్నీ బయలుదేరాయి తానొకటి తలిస్తే భగవంతు డింకొకటి తలుస్తాడనీ, జడిసేవాళ్లనే జడిపించడం, ఏడిచేవాళ్లనే ఏడ్పించడం, తగిలినవేలికే తగలడం అనీనీ.

చూళైమిల్లులు రెండోకూత వినబడి—సంవత్సరం పొడుగూనా ముఖ్యమైన పండగరోజులూ, ఆదివారాలూ తప్ప తక్కిన దినాలలో ప్రొద్దున్నే ౫ గంటల కొకపర్యాయం. ౫-౧౫ గంటలకు రెండవపర్యాయం ఈ మిల్లునుంచి ఇంజనుకేకలు వినబడడం వాడుక. వాటిలో పనిపాటలు చేసే కార్మికులను పెందలాడే నిద్రనుండి లేవగొట్టి సకాలంలో పనిలో హాజరుపెట్టడానికయినప్పటికి రెండుమూడుమైళ్ళవ్యాసపు వలయంలో చుట్టుప్రక్కల ఉండే సమస్తమైనవారికిగూడా ఒకగడియారంలాగు ఉపయోగపడతాయి ఈ కేకలు— ౧౫ నిమిషాలు కడచిపోయివుండవచ్చు. ఆకాశం నిర్మలంగా వుంటే ఈపాటికి తూర్పుదిక్కంతా విభూతి పూసుకొన్న కాలపురుషుడిమొగంలాగ తెల్లటి వెలుగుచే నిండిపొయ్యేదే కాని వర్షం కురియడానికి సిద్ధంగా వున్న నల్లటిమబ్బులు దట్టంగా కమ్ముకొనిఉండడంచేత కనుచీకటి మరింత గాఢమై ప్రాగ్భారాలవంటి పట్టణంలోని అట్టాలికల గోపురాలు విస్పష్టంగాగాక మసకమసకగా దర్శనమిస్తున్నాయి. ప్రతిరోజూ సాయంకాలాలందు తండోపతండాల జనులతో క్రిక్కిరిసి తిన్నగా నడవడానికిగూడా కష్టమనిపించే వీథులూ బావురుమంటూ పెద్దమైదానాల్లాగు కనుపడుతున్నాయి. భూతసంచారం మెల్లమెల్లగా ఆరంభమౌతూఉంది. కార్పొరేషనుదీపాలు చుక్కలమార్గాన్ని పట్టాయి. దూరదూరాన్ని ఎక్కడో కాఫీహోటళ్లముందు, ట్రాంకార్లల్లో, పెట్రోలియం డిపోలముందూ దప్ప ఎక్కడా దీపాలే లేవు. ఆఫీసువేళా, పనితొక్కిడివేళా కాకపోవడంచేత ట్రాంకార్లు మోటార్మెన్ల ఇచ్ఛానుసారం నడుస్తూఉన్నాయి కొన్ని తక్కుతూతారుతూ పెండ్లినడకలతో, మరికొన్ని ధనుర్ముక్తాలైన బాణాల్లాగ అపరిమిత వేగంతోనూ. లారీ బస్సుభూతాల ధణధణ లింకా చెలరేగలేదు. కాని పరుగులో ఇవీ ట్రాంకార్లనే అనుకరిస్తున్నాయి. ఊరిబయట మైదానాల్లో, రోడ్లప్రక్కనా, దుకాణాలముందూ అస్తవ్యస్తంగా పడి నిద్రిస్తూ

వున్న మొదటినంబరుబిడ్డ లింకా తల్లిని వదల్లేక అంటి పట్టుకొనే ఉన్నారు. పచ్చప్పాకాలేజికి ఎదురుగుండా మాత్రం కొంచెం సందడిగావుంది కూరగాయలకోసం కొత్వాలుచావిడికి వచ్చిపొయ్యేవాళ్లమూలంగా. తెల్లవారకముందే వచ్చి కమ్మని నిద్రాసౌఖ్యాలకు అంతరాయాలు కల్పించే పాలవాళ్ల అరుపులూ,అవ్యక్తాక్షర ఉచ్చారణలతో కీచుమని అరచే పెరుగువాళ్ల కేకలూ దూరాన్నుంచి వినవస్తున్నాయి. గాలి బొత్తిగా బిగించినలాగుంది. గొప్పవర్షం వస్తుందా అనిపించింది. చిత్తవిక్షోభాన్ని గలిగించే తలపులు మనస్సులోకి వస్తూనేఉన్నాయి. నడిచిపోతూనే వున్నారు. రెండోమూడో నంబర్ల శాఖారంగాల మధ్యవున్న వేదపుస్తకాలయపు దక్షిణపుగేటు దాటి కొంచెంముందుకు వెళ్లానుకాని రెండోశాఖారంగాని కీవలే ఉన్నాను. కష్టంహౌసుకు పోవలసిన మైలాపూరు బోగీట్రాంకారొకటి ప్రచండధ్వనులతో మహావేగంగా ఎదురుగుండా వస్తూ ఉంది. దీన్నిమించిన ధూంధాములతో వెనకనుంచి వస్తూ ఉంది ట్రిప్లికేనుకు పోవలసిన బోగీ ఎస్ప్లనేడువేపునుంచి. అయిదోనంబరు శాఖారంగం మీదుగా సెంట్రల్ వేపునకు దూసుకువస్తుంది కార్పొరేషన్ వారి వట్టిలారీ గణగణలాడుతూ అతివేగంగా. ఒకమాదిరి నిష్పందగా ఉన్న ఆసమయంలో వీటి పురవళ్లూ పరవళ్లూ చూడడంతోటే నా ఆలోచనా పరంపరలకేకాదు పాదచలనానికిగూడా స్తబ్ధత్వం కలిగింది. రిచ్చపడి ఏదో తమాషాచూసేవాడిలాగ అక్కడే ఆగిపోయి వీటినిచూడడం మొదలెట్టాను. ఎస్ప్లనేడునుంచి వచ్చే బోగీప్రక్కనే ఒకబస్సూ తీవ్రంగానే వస్తూంది, ట్రామును వెనుకపడవెయ్యా లనుకొన్నట్లు. దానికి కొంచెం అవతలగా ప్రక్కప్రక్కనే కూలీలు లాగే బండి వొకటి ముందుకాడిని బట్టికొని ఇద్దరు మనుష్యులు లాగుతూవుంటే వెనకనుంచి మరోమనిషి నెట్టడంవల్ల దానికి దగిన తీవ్రంతో అదీ వస్తూంది సెంట్రల్ వేపూ. నాలుగూ అయిదూ శాఖారంగాల మధ్యకు వచ్చింది ఆబండి. హఠాత్తుగా సముద్రంవేపు ఆకాశంఅంతా తళతళా మెరిసి అనుక్షణంలో ఫెళఫెళారావంతో పిడుగుపడి నేలను గజగజలాడించింది. మెరుపుల కాంతికి కళ్లు రెండూ చప్పున మూతపడ్డాయి వాటంతట అవే. వెంటనే తెరిచేసరికి కళ్లు మూతపడిన క్షణంలో నాముందుగానే దూకిందికాబోలు ప్రధానకృతాంతకేళీరంగాన్నుంచి మనోవేగంతో మోటర్ సైకిలొకటి చూస్తూచూస్తుండగానే ఇటునుంచీ అటునుంచీ వచ్చే ట్రాంకార్లనూ, బస్సులనూ తప్పించుకొని పరుగెత్తడంలో మైలాపూరు కారును రాసుకొంటూపోయి కూలిబండివెనుకనుంచి నెడుతూవున్న మనుష్యుని ధక్కాతో కూలదోసి ముందుకు పోయిందో లేదో దానివెనకనే దాంతో సమానవేగంతోనే వస్తూవున్న టాక్సీ ఆక్రిందపడ్డ నిర్భాగ్యునిమీదుగా పరుగెత్తింది. ఎవరికీ బ్రేకులు వేసుకోడానికి అవకాశమే దొరికించిగాదు. మెరుపు మెరిసినంతలో అన్నీ అయిపోయినాయి. గొల్లుమంది ట్రాముల్లో బస్సుల్లోవున్న కొద్దిపాటి జనం. సైకిలూ మోటరూ ఎదుట ఉన్న చెట్టును గొట్టుకొనవలసిందే. వెంట్రుకమాత్రపు ఎడంలో తప్పించుకొని వుంటాయి. కష్టంమీద వాటిని మళ్లించుకొని దొరలూ, అటూ ఇటూ కొంతదూరం పోయినతర్వాత ట్రాములను ఆపుకొని కండక్టర్లూ, బస్సుల్లోని జనం అంతా ఆశరీరాన్ని సమీపించారు. క్షణమాత్రంలో చుట్టూ గుంపు పోగయింది. నేనూ పరుగెత్తా అక్కడికే మహాగాభరాగా. దగ్గిరికి పోయి చూతునుగదా వొళ్లు కంపించడం మొదలెట్టింది. ఏ నిర్భాగ్యుడో ఏమో అనుకొన్నా. రాములు 'అయ్యో వెంకయ్యా, అయ్యో వెంకయ్యా'అని నెత్తిగొట్టుకొంటున్నాడు స్పృహతప్పి నేలమీద పడి కొట్టుకొంటూవున్న ఆ దేహాన్ని చేరి. అనుక్షణంలో నిన్నసాయంకాలం జరిగిన వెంకయ్యా రాముల మాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చాయి. ఇంకేముంది వెంకమ్మ సౌభాగ్య దేవత అస్తమించింది. రేపో ఎల్లుండో దేశానికి పోవాలనుకొంటూవుంటే ఇంతలో ఈఘోరమా! మనస్సంతా వికావికలైపోయింది.

* * *

మర్నాడుజరిగిన ఆక్సిడెంటల్ డెత్ వర్డిక్టులో తెలిసింది—దొరలు గిండీనుంచి వస్తూంటే మధ్య ఈ దుర్ఘటన జరిగిందనీ, వారు చాలాచాలా చింతించారనీ.

సహకార భాండారము

(Co-operative Store)

శ్రీ కర్లపాలెము కుటుంబశాస్త్రి, బి. ఏ.,

గేయము :—

టోకుబేరము చేసి, చౌకగా సరకు
కొనితెచ్చి, చిల్లరకొట్టులో అమ్మి
లాభమునెంతయో లాగుచున్నారు
మధ్యవారలు, వీరిమాయల మాన్పి
వినియోగులకు శ్రేయమును గూర్చుసంస్థ
"సహకారభాండార" మిహలోకమందు.

వస్తువులను తక్కువధరలకు విరివిగా కొని, వానిని చిల్లరదుకాణములం దమ్ముటను సహకారసూత్రములపై సాగించు నుద్యమము మన దేశమున మొత్తముమీద విఫలమయ్యెను. కడుకొద్ది "స్టోరులు" మాత్ర మక్కడక్కడ జయప్రదముగ సాగుచున్నవి. కాని, వీనికార్యసిద్ధికి రెండు కారణములు గలవు: (౧) కొన్ని యనుకూలపరిస్థితు లుండుట. ఉదాహరణము:—దుకాణదారులందు పోటీలేకపోవుట; (౨) ఏవో ప్రత్యేకావకాశము లుండుట. ఉ: రైలుఖర్చులందు తగ్గింపు, బాడుగ లేకుండ కొట్లుదొరుకుట. రైల్వే యుద్యోగులును, కళాశాలావిద్యార్థులును స్థాపించుకొను సహకారభాండారములం దీ ప్రత్యేకసౌకర్యముల మనము గాంచగలము. మహాయుద్ధానంతరము, మన దేశమున ధాన్యము "కట్టుబాటు"కు లోనైయున్నప్పుడీయుద్యమము ఉచ్చదశ ననుభవించి, యా నిర్బంధము తొలగింపబడినవెంటనే ఈభాండారములసంఖ్య క్రమముగ తగ్గిపోయెను. ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున వీనిసంఖ్య వేలు వేలుప్రాంతముల నీరీతిగ నుండెను.

చెన్నరాజధాని—౯౯. మైసూరు రాష్ట్రము — ౭౦. బెంగాలు — ౫౮. బొంబాయి — ౩౫. పాంచాలము — ౨౧. అస్సాము—౧౯. సంయుక్తరాష్ట్రములు—౧౩. మధ్యపరగణాలు, బీరారు — ౮. బర్మా—౭.

ఇవి విఫలమగుటకు ముఖ్యకారణము, వీని మూలసూత్రములగూర్చిన యజ్ఞానమే. ఈసహకారశాలలందు సామాన్యవర్తకుని యొద్దనుండికన్న తక్కువధరలకు వస్తువులు కొనవచ్చునని భ్రాంతి యంతట వ్యాపించియున్నది. ఈ భావముతో స్థాపితములైన "స్టోరు" లందు నేమాత్రము విపరీతము గానబడినను సభ్యులకు వీనియందుగలప్రేమయును, విశ్వాసమును వెనుకంజ వేయుచున్నవి. ఈ సదుద్యమముయొక్క మహదాశయ మేమనగా, వస్తువినియోగదారులే యుత్పత్తిస్థానమును వశముజేసికొని, తుదకు నుత్పత్తిసాధనములగూడ స్వాధీనపఱచుకొని, మధ్యవారితో నిమిత్తములేకుండ వ్యవహరించుటయే. దీనిని గ్రహించియుండుట

చేతనే ఐరోపాదేశములందలి "స్టోరు" ల సభ్యులు తాత్కాలికములగునసౌకర్యములను లెక్కసేయక, వానినుండి తుదకు శాశ్వత సత్ఫలము కలుగునని నమ్మి, ఎంతటిహెచ్చు ధరలకైన "స్టోరు"లందే కొనుచుందురు.

వీని పతనమున కింకకొన్ని కారణములు గలవు: (౧) రొక్కము గైకొనకుండ అప్పుపెట్టుట; (౨) స్టోరువారే సరుకులను తమయిండ్లకు దెచ్చి యందజేయవలెనని సభ్యులు పట్టుపట్టుట. జపానుదేశమందలి సహకార భాండారములు వృద్ధిగాకపోవుటకిదే కారణము. ౧౫,౦౦౦ ఇతరవిధసహకారసంస్థలుగల యాదేశమున "స్టోరు"లు ౧౫౦ మాత్రమే కలవు; (3) టోకుధరకును, చిల్లరవెలకును గల వ్యత్యాసము చాల తక్కువగ నుండుట. అనగా, లాభము సన్నగిల్లును; (౪) స్టోరును నడుపుట కగు ఖర్చులు హెచ్చుగనుండుట; (౫) స్టోరులోని వ్యవహర్తలు విశ్వాసపాత్రులు కాకుండుట. కాని ఈదోష మితరసహకారశాఖలందును గలదు. ఇది ముఖ్యముగా పరపతిసంఘము లందు ప్రబలియుండుటచేతనే అప్పులిచ్చెడి యీ ధనాలయములు ఋణాలపాలైయున్నవి. అయినను, మానవుడు స్వాభావికముగ మోసగాడు కాడనియు, అవకాశమే యతని నట్లొనర్చుచున్నదనియు మనము గ్రహించవలెను. అధికారవర్గమువారు స్టోరు నొకకంట కను పెట్టుచుండుచో మోసమునకు వసతులుండవు.

రొక్కమీయనివారి కప్పుగా సరుకుల నమ్ముటవలని నష్టముల నెన్నిసార్లు నొక్కి చెప్పినను పునరుక్తిదోష మంటదు. ఈ పద్ధతికి వశమైనస్టోరు నిత్యావశ్యకవస్తువులను గుణమందును, వెలయందును కొనుగోలు దారులకు లాభకరమగునట్లుగా నందజేయ జాలదు. రొక్కమునే గైకొనుపద్ధతి నవలంబించినప్పుడే అసమర్థతను, అనవసరవ్యయమును, వ్యర్థపదార్థమును మనము తగ్గించ గలము. అప్పుగా కొనుట వాడుకదారు కైనను లాభప్రదము కాదు. కొనినప్పుడే డబ్బు నీయకున్నను, అప్పు నెప్పటికైన తీర్పక తప్పదు. రొక్క మిచ్చుచు కొనకున్న ఋణము హెచ్చు. అప్పిచ్చువాడున్న మరణించినవాడును మరలివచ్చు నన్నట్లు, అప్పు సొప్పుచేసి పప్పుదప్పళము వేయుట సులభము గాన, రొక్కమిచ్చి కొనుపద్ధతి యలవడదేని, వాడుకదారు తనతాహతుకు మించునట్లు అనవసరవస్తువులనుగూడ కొని, డబ్బు తీర్చవలసివచ్చినప్పుడు దేబెమొగము జూపును. రొక్కముతో కొనునలవాటు మితవ్యయము నభివృద్ధిచేయును.

అప్పుగా సరుకుల నీయుట స్టోరుకుగూడ నష్టమే. అందఱ కప్పుపెట్టుస్టోరు, టోకుగా తనకు సరకులనమ్మువారి కెటుల రొక్కము నీయగలదు? తానుగూడ అప్పుకే కొనుచో, ధర నధికముగ నీయవలసియుండును. అందుచే తనడబ్బు సభ్యులలో ఖాతారూపమున బిగిసి

పోయిన భాండారము, సామగ్రిని కొనుటకు వేఱుగా ఋణము చేయవలసివచ్చును. ఆ ఋణములపై వడ్డీచెల్లించవలెను. ఇదిగాక, స్టోరు అప్పుపెట్టు బాకీలలో రాని మొండి పద్దులు కొన్ని యుండును. అవి కృష్ణార్పణమే. ఇట్టినష్టముల నన్నింటి నేదోవిధమున సరిపెట్టవలెను. ఇందు కుపాయ మేమి? ఏ కొందఱో దీనిని భరించకుండుటకై, ఈ భారము హెచ్చుధరల రూపమును దాల్చి వాడుకదారు లందఱియందును పంచబడుచున్నది. ఇటుల, ఈనష్టబాధ్యత, ఏసంబంధములేక రొక్కమిచ్చి కొనువారికిగూడ సంక్రమించుచున్నది. కనుక వారి సంఖ్య "నానాటికి తీసికట్టు" అగుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది?

ఇంతియ కాక, ఖాతాపద్దులకై యదనముగ కొన్ని లెక్కపుస్తకము లుంచుటచే ఖర్చు హెచ్చును. బాకీలున్నవారి నొత్తిడిచేయుట బాగుండదు. అందఱు మర్యాదగలవారే. స్టోరువ్యవహర్త కొందరిని విశ్వాసపాత్రులని నిర్ణయించుకొని వారి పేరున ఖాతా తెఱచునో, మిగిలినవారు అపార్థము చేసికొని భాండారమునే బహిష్కరింతురు. కనుక, పెక్కుచిక్కులతో గూడి నందున

"అప్పునిచ్చెడి పద్ధతి తప్పు, తప్పు."

ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక

(ముద్రితాముద్రితగ్రంథముల పట్టికలు)

ఈ పుస్తకమున ౧౯౨౭-వ సంవత్సరము చివరవరకు అచ్చయిన తెలుగుపుస్తకములపట్టిక ఒకటి, ఆపుస్తకములను వ్రాసినవారి పట్టిక ఒకటి, విషయమునుబట్టి విభాగించి ఆయా విభాగములక్రింద వచ్చిన పుస్తకముల పట్టికలు, ఇంకా కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు లైబ్రరిలోను, తంజావూరు సరస్వతీ లైబ్రరిలోను, చెన్నపురమున ఓరియంటల్ లైబ్రరిలోను ఉండే వ్రాతపుస్తకములలో ఇప్పటికి అచ్చుకాకుండ ఉన్న తెలుగు పుస్తకముల పట్టికలును, ప్రత్యేకము అకారాదిగా ఉన్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనరూపమయిన ప్రకాశికల పీఠిక ౧౦౮ పుటల పరిమితిగలది యీ పుస్తకమున ఉన్నది.

తెలుగుభాషలో పుట్టిన పుస్తకములను, వానిలో, ఈపుస్తకము ముగియునప్పటికి అచ్చయినవానినీ, కాని వానినీ తెలిసికొనుటకు ఈ సూచిక చాల ఉపయోగకరము.

భారతిసైజు పుస్తకము, పుటలు ౬౨౦, మంచికాగితములు వెల రు. ౧-౦-౦ మాత్రమే.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నం. 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

సంక్రాంతి ముగ్గులు —యస్. దుర్గారావు.

తెనుగు తెన్నులు

"ఆరు నెలలసావాసమున వారు వీరౌదురు" యనునట్లు, తలుపుకొట్టికొని వచ్చినవారిని తరిమివేయు నోంటరితనము తెలుగువారికి లేదు. ఆనాడేనాడు వచ్చినదో తీయతీయగ తీర్చి దిద్దినయిల్లాలు సంస్కృతము, మన తెలుగువాకిళ్లకు, ఏమీరారాదూ! వచ్చిపోవుచుండుట వలన చుట్టరిక మేర్పడునుగదా! ఆమె క్రీగంటిచూపున కర్థము, కిల్లకపలికకర్థము, పవిపెపు పెదవుల కర్థము, పదములకపలిక కర్థము మున్నేరుపడినది కాదు; మొలచి చిగురించునది కాదు. ఆమె సింగారమే చేవగలచేతిపని; చెక్కినబొలుసుపని. ఏమిచేసికొనకూడదు? ఏమిపూసికొనకూడదు? వచ్చినది, పలుకరించినది; ముంగిటముగ్గులుగా పదాలనని దిద్దినది; ముంజూరుతోరణ మాటగాదిటులనని తీర్చినది. ఆమె చేతుల నేర్పో సన్నితమున్నది; ఆమె చేతల నేర్పో అందమున్నది.

కానిమ్మని యానాటి తెనుగుకన్నె చూచుచు నిలచినది; తలయూచుచు మెచ్చినది. నట్టింటికి తెచ్చినది; సందిట గ్రుచ్చినది ఆమెను.

అపుడు తెలుగువారికిసంస్కృతముపయి మోజు, క్రొత్తవేడుక, ముచ్చట. రచ్చలలో నది, రాగములలో నది; పెండ్లిపీటకడ నది; వేల్పుతిన్నె ముంగట నది. అన్నిట నదియే. తెనుగో—నెత్తివేసము ఎరుగని ముద్దరాలు. పుట్టువుతో వచ్చిన మురిపెమేకాని తెచ్చిపెట్టికొన్న తీరెరుగని అడవిపూవు. ఆమె తెన్నే ఆమెది. ఆమె తేటయే ఆమెది. ఏమైనయిననేమి? దానివన్నెలు దానికి గలవు; దాని చిన్నెలు దానికిగలవు. ఆతావులగుబులు-ఆ నచ్చితేనెరుచి-ఏమో ఎవరెరిగికొన్నారో-ఆ తీయని మనకై మన మిప్పుడు పెదవులు నాకికొనుచున్నాము.

"రాజునుచూచిన కళ్లను మగనిని చూచిన మొట్టవేయ వలె ననిపించుచున్న" దన్నదట వెనుకటి కొక యిల్లాలు. ఈ వన్నెల విసనకఱ్ఱనుచూచిన తెనుగువానికి తెన్నేది? ఇంటిదానిని విడిచి పేరూరులు లేకుండ పెరదాని పంచను ద్రేలుటయా—వన్నెలాడితో వలస పోవుటయా—అనిపించినది. ఇక్కువ మక్కువ, ఇంటి వలపు ఎవని కుండవు?

దీని కొక త్రోవపన్నినాడు తెనుగువాడు; తెనుగును తీర్తునన్నాడు. సంస్కృతపుచాయల కొన్ని తెలుగు గోడలపయిని చికిలిచేసికొన్నాడు; తెనుగును దిట్ట చేయుమని సంస్కృతమును బ్రతిమాలినాడు. దాని మొలత్రాడు దీనికి కాలత్రాడయినది. ఇదియే త్రోవ యని తెనుగును నడిపింపజూచినాడు. అయ్యో! ఆచిన్ని లేతతమలపుటాకుటడుగులతో, నడక తడబడ, చెమట లూర నడచినది తెనుగు. ఏమిచేయవలెను? తెలుగువాడో, వహ్వా! నడకయొయ్యారమని యొడలబులకించినాడు; పలుకుపసయని పెదవుల సవరించికొన్నాడు; పలుకులబమ్మ యన్నాడు; మాటల మగడ నన్నాడు.

ఓ, బాగున్నది యీ చక్కదనము! బలే, మా తెలుగుసింగారము! ఈత డెవడోగాని గట్టివాడే - పనివాడే - యని తెలుగువారు వెనుకబడినారు.

ఒక్కమారుగా, తెలుగుటాకసము వన్నెలవిల్లు విడిచినది. తెనుగురచ్చరంపుమతెర జారినది. తెలుగువా డావింటి మురుక్కు లూడినాడు. ఆ తెరపయి రంగులు పులిమినాడు; గురినానినాడు; కూటమిపన్నినాడు; ఎక్కడో, ఏమో నేడు, బొజ్జాపగ తెలుగు నిలిచినది. సంస్కృతపుటడుగులలో తెనుగునడక—సంస్కృ

తపుతేట తెనుగుతేట-ఏదీ-ఇదిగో, తెలుగునడచినయడుగు జాడలు, తెలుగు విసరిన పయ్యెదచెరగునీడలు తెలు గొలికించిన చిరునవ్వువెలుగు. అంతే అదే చాలు నన్నాడు తెలుగువాడు. "నావాడేడీ, యేడీ"—యని వెదకి వెదకి విసివి వేసారి వంటయింటికడ పైటచెరగు పరచికొని పండుకొన్నది తెలుగు. నిద్దురపట్టునా! ఏమినిద్దుర? వానియడుగుల సడి వినుచున్నదే!

వాడో రా రమ్మని సంస్కృతమును ముంగేల నూని మురిసిపోవుచున్నాడు.

నడుమనడుమ కొందరు కూర్కునుండి మేల్కొని నట్లు త్రుళ్లిపడి, పసనూలి వసివాడి పడియున్న తెనుగు వంక చేచార్లువేసినారు. అయ్యో! ఈతనీట త్రావనీరే కరవయినదే - ఏమగును - మూలమూల నింకిపోదా?

అయిన నాపలుకుబోణి ముత్తెములను బియ్యపు గింజతో దోమికడిగి, జిగిచూపినారు; మూలనున్న ముద రాలికి ముంగిటివెలుగుచూపినారు. తెనుగు కొంచెము కండరము సడలించి జగము జూచినది. వాడినపూవు పయిని చన్నీరు చిలికినట్లయినది. ఆయింటనే మసలుట యామెకు పండుగయినది.

నేదదేరుమొగమున చిత్తడి జల్లు కొట్టినది. 'అడే జావు బడేజావు' రోజులుతలయెత్తినవి. 'కోక్ కిసాక్' పలుకులు కొనసాగినవి. తెలుగువాడు విన్నాడు. అలవాటుచేసికొన్నాడు. అట్టే కౌగిలించుకొన్నాడు. ఇందులో ఏదో పెద్దరిక మున్నదన్నాడు. పలుకులే పాట లన్నాడు. పెద్దలకు వేడుకన్నాడు. 'పిలువుము.' తెలు గును పిలచి ఈయందము ఈచందము చూపించినాడు; ఈ నడకలు నేర్చుకోమన్నాడు; అట్లు నడువుమని ముందుకు త్రోసినాడు; నడిపించి కొంకులుగొట్టి నాడు. ఆతెనుగు - రెండు మూడడుగులు పెట్టి చతికలబడినది; నాకలవడదని పెద్దనిట్టూర్పు పుచ్చి నది. తెనుగువాడు మీసము పెనవెట్టినాడు - అటులనా? అన్నాడు; తలచినాడు, తలయూచినాడు. నీవు 'దర్బా రు'నకు రా దగవు; 'ఫర్దాలో' పడియుండుమని 'దర్వాజా' తెరచి తెనుగును లోపలకు గెంటినాడు. 'తుదకబ్బెను రా తురకభాస' యని గొణుగుకొనుచు తెనుగుపడుచు జంకిపోయినది.

రెండువేసము లయినవి. తేటకలగినది. తెనుగుకల గినది. కొన్నాళ్ళండకన్నెరుగక ఇంటనే పడియుండె నా తెనుగు. ఏత్రోవబోవువాడో పలుకరించిన కనుల చెమ్మతో జాలిగ పలికినది; లేదా మోకాలం దలవెట్టి కొని మూలవట్టినది. తెనుగేదీయని యడిగినవాడే కరవని పించినది. ఇటులయిన కొన్నాళ్లకు తెనుగు గలదని కవ గొంతుకతో చాటినారు తెనుగువారు. కలదు, "లేదని" యెవరనగలరు? కాని ఆసంస్కృతపు పాడిపూతలోనే, అక్కడక్కడ నంటిన తురకచాయలలోనే కునుకు విడచి గుమ్మముకడకు వచ్చినది. చాలును; మా తెనుగు, మా ముద్దు తెనుగు, మురిపెంపుతెనుగు, ఒయ్యారి తెనుగు, ఒద్దిక తెనుగు. తల్లీ, మేల్కొన్నావా అని తెలుగు వా రప్పుడు, తేటతేటగ మేల్కొలుపుపాటలు మొదలు పెట్టినారు. మొదలే లేనికంటె మేలుగదా! మున్ముం దన్నియు చక్కబడగలవు. తీర్చి దిద్దుట, దిట్టదన మొసం గుట మననోటిపని. అయ్యో అందులకే లోటా! నోటి పాలుపాయసమా! అనుకొనునంతలో వచ్చినది. Leave the doors wide open అన్నాడు ఆతడు. Damn it అన్నికట్లూ తెంచేసి Free Telugu ను పించెంవిప్పి ఆడిస్తానన్నాడు. Go on! Stage it and see అన్నాడు. అందులకును తసదుమన్నారు తెలుగువారు. ఏ పాటనో మూలబడిన తెనుగు వెలుగుచూచి విరిసిపోయి నది. తందనపదాలకు గొంతు సవరించినది- తప్పటడు గులు పెట్టి యీవలకు వచ్చినది. ఆంగ్లవేసము వేసియైనా బ్రతుకుదునుగాని అడగిపోలే నన్నది. సరే రమ్మని తెలుగువారందరు నొక్కమారుగ పిలచినారు; నీబ్రతుకం తయు పాటలో నిమిడినదన్నారు; నీ నడకే పాటకావలె నన్నారు; పాటలోనున్న సుగ మెక్కడా లేదన్నారు; నీ అంద మేలాగుననున్నను, నీ యాట లెటులున్నను, నీ మాట లెటులున్నను సరే పాటకావలెనన్నారు. ఉమ్మ త్తిపట్టి ఊగినారు; తొడమీద చేతులు చరచుకొనుచు తొందరపెట్టినారు; తెనుగు తడబడినది. చేజిక్కనతరి

జారవిడచి యూరకొందునా! ఏమో ఎందులో త్రొక్కు-కొని పోదునో! కానిమ్మని గడపదాటినది.

తెనుగునుడి - English intonation

తెనుగుతలపు - English expression

తెనుగుత్రోవ - English gait

తెనుగునడక - English idea

తెనుగువ్రాత - English criticism

తెలుగు, ఇంగిలీషులు కలగాపులగ మయిపోయి కొసహూసరయయిపోయి - పన్నుపడ్డత్రోవ యేర్పడక కొంతవడి తక్కుంగల బాస చూచి తెనుగు క్రొత్తనడకల నడవజొచ్చినది. తెనుగును ఈటిదానివలె నిప్పుడు గడపపయి కెక్కించినారు. ఆడుమని పాడుమని వెనుక చప్పటులు చరచుచున్నారు.

తెనుగన్నలారా, తెనుగుతమ్ములారా, లెండు; నడుములు కట్టికొనుడు; మీ తెనుగుచేతులను ముందుకు చాచి యామె పడకుండ కాచికొనుడు; అల్లంతట నుండగనే యామెనందికొనుడు; మీ నులివెచ్చని తెలుగు కౌగిలింత నామె బోదివికొనుడు; మీ తెనుగును మీరు పోల్చికొని యుబ్బుడు; మీ తెనుగును బాసలదండలో కొలికిపూసగ నిలిపికొనుడు.

—పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య.

ఆంధ్రభాష

౧౧-వ శతాబ్దమున ప్రపంచమందంతటను భాషలనుబట్టి నెలకొలుపబడిన జాతీయప్రభుత్వములు (Natinol Governments on linguistic basis) ఏర్పాటైనవి. భరతవర్షమున చాళుక్యులాంధ్రభాషను జాతీయభాషగాఁ జేసిరి. అప్పటినుండియును క్రొత్తపద్ధతి నాంధ్రకావ్యనిర్మాణ మారంభమైనది. దానితో కావ్యభాష యొకటి స్థిరపడినది. దానికి అనుశాసనము కలిగినది. కావ్యేతరరచనలు వ్యవహారభాషలోనే జరిగినవి. వ్యవహారభాషలో జీవము హెచ్చుగానుండుటచే కావ్యభాష వ్యవహారభాషను మార్చలేకుండెను గాని వ్యవహారభాషయే కావ్యభాషను కొంచెముకొంచెముగా మార్చుచుండెను. ఈమార్పు ప్రబంధములలో స్వల్పముగాను, శతకముల నంతకన్న హెచ్చుగాను, పాటలలో మిక్కిలిహెచ్చుగాను కనఁబడుచున్నది. వచనరచన యని చెప్పఁదగినది లేదనియే చెప్పవచ్చును. శాస్త్రగ్రంథములు పద్యములలోనే రచింపఁబడుచుండెను. జనసామాన్యమునకై పుట్టిన శాస్త్రగ్రంథములు వచనములలోనున్నను, వ్యవహారభాషయే యందుండెను. కావున ఈవచనగ్రంథములభాష సంస్కృతము(సంస్కరింపఁబడినది) కాకుండుటచే, దాని కేకరూపము లేకుండెను. వ్యాకరణములు కావ్యభాషనుమాత్రమే శాసించుచుండెను. ఆంగ్లేయపాఠశాలలు వచ్చినవి. వచనరచన యవసరమయ్యెను. దాక్షిణాత్యులీవచనరచన నారంభించిరి; వారికి సరళమైన వ్యవహారభాష రాదు. కావ్యభాషలో నున్న వచనములు వారెఱుఁగుదురు. కావున, దేశీయాంధ్రము నెఱుఁగని చిన్నయసూరి కావ్యభాషలోనే వచనరచనచేసి, వ్యాకరణము రచించెను. దీనితో కావ్యేతరరచనలలో మార్పు కలిగెను. వచనరచనకూడ కావ్యభాషలోనే ఆరంభమయ్యెను. ఈవచనరచన నౌత్తరాహులామోదింపలేదు. వాసుదేవ పరబ్రహ్మశాస్త్రులుగారు, జూలూరు అప్పయ్యపండితులు, పార్వతీశ్వరకవిగారు, ఈ మొదలగువారెవ్వరును చిన్నయసూరిగారి రచనను లక్ష్యముచేయలేదు. కొక్కొండ వేంకటరత్నం పంతులుగారీరచన నామోదించిరిగాని, వారి వచనమును, పద్యమునుగూడ నొక్కవిధముగానే, యసహ్యములుగా నుండినందున నది కీర్తిగాంచలేదు. వీరేశలింగముగారు మొదట దాని నామోదించిరికాని, వారౌత్తరాహులగుటచే దానియందలి లోపములను గమనించి యది విడిచిపెట్టిరి. ఇంతలో వ్యవహారభాషలో ప్రహసనములు వారే వ్రాయుచుండిరి. వానిలోని భాషాసారళ్యమును లోక మామోదించెను. కావున, చిన్నయసూరిగారి వ్యాకరణమునకు దూరముగా నుండక, వ్యవహారభాషకు చేరువయైన యొక నూతనకావ్యభాషను వారు సృష్టించిరి. దీనికి పోతన్న, చేమకూర వెంకన్న మొదలగువా రాయనకు మార్గదర్శులైరి. ఈ నూతనకావ్యభాషను లోక మామోదించెను. ఆభాషలో నవలలు, నాటకములు, కావ్యములు - అన్నియును బయలు

దేరినవి. కాని, ఇంతలో వేంకటరాయశాస్త్రిగారి కిం వోకయసందర్భము కనుపట్టినది. నాటకములలో (వీథి నాటకములలో) పాత్రలు స్వోచితమైన వ్యవహార భాషలలో మాటాడుచుండిరి. తెలుఁగులోకూడ నట్లేల యుండఁగూడదు? అందఱును కావ్యభాషయే యేల మాటాడవలెను? ఈయసందర్భమును వారు గమనించి, ప్రతాపరుద్రీయమున పాత్రోచితమైన వ్యవహారభాషను వారు ఉపయోగించిరి. దానితోఁ గలకల మొకటి పుట్టినది. వేంకటరత్న ప్రముఖులు ప్రతికక్షులైరి. కవి పండితసభలలో, నీచపాత్రలకు అచ్చతెలుఁగు వాడుక చేయవలెనని తీర్మానించిరి. చిత్రనళీయములోని యెరుకు నాయకునిభాష ఈ తీర్మానముల ఫలితమే. కాని, లోకము దీని నామోదింపలేదు. వేంకటరాయశాస్త్రి గారిమతమే కొంతవరకు నిలిచినది. ఇంతలో, నాటకములో కావ్యభాషయే యసందర్భమను నొకయూహ జనించినది. అప్పారావుగారు కన్యాశుల్కము వ్రాసిరి. లోక మామోదించినది. దానితో నాటకరచన రెండు పద్ధతు లయ్యెను. వీరేశలింగముగారి సులభమైన కావ్యభాషయో, అప్పారావుగారి వ్యవహారభాషయో, రెండింటిసంకరమో ఉపయుక్తమగుచుండెను. గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగా రవతరించిరి. వచనరచనకూడ వ్యవహారభాషలో నేలకూడదని వాదించిరి. లోకము కన్నువిప్పి చూచెను. వారిమాట యాదరించెను. ఇప్పుడు భారతిలోని వచనరచన ప్రాయికముగా వ్యవహారభాషలోనే సాగుచున్నది. అయితే, దీనిలో లోపము ఒకటి కనుపట్టుచున్నది. కావ్యభాషలో నున్న ఏకత దీనిలో లేదు. వ్యక్తిగతమైపోవుచున్నది. సజీవభాషలో మాధుర్యము కలదు; నిర్జీవభాషలో లేదు. కాని, భాషకు ఏకత అక్కరలేదా? ఇక్కడ రెండుపక్షములు బయలు దేరినవి.

'భాషకు ఏకత కావలెను. అట్టిఏకత కావ్యభాషలో కలదు'. అన్నారు గ్రాంథికవాదులు.

'భాషకు జీవము కావలెను. అట్టిజీవము వ్యవహారభాషలో కలదు'. అన్నారు వ్యావహారికభాషావాదులు.

నేను వ్యవహారవాదములో చేరినప్పుడు ఈ రెండవవిషయము ప్రధానముగాఁ జేసికొంటిని. కాని భారతిలోనికథలు చదువఁగా, చదువఁగా, ఏకత లేని లోపము కనఁబడ్డది. అది లోపమే యని నాకును, నా మిత్రులకును దోఁచినది. మధ్యమార్గ మొకటి యవసరమైనట్లు కనఁబడినది. అందు ఏకత, జీవము ఈరెండును గలసియుండవలెను.

ఇది యిట్లుండఁగా, దేశపరిస్థితులు మారఁ జొచ్చినవి. చాళుక్యులకాలములోనిసమస్యలు మరల కలుగుచున్నవి. సంస్కృతప్రాకృతములు రాజభాషలుగా నుండినదినములు పోయి చాళుక్యులకాలములో ఆంధ్రము రాజభాషయయ్యెను. ఆంగ్లేయుల దయవల్ల ఆంగ్లభాష రాజభాషగా నుండినదినములు నేడు తగ్గుచున్నవి. ఆంధ్రము రాజభాష కావలసినదినములు వచ్చుచున్నవి. యూనివర్సిటి, కౌన్సిలు, మొదలగు రాజకీయసంస్థలలో ఆంధ్రమే ఉపయోగింపవలసియున్నది. దీనికి కావ్యభాష పనికిరాదని స్పష్టమే. ఆధునికభాషలో మాధుర్యము కలదుగాని, ఏకత లేదు. కావున ఏకత కలిగించినచో, వ్యవహారభాష రాజభాష (King's Telugu) కాఁగలదు. ఈ యుద్దేశముతో భాషను విభజింపఁగా, అది నాలుగుతెరగతులుగా కనఁబడినది: Archaic, classical, standard, dialectal. ఇది నేనుచేసినవిభజన.

౧. ఉదాహరణము

Archaic - నేను చేయవలతును, నాకు చేయవలయును.
Classical - నేను చేయవలయును.
Standard - నేను చేయవలెను.
Dialectal - నేను చేయాలి—లె—ల—మొ.

౨. ఉదాహరణము

Archaic - వలవదు.
Classical - వలదు.
Standard - వద్దు
Dialectal - ఒద్దు.
ఇదే మూడువిధములైనది:

Archaic, Classical - ఇవి ప్రాచీనాంధ్రములు.
Standard - వర్తమానాంధ్రము.
Dialectal - అభినవాంధ్రము.

౧౯౧౯-వ సంవత్సరములో రామమూర్తిపంతులుగారు వర్తమానాంధ్రభాషాప్రవర్తకసమాజము ఏర్పాటుచేసి, వీరేశలింగముపంతులుగారిని అగ్రాసనాధిపతినిగాఁ జేసినప్పుడును, మామిత్రులు కొందఱు గ్రామ్యవాదు లైనప్పుడును వీరేశలింగముగారికిని, మాకును మనస్సులలో నున్నది ఈ వర్తమానాంధ్రభాషయే. కాని, తరువాత తరువాత అభినవాంధ్రము బలము హెచ్చయినది. భారతియంతయు దానితో నిండిపోయినది. కొంత గట్టుకట్టుట యవసరమని తోఁచినది. ఈసంగతి రామమూర్తిపంతులుగారికి నేను వ్రాసితిని. యూనివర్సిటీ, కౌన్సిళ్లు గమనింపవలసిన యేకతగల మధుర భాష అనుశాసనముచేయుట మనకర్తవ్యమని చెప్పితిని. ఆమాటకు రామమూర్తిపంతులుగారి జబాబిది:

"మీరు కొన్నాళ్ల క్రిందట నాతో భాషావిషయమయి మాట్లాడినప్పుడు ఇది 'యుగసంధి' అని చెప్పినారు. నేనొప్పుకొన్నాను. మాతృభాష ప్రయోగించేవారు శిష్టప్రయోగ మనుసరించవలెను; అంతే నియమము; సుబోధమయిన గ్రాంథికభాషాశబ్దములు ఆవశ్యకములయినవి వాడవచ్చును. అట్లే సంస్కృతాలూ, అన్యదేశాలూ. వ్యావహారికవిషయములను గు. రచించే గ్రంథములు "కావ్యాలు" కావు. 'కావ్య' భాష కవుల ఔచిత్య జ్ఞానమునుపట్టి ఉంటుంది.

ఒక్కసమాజములోనివారయినా ఒకరిని ఒకరు నిర్బంధించి 'నియమములు' చేయకూడదు. 'స్వేచ్ఛ', 'స్వాతంత్ర్యము' గ్రంథకర్తల కుండవలెను. వారి కుచితమయిన నియమములు వారే ఏర్పర్చుకొంటారు. ఆశయముమాత్రము అందరిదీ ఒక్కటే: దేశభాషాభివృద్ధి; దానిమూలముగా దేశాభివృద్ధి. 'Thus far thou shalt go and no further' అనేవాడు ఒక్క పరమేశ్వరుడే. మనుష్యులకు అట్టి అహంకారముండకూడదు, ఉంటే చెల్లదు."

ఇప్పుడు పైని నేనువ్రాసినదానిని రామమూర్తిపంతులుగారి జబాబుతో సమన్వయముచేసి, దేశకాల పరిస్థితులు గమనించి మధ్యభాషను అనుశాసింపవలసినదన్న నామాటనుగూర్చి పర్యాలోచింపవలసినదిగా గోరెదను.

* * * * *

2

"There are two laws that always operate—the law of "pull" and the law of "push". The great law of "pull" draws all things together and the great law of "push" tries to scatter them. Nature strikes a balance between the two. It is this balance that is the cause of the wonderful logic of order and harmony which rules the universe."

శాస్త్రములనీ, కళలనీ రెండువిధములుగా పెద్దలు ఏర్పాటుచేసినారు. పండితులు శాస్త్రోపాసకులు; కవులు కళోపాసకులు. శాస్త్రములు కేవలబంధమును ప్రతిపాదించును; కళలు కేవలస్వేచ్ఛను ప్రతిపాదించును. అయినా, శాస్త్రవిహీనమగు కళగాని, కళావిహీనమగు శాస్త్రముగాని శోభిల్లదు. సంగీతములో ఈవిషయము స్పష్టము కాగలదు. శాస్త్రవాసనలేని గాయకుడును, గాయకుడుగాని శాస్త్రజ్ఞుడును సభను రంజింపజేయలేరు. శాస్త్రజ్ఞులగు గాయకులే సభలలో ఖ్యాతివహించుచున్నారు. త్యాగయ్య కవి; చిన్నయసూరి పండితుడు; పార్వతీశ్వర కవిగారు కవిపండితులు; వేంకటరాయశాస్త్రిగారు పండితకవులు. ఈభేదములు గమనించినచో మన కంతా తేటతెల్లమగును. వాడుకభాషలో ఏకత కలిగింపవలసినదని నాఉద్దేశముకాదు. కావ్యభాషకు నానాత్వము కలిగింపవలసినదని రామమూర్తిపంతులుగారి ఉద్దేశమును కాదు. విశ్వవిద్యాలయము, శాసనసభలు—ఈ సంస్థలలో ఉపయోగింపవలసిన భాష, ఈ సంస్థలతో సంబంధించిన వచనరచనలలో ఉండవలసినభాష-కేవలకావ్యములు మాత్రమే కాదు, చరిత్ర, గణితము, భౌతికాదులగు శాస్త్రములు, కళలు, వీటితో సంబంధించిన రచనలు, ఉపన్యాసములు—వీటిలోని

భాష—ఈ భాషలో ఒకయేకత ఉండవలసి ఉన్నదనీ
నీ, ఈయేకతయే ఆంధ్రత్వమును నిలుపగలదనిన్నీ, ఈ యేకతను అనుశాసింపవలసి ఉన్నదనిన్నీ, ఈ నూతనానుశాసనము ప్రాచీనాంధ్రమునకున్ను, అభినవాంధ్రమునకున్ను కొంతకొంత భేదించిఉన్నను ఈరెంటిని కలుపగలిగిన అనుసంధానమై యుండవలసినదనిన్నీ దానికి వర్తమానాంధ్ర మనవలసియున్నదనిన్నీ నా అభిప్రాయము. ఈవర్తమానాంధ్రమే వీరేశలింగకవిగా రామోదించినారనిన్నీ, దీని నేతిరుపతిశాస్త్రిగారుఅంగీకరించినారనిన్నీ, శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారి పక్షమున చేరినప్పుడీ వర్తమానాంధ్రమే మాబోటివారికందరికీ లక్ష్యమున నుండెననిన్నీ, జూలూరు అప్పయ్యపండితులు, పార్వతీశ్వరకవిగారు మున్నగు ప్రాచీనులీభాషయే ప్రచారమునకు రాగలదని సూచించియుండిరనిన్నీ నా దృఢాభిప్రాయము. ఈవర్తమానాంధ్రభాషను శాసింపగలవారు రామమూర్తిపంతులుగారే. కేవల స్వేచ్ఛను ప్రతిపాదింపవలదనిన్నీ, ఈ Pull & Push సమ్మేళనము స్వేచ్ఛతోగూడిన నిర్బంధమును ప్రతిపాదింపవలసినదనిన్నీ రామమూర్తిపంతులుగారిని నేను ప్రార్థించుచున్నాను. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు, ఆంధ్రరాష్ట్రము - ఆంధ్రుల ఆంధ్రత్వము సర్వతోముఖము కావలసిన తరుణము వచ్చినది. ఈ వర్తమానాంధ్రభాషలోగలఏకత్వమే ఆంధ్రులఏకత్వమునకు నిదానము.

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి.

గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు

చిక్కనైన నిరసనతోటే, తీవరించిన ద్వేషంతోటే, గడ్డకట్టిన ప్రాతికూల్యంలోటే పరిసరాలన్నీ ముజ్జిడ్డుగా వున్న పరిస్థితుల్లో యేటి కెదురీది జీవిత సాఫల్యం పొందిన ఆధునికాంధ్రులు, కైలాసవాసి కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారితరవాత గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగా రొక్కరే కనబడుతున్నారు.

తలుచుకుంటే శరీరం జలదరిస్తోంది.

దేశంలో చారిత్రకజ్ఞానం యేమీ లేదు. కాలం మార్పులు తెచ్చిపెడుతుం దనే సత్యం అవగాహన కాలేదు. హేతువాదానికి నిలవ నీడ లేదు. కేవలమూ వృద్ధప్రపితామహుల దగ్గిరనుంచీ సంక్రమించిన గుడ్డినమ్మకం తప్ప మరేమీ లేని రోజు లవి. అలాంటి సమయంలో—ఇరవై అయిదుసంవత్సరాలకిందట రామమూర్తిపంతులుగారు వ్యావహారికాంధ్రభాషావాదం చేపట్టి గిడసబారిపోయిన పండితవలయంలో వురికారు.

పంతులుగారికి వెనక ఆసరా యేట్సుగారొకరు, శ్రీనివాసఅయ్యంగా రొకరు, గురజాడ అప్పారావుపంతులుగా రొకరూను.

కానైతే యీ ముగ్గురూ సాలంకప్రజ్ఞావంతులే; అయినా పండితులు యీవర్గాన్ని చూసి హేళన చేశారు.

కలం పట్టినప్పుడల్లా ప్రౌఢ్యం తిరగవేసే పండితులికి యేట్సుగారు ఖండాంతరులై పోయారు. అయ్యంగారి దగ్గిర చిరకాలం విద్యాభ్యాసం చేసిన ఆంధ్రజాతికి వారు అరవవారైపోయారు. ఇక అప్పారావుగారా? ఆయన వొక రాచమాతురికి వూడిగం చేస్తూ ప్రహసనాలు రాసుకునే మనిషి.

ఇంకేం వుందీ? పండితు లంతా పంతులుగారి వాదాన్ని కుప్పిగంతులుగా భావించారు. "ఏమీ పని లేదా యేమిటి?" అంటూ విసుక్కున్నారు. "విశాఖపట్టాన్నుంచి తప్పించుకుని పారిపోయివచ్చారు కాబోలు" అని జాలితలిచారు.

అప్పటి కప్పుడే పంతులుగారికి 'బ్రహ్మచెవుడు' ముదిరిపోతు వుంది. ఎలుగురాసిన పండితుల కంఠధ్వనులు పంతులుగారి చెవిదాకా వెళ్లలేదు.

పండితులు పంతులుగారిమీద శ్లేషలు కురిసేశారు. వ్యంగ్యాలు దిమ్మరించేశారు. దీవనలు గుమ్మరించేశారు; కాని అవి కొండగుహల్లో ప్రతిధ్వనించినట్టు పండితుల చెవుల్లోనే గింగురుమన్నాయి.

చేసేది లేక పండితులు కలాలు పట్టారు. వెంటనే పంతులుగారు యేరపెన్సలు పుచ్చుకున్నారు.

చూడగా వొక్కొక్క పండితుడి వొక్కొక్క పుస్తకంలో రెండు—మూడు—వేల తప్పులు. శ్రీకారం చుట్టడానికి కలం యెన్ని తిప్పలు తిప్పాలో పండితు లెరగ రని పంతులుగారు టూకాయించి చెప్పారు.

కాని ప్రభుత్వం పండితుల వాదానికే చేయూత యిచ్చింది.

పంతులుగారి మార్గానికి పర్వతం అడ్డు తగిలింది. నిజమే; కాని వారు జంకలేదు. అడుగు వెనక్కి వెయ్యలేదు.

అవును. ఎందుకు జంకాలి? ఎందుకు వెనక్కి వెయ్యాలి?

గమ్యం గమ్యంగానే వుంది. దాన్ని క్షేమా విఘాతం కలగలేదు.

తెనుగుతల్లి “రావోయి నాయనా, యీవేపు నుంచి రావోయ్!” అంటూ ప్రేమతో చేతులు చాపింది.

వెంటనే పంతులుగారు దారి మార్చారు. ఈ సారి వారికి అప్పారావుగారి కలం పూర్తిగా సాయపడింది.

వ్యావహారిక భాషకి “స్వాధీనహక్కు భుక్తా” ల్లోనుంచి తప్పిపోయిన గురుపీఠాన్ని మళ్లీ ధఖలుపరిచినవారీయిద్దరే.

అయితే: వొక్క చిన్న భేదంమాత్రం వుంది.

రామమూర్తిపంతులుగారు భాషయొక్క పూర్వోత్తరా లన్నీ క్షుణ్ణంగా తెలిసిన పండితులు. పెద్ద పెద్ద సభల్లో మహామహా మొనగాళ్లని “గురూ రండిగురూ” అంటూ వురిమి కిందికి లాగేసిన సరదారు.

అప్పారావుగారు శబ్దశక్తి తెలిసిన రచయితలు. రససిద్ధి పొందిన భావుకులు.

రామమూర్తిపంతులుగారి సింహగర్జనలు భాషాతత్వాన్ని బోధపరిచాయి.

అప్పారావుపంతులుగారి కవిత వ్యవహారభాషలో వున్న జీవకళా, మాధుర్యమూ, రసస్ఫూర్తీ, శక్తీ వెల్లడిపరిచింది.

ఇలాగ ఆగర్జనలవల్ల సత్యం అవగాహనం కాగా, యీకవితవల్ల కుమారకవిసింహులకు నూతనావేశం కలిగింది.

ఇంకేం కావాలి?

ఆంగ్లవాఙ్మయపరిచయంవల్లా, వివిధదేశపర్యటనాలవల్లా కొత్తపోకడలు పోతూ వున్న యువకవులంతా వ్యవహారభాషలోనే గ్రంథరచన ప్రారంభించారు. దేశీయులు ఆంధ్రభాషయొక్క నిసర్గమాధుర్యాన్ని అనుభవిస్తూ జానుతెనుగు నుద్ధరించిన పంతులుగారి పరిశ్రమని గుర్తించారు.

ఇదే మొన్నటి డిసెంబరు ౨౭ వ తేదీని రాజమహేంద్రవరంలో నన్నయ్యభట్టు స్నానాలు చేసి జపం చేసిన గోదావరి వొడ్డున కార్యరూపం తాల్చింది.

ఆంధ్రజాతి అంతా అక్కడ కూడింది. ఆంధ్రుల వైభవం అంతా అక్కడ కొలువుతీరింది. ఆంధ్రుల రసికత అంతా అక్కడ గుబాళించింది.

ఆవేళ రాజమహేంద్రవరంలో (పరిషద్వార్షికోత్సవంలో) పంతులుగారికి చోటు లేకపోయింది. ఇవాళ రాజమహేంద్రవరం అంతా పంతులుగారి తేజస్సు నిండిపోయింది.

ఆవేళ పరిషత్తు పంతులుగారికి ఆంక్ష చెప్పింది. ఇవాళ దేశం పరిషత్తుకే ఆంక్ష చెబుతోంది.

—శాస్త్రి

వృక్షములు—వారసత్వము

వడ్డాది సీతారామారావు, B. A., M. Sc.

వారసత్వము కొన్నిరకములక్రింద విభజింపబడినది. అందు ముఖ్యమైనవియు, మనకు సామాన్యముగా గనుపించునవియు ఈక్రింద తెలుపబడినవి:

౧. సంయుక్తవారసత్వము
(Blended Inheritance)

సంతానముయొక్క ఏ స్వభావమునందైనను తండ్రిసంబంధమైనవియు, తల్లిసంబంధమైనవియు నగు గుణములు మిళితమై కన్పట్టినయెడల, నట్టిదానిని సంయుక్తవారసత్వ మందురు. ఇందు పైతృకగుణములును, మాతృగుణములును సరిసమానమైనభాగములుగా కలసియుండవలె నను నియమము లేదు. ఏవియైనను ఎక్కువగాగాని, తక్కువగాగాని యుండవచ్చును.

౨. తదేకవారసత్వము

సంతానమునందలి యేగుణమునందైనను పూర్తిగా తల్లిపోలికగాని, లేక పూర్తిగా తండ్రిపోలికగాని యున్నయెడల నది యీతరగతికి చెందును. ఇందు పైతృకగుణము లున్నయెడల మాతృ గుణములు కన్పట్టవు; మాతృ గుణము లున్నయెడల పైతృకగుణములు కన్పట్టవు. దీనిని Exclusive inheritance అనిగాని, Unilateral inheritance అనిగాని అందురు.

3. వారసత్వసమ్మిశ్రణము
(Particulate Inheritance)

ఇందు తండ్రిగుణములును, తల్లిగుణములును మిళితముగావు గాని వేరువేరుగా సంతానమునందు గన్పట్టును. దీని కొక యుదాహరణము నిచ్చినయెడల సుబోధకమగునని తలచెదను. ఒకఎఱ్ఱని గుఱ్ఱమునకును, ఒకతెల్లని గుఱ్ఱమునకును గల్గుసంతానముయొక్క శరీరము కొన్నిచోట్ల ఎఱ్ఱగాను, మరికొన్నిచోట్ల తెల్లగాను ఉన్నయెడల నది ఈతరగతి వారసత్వమునకు చెందును.

౪. వికల్పవారసత్వము

మెండెల్ (Mendel) అనునాతడు వారసత్వమునుగూర్చి అపారమైనకృషి నవీనపద్ధతులపై చేసి కొన్ని వారసత్వక్రమముల నేర్పరచెను. ఈతని పరిశోధనయంతయు ఎక్కువగా మొక్కలపై జరుపబడెను. శాస్త్రజ్ఞులందరును ఈతనివారసత్వక్రమముల నామోదించుటయే కాక అన్నివిధములగు వారసత్వములునుగూడ ఇప్పుడీతని సూత్రములప్రకారమే విశదపరుపబడుచున్నవి. వేర్వేరు గుణములు సంయుక్తములు కానేరవనునది యీతడు రుజువుచేసినవానిలో ముఖ్యమైనది.

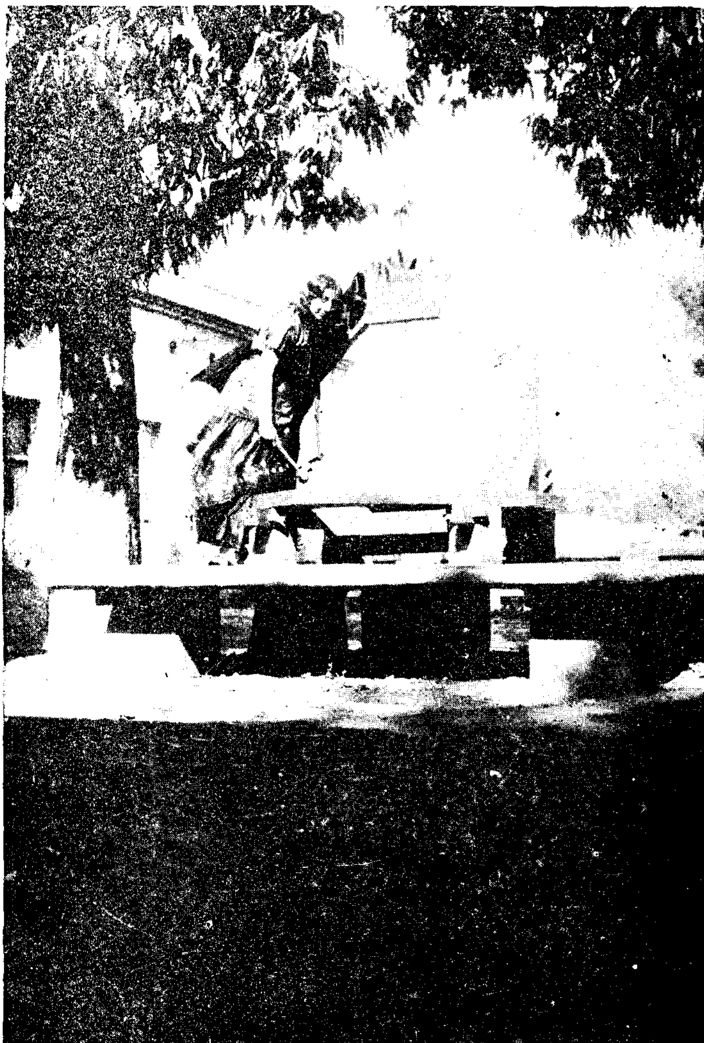
మెండెల్ చేసిన ప్రయోగములలో కొన్నిటి నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను:

ఈతడు తనపరిశోధనను మొదట బటానీమొక్కపై మొదలిడెను. రెండుస్వచ్ఛమైనజాతులకు (Varieties) చెందిన బటానీమొక్కలు ఏరబడెను. ఒకజాతి చాలయెత్తుగా ఎదుగునది. రెండవజాతి బటానీమొక్క కొన్నియంగుళములయెత్తుకంటె ఎదుగజాలదు. ఏజాతి కాజాతి యెట్టిమిశ్రమమును లేక స్వచ్ఛమైనది. ఈ శాస్త్రజ్ఞుడీ రెండుజాతులను అతిజాగ్రత్తతో మిశ్రమముజేసి (అనగా యొకజాతిమొక్కను పురుషబీజమున కేర్పరచి—Male parent—మరియొకజాతిమొక్కను స్త్రీబీజమున—Female parent—కేర్పరచి) యొక సంకరజాతి నేర్పరచెను. అట్లు చేయగా వచ్చినగింజలను నాటగా బయలుదేరిన మొక్కలన్నియునుగూడ ఎత్తుజాతికి చెందినవియే యైయుండెను! సంకరజాతిని జేయుటకు పొట్టిమొక్క నుపయోగించినప్పటికిని, మొదటితరము (First generation) మొక్కలన్ని

విశ్వభారతి (శాంతినికేతనము) చిత్రములు

౬. శ్రీ ఉదయగృహము

౫. 'గంగ'

(విశ్వభారతి విశ్వవిద్యాలయమున నుపయోగించు గంట.)

యునుగూడ నాశ్చర్యకరముగ నెత్తుజాతికి చెందినవియే యైయుండెను.

ఈ మొక్కల నిక సంకరము గానీయక జాగ్రతగా పెంచి వచ్చిన గింజలను మరల నాటగా మరియొక ఆశ్చర్యకరమగు సంగతి కనుపడెను. ఈ రెండవతరము మొక్కలయందు ఎత్తుమొక్కలును, పొట్టిమొక్కలును గూడ నుండెను. కాని యెత్తుమొక్కలసంఖ్య పొట్టివానికంటె సరిగా మూడురెట్లు ఎక్కువయుండెను.

పెక్కుమారులు పలురకముల మొక్కలతో నీతఁడీ పరిశోధనను సల్పెను. కాని ఫలితముమాత్రము సరిగ నిట్లే యుండెను.

మొదటితరమునందు పొట్టిమొక్కలు లేనందులకు గారణమేమన, పొట్టి, పొడుగు గుణములు రెండునుగలవి యొకగింజయందున్నప్పుడు పొడుగు గుణము వ్యక్తమగును గాని పొట్టిగుణము అంతర్గతముగానే యుండును. కాని రెండవతరమునకుమాత్రము గుణములువేరగును. అట్లు వేరగుటలో నొకపాలు పొట్టిగుణముమాత్రము బహిర్గతమగును. అట్లగుటకు కారణము శాస్త్రము తెలియనివారి కర్థమగుట కొలదిగ కష్టమగుటచే నిచట తెలుపదలచుకొనలేదు.

ఈ పరిశోధనను బట్టి, పొడుగు పొట్టి గుణములు రెండును ఎన్నడును మిళితమైపోనేరవని తెలియుచున్నది. ఇందు ఎత్తుగుణమును Dominant Character అనియు, పొట్టిగుణమును Recessive Character అనియు అందురు.

వృక్షములయందలి వారసత్వమునుగురించి యింకను మరియొకవ్యాసమునందు దెల్పబడును.

ఇందిరా? ఆ (((— యస్. యమ్. సుందరం

బులుసు సాంబమూర్తిగారు, మదనమోహన మాలవ్యా

కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయమున.

K. P. R. V. ప్రసాదరావు.

దీనిని శ్రీరాంపిల్ల అప్పిలిపాత్రుడు (కొత్తపేట) కర్రతో తయారుచేసినాడు. ఇది చాల సుందరముగ నున్నది. పనితనము నిపుణముగ నున్నది. శిల్పి అభినందనార్హుడు.

నక్షత్రమండలము

గొబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు (కవితాసమితి)

(మాఘ ఫాల్గునమాసములు : ఫిబ్రవరి 1934)

ఉత్తరము

తూర్పు

పడమర

దక్షిణము

[ఈపటము తలమీదను ఆయాదిక్కులు చూపునట్లు సరిగాపట్టుకొని చూడవలయును. ఇందున్నట్లునక్షత్రములు

ఫిబ్రవరి 8 తేదీని రాత్రి 8-49 గంటలకును,	ఫిబ్రవరి 15 తేదీని రాత్రి 8-21 గంటలకును	కనబడును.]
,, 22 ,, ,, 7-54 ,,	,, 29 ,, ,, 7-30 ,,	

ఈమాఘబహుళనవమిమొదలు ఫాల్గుణబహుళ సప్తమివరకును, అనగా ఫిబ్రవరి 8-వ తేదీమొదలు మార్చినెల 8-వ తేదీవరకు రాత్రి తొలిజామున నగపడు నక్షత్రాదులను గమనింతము.

క్షీరవాహిని (Milky way)

ఈమాసములో క్షీరవాహిని ఆగ్నేయదిగ్భాగము నుండి వాయవ్యమునకు, ఆకాశమధ్యమువీదుగా గొప్ప ఆర్చివంటి రూపముతో (Like a great arch) వ్యాపించియున్నది. అయ్యది ఆగ్నేయమున నౌకామండలముకడ నారంభించి, వాసుకి, శ్వాన, పూర్వశ్వాన, వృత్ర, మిథున, వృషభ, సారథి, భృగు, పరశు, అప్సరసమండలములమీదుగా ఊర్వశివరకు వ్యాపించియున్నది.

మిక్కిలి తేజోవంతములైన నక్షత్రములు

(First Magnitude Stars)

ఈమాసమునందు తొలిజామున మిక్కిలి తేజోవంతములైన నక్షత్రములు తొమ్మిది మన కగపడుచున్నవి.

అవి యేవియనగా,

౧. వృషభరాశిలో రోహిణి (Aldebaran)

౨. సారథి మండలములో బ్రహ్మహృదయము (Capella)

3. ఆర్ద్ర (Betelgeaux)

౪. రిగెల్ (Rigel)

౫. మృగవ్యాధరుద్రుడు (Sirius)

౬. అగస్త్యుడు (Canopus)

౭. మఘ (Regulus)

౮. మిథునములోని (Pollux)

౯. పూర్వశ్వానము (Procyon)

ఉత్తరనక్షత్రములు

ఈశాన్యదిశను సప్తఋషులు పూర్తిగా ఉదయమైనారు. క్రతు, పులహ, పులస్త్య, అత్రిఋషులు చతురస్రముగాను, ఆంగీరస, వసిష్ఠ, మరీచిఋషులు త్రిభుజముగాను కనబడుచున్నారు. ఈత్రిభుజమునకు వసిష్ఠునికడ కోణము చాల పెద్దది. వసిష్ఠునిప్రక్కనే ఆవగింజవలె మిణుకుమనుచు అరుంధతి సాధ్వి యున్నది. పులహక్రతురేఖ ధ్రువసూచకము. ధ్రువునిదిగువను ధ్రువరక్షకులగు ధాత, విధాతలు కనబడుచున్నారు. ధ్రువునకు కుడితట్టున లఘుఋక్షము కలదు. దానినంటి ఎడమకు తలక్రిందుగా ఊర్వశి వ్యాపించియున్నది. ఊర్వశిపాదము ధ్రువు నంటియున్నది; శిరస్సు క్షితిజమునకు దిగువనుండుటను కానరాకున్నది. ఊర్వశికి దిగువ అప్సరసమండలము ఉన్నది.

మధ్యను

పడమట రేవతి అస్తమింపబోవుచున్నది. దాని దిగువను శింశుమార మున్నది. అదిగూడ త్వరలో నస్తమింపనై యున్నది. రేవతికి ఈవల అశ్వినీనక్షత్రములును, ఆపైన చ్యవనుడును, అతని తల్లియు నున్నారు. ఆమెను భంగపరుపయత్నించి విఫలుడైన పులోమరక్కసుడు గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచు ఆప్రక్కనున్నాడు. వీరికి నైరృతిగా భృగువును, అతనివంశజులగు రుచిక, జమదగ్ని, ఔర్వుడు లోనగువారున్నారు. ఆప్రక్కనే సారథిమండలమును, అందలి బ్రహ్మహృదయము, అజశాబకములు, బహబాగ్ని లోనగు నక్షత్రములున్నవి. అశ్వినికిని సారథిమండలమునకును మధ్యను పొయ్యిపొక్కిళ్ళవలె మూడు భరణిచుక్కలును, ఆవల పూచిన కొరవిపూపొదరంటివలె కృత్తిక-పిల్లలకోడి-చుక్కలును మెరయుచున్నవి. ఆప్రక్కనే గర్దనక్షత్రమును, ఎద్దుకన్నువలె ఎఱ్ఱనై యున్న రోహిణియు కానవచ్చుచున్నవి. రోహిణికి దిగువను కొంచెముప్రక్కగా మృగశిరచుక్కలున్నవి. ఆదిగువనే పగడమువలె ఎఱ్ఱని కాంతితో తేజరిల్లుచున్న ఆర్ద్రానక్షత్ర మున్నది. మధ్యను 'గొల్లకావిడి' చుక్కలున్నవి. అవే ఒరయన్ యోధుని పటకానక్షత్రములు. ఆయోధుని ఖడ్గము వాటిక్రిందనే వ్రేలాడుచున్నది. ఒరయన్ పాదమై రిగెల్ (Rigel) చుక్క మెరయుచున్నది. రిగెల్

సమీపమునందే యమునానది పుట్టినట్లు కనబడుచున్నది. యమున పెక్కుసారులు వంకరటింకరలు తిరిగితిరిగి నైరృతికి వ్యాపించియున్నది.

ఆర్ద్రకు తూర్పుగా పునర్వసుచుక్క లున్నవి. ఇవి ఘనుస్సువలె నున్నవని కొందరందురు. పడవవలె నున్నవని కొందరందురు. ఇందు తూర్పువైపున నున్న రెండు చుక్కలలో, ఎగువ, అనగా ఉత్తరపుచుక్క కంటె దిగువది తేజోధికమైనది. దీనినే పాశ్చాత్యులు పోలక్సు (Pollux) అందురు.

మిథునమునకు ఎగువ ఏనుగుతొండము, లంబోదరము, మూషికవాహనములతో విఘ్నేశ్వరుడు ప్రకాశించుచున్నాడు.

సారథిమండలమునకు ఎగువ కల్పవృక్ష మున్నది. ఆ 'కల్పవృక్షమునీడ, పచ్చరాపట్టుగది' యచ్చపట్టుగా గల అప్సరసల మండల మున్నది. ఈకల్పవృక్షమునే పాశ్చాత్య సిద్ధాంతులు Camelopardalis అని వ్యవహరించుచున్నారు.

మిథునమునకు తూర్పున కర్కాటకమండలమును, అందు పొల్లుగాపువంటి చుక్కమబ్బు (Nebula) ను కానవచ్చుచున్నవి. దాని కిరువంక రెండుచుక్కలున్నవి. సవరసవరముగా నున్న ఆచుక్కమబ్బు వెండికంచమనియు, అటు నిటు గల చుక్కలు గాడిదలనియు, గాడిద లీకంచములో ఆహారము తినుచున్నట్లును పాశ్చాత్యుల గాథ లున్నవి.

పుష్యమినిదువను సర్పదైవత్యమైన ఆశ్రేష కలదు. పుష్యమికి తూర్పున పల్లకివంటి యాకారములో మఘయును, కనులవలె రెండురెండు చుక్కలు గల పూర్వఫల్గుని, ఉత్తరఫల్గుని నక్షత్రములును ఉన్నవి.

ద్రౌపదీస్వయంవరమహోత్సవనాటకము ఆకాశమునందిపుడు రమ్యముగా ప్రదర్శింపబడుచున్నది. బకాదుల పని అయినది. ఆవరకు ప్రచ్ఛన్నముగా నున్న పాండవులు పైకి వచ్చుచున్నారు. ఉత్తరఫల్గునికి ఋగ్వేదములో అర్జునీనక్షత్రమనియే పేరు. అర్జునుడు, అనగా ఉత్తరఫల్గుని ఉదయించి ఆవరకును ఆకాశమున పరిభ్రమించుచున్న మత్స్యము-విమానము-ను పడగొట్టినాడు. విమానము ముక్కలై నేలగూలిపోయినది. మత్స్యముపాటు కనుగొనగానే కన్య-ద్రౌపది-గంగమున నవతరించినది. ద్రౌపదీవివాహము అష్టమి, రోహిణీనాడైనదని భారతమునందు గలదు. అది యీ ఫాల్గునమునందే తటస్థించుట గమనింపదగియున్నది.

కన్యసమీపమునందే క్షీ. ఉ. గ్ర. అనుసంజ్ఞలతో క్షీరోద ఉత్తరగ్రహము సూచింపబడినది. పాలసముద్రమథనమునుగూర్చి చర్చించునపుడు క్షీరోదగ్రహవృత్తాంతము గమనింతము. ఆవల సారమేయమండల మున్నది.

దక్షిణాకాశము

నైరృతిదిగ్భాగమున శింశుమారమునకును, యమునకును మధ్య ధుంధు డున్నాడు. యమున కీవల బకహాల్బుడు డున్నాడు. యమునానది తిరుగుటలో

ఉపరిచరవసువు కానవచ్చుచున్నాడు. రిగెల్ దిగువ శశకమును, ఆదిగువ కపోతమును గలవు. ఉపరిచరవసు చరిత్రతో సంబంధముగల అద్రికయు, వలయును ఆ దిగువ నున్నవి.

క్షీరవాహిని నంటి ఉత్తరముగా పూర్వశ్వానమును, దక్షిణముగా శ్వానమును గలవు. ఆదిగువనే నౌకామండలము గలదు. నౌకాస్తంభపృష్ఠములును బాగుగా కానవచ్చుచున్నవి. ఆప్రక్కనే అగస్త్యుడు అద్భుతకాంతితో తేజరిల్లుచున్నాడు.

విశేషములు

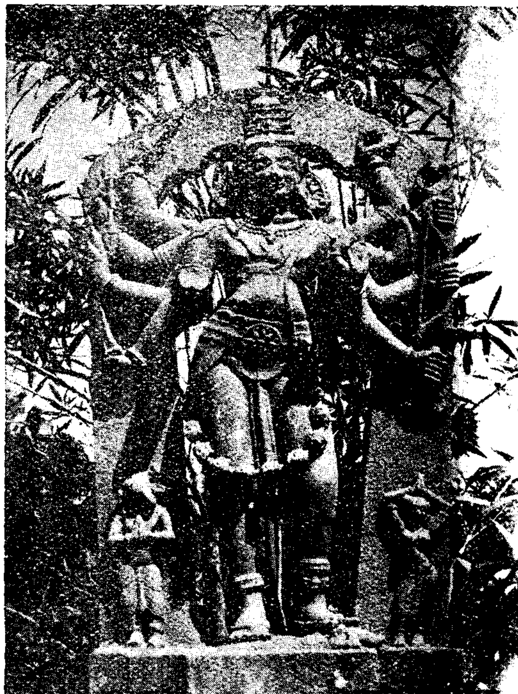
పూర్వశ్వానము, ఆర్ద్ర, మృగవ్యాధుడు అను నీమూడు నక్షత్రములును సమత్రిభుజాకారము కలిగి యున్నవి.

ఆర్ద్ర, మృగవ్యాధ, రోహిణి, రిగెల్ నక్షత్రములు నాలుగును సుదీర్ఘమైన వజ్రాకారముతో నలు వంకలను మెరయుచున్నవి.

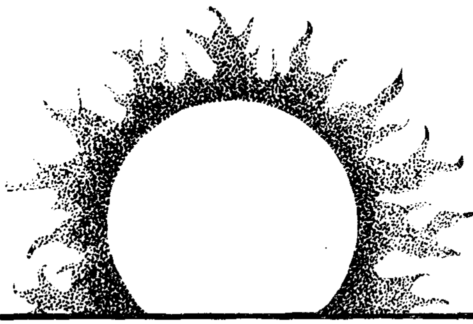
పశ్చిమమునుండి తూర్పునకు మీన, మేష, వృషభ, మిథున, కర్కాటక, సింహ, కన్యారాసులు క్రమముగా వ్యాపించుచున్నవి.

ఈమాసములో ముఖ్యమైన ఉల్కాపాతములు లేవు. స్వల్పఉల్కాపాతములు ఫిబ్రవరి ఇరవైయవ తేదీ లగాయతు మార్చి రెండువరకును సింహరాశిలో మఘసమీపమున నగపడును.

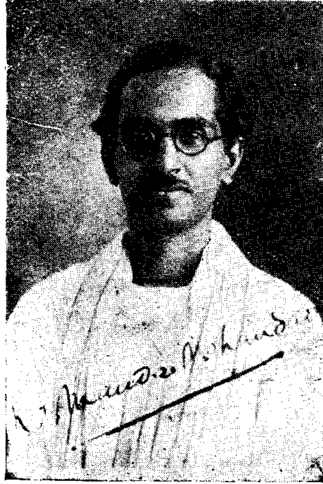
ఈమాఘ, ఫాల్గునమాసములలో సూర్యాస్తమయము కాగానే ఆకాశమధ్యమున నభోవైభవమును, మహనీయకాంతితో తేజరిల్లు నక్షత్రవిశేషములును పైపటములో చూపినాను. తొలిజామున పటములో చూపదగు గ్రహోదు లీమాసమున లేవు.

కాళి — యస్. వి. యస్. రామారావు.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

కవుతా ఆనందమోహనశాస్త్రిగారు

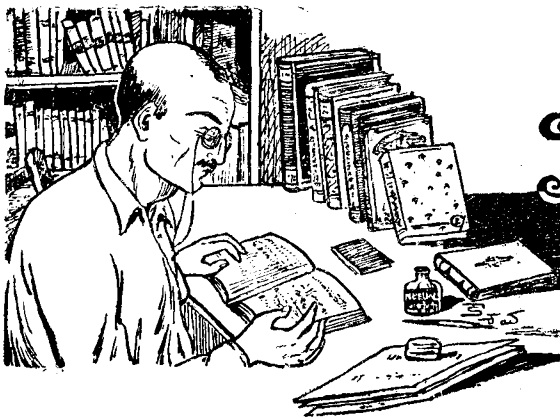
"ఇరువదియైదేండ్ల ప్రాయమువారే యయినను ఆనందమోహనశాస్త్రిగారికి చిత్రలేఖనమందు అపూర్వమైన కౌశలము గలదు. వీరి స్వతంత్రభావనాచాతుర్యమునకును, చిత్రలేఖనకౌశలమునకును సేలనుడిస్ ఆర్టిస్టుస ఫ్రాంకాయిసునందు వీరు రచించిన చిత్తరువులు నిదర్శనములు. వీరి చిత్తరువులు సజీవదృశ్యప్రబంధములు. 'ఛాయలు,' 'కత్తులసానపెట్టువాడు' అను వీరిచిత్తరువులు అతిమాత్రరమణీయములయినవి. వీరి యాలంబనమున చిత్రకళ జీవముట్టిపడుచు, విలసిల్లగలదు. ఇండియాదొరతనమువారు సయితము వీరిప్రతిభను గుర్తించి, వీరిచిత్రములను గొన్నింటిని లండను ఇంపీరియల్ చిత్రకళాప్రదర్శనమునకు పంపినారు" అని యొకానొక ఫ్రాన్సుపత్రిక ప్రశంసలనందుకొన్న మేటిచిత్రకారుడు.

శ్రీమతి వై. సీతమ్మగారు

ఈమె కర్నూలున గౌరవ మేజిస్ట్రేటుగ నియమింపబడెను. శ్రీ వై. గోపాలరావుగారి సతీమణి.

ఆంధ్రఋతుసంహారము

ఇది యాంధ్రగ్రంథమాలయందలి ౨౩-వ కుసుమము. కృతికర్త: గుఱ్ఱం వేంకట సుబ్రహ్మణ్యము గారు, బి. ఏ., క్రౌను ౮౦ పుటలు. వెల ౮ అణాలు. వలయువారు "ఆంధ్రగ్రంథమాల, ౭ తంబుసెట్టివీథి, మదరాసు" అను చిరునామాకు వ్రాయవలెను.

కాళిదాసమహాకవికృతమని చెప్పఁబడు ఋతుసంహారమున కిది తెలుఁగుసేఁత. మూలగ్రంథము కాళిదాసకృతమే యగునని గ్రంథకర్త యుపోద్ఘాతమునఁ దెలుపుచున్నాఁడు. కొందఱిమత మట్టిది. ఇఁకఁ గొందఱిది వేఱుమతము. వేఱుమతమే నాకును సమ్మతము.

ఋతుసంహారము నింతవఱకు అనేకు లాంధ్రీకరించియున్నారు. శ్రీ వేంకట సుబ్రహ్మణ్యముగారి యీ తెనిఁగింపును తక్కినవానికంటెఁ దక్కువదికాదు. ఇయ్యది చాలవఱకు మూలాభిప్రాయము ననుసరించుచునేయున్నది. కాని భాషాంతరీకరణముపట్ల దుర్నివారములగు నెడసులిందును అందందుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

మూలము:—"యథా ప్రదోషాః శశిచారుభూషణాః"[౧-౧౨]. తెనిఁగింపు—"చంద్రభూషామనోజ్ఞదోషములువోలె". మూలమునందలి 'ప్రదోష' మిందు 'దోష' మయినది.

మూలము:—

తృషా మహత్యా హతవిక్రమోద్యమః
శ్వసన్ ముహు ర్దూరవిదారితాననః,
న హన్త్యదూరేఽపి గజాన్ మృగేశ్వరో
విలోలజిహ్వ శ్చలితాగ్రకేసరః. [౧-౧౪]

తెనుఁగు:—

గీ. దప్పి పైకొన విక్రమోద్యమము తూల
మాటి కూర్చుచు నోరున్నపాటి దెఱచి,
జూలు విదలించుకొనుచు విలోలజిహ్వ
చెంతఁ గరులున్నఁ గేసరి చీల్పఁబోదు.

ఇచట దప్పిచేత విక్రమోద్యమము తూలెననియు, నోరెక్కువగఁ దెఱువఁబడెననియు, నర్థముకలుగున ట్లాంధ్రీకరింపఁదగియున్నది. ఇచట "విలోలజిహ్వ" అనునది కేసరికి విశేషణమయ్యును, "విలోలజిహ్వయొక్క చెంత" అనువిరుద్ధార్థము స్ఫురింపవచ్చును. అచటికి విశేషణపదము నుచితరీతిని మార్చవలసియున్నది.

మూ:—"సముద్ధృతాశేషమృణాళజాలకమ్" [౧-౧౯.]

తె:—"ఉద్ధృతాశేషతామరసోత్కరమ్ము." మృణాళము తామరతూఁడు. తామరసము పద్మము.

మూ:—"శీర్ణ". తె:—"శుష్క"[౧-౨౩.]. రాలినది శీర్ణము; ఎండినది శుష్కము.

మూ:—"విపాండురం కీటరజస్తృణాన్వితమ్" [౨-౧౩.]

తె:—"పాండురము కీటతృణరజస్స్ఫారకమ్ము" అన్వితమువేఱు; స్ఫారకమువేఱు.

మూ:— "స్త్రియశ్చ కాంచీమణికుండలోజ్జ్వలాః" [౨-౧౮.]

తె:— "మేఖలామణి కుండలోన్మేషితాంగ, నలు" ఉజ్జ్వలము = ప్రకాశము, ఉన్మేషము = వికాసము, ఉదయము.

మూ:— "చంచన్మనోజ్ఞశఫరీరశనాకలాపాః" [3-3.]

తె:— "చంచదుత్సుకశఫరీరశనలు" మనోజ్ఞము= సొగసైనది. ఉత్సుకము = వేడుక.

మూలము:—

"ప్రరూఢశాల్యంశుచయై ర్మనోహరం
క్వచిత్ స్థితక్రౌంచ నినాదరాజితమ్,
ప్రకామకామం ప్రమదాజనప్రియం
వరోరు కాలం శిశిరాహ్వయం శృణు" [౫-౧].

తెనుగు:—

గీ. "రూఢశాల్యంశుచయహర్ష రూఢ మిదిగొ!
విరళచక్రనినాదసంవిరచితమ్ము
ఇతరకామమ్ము ప్రమదాజనేష్టతరము
వినుము కాలము శిశిరాఖ్యమును వరోరు."

ఇచట మనోహర మనుటకుబదులు హర్షరూఢ మనుట పొసంగదు. "రాజితము, సంవిరచితము" ఏకార్థకములు కావు. "ప్రకామకామ" మ్మనుదానికి "ఇతరకామ" మనునది వాచకముకాదు. తెనిగింపులోని నాల్గవపాదము యథాశ్రుతమగ నుండుటచేఁ జమత్కారాధాయకము కాకున్నది.

మూ:—"నిబద్ధ". తె:—"సాభేరుద్ధ" [౫-౨]

మూ:—"శరదిందునిర్మలమ్". తె:—"శరదైందవామలమ్ము". ఇచటఁ జంద్రునికి ఐందవపదము పర్యాయము కాదు.

మూ:— "ఉత్సుకాః స్త్రియః" [౫-౫]

తె:— "స్త్రీలు వేడ్క". వేడ్క క్రియావిశేషణముకాదు. స్త్రీవిశేషణముగ నుండవలెను.

మూ:— "కేశపాశః" [౫-౧౨] తె:— "జడ."

మూ:— "దధతి దివసయోగ్యం వేష మన్యాస్తరుణ్యః" [౫-౧౪]

తె:— "వేషమున్ దినయోగ్యము వేలుదాల్తు)". ఇచట "వేలు" వేషవిశేషణము కాదు. తరుణీ విశేషణము.

మూ:— "వసన్తే" [౬-౨] తె:— "చైత్రము" వసంతము చైత్రము కాదు.

మూలము:—

"ఉచ్ఛ్వాసయన్త్యః శ్లథబంధనాని
గాత్రాణి కందర్పసమాకులాని;
సమీపవర్తిష్వధునా ప్రియేషు
సముత్సుకా ఏవ భవన్తి నార్యః." [౬-౮]

తెనుగు:—

గీ. సంశ్లథాఖిలబంధ లుచ్ఛ్వాసయుక్త
లసమబాణవిశేషాకులావయవలు,
ప్రౌఢఁ జరియించు ప్రియతమపురుషులందు
సోత్సుకాత్మలె యయ్యెద రువిద లిపుడు."

అంగనలు తమసడలిపోయిన యంగములకు జీవమును, జవమును గల్గించి, ప్రియులయెడ వేడ్కకల్గియే యున్నారని మూలముయొక్క యభిప్రాయము. ఆంధ్రీకరణమున నీయర్థ మభివ్యక్తము కాలేదు. ఇట్టివి మఱికొన్ని కలవు.

ఛందోయత్యాదిసిద్ధికై "యెడనెడ", "మఱి మఱి", "చిరమ్ము", "ఇపుడు", "ఔర" మొదలగు పాదపూరకములగు పదములును, అనుచితస్థలములందు సముచ్చయార్థకపదములును కన్పించుచున్నవి. అంచిత మనుటకు బదులు అచితమని పెక్కుచోట్లఁ బ్రయోగింపఁబడినది.

మూలము నర్థభావములు సరిగా అన్వయసారళ్యము కల్గునట్లమరిన యనువాదములు తమ కందచందములను గుదుర్చుకొనుటయేకాక మూలముప్రశస్తిని ముందునుఁ దేఁగలవు. అట్లుకాని యనువాదములు కేవలము వ్యయప్రయాసములకే యగును.

ఈయనువాదమున కవిత్వము సరళముగ సాగినను అన్వయసారళ్యము కొంచెము తగ్గినది. కాని "ఉపజ్ఞ" కనుపడుచున్నది. రచనము సంస్కృతబహుళమై ఆంధ్రతాముద్రను కొంత కోలుపోయినది. సంస్కృత పదముల తత్సమీకరణము పలుతావుల లింగవివేకమునకు బాధకలిగించుచున్నది. స్థూలదృష్టికి గోచరించు నీ పైదోషములవిషయమును "ప్రతిభ చాలమి, అనుభవము లేమి, మత్కృతిని దోషములుం బొరసియుండవచ్చును. సహృదయులకు క్షంతవ్యుఁడను" అను అనువాదకుల "విజ్ఞప్తి"ని పాటింపఁదగును.

అనువాదములు ఉపజ్ఞను మొక్కపఱచును; స్వతంత్రరచనములు దానికి వాడినిగూర్చి మెఱుగు పెట్టును. కావున నీగ్రంథకర్త మునుముందు అనువాదములవెంటఁ బడక స్వతంత్రగ్రంథములను రచించి తన యుపజ్ఞను సార్థకపఱచుకొను టురవు.

సర్వజనాహ్లాదకరమనునది యీ గ్రంథమునందలి వస్తువు. ఆంధ్రసోదరు లీగ్రంథమునందలి రుచిని చవిగొని గ్రంథకర్త కుత్సాహమును గూర్చుట సముచితము.

బులుసు వేంకటరమణయ్య.

కర్ణచరిత్ర

ఇది కళాప్రచారక సమితివారి మూఁడవప్రచురము. పద్యకావ్యము గ్రంథకర్త: మల్లాది వేంకటకృష్ణశర్మగారు. డెమ్మీ ౬౫ పుటలు. మూఁడాశ్వాసములు. (పూర్వఖండము) వెల రు. ౦-౧౦-౦. పుస్తకములు వలయువారు "దేవరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారికి, బరంపురం, (గంజాం)" అనివ్రాసినఁ బడయఁగలరు.

మూఁడాశ్వాసముల పరిమితిగల యీ మొదటి భాగమున, మహాభారతప్రసిద్ధుఁడగు కర్ణునిచరిత్ర కొంత వఱకును—అనఁగాకర్ణుఁ డంగరాజ్యాధిపత్యము వహించి దుర్యోధనునికి బాసటగా నుండ నంగీకరించినంతవఱకును—వర్ణింపఁబడినది. మహాభారతకథ ననుసరించియే కథ వర్ణింపఁబడియున్నది; కాని కర్ణుని జనన విషయముమాత్ర మిందు వేఱుగుచున్నది. కుంతికి సద్యోగర్భమునఁ గర్ణుఁడు పుట్టినట్లు మహాభారతమున నుండఁగా నిందు, తొమ్మిదినెలలు నిండినపిదపఁ బుట్టినట్లు వర్ణింపఁబడినది. ఇది యుచితముగ లేదు. కుంతి గర్భమును మోసినచో, ఇంటిలోనివారి కాచిహ్నములు కన్పింపవా? మఱియు గృహముననే కర్ణుఁడు పుట్టినచో, ఆతనిని గంగలోఁ బాఱవేయ దూతికం బంపినఁ జాలదా? తానుకూడ పోవుటేల?

ఇందుఁ జాలవఱకుఁ గ్రొత్తపోకడ లున్నటు లుపోద్ఘాతమునఁ గలదు. కాని వానికంటె నెక్కువగఁ బ్రాచీనమార్గానుసరణములే యిందుఁ గన్పించుచున్నవి. విశేషముగ దేవతాకవిస్తుతులు, షష్ఠ్యంతములు, ఆశ్వాసాద్యంతపద్యములు, గద్యలు, ఈవిషయమును బాగుగఁ జాటఁగలిగియున్నవి.

కథాచమత్కార మీగ్రంథమున లేకపోయినను కవిత్వముమాత్రము చాల సరళముగ నున్నది. అచ్చటచ్చట హృదయంగమములగు వర్ణనలు గలవు.

పుట ౧౦. "పైతృకఋణవ్యూహంబు ఛేదింపఁగా" అనుచోట ఋణమును వ్యూహముగఁ జెప్పుట పరసము గాదు.

పుట ౧౩. "పూవులన్ గోసినగోళ్లునొచ్చునని".—ఇచట వ్రేళ్లు నొచ్చుననిన బాగుండును.

పుట ౧౯. "విలసచ్చంద్రాగ్నిమార్తాండమంజుల నేత్రత్రయ".—ఇచట నేత్రత్రయమున మంజులత్వము మృగ్యము.

పుట ౪౧. "కోమలపక్షికులధ్వనిచ్ఛటల్" ఇచట ఛటాపదము ధ్వనివిషయమునఁ జమత్కారకము కాదు. అప్రసిద్ధము. కాంతివిషయముననే ప్రసిద్ధము.

పుట ౬౪. "జాతము దైవనిర్ణయము, జాతము నెంతురె ప్రాజ్ఞులు".—జాతి యనునర్థమున జాతపదమప్రసిద్ధము.

పుట ౭౫. కందపాదము—"గనుగొని పెదవుల్ చలింప, గాకటుని".—ఇచట ఛందస్సు పోయినది.

పుట ౪౦. సీ. "ఆలోలకల్లోలజాలక్షాలనలీల". ఇచట "జాలచ్ఛాలనలీల" అని యుండవలెను. అట్లు దిద్దినచో ఛందస్సు కుదురఁజాలదు.

పుట ౪౭. "తనయింతిన్ రాధయనెడుదానికి ననియెన్". ఇచట "తనయింతికి" అనియుండవలెను.

మఱియు "పిలుచు" ధాతువునకు "పిలచు" అనురూపములు చాల వాడఁబడినవి. పు. ౧౪. "సరోజము లంటిబల్కగా." పు. ౫౦, ౫౧. "యౌవ్వనము", పు. ౫౯ "పిలచుటకు". పు. ౬౫ "ఎల్లరున్ వొగడ", మొదలగు కొన్ని స్వల్పములగు స్ఖాలిత్యములు కలవు.

ఇందలి కథ యాదర్శప్రాయ మగుటచేతను, కవిత సరళముగ సాగి చదువుట కుల్లాసముఁ గల్గించుట చేతను దీని నాంధ్రసోదరులు పఠించి శ్రీవేంకటకృష్ణ శర్మగారి యుత్సాహమునకుఁ బ్రోత్సాహము నొనరింతురుగాక!

బులుసు వేంకటరమణయ్య

డీవెలరా

రచయిత: గద్దె లింగయ్యచౌదరి. ప్రకాశకులు: ఆదర్శగ్రంథమండలి, ఎలమఱ్ఱు, కృష్ణాజిల్లా. వెల ఒక రూపాయి.

"......డీవెలరాజీవితము పరాధీనదశ నున్న యువకులు తప్పక జదువవలయుననుయుద్దేశముతోడనె యాంధ్ర సోదరుల కీచిన్నిపొత్తమును సమర్పించుచున్నాను" అని గ్రంథకర్త 'తొలిపలుకు' లో నుడివినట్లు దేశస్వాతంత్ర్యంకోసం ప్రయత్నిస్తూన్న మనకు తప్పకుండా యిట్లాంటివాళ్ల జీవితాలు చదివి నేర్చుకోవలసిన విశేషము లనేకము లుంటవి. డీవెలరాచరిత్ర అంటే యించుమించుగా ఐర్లాండుయొక్క స్వాతంత్ర్య చరిత్రే అన్నమాట. అతనిజీవితము ఐర్లాండుస్వాతంత్ర్య ప్రయత్నములో అంత ఐక్య (మిళిత) మైపోయింది.

మనదేశము, కేవలమూ శాంతిమార్గాన్నే అవలంభించినా, హిందూదేశమునకూ ఐర్లాండుకూ సాతంత్ర్య ప్రయత్నములో అనేకములు పోలిక లున్నవి. అందుచేత డీవెలరాచరిత్ర మనకు పూర్తిగా ఉపయోకరంగా వుండాలంటే ఐరిషువారిపద్ధతులూ, ప్రయత్నాలూ మనస్వాతంత్ర్యప్రయత్నాలతో సరిపోలుస్తూ మనపరిస్థితుల కవి ఎట్లా అనువర్తిస్తవో చూపుతూ పుస్తకం వ్రాయాలి. కాని ఈపుస్తక మట్లా వ్రాయబడలేదు. అదికాకుండా స్పష్టముగా లేకుండా తొందరగా వ్రాసినట్లు కనిపిస్తుంది. శైలి యింకా బాగా వుండాలి. ఇట్లాంటిలోపా లున్నా ప్రస్తుతం ఆంధ్ర వాఙ్మయాని కిట్లాంటిపుస్తకా లవసరమే అనిచెప్పాలి.

హరిజననాయకుడు

గ్రంథకర్త: ప్రొఫెసరు రంగనాయకులుగారు, రైతుగ్రంథమండలి, నిడుబ్రోలు, గుంటూరుజిల్లా. ౧౭౬ పుటలు, వెల రు. ౦-౮-౦.

ఈగ్రంథము రైతుగ్రంథమండలియందలి తొలి పుష్పము. నిరుపేదలగు రైతులను, నిష్ఠురస్థితియందున్న పంచములును ఇందలిపంక్తులందు తోచుచున్నారు. "Style is the man" అను New man వాక్కు గ్రంథకర్తకు బాగుగ చెల్లుచున్నది. గ్రామస్థుల ఉద్ధరణమునకై పాటుపడునాయకులలో నొకరైన శ్రీరంగనాయకులుగారి ఆశలును, ప్రయత్నములును ఇందు ప్రతిఫలించుచున్నవి. కథానాయకుడు బసవలింగయ్య—ఈతనిచరిత్ర చక్కగ చిత్రింపబడినది. తోడిసంఘీయులను లేవనెత్తుటకు ఈతడు తనజీవనమును ధారవోసినాడు; సనాతనమతమును సమర్థించి, క్రైస్తవబోధకుల ప్రలోభనములను ప్రతిఘటించి, మాలగూడెములను ఋషికుటీరములను చేయవలెనని ఈతడు మిక్కిలి మక్కువపడినాడు. మహాత్ముని తత్త్వామృతమును గ్రోలి అహింసావ్రతమును నెరపి తనువును కైదున కప్పగించినాడు. అంటరానితనము అమానుషమైనదని ఆచార్యుడు నొక్కిచెప్పెను. ఖద్దరు ఉత్పత్తి పంచములకు చాలమేలుగూర్చుననియు, కానికాలమందు పైబడుచిక్కుల నది పోద్రోలజాలు పరిశ్రమయనియు

రంగాగారు తెలిపిరి. పల్లెసీమలందు జరుగుపోట్లగడబిడను, ఓట్లేమో ఎరుగని గ్రామస్థుల మౌఢ్యమును, వ్యాజ్యముల నుండిపుట్టు నష్టమును, కష్టమును గ్రంథకర్త చూపెను. కమతమందును, ఇతరదైనిక కార్యములందును ఒకప్పుడు పల్లెవాసులు కలసిమెలసియుండు వారనియు, ఎవరెవరు ఏకులస్థులో ఎరుగక సమానపంథయందు నడచుచుండు వారనియు, స్త్రీలు పురుషులకు వారివారిపనులందు విశేషముగా సాయపడుచుండువారనియు, ఘోషాలేని చోటులందు వ్యవహార నిర్వహణమందు యువతులు తమసామర్థ్యమును తేటపరిచిరనియు రచయిత తెలిపెను. నిరుద్యోగులైన విద్యాధికులు వ్యర్థజీవులమని చింతిలక, ఇంటను అందును అల్లాడక పల్లెలకు మరలి, కొంతభూమిని కౌలునకు దీసికొని క్రొత్తపద్ధతుల ననుసరించి, వ్యవసాయము చేయుచు, జీవనోపాధి గలిగించుకొనుచు, రైతులను పునరుద్ధరింపవలెనను భావమును, తక్కినమతములవలెగాక హిందూధర్మ మందరికిని ఆహ్వానమొసగుచు, ఎల్లరభివృద్ధికిని తోడుపడు ననుభావమును పుస్తకమునకు వన్నె దెచ్చుచున్నవి. విద్యావతులు నగరములందలి శృంగారజీవనమున మునిగియుండక విలాసములందు విరుచుకొనిపడక పల్లెలకు తరలిఅచటి నిర్భాగ్యులకు తెరపుచూపు దివ్వెలై యుండవలెనని తెలిపి, కథానాయకునకు మిగులగూర్చు విదుషి అరుంధతిని అర్ధాంగలక్ష్మిని జేసి, ఆదర్శదంపతులను సుందరీసుబ్బారావులను, సుశీలారామస్వాములను గ్రంథకర్త చదువరుల కనులెదుట బెట్టెను. వివాహాది సాంఘికక్రియలను జరపుపట్ల సంఘీయుల వెచ్చము మిగుల క్లుప్తమైయుండవలెననియు, పాశ్చాత్యసీమల నుండి దిగు ప్రచారకుల దృష్టాంతముల ననుకరించి, దేశీయనాయకులు పల్లెవాసుల అభివృద్ధికై వలయు సంస్థలను స్థాపించవలెననియు, స్వీయకులస్థుల ఆదరమునుమాత్రమే అభిలషించక సర్వజాతుల మన్ననలనంది, ఎల్లరనుండి వచ్చు ఓటునే ప్రజాప్రతినిధి కాంక్షింపవలెననియు, చదువునేర్చినవారియందలి నిరుద్యోగముకంటె వ్రాయను చదువను ఎరుగక తమబాములను తాము తెలుపుకొనజాలు శక్తి లేక కృశించు పల్లెవాసుల నిరుద్యోగ మధికమైనదనియు సరళవాక్కుల దెలిపి, రంగాగారు రైతులందలి ప్రేమను చూపిరి. ప్రజలమనసుల నాకర్షించు అధునాతనసాంఘికసమస్యలు కనులకుకట్టినట్లు పుస్తకమందు వివరింపబడినవి.

పుస్తకము చేరవలసినది రైతులచేతులను. అందుచే గ్రంథకర్త వాడుకమాటలనే వాడెను. వాడుకమాటకు పట్టాభిషేకము కావలసినరోజు లివి. కాని నేడు తెలుగువాడుకమాట ఒకతెన్ను లేనిదై పరుగిడుచున్నది. వాడుకమాటకు దారి తీసిన వంగీయులు పడమటివంగభాషనే వాడుదురు—వికృతమైయుండు తమతూర్పుమాటను పుస్తకములలోని కెక్కింపరు. చూచిరమ్మనిన నంతనే చూచివచ్చువారు కారు మనతెలుగులు. వాడుకమాటను సవారియం దెక్కించి, అంతటితో సంతృప్తిపడరు—గగనవీథికెగురగొట్టి తాము నేలమీద గంతులిడుదురు. తెలుగుసీమయందలి వివిధకులములును, వివిధప్రదేశములును, వివిధసంప్రదాయములును తెలుగమ్మనొక్కేకంఠమున పిలువక వాడుకమాటను పెక్కుతెన్నులందు నడుపుచున్నారు. ‘ఎవరికివారే రాజుల’ మని నేటి తెలుగు రచయితలు బొబ్బలిడుచున్నారు. ఒకచోటులోని వాడుకమాట ఇంకొకచోటున బోధపడక పాఠకుల నట్టిటు లాడించుననుటకు ఈపుస్తకమున కొన్ని దృష్టాంతము లున్నవి. కొరుకుపడని సంస్కృతపుకొయ్యలెట్టివో, చదువరిని ఒకదరి జేర్పజాలక ఉక్కిరిబిక్కిరి చేయు విడ్డూరపువాడుకమాటలును అట్టివే! భావకు స్వేచ్ఛగావలసినను విచ్చలవిడినడక పనికిరాదని తెలుపుటకు కావలసినసరుకు ఈగ్రంథమందు దొరకకపోదు. “లాకీకాదు”, “ఆగడగ్గాయి” “తవుడుకొనక”, “అలగావాడు”, “బురిడీపుచ్చి”, “కుమ్మక్కైయై” మొదలగుపదము లెందరికి బోధపడును? “అనవాకు”, “పెట్టవాకు”, “అనుకోవాకు”, “ఆశ్చర్యపడాలసిన”, “అటోయిటోతేల్చాల”, “యీడుజారిపోయింది” మున్నగుమాటలు అందరూ వాడునవియేనా? “ప్రాంత్యంవదలి” (ఈపదము “ద్రేహమ్ము” సాంప్రదాముము లోనిది) “అత్యంతమార్పు”, “సాంఘికపరిమార్పులు”

మొదలగు ఊకదంపుప్రయోగములు ఈరోజులలో దుమ్ము రేగగొట్టుచున్నవి. తమసందేహపుపుట్టుక నెరిగి, ఒకప్పుడు అడ్డుగోడమరుగున నక్కినమాటలు ఇపుడు జబర్దస్తీగా యీవలికివచ్చి, దబాయించి పుస్తకాలలో ప్రవేశించి రాజ్యచక్రము త్రిప్పుచున్నవి! భావమనుసరించినకథ తమకేలయని రంగనాయకులుగారు తలచియుందురు. ముఖ్యమైన విషయములను రైతులకు తెలుపుట వీరి యుద్దేశము. కథాచమత్కారము గాని, కళాకౌశలము గాని వారు చూపదలచుకొనలేదని ఈపుస్తకము తెలుపుచున్నది. ఆతురపాటుతో నిండియున్న తమ గుండె నిండు గుమ్మరించిరి. వీరియుద్దేశము ఎంతయు కొనియాడదగినది.

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

వినోదిని

ఈ వినోదిని కిది రెండవయేడు. నవ్వులపత్రికలనేవే లేని తెలుగునూగాణమున నపూర్వముగ బయలు దేరి, తెలుగుల యాదరాశీస్సులఫలముగ నానాటికి క్రొత్తపోకడలతో, వింత వింత వినోదములతో నాంధ్రుల నుల్లాసమును గూర్చుచున్నది; ఈ నవ్వుల మాసపత్రిక. ఇందు గాంధీమహాత్మునికి సంబంధించిన 'దశావతారములు' రచయిత అద్భుత కల్పనాశక్తికి నిదర్శనము. మరియు అది మహాత్మునియెడ గౌరవాదరములను బహూకరించుచున్నది. సంవత్సరమున కొక రూపాయిచందా. విలాసము : గోవిందప్పనాయకవీథి, మదరాసు.

స్వీకారము

గాంధీగారంటే ?

అనువాదకులు: పొట్లూరి నాగభూషణంగారు, ప్రకాశకులు: ఆదర్శగ్రంథ నిలయము, ఎలమఱ్ఱు, కృష్ణాజిల్లా. క్రౌను ౨౦ పుటలు, వెల రు ౦-౦-౬.

శ్రీ గాయత్రీరామాయణము

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి రాఘవాచార్యులవారిచే బరివృత్తమై గోటేటి కృష్ణమూర్తిగారిచే బ్రకటింపబడినది. ఆనందముద్రణాలయము: మదరాసు. క్రౌను ౬౨ పుటలు, వెల రు ౧-౮-౦.

కర్షకుని కాలగతి

అనువాదకులు: లింగయ్యచౌదరిగారు, ఆదర్శగ్రంథనిలయము--ఎలమఱ్ఱు, కృష్ణజిల్లా. క్రౌను ౪౧ పుటలు, వెల రు ౦-౨-౦.

హిందూలా

(సమష్టికుటుంబము)

గ్రంథకర్త: చాగంటి శేషయ్యగారు, కపిలేశ్వరపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. డెమ్మీ ౪౧3 పుటలు, వెల రు 3-౦-౦.

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము

బాలకాండము

వ్యాఖ్యానటీకాకారులు: బ్రహ్మశ్రీ గండికోట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. ప్రకాశకులు: జి. కృష్ణమూర్తిగారు, మాముమూరు, కృష్ణజిల్లా. క్రౌను ౨౦౮ పుటలు, వెల రు ౧-౮-౦.

కవికొండల వేంకటరావుగారి

జనపదములు (౦-౧-౦), మాతృదేశసంకీర్తనము (౦-౧-౦), కలహకము (౦-౧-౦), కుమారకంఠము (౦-౨-౦), చదువులదుత్త (౦-౨-౦), కోనేరు (౦-౨-౦), చిట్టికైత (౦-3-౦), ఆగడపులు (౦-౪-౦), త్రయి, ప్రకృతిచందనము (రెండు ఒకరూపాయ), ఆత్మవ్యక్తి, నెలబాలుడు (రెండు ఒకరూపాయ),

జంటలు, పాట్టికత (రెండు ఒకరూపాయ), వివిధ కుసుమావళి, విప్రసందేశము (రెండు ఒకరూపాయ)

ఈతగ్గింపుధరలకు ఇవి మార్చి 20-వ తేదివరకు లభించును.

విలాసము—ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

కాలేజీగరల్, లేక పాణిగ్రహణము

(సాంఘిక ప్రకరణము)

కర్త: కాళ్లకూరి హనుమంతరావుగారు, సబ్బా రపు వీథి, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి. వెల అ. ౧౨.

బాలభటుడు

గ్రంథకర్త: దేశరాజు రామదాసుగారు, గొల్లల వల్స-గంజాంజిల్లా. క్రౌను ౨౬ పుటలు, వెల రు౦-౪-౦.

Personalities in Present Day Music

గ్రంథకర్త: ఇ. కృష్ణయ్యరుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., నెం. 3 కొండిచెట్టి వీథి, మదరాసు. క్రౌను ౯౯ పుటలు, వెల రు ౧-౦-౦.

జాతకనారాయణీయము

గ్రంథకర్త: వాడ్రేవు సూర్యనారాయణమూర్తి గారు, బి. ఏ., రాజమహేంద్రవరము, క్రౌను ౨౫౪ పుటలు, వెల రు ౧-౮-౦.

నేనూ, మాకాంతం

కర్త: మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు, హిందూహైస్కూలు, బందరు. గౌతమీపుత్ర గ్రంథమాల రెండవపుస్తకం. వెల ఎనిమిదణాలు.

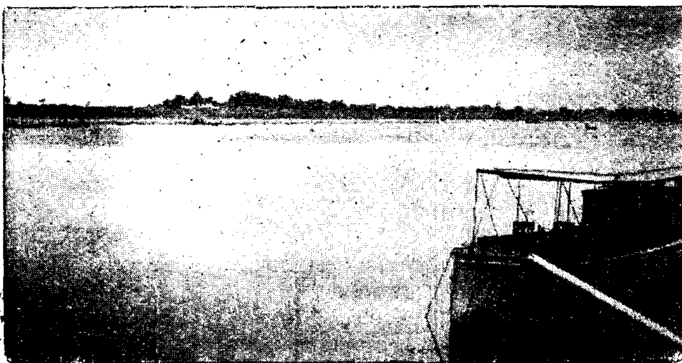
కవిత్వతత్త్వ విచారము

గ్రంథకర్త: కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషద్ గ్రంథమాలాష్టమ కుసుమము. క్రౌను 3౨3 పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

కల్యాణి

(సంక్రాంతిసంచిక)

సంపాదకుడు: గంటిసూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు, కల్యాణీకార్యాలయము, విజయనగరము.

సూర్యాస్తమయము-గంగానది —సి. జి. జగన్నాథదాసు.

మనవి మాటలు

కీ. శే. చల్లా శేషగిరిరావుగారు

నలువదియేనిమిదేండ్లకే ఆంధ్రపత్రికాసంపాదకులు శ్రీ చల్లా శేషగిరిరావుగారికి నూరేడులు నిండిపోయినవి. ఆంధ్రలోకమును విషాదమేఘము లలము కొని సానుభూతిధారల పెల్లుకురియుచున్నవి. కాని ఆయనకొరకు దుఃఖింపబనిలేదు. ఆయన మృతజీవి.

ఆంధ్రుల భాగ్యాతిరేకమున పదునై దేడులనాడు శేషగిరిరావుగా రాంధ్రపత్రికకు సంపాదకులయినారు; వారి సంపాదకత్వమున నాంధ్రపత్రిక యాంధ్రులను అన్నిత్రోవల ముందునకు దెచ్చినది.

ఆంధ్రపత్రికా శేషగిరిరావుల కద్వైతభావ మబ్బినది. అది పత్రికయదృష్టము; పత్రికాధిపతి యదృష్టము.

ఒడ్డుపొడవుల నొప్పారిన శేషగిరిరావుగారి యాకృతి సంపాదకత్వమునకు నిండుదనమును సంతరించునది. వెడనుదురు, బట్టతల ఆయన ఎఱుకకలిమికి గురుతులు. ఆయన రూపుగొనిన శాంతము. తొలిచూపు నసే ఆయనయెడ చూపరకు గౌరవభావ ముప్పతిల్లెడిది.

ఆయన దేశసేవాపరతంత్రుడగు జాతీయవాది; తత్త్వవేత్తయగు కర్మయోగి. దేశసేవ ఆయనకర్మయోగమునకు పరమలక్ష్యము. ఆయనదేశసేవాసక్తి ఒరుల నిర్బంధమువలన, స్వాహంకారమువలన, గృహచ్ఛిద్రములు కారణముగ, బ్రదుకుతెరువుగ, ప్రతిష్ఠకోసము అంకురించినది కాదు. నిరుపమాన మగు దేశభక్తియే యందుకు కారణము. దేశసేవారూపమగు నాయన నిరంతరకర్మయోగమునకు దేశాభ్యుదయమే పరమగు నాకాంక్ష్యము. ఆయనదేశసేవానిర్మాణమున కాంధ్రపత్రిక తెరచినబజారము.

ఆంధ్రపత్రికకాయన సంపాదకుడయియున్న కాలమున భారతీయుల స్వాతంత్ర్యసంపాదనప్రయత్నముల మూలమున దేశపరిస్థితు లల్లకల్లోలములయినవి. శాసనములు చెలరేగినవి. వాకట్టులు బిగిసినవి. పత్రికలనేకములు పడిపోయినవి. కాని ఆంధ్రపత్రిక జాతీయపత్రికయయ్యును, ఏ యొడుదొడుకులకు లోనుగాక యొక్కయెత్తున నే కొనసాగినది. ఇది ఆయనలోకజ్ఞతకు, సంపాదననిర్వహణకౌశలమునకు తెలివిడి.

శేషగిరిరావుగారి కలమునకు వాడితక్కువ. కాని అన్నివెంటల 'కాలము'లబడి పరువిడ నది వెనుదీయునదికాదు. సంపాదకధర్మమును ననుశాసనముకం టె నది యనునయమునకే దారితీయునది; అసమమార్గమున గాకున్నను, సమమార్గమున నడచునది. ఆయనహృదయమువలెనే ఆయనరచనము మృదులము, సరళము.

సౌజన్యము, మితభాషణము నాయన కలంకారములు.

ఆయనను రెండేడులనాడే విషమరోగము పయికొనినది; క్రమముగ ముదురజొచ్చినది. దానిని లెక్కించినవాడుకా డాయన. దేశసేవాతత్పరత రోగమునని కిని, దాని ప్రాబల్యమును ఆయనయెరుకకు దెచ్చినది కాదు. శరీరపాతమువరకు దేశసేవచేసినాడు, ధన్యజీవనుడయినాడు. దేశసేవపయిగలతీపి ప్రాణములపయి నాయనకు లేకపోయినది. ఆయన యుత్తమదేశసేవాసక్తియే ఆయనకు ప్రాణాంతకముగా పరిణమించినది. ఇది సత్యము. ఈసత్యమును ఋజుహృదయము గుర్తింపగలదు.

శేషగిరిరావుగారు చిరస్మరణీయుడగుటకు వారిపేర స్మారకచిహ్నమును నెలకొలుప తలపెట్టియున్నారాంధ్రులు. 'వార్తాపత్రికావిద్యార్థి వేతనము' శేషగిరిరావుగారు వార్తాపత్రికాసంపాదనద్వారమున కావించిన యమూల్యమగు దేశసేవకు సముచితమగు స్మారకచిహ్నము కాగలదు. ఆంధ్రులకును పత్రికాసంపాదననిర్వహణాదుల పరిచయము తక్కువ. ఈతీరు స్మారకచిహ్నము ఆంధ్రులకు పత్రికావిషయకవిజ్ఞాన ప్రాప్తికిని సాధనము కాగలదు. మరియు 'ద్వ్యర్థకరి' యగు 'ఏకక్రియ' సర్వథాప్రశస్తము.

కీ. శే. చల్లా శేషగిరిరావు పంతులుగారు

కీ. శే. దేవులపల్లి అప్పలనరసింహము పంతులుగారు

పదియేడులనాడు పుట్టువుగనిన భారతికి రూపురేకలు తీరిచిదిద్దిన తెలుగునాటిమేటిచదువరులలో దేవులపల్లి అప్పలనరసింహముగారు రద్దులేనిపద్దున్నవారు. ఇంగ్లీషుతెనుగులవలె సంస్కృతమును వీరికి కొట్టినపిండి. విమర్శనమున వీరు చేయితిరిగిన నేరుపరి. ఇంగ్లీషుతెన్నున తిన్నగానడచిన వీరితెనుగువిమర్శనము విమర్శకులకు ఒరవడిబంతి. 'ఆంధ్రవాఙ్మయమున నాంగ్లసారస్వత ప్రోద్బలము', 'సోహ్రాబురుస్తుములు,' 'బిల్హణకథ' ఇవి ఎక్కువవిలువగల విమర్శనములు. మరియు 'బిల్హణకథ' వీరి రసహృదయమునకు రుజువు.

పంతులుగారు సంస్కృతమున కవిత్వము చెప్పగలరు. 'శ్రీ సింహాచల క్షేత్రమ్', 'శ్రీ వేంకటాచలః' అనునవి వీరి సరససంస్కృతరచనములు. నాటకకళయందును వీరు చదురులు.

నరసింహము పంతులుగారికి మఱిమెత్తదనము, అడకువ మిక్కిలిపెద్ద. ఆయన తెలివికలిమి కవి వెలమించినతోడవులు.

వీరిమనుగడ తీరుకదొరకని ఒజ్జరికము. కావున ప్రోడయయ్యును వీరిరచనములకు లెక్క తక్కువయయినది. కాని వీరు చనవుమెయి నా కొన్నిరచనముల భారతినే కైసేయుచుండిరి. ఈమూరిమికి భారతి మురిసిపోవుచుండినది.

నేడు, ఏబదియారేండ్లకే, వీరిపుట్టువు కడముట్టినది. దీనితో తెలుగుతల్లికి క్రొత్తయందముల నవరింపగల వీరిరచనములును కడముట్టినవి. వీరి పేరు పెంపులే ఇపుడు తెనుగువారికి మిగిలినవి. కాని భారతి మాత్రము తన కన్నీటి నింతలంతల నింకించుకొనజాలదు.

అభినవాంధ్రకవిపండిత సమ్మేళనము

(ద్వితీయము)

ఆంగ్ల వాఙ్మయముతో పరిచయము పెరుగుకొలది అభినవాంధ్రవాఙ్మయ సంసృష్టియు పెరుగుచున్నది. కాని దానికి పేరు పెంపులు సరిగ నేరుపడకున్నవి. దీనికికారణములు రెండు:

౧. అధికాంశమున కావాఙ్మయమున గుణము లేమి;

౨. ప్రాచీన సంప్రదాయదాసుల ప్రతిఘటనము.

ఈ యాటంకము లంతరించినగాని అభినవాంధ్రవాఙ్మయము సుప్రతిష్ఠితము కాజాలదు.

అభినవాంధ్రవాఙ్మయోద్ధరణకాంక్షతో జన్మించిన 'అభినవాంధ్ర కవిపండిత సంఘము' రెండవమారు రాజమహేంద్రవరమున మొనమొన్ననే సమావేశమయినది. సభ నలంకరించిన 'కవులు', 'పండితులు' తాము,తమ తాతలు తండ్రులు, అన్నలు తమ్ములు మిత్రులుమున్నగువారురచించిన పదములు,పాటలు, పద్యములు (పాతవి, కొత్తవి కూడ) పాడుకొనుచు, కథలుచెప్పుకొనుచు సమావేశము రెండుదినములుకాలక్షేపము చేసి

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు (అధ్యక్షులు)

నారు. కాని, అభినవాంధ్ర వాఙ్మయాభివృద్ధికి గలిగినయాటంకములను నివారించుట కుపాయములను విచారించినారు కారు; తదభివృద్ధి మార్గముల నరసినవారు కారు. ఇట్లు వెల్లపుచ్చిన యీసమావేశమును 'అభినవాంధ్ర వాఙ్మయప్రదర్శన' మనిపేర్కొనుట సముచితము. తుదకు 'పండితు' లయినను ప్రదర్శించిన వాఙ్మయమునందలి గుణదోషములను పరామర్శించి 'కవు'లకు త్రోవచూపినవారు కారు. ఇట్టి సమావేశములవలన నభినవాంధ్ర వాఙ్మయమున కభ్యుదయము కలుగగలదని యాశింప నవకాశము కానరాదు.

ఈ రెండవ సమావేశమునకు నేత ఆచార్య శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావు. ఈయన నేతృత్వమే యీ సమావేశమున కబ్బిన విశిష్టత. ఇది పరమానందకారణము.

సుబ్బారావుఅభినవాంధ్రకవితాకుమారి కమృతమున నన్నప్రాశన మొనరించినాడు; 'నిండారబారు నఖండగోదావరి యొడిలో' తన 'ప్రథమగీతమును పాడి'నాడు; అభినవ కవికుమారకులమున కాచార్యుడయినాడు.

చిరకాలమునా డాయన యాంధ్రులకు దూరమయినాడు. కావుననే గౌరవప్రతిష్ఠ లాయనను వలచి వరించినవి.

నా డాయన అపూర్వభావనాసమంచితుడగు కవి; నేడు అనల్పకల్పనాచతురుడగు పండితుడుకూడ.

ఆకవిని,ఆపండితుని, ఆదూరస్థుని మరల నాచార్యునిగ వరించి తమలోనికి దోడ్కొని తెచ్చికొని తదుపదేశసుధను గ్రోలినా రభినవాంధ్ర కవిపండితకుమారులు.వారు ధన్యులు!

నాడు 'అఖండగోదావరియొడిలో' తన 'ప్రథమగీతమును పాడి' ఆచార్యుడయి కవికుమారులకు కవితామధువును చవిచూపిన సుబ్బారావు నేడు మరల నా'యఖండ గోదావరి యొడిలో'నే 'అభినవాంధ్ర కవి పండిత' కుమారులకుభయులకు ఆచార్యుడై పలుకుకండచక్కెరనుపంచియిడినాడు. ఆయ నయును ధన్యుడు!

ఈవిధమున నీసమావేశము సుందరము, పవిత్రము నయినది.

సుబ్బారావు ఉపన్యాస మొకయపూర్వ కళామయకావ్యము; వినయాలంకృతమగు ననుశాసనము; విజ్ఞానసంపన్నమగు నుపదేశము; చైతన్యసమంచితమగు సల్లాపము.

సుబ్బారావు భావకుడు; భావించి భావ కవికి రూపమును కల్పించినాడు; అతని కనుత్తమగుణములను చిత్రించినాడు; భావనా ప్రపంచమున నాతని మిన్నుముట్టించినాడు. కాని అట్టివా రేరీ? ఏఒకరిద్దరోఉన్నను సుబ్బారావుచిత్రముతో నెంతవరకు పోలికగలిగి యుందురు వారు?

సుబ్బారావు అధ్యక్షత వహించినది'అభినవాంధ్ర కవిపండిత' సభకు. ఇందు 'కవులు', 'పండితు'లు సమానభాగస్వాములు. కవి, కవి

త్వముల విషయమున ప్రసంగించి సుబ్బారావు పండిత,పాండిత్య విషయముల ప్రస్తావన మానినాడు. ఈపండిత, పాండిత్యవిషయములును వివాదగ్రస్తములు. కావున తద్విషయక ప్రసంగము అధికముకాదు. మీదుమిక్కిలి అత్యావశ్యకము. ఎట్లయిన నేమి? 'అభినవాంధ్రపండితు'ల కాశాభంగమయినది.

సుబ్బారావు 'అభినవకవిసోదరుల' కొనరించిన హెచ్చరిక ఉన్నతమయినది; వారిని స్వేచ్ఛామార్గముల ద్రిప్పనది.

సుబ్బారావునేతృత్వమున 'అభినవాంధ్రకవిపండితులు' వినీతులు కాదగుదురు; అభినవాంధ్రవాఙ్మయమున కున్నతిని సంపాదింపదగుదురు.

ప్రబుద్ధాంధ్ర

(మాసపత్రిక - రాజమండ్రి)

వెనుక నాలుగేండ్లపాటు (నాలుగు సంపుటములు) ప్రకటితమయి ౧౯౨౯-వ సంవత్సరమున ఆగిపోయిన 'ప్రబుద్ధాంధ్ర' (అయిదవ సంపుటము తొలి సంచిక) కడచిన జనవరినెలలో మరల వెలువడినది. ఈపత్రిక కప్పుడును, ఇప్పుడును సంపాదకులు శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు-జగమెరిగిన బ్రాహ్మణులు; 'స్వాతంత్ర్యాన్ని అమ్ముకొనని', 'అంతరాత్మను చంపుకొన'ని, స్వ 'ధర్మాన్ని విడిచిపెట్టని', 'సాధననుండి విచ్యుతుడుకాని', 'ప్రాప్యమునుండి తప్పిపోవని' సంపాదకుడు గావలగిన లక్షణములు కలవారు. వివేకము, ప్రతిభ, ధైర్యము వీరి కున్నత బెట్టినవి. పలుకుబడిబాసను; మారుపునేరుపును, కల అందమును, అర్థముసామర్థ్యమును చవిగొనినది వీరి లేఖిని. ఇట్టిసంపాదకుని సంపాదకత్వమున "ఆంధ్ర వికాసమే ప్రాప్యం" గాగల ప్రబుద్ధాంధ్ర తన "కార్య క్షేత్ర" మగు "నాంధ్రదేశమున" కెంతయైన మేలు నొనరింపవచ్చునని తలచుట పొరపాటు కాదు.

"ఈసారి యీపత్రికలో" వీరు "పద్యాలు ప్రకటించ తలచుకోలేదు." "ఇప్పుడు" "జనసామాన్యంలో" "విద్య", "విజ్ఞానం" "వ్యాపించు"టకు "చాలా అవసరం"గా ఉన్న "వచనవాఙ్మయం" ప్రకటింపబూనినారు. ఇది చాల మంచి పని.

అక్షరాస్యమగు నభినవాంధ్రలోకమున ననేకులు పద్యముల నల్లుచున్నారు. వానిలో భావములు, పోకడలు సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, బెంగాలీ, హిందీ వాఙ్మయములను తిరిపమెత్తి, దొంగిలి తెచ్చుకొనినవి. పదములు సంస్కృతసముద్రపుటంచుల నేరుకొనిన గుల్లలు. (ఈవిషయమున ఇప్పటివారిలో పెక్కురకంటె వెనుకటివారే మే లనిపించుచున్నారు.) వానిలో తెనుగుదనము సున్న. కొన్నిటికి రూపములు మొదలుకొని లేరుపడని మొండెములు. అందు కవిత్వము కానరాదు; 'కల' కల్ల. నేడు పుట్టకొక్కులవలె పుట్టుచున్న పద్యములలో నూటతొంబదితొమ్మిదిటిగతి యిట్టులున్నది. ఆంధ్రకవితాలత కవి వేరుపురుగులు. వానిని ప్రకటింపకుండుటయే వాఙ్మయమునకు మహోపకారము.

గణయతిప్రాసముల దగులబడిన చెత్తపదముల ప్రోవులే 'కల'యనియు, వానిని ప్రకటింపకపోవుటచే నది రూపుమాసిపోవుననియు దురపిల్లువారు కలయొక్క స్వరూపమునే ఎరుగనివారు. మానవుని సుఖమయ జీవితమున కుపయోగించు విజ్ఞానమంతయు కలామయమే. సంస్కారానుగుణముగ దాని స్వరూపమును, తత్త్వమును ధీమంతులు తెలియగలుగుదురు.

ఈ సంచికకు వ్యాసములను వ్రాసినవారిలో ననేకులు తెలుగు సారస్వతప్రపంచమున పేరుమోసిన పెద్దలు. వ్యాసములలో 'శ్రీ రంగరాజచరిత్ర' అనునది వీరేశలింగముపంతులుగారి గుట్టును బయటబెట్టునది! శకపురుషుడుగ నారాధింపబడుచున్న పంతులు

గారే గ్రంథాపహారదోషమునకు పాలయిరి!! ఆంధ్ర జాతిని వెన్నంటిన సుమది!!! మొట్టమొదటి నవల వీరేశలింగముగారిదేయని నమ్మియున్న యాంధ్రలోకమునకు తత్పూర్వమే ముద్రితమయిన 'శ్రీరంగరాజచరిత్ర' మను నీనవలచరిత్ర మొక నూతనవిషయము. 'ఉత్తరరామచరితము' వెక్కిరింపు విమర్శనము. దీనివిషయము మూలానువాదముల తారతమ్యము కాదు; అనువాదగ్రంథము భాష. అనువాదకులు గ్రాంథికాంధ్రమునకు పట్టుగంటము; విమర్శకులు గొడ్డలిపెట్టు. ఇద్దరు పెద్దరికము పేరిమికి మురియువారే. ఇక విమర్శపొగసు ఊహాతీతము కాదు. అనువాదకుల గ్రాంథికాంధ్రము సౌష్ఠవము జారినదని వెక్కిరించిన విమర్శకుల వ్యావహారాంధ్రముసయితము ఒకతీరు, ఒకతెన్ను లేక తనసౌష్ఠవమును జార్చుకొన్నది. ఇది 'సశేషము' వ్యాసము. ఇంత చిన్నపత్రికలో ఇట్టివ్యాసములను, అపయి 'సశేషము'లను ప్రకటించుట ఉచితముకాదు. 'ఈమాట నిజం'అను వ్యాసము భావగర్భముగానున్నది. ఇది బుద్ధికి పనిని గల్పించును. ఇందు నేటిపద్యముల నసేక సహస్రముల కలికమునకయిన దొరకని 'కల' ఎక్కువగకలను, తెలిసికోగలవా రుండినచో. "జాగ్రత్తపడవలసిన ఘట్టాలు". ఇది మూడు. ఇట్టి 'ఘట్టాలు' ఆంధ్రులనిత్యజీవితమునననేకములు, ఎన్నిసంచికలకయిన తిండిపెట్టగలవి. ఇదియు కలకు సెలవు. మఱియు నీపత్రికకు తక్కినవిషయములగూడ మంచిపత్రిక కుండవలసినలక్షణము లమరియున్నవి. సంపాదకుల వ్యాఖ్యానములు సూటిగ, సమదృష్టితో నడిచినవి. పత్రికా "ప్రకటనోద్దేశాలు" సంపాదకులు చక్కగా వివరించినారు. ఈయెత్తుననే క్రమముగ సాగుచు నీ "ప్రబుద్ధాంధ్ర" నిక్కముగ ప్రబుద్ధాంధ్ర కావలెను.

ఈ కరవుకాలమున పత్రికను ప్రారంభించుట ఎంతవారికయినను సాహసకార్యము. సాలుచందా ఒకరూపాయయే యగుటను జనసామాన్యమునకు దీని యందుబాటు సుకరము. కావున నెల్లరును దీనిని పోషించుచు లాభమును పొందదగుదురు.

తెలుగు తల్లిపూజ

(శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారికి సమ్మానము)

ఈనడుమనే రాజమహేంద్రవరంలో తెలుగుపెద్దలు కొందరు కలిసి శ్రీ రావుసాహెబు గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి డెభ్భయ్యోపుట్టినదినంనాడు పండుపు చేసుకొన్నారు. ఆనాడు అల్పమాత్రంగా-కమెమొరేషణ్ వాల్యూము లుంచిన వెండిపెట్టె నొకదాన్ని ఇచ్చి - ఆయన్ను సత్కరించారుకూడ, తమ కాయన చేసినమేలు అనల్పంఅయినా. శాలువలూ రెండిచ్చారు. మరేవో ఆయనవ్యాసాలూ, అవీ కలిపి వాల్యూముగా అచ్చువేశి ఇచ్చారు.

ఇటీవల కొన్నేండ్లనుంచీ దేన్నో సారస్వతశాఖనూ, దేన్నో కలాంగాన్ని ఉద్ధరించారని తెలుగుదేశంలో కొందరుకొందరికి విపరీతంగా సత్కారాలు జరుగుతూ ఉన్నవి. ఆ సత్కారాలకూ ఈ సత్కారానికీ విలువలో హస్తిమశకాంతరం ఉంది. ఆ సత్కారాలు ఒకసారస్వతశాఖనో, ఒకకలాంగాన్నో ఉద్ధరించినందుకు జరిగినవి. ఈ సత్కారము సకలసారస్వతశాఖలకూ, సకలకలాంగాలకూ నిలువనీడఅయిన భాషనే ఉద్ధరించినందుకు జరిగింది. ఇది సాటిలేని సత్కారం. ఇది తెలుగుతల్లిపూజ.

ఆనాడు ఆంధ్రభాషావాగనుశాసకుడు నన్నయ్య; ఈనాడు రామమూర్తిపంతులు. వీరిరువురు పరస్పరం నిరుపములగు ప్రతి

వీరులు. తెలుగుతల్లి నాయన ఉరుల బిగదీసి ఆ మెడసురుల కెసరుపెట్టాడు; ఈయన ఆయన బిగించిన ఉరులను తెంచి ఆ మెడసురుల నుజ్జీవింపజేశాడు. వీరిద్దరూ తెలుగుతల్లి కనుగు బిడ్డలే. ఆయన ప్రాకృతాదులను మాయజేసి పుట్టిన సంస్కృతముశక్తికి ముగ్ధుడయినాడు; తనతల్లినికూడ 'ఆ శక్తికి దాస్యంచేయి' అని శాసించి కట్లుగట్టి పడవేశాడు. ఈయన తల్లిదయిన ఆచిరంతనదాస్యజీవితానికి తల్లడిల్లినాడు; ఆమెకు స్వేచ్ఛ సంపాదించడం కోసం పోరాడినాడు. ఆపోరాటం జయోన్ముఖం అయింది. ప్రతివీరుడి శాసనబలం కుంగింది. తెలుగుతల్లికి స్వేచ్ఛ లభించింది. చిరకాల బంధనంవల్ల బిగిసిపోయిన ఆమెసంధులకట్లు సడలుతూ ఉన్నవి. ఆమె మంచిపుంతల్లో పదాలు మెల్లగా సాగిస్తూఉంది; అందమయిన వస్తువుల నందుకోడానికి బారలు చాపుతూ ఉంది. ఇపుడు రమణీయమయిన అభినవ వ్యావహారికరూపంతో, ప్రశస్తగుణగణంతో, సరసభావాలకు స్వాగతంచెప్పు విశాలహృదయంతో 'జాను తెనుగు' తోవల్లో తెలుగుదేశాన యథేచ్ఛగా విహరించడం మొదలు పెట్టింది తెలుగుతల్లి. ఇది ఆమెవిజయానికి ఆరంభం. ఈవిజయం అఖండం కానుంది.

ఈవిజయాన్ని తెలుగుతల్లికి కూర్చిన వీరుడు, రామమూర్తి పంతులు, సుకృతి; తనజీవితాన్ని తల్లికోసం అర్పించిన ధన్యుడు. ఆయనకు చేసినపూజ వీరపూజ; సార్థకమయిన తెలుగుతల్లిపూజ. దీనికి విలువగట్టడానికి తెలుగుదేశంలో కలిమి చాలదు. దీనిని కొనియాడడానికి తెలుగుభాషలో మాటలు చాలవు. కాని, ఆయన కివేవీ అవసరంలేదు. అసంఖ్యాకులయిన ఆయనఅనుచరులు, ఆయనకోరి పోరి సంపాదించిన తెలుగుతల్లి స్వాతంత్ర్యాన్ని నిలుపుకొని, ఆమెవిజయరథం చక్కగా సాగిస్తే అదే ఆయనకు అనంతము; అదే ఆయనజీవితానికి పరమార్థము. అది నెరవేర్చి తెలుగువారు ఆయనఋణాన్ని తీర్చుకోవలెను.

ఈపండుగుపని తలపెట్టి పెత్తనాన్ని పూని కొనసాగించినవారు తెలుగుతల్లి శుభాశీర్వాదాలకు పాత్రులు.

భారతీయార్థికమహాసభ

ఈ మహాసభ యీసంవత్సరము అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమున ఘాంప్నుగారి యధ్యక్షతను సమావేశమైనది. ఇది పదునేడవసమావేశము. ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలును భారతీయనాయకులనేకులుకూడి భారతదేశీయార్థిక సౌభాగ్యమున కుపకరించు పద్ధతుల చక్కగ పరిశీలించిరి. వీరిసూచనలు అవశ్యము అనుసరింపదగినవి. కాని, ఏలనో యీపదునేడుసంవత్సరముల లగాయితు వీరియుపన్యాసధోరణికి కార్యరూపము గలుగలేదు. మహాసభను ఆహ్వానించినవారికి కొన్నివేలరూప్యములు ఖర్చుసుచున్నవి.

ఈ మహాసభయందు పాల్గొనినవారిలో నశేకులు ఉపాధ్యాయులు. వీరు కళాశాలలలో పాఠముల నుపన్యసించునటుల ఆర్థికసమస్యలకన్నిటికి తగుమైన విరుగుడులనే యుద్బోధించిరి. కాని వీరిబోధల పర్యవ

సానము ఫలప్రదమగునట్లులేదు. ఆర్థికవేత్తలును దేశీయ నాయకులు వీరితోగలిసి వీరి నీతికి శేషించినదానిని వారు, వారి చేతికి శేషించినదానిని వీరు అన్యోన్యముగ పూరింపగల్గినయెడల దేశక్షేమమునకు కొరతగలుగదు. మదరాసు గవర్నరుగారును తమ ప్రారంభోపన్యాసమున మనదేశస్థితిని పరీక్షించి యిట్లుచెప్పిరి: 'ప్రపంచము

ప్రొఫెసరు సి. డి. థాంప్సనుగారు (అలహాబాదు) అధ్యక్షులు.

నంతయు నావరించియున్న యీ ఆర్థికదుస్థితిని బాపుటకీయార్థికశాస్త్రవేత్త లేమియు చేయజాలకపోయిరి.' * * * * అయినను ఈసభవారు కొంతయైనసాధింపగల్గుదురని తెల్పిరి. ఇక సహకారోద్యమవిషయమై వా రిట్లు చెప్పిరి: "మనదేశమున సహకారసమితులు అప్పుల నిచ్చునవిమాత్రమె. అట్లుకాక ఇంగ్లండునందువలె నిచటను సహకారోద్యమము సాగించినయెడల దేశాభ్యుదయము కలుగగలదు * * * *" కావున నీసూచనగైకొని యీసభవారు నిర్మాణకార్యమునకు పూనుకొని ప్రభుత్వమువారి సాయముకోరుట తగవు. ఎవరయిన నిర్మాణకార్యమునకు పూనుకొనిన తాము వారికి సాయపడగలమని మహాసభ ప్రధానకార్యదర్శిగారు పలికిరి. అట్టిదానికి వీరే యుపక్రమించుట మేలు. దేశదుస్థితులను మాన్పుటకు ప్రభుత్వమువారి సాయము లేనిదే ప్రజాసంస్థలు ఎక్కువపనిచేయజాల వనుమాట సత్యము. కాని వ్యవసాయము, సహకారము మొదలగునవి ప్రజలచేతిలోనివి. ప్రజలకు ప్రభుత్వమువారి సాయ మెంత ప్రధానమో ప్రభుత్వమువారి కార్యక్రమమునకును ప్రజలసహకార మంత ఆవశ్యకము. దేశాభ్యుదయమున కిదియే మొదటిసాధనము.

జనసంఖ్యాసమస్యల నీసభవారు చర్చించిరి. మన దేశమున జనసంఖ్యయు, నిరుద్యోగమును నానాటికి హెచ్చుయిపోవు చున్నవి. జనసంఖ్యాభివృద్ధి నరికట్టుటకన్న ఉద్యోగములులేనివారికి జీవనోపాయముల గల్పించుట మేలనువిషయ మీసభ యామోదించినది. కావున సంపన్నులిందులకు పూనుకొని వృత్తివిద్యల కవకాశములు గల్పించి దేశమందలి నిరక్షరత్వమును బోగొట్టవలయును.

సహకారోద్యమమును గురించి చర్చజరిగినప్పుడు మనదేశమందలి సహకారసమితు లెట్లున్నవి యనువిషయము జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనవలసి యున్నది. భారతదేశమున సహకారోద్యమము దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న విషయము సత్యము కాని, యార్థికముగ నీయుద్యమము మన కేపాటియు ఉపకరింప లేదు. వడ్డీవ్యాపారము చేయు బ్యాంకీలకన్న నెక్కువపని యీయుద్యమము ఏమిసాగించినది? ప్రభుత్వమువారికే యీయుద్యమముపట్ల సవతితల్లిప్రేమయని కొందరినిశ్చయము. కర్షకులకు వ్యవసాయమునిమిత్తము అప్పులనిచ్చి దానిని వృద్ధిచేసిన దేశమునకు సౌభాగ్యము కలుగగలదు. ప్రస్తుతము సహకారోద్యమము మన కేపాటి సాయమైన చేయజాలదా!

యుద్ధానంతరము ప్రపంచమందు ధనాభావము హెచ్చుయినది. ఇందువలన భారతదేశము మరింత క్రుంగిపోయినది. అంతర్జాతీయవాణిజ్యము మొదలగు సంబంధములందు ప్రపంచాభ్యుదయమును ప్రధానముగ గణింపక ప్రతిదేశమువారును స్వార్థపరు లగుచున్నారు. అన్ని దేశములవారికిని అనుకూలమగు నాణెములప్రమాణము కుదురలేదు. ధనమునకు రెండర్థముల జెప్పవచ్చును. విలువప్రమాణమును నిరూపించునది యొకటి. క్రయవిక్రయాదులయందు సాధనమగునది మరియొకటి; ఒకరికి మరియొకరు నూరురూపాయల నివ్వవలసినపుడు నూరురూపాయలవిలువగల వస్తువుల నిచ్చి ఋణము తీర్చు

కొనవచ్చును, లేదా అంతకిమ్మత్తు చేయు పనియైన చేయవచ్చును.

ఇపుడు ప్రభుత్వమువారు సాగించుకొన్ని పనులు, రోడ్లు, వంతెనలు, చెరువులు మొదలయినవానిని ప్రజలకే వదలివేసిన కొంత నిరుద్యోగము నశించునని యొకరి భావము. ఇందువలన ధనముకూడ నిలవచేరగలదు.

ప్రస్తుతము మనదేశమును తటాలున ఆర్థికముగ అత్యున్నతస్థితికి తెచ్చుటకష్టము. రష్యాలోవలె అయిదు సంవత్సరముల ప్లానో, మరియేదియైన ఉపాయమునో వెదుకవలయును. దీనికయి దేశస్థితిని చక్కగపరిశీలించవలయును. ఇచ్చట ఉత్పత్తియగు పదార్థములయు, వ్యవసాయముయొక్కయు, మనవారి ధనముయొక్కయు స్టేటిస్టిక్సు కావలయును. ఇవన్నియు సేకరించినను ప్రభుత్వమువారు విశ్వవిద్యాలయముల ఆర్థికశాఖలవారికి సాయము చేసిఈసభవారిసహకారము నపేక్షింపనియెడల నిట్టికార్యము దుస్సాధ్యమగును. కాబట్టి అన్నిటను ప్రభుత్వమును, ప్రజలును ఏకము కావలసియున్నది. అది లేనపుడు నిర్మాణకార్య మసాధ్యమని యీసభవారి యభిప్రాయము.

కార్యనిబంధనకు వ్యవసాయము మూలసాధనము కాన దేశనాయకు లీవిషయముల గమనించి దేశాభ్యుదయము కూర్తురుగాక !

సంగీతపరిషత్తు, చెన్నపురి

(సప్తమమహాసభ - ౧౯33)

ప్రకృతిసౌందర్యసమంచితము. తత్సౌందర్యమే కల. అది ఏకైకము; అవ్యక్తమధురము.

సౌందర్యోపాసకుడగు మానవుడు స్వప్రతిభాజన్యమగుసంస్కారము నాధారము చేసికొని అవ్యక్తమగు తత్కళామాధుర్యమును సువ్యక్తము చేయగలిగినాడు; తా నానందించినాడు; తోడిమానవు నానందింపజేసినాడు. ఇట్లు కలామయమయిన ప్రపంచ మానందమయ మయినది; మానవజీవితము (దైహికమానసికముల రెంటిని) నానందమయము కావించినది.

ఆనందమయమయిన ఈ ప్రపంచము దుఃఖమయమని ప్రకృతిపరిణామజ్ఞానశూన్యుడగు మానవుడు విలపించుచున్నాడు. దుఃఖము వ్యష్టిగతము; సావధికము. ఆనందము సమష్టిగతము; నిరవధికము. సావధికమగుదుఃఖమును కూలార్చి నిరవధికమగు నానందమును ప్రసాదించు దివ్యశక్తి కలయందు పరిపూర్ణమయియున్నది.

కలకు ఆశ్రయమునుబట్టి వైవిధ్య మేర్పడినది; అభిరుచిని బట్టి తరతమభావము తారసిల్లినది. కాని, దాని ఏకత్వమునకు సంచలనము లేదు; దానియుత్తమత్వమునకు వినాశము లేదు. దాని పరమార్థమగు నానందజనకతకు భంగపాటు లేదు.

ఏకైకమగుకల వైవిధ్యమువలన 'ననేకము' లయినది; ఆయనేకములలో నేకము గానకల; అన్యతమము నాట్యకల. గానకల 'లలిత'ము;నాట్యకలయు 'లలిత'ము. ఇవిపరస్పరము సంబంధ సాధర్మ్యములు కలవి. అన్యోన్యాశ్రయమున వీని లాలిత్య మాధుర్యము లనంతగుణితము లగును. కారణపరిగణన మటుండుగాక, వీని కర్వాచీనయుగముల ప్రచారము మందగించినది, ఈ యుభయ

కలాభివృద్ధికి నంతరాయముల నేకములువాటిల్లినవి. అందు నాట్యకలస్థితి యధమాధమము. ఇంతేకాదు: ఏతత్కళోపాసకులయెడ నాదరప్రతిపత్తులు శుష్కించి నిరసన మంకురించినది. తదుపాసనము సంఘబహిష్కారమునకును గురియయినది.

ఇట్లు కృశములయి వినాశోన్ముఖములగుచుండిన గాన,నాట్యకలల ఉద్ధరణ,పోషణ ప్రచారములకొరకు ఏడేడులనాడు చెన్నపురమున సంగీతపరిషత్తు జన్మమెత్తినది. ఆరేడులు నిరామయజీవితమును గడపి అనుదినాభివృద్ధిని గాంచుచున్నది; ఏటేట పండువులు, పబ్బములు జరుపుకొనుచున్నది; తన కలాకాంతులను నానాదేశముల ప్రసరింపజేయుచు కల్పాప్రపంచము నుద్దీపింప జేయుచున్నది. ఇది యిట్లే చిరంజీవమయి వెలయుగాక!

ఈపరిషత్తు సప్తమ వార్షికోత్సవమహాసభ మొన్న జరిగినది. ఆమహోత్సవమును సర్ సి. వి. రామన్ మహాశయుడు ప్రారంభించినాడు. ఆయన విజ్ఞానఖని; దక్షిణభారతమాత కడుపుచల్లగా గనిన పుత్త్రిరత్నము. ఆయనకు జ్యోతిస్సు, నాదము నిత్యోపాసనావిషయములు. వానితత్త్వమును పరిశీలింప న్ప్రాతిభాశాలి కావించిన పరిశోధనము, వాని యద్భుతశక్తిని ప్రదర్శించి తద్విషయకవిజ్ఞానమును మరికొన్ని మెట్లులు దాటించినది. తన్మూలమున ప్రపంచము ముగ్ధమయినది. ప్రపంచవిఖ్యాతవైజ్ఞానికులలో నాయనకు నుత్తమపదము ఏరుపడినది. ఆ నాదోపాసకుడు నాదాత్మక గానకళాపోషణమునకయి జన్మించిన యీ సంగీత పరిషత్తును వాత్సల్యముతో దీవించి మహోత్సవమును ప్రారంభించుట దానిభాగ్యవిశేషము.

ఈ మహోత్సవమహాసభకు అణ్ణామలై సంగీతకళాశాలాధ్యాపకులు విద్వాన్, శ్రీ కే. పొన్నయ్యాపిళ్ల అధ్యక్షుడు. ఈయన సంగీతశాస్త్రవేత్త; గాయకశిఖామణి. నాట్యకళవిషయమున ఈయన 'భరత' శబ్దమున కర్థము భావరాగతాళములని. భరతశాస్త్రము అనాదిసిద్ధము. కాని యదియిపుడు చాల అధోగతిపాలయియున్నది. సంగీతాంగములన్నింటను నృత్యము చాల ఆకర్షకమయినది. అది చిత్తమును రంజింపజేయును. అరువదినాలుగు కళలలో నది యొకటి. ప్రస్తుతపుపోకడలనుబట్టియు, లక్ష్యమునందలి మార్పులనుబట్టియు దానిని ప్రోత్సహింపరాదని కొందరందురు. ఇది తప్పని నా యభిప్రాయము. కొంతమంది కళాభ్యాసకులు తగినవారు కానందున శాస్త్రమే యనర్థదాయకమని చెప్ప వీలుపడదు. ఈకళ రాజాస్థానములయందు, దేవాలయములందు ప్రోత్సహింపబడుచున్నది. సన్న్యాసులుకూడ దీనినుపాసించి యానందించుచున్నారు. ఇక ఇది సామాన్యులకు ఎంత ఆనందమును కూర్చునో చెప్పజాలము' అని నుడివిన వాక్యములు నాట్యకళయెడ నాధునికులకు గౌరవమును పెంచునవియే కాక, ఆయన నాట్యకళా రహస్యజ్ఞతను తెలుపుచున్నవి.

మహోత్సవము పండ్రెండు దినములు నడచినది. యథాపూర్వము సాయంకాలముల ప్రవీణుల 'జంత్రగాత్ర' వాదనగాన

ములును, భరతనాట్యాభినయప్రదర్శనము లును జరిగినవి. కలాభ్యుదయమున కుపక రించు విషయము లనేకములు సిద్ధాంతీక రింపబడినవి. ఇది కారణముగా ప్రజాసామా న్యమునకు నాట్యగానకలలయెడ నాదరాభి మానములు కుదిరి ఎదుగుచున్నవి. ఊరుపే రులు లేక మారుమూలలయం దణగియుండిన మహావిద్వాంసు లనేకులు ముందునకువచ్చు చున్నారు; పేరుప్రతిష్ఠలను బడయుచున్నారు. ఉదయవేళల శాస్త్రచర్చలు, 'జంత్ర' వాద నసామర్థ్యపరీక్షలు సాగినవి. పరీక్షలయందు కృతార్థులయినవారును, కళాకోవిదులును బహూకృతులయిరి.

పరిషత్తు స్వసంకల్పానురూపముగ సంగీ తకలావ్యాప్తి కింకను అనేకవిధముల కృషి చేయుచున్నది. నగరమున నెలకొనిన పాఠ శాలలయందు పలువురు స్త్రీ పురుషులు గాన కల నభ్యసించి కౌశలమును గడించుచున్నారు. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమున పుట్టిన ట్రెయి నింగుకలాశాల సంగీతకలాబోధకులను ఉత్త రోత్తరవృద్ధిగా తయారుచేయుచున్నది. శాస్త్ర జ్ఞులు శాస్త్రతత్త్వము నుపన్యాసములమూల మున విశదీకరించుచున్నారు. 'జంత్రగాత్ర' ప్రావీణ్యమును పరీక్షించియు, గేయముల రచియింపించియు, ప్రశస్తి ననుసరించి నిపుణు లకు సత్కారప్రోత్సాహములు సమకూర్ప బడుచున్నవి. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయము వారు సంగీతమున పట్టపరీక్షలను ప్రారంభించి నారు.

నాట్యకలయెడ మూడేడులనుండి ఎక్కు వశ్రద్ధను వహించి పరిషత్తు దాని నభివృద్ధి చేయుచున్నది. అభినయప్రదర్శనములవలన ప్రజలకు దానియందుగల నిరసనభావము తగ్గు చున్నది. దానిని నిపుణమతులు పలువురు మెచ్చుకొనుచున్నారు. ఇది తదభ్యుదయ మున కుపలక్షణము.

గాన నాట్యకలలకుసంబంధించిన ప్రాచీన నవీనసాహిత్యమును పరిషత్పత్రిక ఆంగ్లము నను, సంస్కృతమునను, తమిళమునను ప్రక టించుచున్నది. చతుర్దండిప్రకాశిక- సంస్కృ తము, సాంగ్లానువాదము- ముద్రితమయినది. సంగీతసుధను (సంస్కృతము - ఆంగ్లానువా దసహితముగ), అభినయసార సంపుట మను తమిళగ్రంథమును ముద్రితము లగుచున్నవి. కాని ధనాభావము కారణముగ పత్రికాప్రక టనము మిక్కిలి ఆలస్యమగుచున్నది.

ధనాభావ దౌర్బల్యమును పరిషజ్జనకులు శ్రీ డా. యు. రామారావుగారు

"పరిషత్తు శైశవదశ నున్నది. దానివృద్ధికి ప్రజాదరణ మావశ్యకము. దానికి ధనము చాల స్వల్పముగ నున్నది. సొంతవసతి లేదు. ధనాభావమువలన పరిషత్తు నిర్వహింపవలసిన కార్యములు సాగకున్నవి."

అని తెలుపుచు దేశమున దండిగాగల మహా రాజులు, రాజులు, జమీందారులు, మిరాశి దారులు, వర్తకులు మొదలగువారి నందరిని పరిషత్పోషణమునకు తోడ్పడుడని వేడుచు

న్నారు. వారివేడికోలు అవశ్యము మన్నింపవలసినది.

కలాభివృద్ధికి కలాశాల లన్నింటను ఈ రెండుకళలకు స్థాన ముండవలెను. అందుకు ప్రైమరి, సెకండరి, శిక్షణము ఆవశ్యకము. అట్టి శిక్షణము జిల్లా, తాలూకాల బోర్డులు (ఉన్నంతవరకు) మునిసిపాలిటీలు నడుపుచున్న పాఠశాలలలో జరుగవలెను. దానికిపు డవకాశము లేదు. అట్టి అవకాశము త్వరలో లభించుటకు, కలాభిమాను లగు ప్రజాప్రముఖులు అనూనముగ ప్రయత్నింపవలయును.

విశ్వ విద్యాలయమువారు సంగీతోపాధ్యాయుల నిర్ణయమున రామరావుగారి సూచనల ననుసరించుట న్యాయ్యము.

నాట్య గానకలలు శరీరమున కారోగ్యమును, మనస్సున కానందమును గలిగించునవి. కావున వీనియభివృద్ధి ప్రచారములు మానవ సామాన్యజీవితమునకు పరమావశ్యకములు. అందుకొఱకు కృషిచేయుచున్న సంగీతపరిషత్తు అభ్యుదయమునకు కారణము శ్రీ డా. యు. రామరావుగారు. వారి పరిశ్రమకు మూల్యము నిర్ణయించుట అశక్యము. ఇక నభినందనాదులు వారియెడ కేవలము బూటకపు పొగడ్తలు కాగలవు.

యశశ్శరీరులు ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారు
అశ్రుబిందువులు

మరియొక విషాదవార్త! ఈ ౫-వ తేది యుదయము హిందూపత్రికా సంపాదకులు రంగస్వామయ్యంగారు వైకుంఠధామమున కేగిరి! వారి మిత్రవర్గమునకు, బంధువులకు, దేశమునకు హృదయవిదారణము! పత్రికాప్రపంచమున కిది మరియొక, విరుగుడులేని యాఘాతము. దేశమునకు తీరని లోటు.

న్యాయవాదవృత్తిని వదలుకొని అయ్యంగారు సుమా రిరువదియైదేండ్లపాటు పత్రికా నిర్వహణమున మెలగి, మించిరి. హిందూపత్రికయొక్క నేటి ప్రతిష్ఠకు, వికాసమునకు వీరి యాలంబనము కారణము. రాజకీయ వ్యవహారములందును వీరి ప్రతిభ దేశీయ, విదేశీయనాయకుల మన్నన లందుకొన్నది. భారతశాసనసభయందును, ఇతర రాజ్యాంగ వ్యవహారములందును వీరు పండితమోతీలాలు నెహ్రూగారికి కుడిభుజముగనుండి, వారికి మిక్కిలి కూర్చినవారైరి. కాంగ్రెసున వీరి సలహాలకు చాలమదింపు ఉండెడిది. ఇట్టి ప్రతిభాశాలి దేశసేవకుని మరణమున దేశమునకు, వార్తా పత్రికలకును అంతులేని నష్టము కలిగినది.

ఆయనగతించినాడు. అంతే. ఆయన మిత్రులు, బందుగులును ఊరడిల్లవలయును. భగవాను డాయనయాత్మకు శాంతిని గూర్చుగాత!

కీ. శే. ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారు

సాభిప్రాయ విశేషములు

భగవల్లీలావిలాసములు విచిత్రములు, దుర్గ్రాహ్యములు. అఖండమైన బ్రహ్మాండ మనవరతము ఖండరూపములను, పరివర్తన మును పొందుచు విశ్వపరిణామము గలుగు చున్నది. విశ్వపరిణామమునందు వృద్ధిక్షయ ములు, సృష్టిలయములు, లాభనష్టములు, సుఖదుఃఖములు సాపేక్షములు కాని నిర పేక్షములు కావు. విశ్వపరిణామలక్షణము లైన సాపేక్షావస్థ లుభయసంభ్రమములను గలుగజేయుచున్నవి. విశ్వపరిణామమునకు సృష్టియందు ప్రళయము, ప్రళయమునందు సృష్టి సహజావస్థలు. విశ్వపరిణామమునందు సృష్టిప్రళయములు సహజావస్థలైనను కార్య కారణ నిరూపణము దుర్లభమై పండితులకును భయసంభ్రమములను గలుగజేయుచున్నవి.

శ్రీముఖసంవత్సర పుష్య బహుళ అమా వాస్య సోమవాసరమున హిందూస్థానము నందు గలిగిన భయంకరమైన భూకంపము భయసంభ్రమములను గలుగజేసినది. భూకంప ప్రళయమునందు ధర్మాత్ములు ధర్మగ్లానిని, పుణ్యాత్ములు పాపఫలమును, సుకృతులు దుష్కృతపరిణామమును, అనుమానావలో కనమును జేయుట ప్రపంచమునకు పరిపాటి యైన విషయమయినను కార్యకారణనిరూప ణము దుస్తరముగ నున్నది. భూకంపశాస్త్ర జ్ఞులు నవీననిర్మాణములైన హిమాలయపర్వ తములందలి భారప్రభావము భూకంప కారణ ముగ నిర్ణయించుచున్నారు. జనవరి ౧౫-వ తేది మధ్యాహ్నము ౨-౩౦ వేళను మూడు నిమిషములకాలము కరాచినుండి కలకత్తావర కును, డార్జిలింగునుండి హైదరాబాదువర కునుగల భూఖండము నటరాజమూర్తి ప్రళ యతాండవమునకు రంగమైనది. ముఖ్యము గను బీహారురాష్ట్రము ప్రళయతాండవ ఫలము ననుభవించినది.

బీహారునందు గంగానది కిరుప్రక్క లను ౧౪౦ మైళ్ల పొడుపును ౬౦ మైళ్ల వెడలుపును గల ప్రదేశము భూకంపదుఃఖ వేదనకు గురియైనది. భూభాగములు జల మయములైనవి. జలాశ్రయములు భూభాగ ములైనవి. నూతులు పూడినవి. పంటచేలు మట్టితో పూడినవి. చెఱకుచేలు చెడిపోయి నవి. యంత్రాలయములు పాడైనవి. వేల మందిజనులు మృతినొందిరి. వేలమందిజనులు క్షతగాత్రులును,వికలాంగులును నైరి. లక్షల మంది నిరాశ్రయులైరి. గ్రామములు, పుర

ములు తారుమారయినవి. భూకంపానంతరము కురిసినవానలు నిరాధారులైన ప్రజలను వ్యాధిగ్రస్తులను చేసినవి. భూకంపము గలిగి మూడువారములు గడిచినను కలిగిన నష్టమును నిర్ణయించుట దుస్తరముగనున్నది.

ఒకకోటిమంది జనులు అన్నవస్త్రములు లేకను నిర్గాశ్రయులై అష్టకష్టముల ననుభవించుచున్నారు. ఆపన్నులయిన ప్రజలను జాతిమతకులభేదములను విడిచి యుద్ధరించుట సకలజనులకును పరమధర్మముగ నున్నది. ఆపన్నుల నుద్ధరించుటకు దానధర్మములను నభ్యర్థించుచు శ్రీజార్జి చక్రవర్తి, గవర్నరుజనరలు, గవర్నరు, రాజేంద్రప్రసాదు, జవహరిలాలు నెహ్రూ, గాంధిమహాత్ముడు మొదలగు నధికారులును, నాయకులును చేయుచున్న ప్రార్థనలు సకలజనాదరణమునకు సకల విధములను పాత్రములుగ నున్నవి.

*   *   *   *

ఆపన్నులు - దానధర్మములు

ఆపత్కాలమునందు స్థలభేదములు, జాతిభేదములు, మతభేదములు, కులభేదములు, దశాభేదములు సమసిపోవుట ప్రకృతిస్వభావము. బీహారురాష్ట్రమునం దధికారానధికారు లాపన్నుల నుద్ధరించుటకు కలిసి పనిచేయుచున్నారు. మహారాజులు నిరుపేదలు, పండితులు పామరులు, స్త్రీలు పురుషులు, వృద్ధులు బాలురు జాతి మత కుల స్థల భేదములను విడిచి ఆపన్నుల నుద్ధరించుటకై చేయుచున్న దానధర్మాదిసహాయములు ప్రశంసాపాత్రము లైనను కార్యనిర్వాహణమున కల్పములుగ నున్నవి. మహారాజు లిచ్చెడి లక్షలువలెను సామాన్యు లిచ్చెడి రూపాయలును ప్రశంసాపాత్రములై ఆపన్నుల ఉద్ధరణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. భూకంపసహాయనిధికి హిందూపత్రికయందు ప్రచురింపబడుచున్న చందాపట్టీలు ప్రజలు పంపుచున్న విరాళము లీ పరమార్థమును వెల్లడిచేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు బాబురాజేంద్రప్రసాదుగారి ప్రార్థన ననుసరించి, విదేశములందలి భారతీయులకును విదేశీయులకును పంపిన క్రింది విన్నపము సకల జనులకును నాదరణీయముగ నున్నది.

“ భూకంపపరిహారమునకై విదేశములకు, ముఖ్యముగ విదేశములందున్న భారతీయులకు వీరు సమ్మతపడినయెడల విరాళములకై విజ్ఞప్తి గావింపవలసి యున్నది. బీహారురాష్ట్రమును మరల పూర్తిగ నిర్మించవలసి యున్నది. దీనికి క్రోట్లకొలది సహాయమవసరము. వేలకొలది జనము దుర్మరణముపాలయిరి. లక్షలకొలది నిలువ నీడలేకయున్నారు. మాంఘీరు, ముజఫర్పూరు, దర్భంగ, మోతీహారి, సమస్తిపూరు, సీతామారి, మధుబాని పట్టణములు నేలమట్టమయినవి. పాట్నా, చాప్రా, భగల్పూరుపట్టణములందును వందలకొలది యిండ్లు కూలిపోయినవి. వేలకొలది కూలిపోవు దశలోనున్నవి. భూమిపగిలి గంధకపు నీరు ఉబికి పంటలనన్నింటిని ముంచివేసినది. పొలములపై యిసుక దిబ్బవేసినది. మరికొన్ని ప్రదేశములు నీటిమయముగ నున్నవి. బావులు పూడిపోయి త్రాగుటకు తగిననీరు లేకున్నది. చక్కరమరలు చాల పాడయినవి. లక్షయెకరముల చెరకుతోట పంటకువచ్చి నిష్ప్రయోజనమగుచున్నది. వెంటనే ప్రతిక్రియలు చేయనియెడల ఆపంట దక్కదు. ”

అను రాజేంద్రప్రసాదుగారి విజ్ఞప్తిని నేను మనఃపూర్వకముగ పునరుద్ఘాటించుచున్నాను. ప్రపంచమందు ఎచ్చట నెలకొనియున్నను భారతీయులు తమశక్తివంచన లేక సాయపడవలసియున్నది. ముఖ్యముగ ఆఫ్రికా దేశములో గల నా పూర్వసహచరులును, మిత్రులును తప్పక సహాయపడుదురని నమ్ముచున్నాను. జపాను, ఇంగ్లాండ, యిరోపా, అమెరికాలందు గల భారత వర్తకులును, ఇతరసంపన్నులును భూరివిరాళము లొసగవలయును. మనతరములో భారతదేశమునకు ఇంతటి బీభత్సము కలిగియుండలేదు. పరదేశీయులను ధనసహాయము జేయుడని అడుగుటకు నేను సామాన్యముగ జంకుచుందును. ఇది అహంకారమువలన కాదు. ఉచితానుచితవిచారమే దీనికి కారణము. అయినను బాబు రాజేంద్రప్రసాదుగారి సూచన ననుసరించి యిరోపా, అమెరికా, ఆఫ్రికా ఖండములందును, ఇతర భూభాగములందును గల మిత్రులు స్వదేశపరదేశభేదము లేక మానవసంక్షోభము వారించుటకు యథాశక్తిని సహాయము చేయవలె నని విజ్ఞాపించుచున్నాను. విరాళములను రాజేంద్రప్రసాదు, పాట్నా యనిగాని, నా పేరిట మహారాష్ట్రములో నివార్ధాకుగాని పంప ప్రార్థితులు."

* * * *

ఆంధ్రుల కర్తవ్యము

శ్రీ బాబురాజేంద్రప్రసాదు, గాంధిమహాత్ముడు, చక్రవర్తి, రాజప్రతినిధి మొదలగువారి విన్నపముల నాదరించి ఆపన్నులకు యథాశక్తిని సహాయము చేయుట ఆంధ్రుల యాత్మగౌరవ రక్షణమున కవసరముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రము సంపన్నరాష్ట్రము గాకపోయినను యథాశక్తిని ధర్మనిర్వహణమును చేయవలసియున్నది. అధికారులు, స్థానికసంస్థల నిర్వాహకులును వైస్రాయినిధికి ధనమును పంపునటులు ప్రజలును రాజేంద్రప్రసాదుగారినిధికి సహాయము చేయుట శ్రేయస్కరము. ఈ రెండునిధులం దేనిధికి దాన ధర్మములను చేసినను చేయవచ్చును. రాజేంద్రబాబు, పండిత జవహరిలాలునెహ్రూ, గాంధిమహాత్ముడు మొదలగు నాయకులు స్వదేశీయులకును, విదేశీయులకును జేయుచున్న విన్నపముల నాంధ్రమహాజనులును యథాశక్తి నాదరించి దానధర్మములను చేయుదురుగాక! సహాయమును పాట్నాయందు రాజేంద్రప్రసాదుగారికి గాని, ఆంధ్రపత్రికకు గాని పంపవచ్చును. గాంధిమహాత్ముడు చేయుచున్న హరిజనధర్మయాత్రకు భూకంప వ్యవహారములు కొంతవరకు ప్రతిబంధకములై నిందలకు పాలైనను మహాత్ముడు సంకల్పించిన హరిజనయాత్రానిర్వహణమె సముచితముగ నున్నది. ధర్మాత్ముడైన గాంధి మహాత్మునకు భూకంప దుఃఖానుభవము నందు పాపపరిణామము గోచరించుచున్నది.

* * * *

హరిజన ధర్మయాత్ర

గాంధిమహాత్ముడు గతించిన 70 దినములందును చేయుచున్న హరిజనధర్మప్రచారము కేవలముహరిజనప్రచారమున కేకాక మానవధర్మప్రచారమునకును వినియోగపడుచున్నది. మానవధర్మమును జాతికులభేదములు, హెచ్చుతగ్గులు, మతభేదములు ధ్వంసము చేసినవిధమును ప్రపంచచరిత్ర లనంతముఖములను బోధించుచున్నవి. పేరునకు బానిసతనము పోయినను వ్యవహారములందు బానిస

తనము ప్రత్యక్షమగుచు ధర్మవికాసమును దుర్లభము చేయుచున్నది. అంటరానితనము హిందూమతమునకే కాక మానవత్వమునకె కళంకమును గలుగజేయుచున్న విధమును హరిజనుల దుర్భరస్థితి విశదము చేయుచున్నది. సనాతనులమత మెటులున్నను ప్రజాభిప్రాయము హరిజనోద్ధరణమున కనుకూలముగనున్న విధమును గాంధిమహాత్ముని హరిజనయాత్ర సహస్రముఖములను బోధించుచున్నది.

హిందూమత సంప్రదాయములను బాగుగ పరిశీలించినపుడు అంటరానితనము శాశ్వతముగను నిలిచియుండలేదని విశదమగుచున్నది. విదేశీయపరిపాలనము అంటరానితనమును నిర్మూలము చేయుటకువలెను నిలుపుటకును వినియోగపడినది. అంటరానివారు మహమ్మదీయులును, క్రైస్తవులును నైనపు డంటరానితన మంతరించుచున్నది. రాజకీయకారణము లంటరానితనము నంతరింపజేసినను సాంఘికమతకారణము లంటరానితనమును స్థిరతరము చేసినవి. హిందూస్థానమునందలి 5 కోట్ల యంటరానివారును హిందూమతసంఘములకును హిందూస్థానమునకును కళంకమును గలుగజేయుచున్నారు. దక్షిణహిందూస్థానమునందు, ముఖ్యముగను మలయాళమునం దంటరానితనము, చూడరానితనము, చేరరానితనము మానవధర్మమును హేయము చేసినవిధమును నాయాడుల దుర్భరదురవస్థ విశదము చేయుచున్నది.

అంటరానితనమును నిర్మూలము చేయుట కంటరానివారలకు గల ప్రతిబంధకములను తొలగించుట యథార్థమైన సాధనము. భారతశాసనసభయం దంటరానితనమును తొలగించుటకు యం. సి. రాజాగారు ప్రతిపాదించిన శాసనమును న్యాయాంగమంత్రియును నితరులును నాక్షేపించుటయును, ప్రతిఘటించుటయును నసమర్థతకువలెను కార్యనిర్వహణమునకు నిదర్శనము గాదు. అంటరానితనము మతమునకును, సంఘమునకును, దేశమునకును కళంకదాయకమని సంస్కారులవలెను సనాతనులును నంగీకరించినను తత్సాధనమైన శాసననిర్మాణమును ప్రతిఘటించుట యసంగతము. సనాతననాయకులు కృష్ణమాచార్యులుగారును, వారి యనుచరులును రాజకీయములకును, శాసనమునకును సంబంధమును గల్పించుటయును, గాంధిమహాత్ముని నాక్షేపించుటయును వారి సంకల్పసిద్ధికైనను సాధనము గాదు. బాల్యవివాహములను, సహగమనమును నాపుటకు శాసనసభకు నిర్మాణాధికారమున్నపు డంటరానితనమును మాన్పుటకేల యధికారము లేదో దురూహముగనున్నది. శాసనప్రతిపాదకులును సమర్థకులును నగు రాజా, రంగయ్యరు, గౌరుగారులు మొదలగువారు కోరునటులు శాసనమును సెలెక్టుకమిటీకి పంపుటకు బదు లభిప్రాయములను గనుగొనుటకు పంపుట శాల

హరణమునకువలెను కార్యసిద్ధికి సాధనము గాజాలదు.

అంటరానితనము విషయమై ప్రజాభిప్రాయమును మహాత్ముని హరిజనయాత్ర చెప్పకయే చెప్పుచున్నది. హరిజనయాత్ర యందు ప్రజలు చూపుచున్న యుత్సాహము, మహాత్మునకు సమర్పించుచున్న కానుకలు, సమ్మానములు, స్వాగతములు ప్రజాభిప్రాయమునకు నిదర్శనములు. హెయిగుగారు ఆగష్టు 1 వ తేదీ లోపలను ప్రజాభిప్రాయము గనుగొనుటకు శాసనము ప్రకటింపవలయుననికోరుటయును, శాసనసభ దీనినంగీకరించుటయునుసభావ్యవహారముల కనురూపముగ నున్నది. ప్రజలు వారి యభిప్రాయములను వెల్లడిచేసి హరిజనోద్ధరణమునకు శాసనసహాయమును చేయబూనుట సనాతనసంస్కారుల సంకల్పసిద్ధికి యథార్థసాధనము. గాంధిమహాత్ముని హరిజనయాత్ర సఫలసిద్ధికి వినియోగించుటకై సంస్కారపరాయణులు పనిపూనుటయును కార్యసిద్ధికి ప్రయోజనకరము. గాంధిమహాత్ముని ధర్మోపదేశములు ప్రపంచవ్యాప్తమైన ధర్మసంరంభమునందు హరిజనోద్ధరణమునకువలెను మానవధర్మోద్ధరణమునకును వినియోగపడగలవు.

* * * *

ధర్మసంరంభము

ప్రపంచవ్యవహారములందు సకలరంగములందును ధర్మసంరంభము ప్రళయాకారమును దాల్చుచున్నది. ఆర్థికసాంఘికమతరాజకీయరంగములందు ప్రవర్ధమానంబగుచున్న సంరంభము భయంకరరూపమును దాల్చుచున్నది. ఈ భయంకరసంరంభమునందు బలహీనములైన పరాధీనరాజ్యముల గతి దురూహ్యముగ నున్నది. ఆర్థికనిర్ణయములందు ప్రవర్ధమానమగుచున్న యహమహమికమానవధర్మమును లుప్తము చేయుచున్నది. ఆర్థికసంరంభము సువర్ణసంరంభముగను, సుంకముల సంరంభముగను, వ్యాపారపరిశ్రమసంరంభముగను పరిణమించుచు సంగ్రామబీజములను పోషించుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యము లుపక్రమించిన సువర్ణసంరంభపరిణామ మర్థశాస్త్రజ్ఞులకును దురూహ్యముగనున్నది. గ్రేట్బ్రిటను ప్రారంభించిన ఆర్థికవిధానమును జపాను, జర్మనీ, అమెరికారాజ్యము లవలంబించి బ్రిటిషు సంకల్పమును విఫలముచేసినవి. అమెరికారాజ్యము ప్రపంచమునందంతటను బంగారమును కొనుట కుపక్రమించి బంగారు ధరను తులము రూ. ౩౮-౦౦-౦ లకు పెంచినది. డాలరు ధరను మార్చుటవలనను అమెరికారాజ్యాదాయమునందు లోటుపోయి నిలువ తేలినది. మార్చిమాసాంతమువరకును యూరపునుండి అమెరికాకు పోయెడి స్టీమరులన్నిటియందును బంగారుఎగుమతుల కేర్పాటులు జరిగినవి. ఈయేర్పాటులవలనను అమెరికాయందు వస్తువులధరలు౧౦౦-కి౨౦వంతునపెరిగినను బంగారము ధర ౧౦౦-కి ౭౦ వంతునను, పెరిగినది.

అమెరికాబంగారమునువిశేషముగనాకర్షించుటవలనను యూరపురాజ్యములందు, ముఖ్యముగను గ్రేటుబ్రిటను ఫ్రాన్సులం దార్థికవ్యవస్థలు తారుమారైనవి. గతించిన రెండేండ్లయందును హిందూస్థానమునుండి యూరపురాజ్యములకు ౧౭౦ కోట్ల రూప్యముల బంగార మెగుమతియైనది. ఆర్థికసంరంభమునందు స్వతంత్రరాజ్యములన్నియును ఆత్మరక్షణముకొరకు తీవ్రమైన సుంకములసంరంభము నుపక్రమించినవి. ఈయసాధారణమార్గములు దేశక్షేమమునకు నిరర్థకములై వివిధరాజ్యములందును సంకుచితమును, స్వార్థపరమును నైన నిరంకుశవిధానములు ఫాసిసిజము, నాజిజము, రూజ్వెల్టిజము, సోవెటిజము మొదలగురూపములను ప్రళయతాండవమును జేయుచున్నవి. బ్రిటిషురాజ్యాధికారులీసందిగ్ధావస్థయందును సామ్రాజ్యాభిమానపరవశులై స్వధర్మనిర్వహణమును జేయజాలకుండుట దురదృష్టము. బ్రిటిషువ్యాపారపరిశ్రమలు క్షీణించుచున్నవి. నిరుద్యోగుల సంఖ్య ౨౩,౮౯,౦౦౦ లకు పెరిగినది. ఆర్థిక సాంఘిక రాజకీయరంగములందు బ్రిటిషుప్రతిష్ఠ క్రమముగను క్షీణించుచున్నను నాయకుల లక్ష్యము పరాక్రమణమునందు లగ్నమగునటులు ధర్మనిర్వహణమునందు లగ్నముగాకున్నది. బ్రిటిషురాజ్యాధికారులు ప్రపంచవ్యాప్తమైన ధర్మసంరంభమునందు నిస్సహాయస్థితియందున్న హిందూస్థానమును సామ్రాజ్యపాశబద్ధముచేసి యీడ్చుకొనిపోవుట విధికృతము.

ప్రపంచవ్యాప్త మైన ధర్మసంరంభమునందు పరాధీనరాజ్యములస్థితి దుర్భరముగనున్నది. హిందూస్థానము ౩౫ కోట్ల ప్రజలను, సహజసంపదలను, సనాతనధర్మ సంస్కారమును కలిగియును నిరాధారనిస్సహాయస్థితిపాలగుట ప్రారబ్ధము. గాంధిమహాత్ముని ధర్మోపదేశములు ౩౫ కోట్ల భారతీయులకును నితరులకును ప్రారబ్ధమును విసర్జించి ఆత్మశక్తినిగలిగి ప్రపంచావృతమైన ధర్మసంరంభమునందు పురుషార్థమును బడయుట కవకాశములను గలుగజేయుచున్నవి. భారతీయులు లబ్ధావకాశముల నాత్మోద్ధరణమునకును, మానవధర్మోద్ధరణమునకును వినియోగించుట పుణ్యమును, పురుషార్థమును.

Printed and Published by K Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras,
Editor: G. Subbaramayya,